

g 387
im. 49

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III.

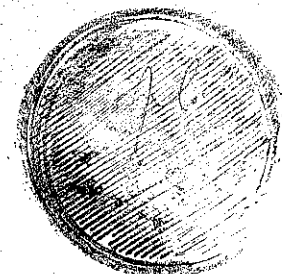
ČÍSLO 23.

STAROČESKÉ
SKLADBY DRAMATICKÉ
PŮVODU LITURGICKÉHO

VDÁVÁ

JAN MACHAL.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1908.

Č. inv.	
Č. kat.	19103 1093

M 293/1882

Bn 6

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
 KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
 PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PŘEDMLUVA.

V Čechách v XIV. st. utěšeně se rozvinulo církevní drama liturgického původu. Pohříchu zbyly z něho pouhé trosky, rozmetané po různu v knihovnách domácích i cizích. Horlivým ctitelům staročeské literatury podařilo se již značnou část těchto vzácných památek vyhledati a uveřejniti. Ale ježto jsou po různu vytištěny, odhodlal jsem se k vyzvání p. dvor. rady J. Gebauera znovu je vydati v souborné knize, aby podávaly ucelenější obraz staročeské literatury dramatické, kterou se můžeme směle před cizinou pochlubiti. Málokterá literatura může se totiž honositi v tomto oboru skladbami tak rozmanitými a zároveň starými jako písemnictví naše. Pro dějiny středověkého dramata církevního mají české památky ohromnou cenu a poskytují vydatný materiál k srovnávacímu studiu jeho vzniku a vývoje.

Většina textů byla již dříve velmi pečlivě vydána, zejména od Jana Gebauera, Jos. Truhláře a Ad. Paterý. Přepisy jejich vzal jsem za základ svého vydání, srovnal je znovu s rukopisy a bylo-li třeba, doplnil nebo opravil. Při textech notovaných vynechávány byly dosud noty, ač mají stejnou důležitost jako texty, nejen pro dějiny hudby, nýbrž i pro historii vývoje her samých. Hodlal jsem tedy vydati všechny notované partie ve fototypických otiscích, ale pro veliký náklad bylo mi zatím od toho upustiti. V příloze podávám toliko faksimile ruk. Klem. I. B. 12.

Pokládám za svou povinnost vřele poděkovati členům komisse pro vydávání památek řeči a literatury české, zvláště p. dvor. radovi J. Gebauerovi, který mi radou i skutkem přispíval, dále p. bibliotekáři Ad. Paterovi, p. prof. dr. V. E. Mourkovi, p. prof. dr. R. Dvořákovi a p. vlád. radovi Ant. Truhlářovi. Rovněž upřímné díky vzdávám ředitelství kr. dvorní a státní biblioteky v Mnichově, správě biblioteky praemon. kláštera v Drkolné, správám knihovny Musejní, Klementinské a Kapitulní v Praze, které mi ochotně poskytly žádaných rukopisů. —

V Praze 2. května 1907.

J. Máchal.

I.

LITERÁRNĚ HISTORICKÝ ÚVOD.

HLAVA PRVNÍ.

Stručný přehled vzniku a vývoje středověkého dramata církevního.¹⁾

Středověké drama má jako drama řecké základ liturgický a vzniklo zcela samostatně beze všeho vztahu k předchozímu vývoji dramata antického. Prvopočátky jeho byly velmi prosté a jednoduché, a v jádře svém zakládaly se na dialogických tropech obsahujících otázku a odpověď. Takové zpěvy, ozdobně a uměle složené, byly vkládány v obvyklé texty liturgické, aby se jimi o významných slavnostech výročních bohoslužba okrášlila a povznesla. Snaha zvelebovati liturgii melodickými tropy a sekvencemi nejsilněji se projevovala v klášteře sv. Havla (St. Gallen), sídle nové církevní poesie středověké, kde působil v IX. st. původce kolorатурních sekvencí Notker a tvůrce melodických tropů Tutilo. Jest tedy dosti pravdě podobno, že odtud vyšel také první popud k dramatisování jednotlivých částí bohoslužby. To se týká ovšem jen prvopočátků liturgických slavností; další vývoj jejich šel již vlastními cestami.

¹⁾ O vzniku a dějinách středověkého dramata církevního pojednávají hlavně tyto novější práce: G. Milchsack, Die Oster- und Passionsspiele. Wolfenbuettel 1880. — L. Gautier, Histoire de la poésie liturgique au moyen âge I (Les tropes). Paris 1886. — C. Lange, Die lateinischen Osterfeiern. München 1887. — L. Wirth, Die Oster- und Passionsspiele bis zum XVI. Jh. Halle a. S. 1889. — R. Froning, Das Drama des Mittelalters (Deutsche National-Literatur 14). Stuttgart 1891. — W. Creizenach, Geschichte des neueren Dramas. Halle a. S. 1893. — W. Köppen, Beiträge zur Geschichte der deutschen Weihnachtsspiele. Paderborn 1893. — M. Sepet, Origines catholiques du théâtre moderne. Paris 1901. — M. Wilmotte, Les origines du drame liturgique (Bulletin de l'Académie de Belgique, classe des lettres 1901. 715—748). — W. Meyer, Fragmenta Burana (Festschrift zur Feier des 150jährigen Bestehens d. k. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Abhandl. d. phil. hist. Klasse). Berlin 1901. — A. Anz, Die lateinischen Magierspiele. Leipzig 1905.

K dialogickým tropům přidávaly se vhodné antifony, sekvence a věty z Písma sv., a celek byl upraven v stručné slavnosti (officia) liturgické, které nabývaly na rozmanitých místech rozličné formy a připojováním nových částí stále vzrůstaly, až konečně přešly ve skutečné hry dramatické.

Hod boží vánoční a velikonoční slavil se ode dávna v církvi křesťanské způsobem nejdojemnějším, a proto není divu, pojí-li se k těmto dvěma svátkům především počátky liturgických dramát středověkých.

1. Hry vánoční.

Doba vánoční s cyklem významných svátků oslavujících památku narození Páně, příchod tří mudrců, povraždění dítěte betlémských a p., podporovala vznik drobných slavností církevních, které se staly součástí bohoslužby o těchto svátcích. Základním jádrem, z něhož vánoční slavnosti vyklíčily, byly asi tyto dramatické antifony, upravené podle evangelického textu:

„*Quem vidistis, pastores, dicite! annuntiate nobis, in terris quis apparuit?*“

„*Natum vidimus in choro angelorum salvatorem dominum.*“

„*Pastores, dicite, quidnam vidistis et annuntiate Christi nativitatem!*“

„*Infantem vidimus pannis involutum et choros angelorum laudantes salvatorem.*“

Jak z těchto zpěvů vyrostly celé slavnosti, nebylo dosud náležitě objasněno. Tolik je jisto, že se to stalo velmi záhy, snad dříve než povstaly slavnosti velikonoční. V XI. st. existovaly již zvláštní slavnosti, jako officium pastorum, officium magorum, officium infantium či ordo Rachelis.²⁾ V témž století byla asi spojena jednotlivá officia cyklu vánočního v jedinou slavnost vánoční, skládající se ze scény pastýřské, tříkrálové, herodeské a mladátek. Kromě zachovaných památek do svědčuje to také probošt Gerhoh z Reichersberga, jenž ve svém spise „De investigatione Antichristi“, psaném r. 1162, trpce vytýká: „Exhibent imaginaliter et salvatoris infantiae cunabula, parvuli vagitum, puerperae virginis matronalem habitum, stellam quasi sidus flammigerum, infantum necem, maternum Rachelis ploratum.“ (W. Meyer, Frag. Bur., str. 38.)

Na osnově slavností vánočních vzdělány byly pak hry vánoční, které přidáváním nových částí, zvláště o prorocích, předpovídajících příští Spasitelovo, o zvěstování andělském a p., nabyly značného rozsahu.

Slavnosti vánoční rozšířeny byly zajisté také v Čechách, ale ze starší doby známy jsou dosud toliko dva provozovací návody: „Ordo personarum

²⁾ Příklady uvádí Du Méril, Les origines latines du théâtre moderne. Paris 1897, str. 147 a d.

ad cunabulum in Nativitate Domini“, obsahující pořádek zpěvů při takových slavnostech. Jeden je zapsán na zadním předeští rukopisu knihovny Klementinské v Praze (IV. G. 8) z doby okolo r. 1400;³⁾ vydal jej J o s. T r u h l á ř ve Věstníku Čes. Akademie VII., 660—2. Druhý též ze začátku XV. st. nalezl A. B r ü c k n e r v bibliotece Krakovské a otiskl jej v Archivu für slav. Phil. XVI., 606—7. Oba návody provozovací jsou si velmi podobny a poznáváme z nich, že latinsko-české slavnosti vánoční zakládaly se na liturgických zpěvech vánočních, zejména na známých písních „*Magnum nomen domini Emanuel*“ a „*Resonet in laudibus*“. „Sloky a refrains obou písní byly rozmanitě přehazovány, aby dostaly jakousi dějovou souvislost, jež byla základem vánočních her. K tomu byly komponovány i nové sloky, sestavovány z nich nové písně, z jiných písní vánočních přibírány jednotlivé sloky a p.“⁴⁾

Na základě obou návodů provozovacích možno sestrojiti toto schema latinsko-českých slavností vánočních.

Primo cantantes procedant: *Nascitur de virgine.*

Resp.: *Omnis homo etc.*

Persone circa cunabulum: *Magnum nomen domini etc.*

Chorus repetat:

*Magnum nomen domini Emanuel,
quod annunciatum est per Gabriel,
Hodie apparuit in Israel
per Mariam virginem magnus rex.*

Persone: *Sunt impleta, quae praedixit Gabriel.*

Chorus: *Sunt impleta etc.*

Persone: *Eya, eya, virgo deum genuit, quem divina voluit clementia.*

Chorus: *Eya, eya.*

Persone: *Daniel prophetia praedixit nobis gaudia.*

Chorus repetit: *Iam letari.*

Verum pueri tres vel quatuor:

*Resonet in laudibus
cum iocundis plausibus
Sion cum fidelibus:
apparuit, quem genuit Maria.*

Chorus: *Nunc dimittas.*

Persone: *Jest naplněno, což pověděl Gabriel.*

Chorus: *Jest naplněno atd.*

³⁾ Z d. Nejedlý (Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách str. 214) se domnívá, že pochází z 2. čtvrti XV. stol.

⁴⁾ Z d. Nejedlý, Počátky husitského zpěvu str. 286. Podle Nejedlého (Děj. předhusit. zpěvu str. 214) husitský kancionál Jistebnický má píseň „Magnum nomen“ tak smíšenou s písní „Resonet in laudibus“, že to předpokládá již starší hru vánoční, kde sloky těchto dvou písní se různě střídaly.

Persone:

*Radujme se, veselme se,
dievka syna porodila,
toť jest buoží milost chtěla.*

Chorus: *Radujme se atd.*

Persone: *Parit mater etc.*

Chorus: *Iam letari etc.*

Verum pueri sub eadem nota ut „Resonet“:

*Jesus mladý pacholik
a Josef starý mužik
vsadil boha na oslík,
jehožto jest porodila Maria.*

Chorus: *Quia viderunt oculi.*

Chorus: *Magnum nomen etc.*

Persone: *Sunt impleta etc.*

Chorus: *Sunt impleta etc.*

Persone: *Eya, eya, virgo etc.*

Chorus: *Eya, eya.*

Persone: *Pastoribus magnalia nunciantur tripudia.*

Chorus: *Iam letari.*

Persone:

*Sion lauda dominum,
salvatorem omnium,
lavatorem criminum,
apparuit, quem genuit Maria.*

Chorus: *Quod per astra.*

Chorus: *Magnum nomen etc.*

Persone: *Jest naplněno atd.*

Chorus: *Jest naplněno atd.*

Persone: *Radujme se atd.*

Chorus: *Radujme se atd.*

Persone: *Mors fugatur, iusticia vita datur et gracia.*

Chorus: *Iam letari.*

Pueri:

*Sion chval hospodina,
spasitele všeho světg,
jenž všeckny hříechy snímá,
jehožto jest porodila Maria.*

Chorus: *Lumen adrelevacio etc.*

Chorus: *Magnum nomen etc.*

Persone: *Sunt impleta etc.*

Chorus: *Sunt impleta etc.*

Persone: *Eya, eya.*

Chorus: *Eya, eya.*

Persone: *Uni terno sempiterno benedicamus domino.*

Chorus: *Iam letari.*

Pueri:

*Natus est Emanuel,
quem praedixit Gabriel,
testis est Ezechiel,
apparuit, quem genuit Maria.*

Chorus: *Gloria patri etc.*

Chorus: *Magnum nomen etc.*

Persone: *Jest naplněno ...*

Chorus: *Jest naplněno ...*

Persone: *Radujme se ...*

Chorus: *Radujme se ...*

Persone: *Sit benedicta trinitas, cui dicamus gracias.*

Chorus: *Iam letari.*

Pueri:

*Narodil se Emanuel,
jehož zvěstoval Gabriel,
svědek jest Ezechyel,
jehožto jest porodila Maria.*

Chorus: *Sicut erat in principio etc.*

Chorus: *Magnum nomen ...*

Quo finito recedunt cantantes: *Nunc angelorum gloria.*

Partikulární hra v á n o ě n í v starší literatuře české se nezachovala, ale o existenci podobných her svědčí rukopis Tegernseeský, kde v osnovu hry na Boží tělo pojaty také výjevy z nějaké hry vánoční. Některé verše v ní shodují se s lidovými hrami na Moravě (srv. Feifalik, Volkschauspiele aus Mähren, str. 18 a 228), z čehož J. Truhlář usuzuje, že novější lidové hry dramatické se zakládají na podání velmi starém (Č. Č. Mus. 1892, str. 40).

Vedle her vážných církevního obsahu konaly se o vánocích veselé hry ž á k o v s k é, obsahu světského a rozpustilého. Zakládaly se dílem na staropohanském zvyku koledovati o vánocích, dílem povstaly sesměšňováním obřadů církevních. Hry a žerty takové měly značný vliv na vývoj středověkého dramata, ježto z nich nebo podle nich vnikaly živly světské i do vážných her církevních.

Původci takových frašek žakovských byli hlavně bonifanti (boni infantes, innocentes), chudí žáci v službách chrámových, k nimž se přidružovali i starší žáci a klerikové. Hry své provozovali o vánocích i v kostele, majíce v čele pořadatele, jemuž říkali posměšně „episcopus innocentum“. Bylo jim to mlčky trpěno; přísný arcibiskup Arnošt z Pardubic r. 1350 toliko nařídil, aby žádný z kněží, diakonův a subdiakonů neúčastnil se těchto výstupů strojením se za maškary neb neslušným zpěvem. Zevrubně

se zmiňuje o těchto hrách J. Hus ve „Výkladu modlitby Páně“, kde praví: „Co pak činie zjevné nekázni v kostele, strojiece krabošky, jakož i já v mladosti byl sem jednú pohřiechu kraboškú! kto by vypsal na Praze? Učiniece záka potvorného biskupem, posadie na oslici tváří k uocasu, vedú ho do kostela na mši; a před ním mísu polévky a konev neb čbán piva, i držie před ním, an jie v kostele. A viděch, an kadí oltářě, a vzdvih nohu nahoru, i vece hlasem velikým: Bú. A žáci nesěchu před ním veliké pochodně miesto sviec, a chodí oltář od oltáře, tak kadě. Potom uzřěch, ano žáci vše opak kukly kožišné obrátili, a tancují v kostele; a lidé se dívají a smějí, a mnějíce by to bylo vše svaťě neb právě, že to mají v své rubrice, to jest v svém ustavení . . . A svaťé paměti kněz Jan arcibiskup, ten jest pod kletbú ty hry a nekázni zapověděl, a velmě dobřě; neb jest křesťanské ustavenie, že k řádu kněžskému nemá dopuštěn býti, ktož ty hry v svátky strojí“ (Spisy, vyd. Erben, I., 302).

2. Slavnosti velikonoční

Pro vývoj středověkých her církevních daleko větší význam mají slavnosti velikonoční. Staly se mnohem oblíbenější a rozmanitější; vznik jejich i rozvoj možno na základě hojných památek dosti přesně určit.

Podle evangelia sv. Marka (16, 6—7), které se četlo při ranní bohoslužbě na hod boží velikonoční, složen byl slavnostní tropus, obsahující krátký dialog mezi sv. ženami a andělem u hrobu, který byl záhy pojat do liturgie. Jest doložen sice teprve v X. st., ale původem svým byl zajisté starší. V antifonári svatohavelském z XI. st. je zaznamenán takto:

J. Quem queritis in sepulchro, o christicole?

R. Jesum nazarenum crucifixum, o coelicole.

J. Non est hic, surrexit, sicut predixerat; ite, nuntiate, quia surrexit de sepulchro. Surrexit enim, sicut dixit dominus, ecce precedet vos in Galileam, ibi eum videbitis, aevia, aevia!

V tomto střídavém zpěvu tkvěl dramatický prvek, který se přidáváním vhodných zpěvů z rituálu a z Písma sv. znenáhla rozšířil. S počátku zajisté jednotlivé otázky a odpovědi zpíval chór kněží ve dvě skupiny rozdělený. Dalším krokem bylo, že dialog byl přenesen na určité zpěváky, kteří představovali jednak sv. ženy, jednak anděla u hrobu. Tak vznikla jednoduchá scéna příhrobní, která byla záhy rozšířena oblíbenou sekvencí *Victimae paschali*. Tato sekvence byla s počátku asi zpívána celá, později užívalo se pouze dialogické části druhé *Dic nobis, Maria* etc., obsahující rozmluvu Marie Magdaleny s apoštoly.

Podle evangelia sv. Jana (20, 4) byla dále scéna příhrobní doplněna výjevem apoštolským. Marie oznámily totiž apoštolům Petrovi a Janovi, co se u hrobu dalo, ti tam potom běželi o závod, vzali z hrobu sv. rouchá a ukazovali je věřícím.

V evangeliu sv. Jana (19, 11—18) vyličuje se velmi živě zjevení Kristovo Marii Magdaleně, která po odchodu apoštolů Petra a Jana u hrobu zůstala. Podle tohoto líčení složený byly záhy jednotlivé zpěvy rituální, které se nalézají v starých knihách liturgických. Není tedy divu, že učiněn byl pokus pojmuti dojemnou scénou zjevení do osnovy slavností velikonočních. Scéna tato byla zprvu velmi jednoduchá, skládající se pouze ze slov evangelia a z antifon podle evangelia složených. Má však pro další vývoj důležitý význam tím, že Kristus jako činná, mluvící a jednající osoba poprvé byl uveden v dramatickou osnovu církevních slavností.

Připojení výjevu s mastičkářem bylo další významnou novotou. Podnětem k tomuto výjevu bylo asi responsorium *Dum transisset sabbatum Maria Magdalena et Maria Jacobi et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Ihesum*, kterým se dosavadní slavnost velikonoční začínala. Upravovatel scény s mastičkářem nenašel však ani v evangeliu ani v liturgii kromě tohoto responsoria žádných jiných textů, kterých by mohl užít. Proto bylo třeba slova i nápěvy samostatně si vymýšlet. Zdá se, že prvopočátky scény zjevení i mastičkářské sluší hledati na půdě francouzské, kde měli nejdříve odvahu tuto novotu zavést v slavnostech čistě liturgických.

Scénou zjevení a mastičkářskou liturgické slavnosti dospěly svého vrcholu a znenáhla přešly ve skutečné hry velikonoční.

O slavnostech velikonočních v Čechách třeba se zvláště zmíniti.

Liturgické slavnosti velikonoční, obsažené v knihách na půdě české napsaných, vynikají jak rozmanitostí obsahu tak i svérázností úpravy a svědčí o zvláštní zálibě věnované u nás obřadům tohoto druhu.⁵⁾ Kromě ojedinělých druhův ujaly se v Čechách, zejména v Praze, dvě zvláštní verse jejich: Jedna byla obmezena pouze na ženský klášter u sv. Jiří, kde s nevšední horlivostí pěstoval se zpěv liturgický. Podle dokumentů možno ji stopovati od XIII. až do XV. st., ale hlavní dobou jejího rozkvětu byl věk XIII. a XIV.

V antifonári svatojirském ze XIV. st. (univ. bibl. VI. G., 3b) zaznamenána jest v této formě:

Epdomadarie missam incipiant „In sancta nocte“ inposito responsorio Dum transisset. Domina abbatissa precedet. Maria Magdalena sequetur eam, tres Marie sequentur eam cum senioribus.

Dum transisset sabbatum maria magdalena et maria iacobi et salome emerunt aromata, ut venientes ungerent ihesum, aevia, aevia. V. Et valde mane una sabbatorum veniunt ad monumentum orto iam sole. Vt venientes. Gloria patri et filio et spiritui sancto, alleluia.

⁵⁾ Podrobně jsem o nich pojednal v článku Staročeské velikonoční slavnosti dramatické ve „Věstniku kr. čes. společnosti nauk“, tř. filos.-hist.-jazykozpytná 1906. 1.—24.

Finito responsorio tres Marie cantantes „Aromata“ procedant ad ungentarium pro accipiendis ungentis:

*Aromata precio querimus,
christi corpus ungere uolumus,
holocausta sunt odorifera,
sepulture christi memoria.*

Ungentarius:

*Dabo uobis ungenta optima
saluatoris ungere vulnera,
sepulture eius ad memoriam
et nomini eius ad gloriam.⁶⁾*

Quibus acceptis accedant ad sepulcrum conuentu cantante antiphonam: *Maria magdalena et alia maria ferebant diluculo aromata dominum querentes in monumento.*

Qua finita tres marie cantent antiphonam stantes ante sepulcrum: *Quis reuoluet nobis ab hostio lapidem, quem tegere sanctum cernimus sepulchrum?*

Angelus in sepulchro: *Quem queritis, o tremule mulieres, in hoc tumulo plorantes?*

Marie respondeant: *Ihesum nazarenum crucifixum querimus.*

Angelus: *Non est hic, quem queritis, sed cito euntes nunciate discipulis eius et petro, quia surrexit ihesus.*

Item angelus aperto sepulchro: *Venite et uidete locum, ubi positus erat dominus, aevia, aevia.*

Deinde marie uenientes ad chorum cantent antiphonam: *Ad monumentum uenimus gementes, angelum domini sedentem uidimus et dicentem, quia surrexit ihesus.*

Postea procedente de loco Maria Magdalena incipitur ant. ista: *Aevia. Noli flere, maria. Aevia, surrexit dominus, aevia, aevia.*

Stante Maria magdalena ante sepulchrum conuentus cantet ant. istam: *Maria stabat ad monumentum foris plorans; dum ergo fleret, inclinauit se — hic inclinet se maria, et inspiciat sepulchrum, — et prospexit in monumentum.*

Inspecto sepulchro conuertat se ad ihesum (správně: clerum) et dicat hanc ant.: *Tulerunt dominum meum et nescio, ubi posuerunt eum.*

Ihesus resp.: *Mulier, quid ploras, quem queris?*

Maria cantet ant.: *Domine, si tu sustulisti eum, dicito michi, ubi posuisti eum, et ego eum tollam.*

Ihesus dicat: *Maria!*

Et illa inclinando: *Raboni!*

⁶⁾ Tento zpěv mastičkářův nalézá se pouze v antifonáři XIII.—XIV. stol. (univ. bibl. VI. G 10a) a v processionale z poč. XIV. st. (ib. VII G 16).

At ihesus retrocedens ant. cantet: *Noli me tangere, Maria, vade autem ad fratres meos et dic eis: ascendo ad patrem meum et patrem uestrum.*

In reditu Marie ad chorum canitur ant.: *Venit maria annuncians discipulis, quia uidi dominum.*

Cantrix incipit versum: *Dic nobis, maria, quid uidisti in uia.*

At illa resp.: *Sepulchrum christi uiuentis et gloriam uidi resurgentis, angelicos testes, sudarium et uestes. Surrexit cristus spes mea, precedet suos in galileam.*

Chorus dicat: *Credendum est magis soli marie ueraci, quam iudeorum turbe fallaci.*

Mox unus sacerdos cum trina flexione inponit: *Christus dominus resurrexit.*

Conuentus resp.: *Deo gracias, gaudeamus.*

Sequitur ant.: *Currebant duo simul et ille alius discipulus precucurrit cicius petro et uenit prior ad monumentum, aevia.*

Duo presbiteri accipientes linteum vadunt ad gradum cantantes ant.: *Cernitis, o socii, ecce lintheamina et sudarium, et corpus non est in sepulchro inuentum.*

Qua finita conuentus cantat ant.: *Surrexit dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno, aevia, aevia.*

Sequitur: *Te deum laudamus.*

Uvedené officium české může se zvátí výkvětem skladeb svého druhu. Plností obsahu a svérázností formy nevyrovná se jí žádná dosud známá slavnost cizí. Obsahuje nejen obvyklou scénu příhrobní a apoštolskou, nýbrž i výjev s mastičkářem a scénu zjevení Kristova.

Obě strofy výjevu mastičkářského *Aromata* a *Dabo* jsou velmi vzácné a vyskytují se toliko ještě ve hře velikonoční z benediktinského kláštera beuronského (z XIII. st.), kdež jsou ve spojení s jinými zpěvy rozšířeného výjevu mastičkářského.⁷⁾ První strofa *Aromata* přichází pak ve formě poněkud porušené v pašijové hře Donaueschingské (z 2. pol. XV. stol).⁸⁾ O původu obou strof nelze nic určitějšího říci, leč že jsou to první pokusy o vytvoření jednoduché scény s mastičkářem v slavnostech přesně liturgických. Na rozdíl od starších zpěvů složeny jsou v nových verších 10 (4 + 6)slabičných, avšak nápěv jejich jest odvozen z nápěvu *Dum transisset* ve stylu čistého chorálu gregoriánského.⁹⁾

K scéně zjevení ve formě přesně liturgické, jak je v naší slavnosti obsažena, možno uvést analogii pouze z liturgických památek francouzských. W. Meyer, který se rozbořem této scény zevrubně zabýval,¹⁰⁾

⁷⁾ W. Meyer, *Fragmenta Burana* str. 129.

⁸⁾ F. J. Mone, *Schauspiele des Mittelalters* II. 348.

⁹⁾ Zd. Nejedlý, *Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách*. V Praze 1904 str. 168.

¹⁰⁾ *Fragmenta Burana*, str. 80 a d.

dospěl výsledku velmi pravdě podobného, že scéna zjevení prvotně povstala ve Francii, odkudž se zpráva o ní dostala do Prahy, kde byla v klášteře sv. Jiří samostatně upravena a do slavnosti již dříve obvyklé vsunuta. Při tom je to zvláštní, že tato scéna zjevení nezachovala se v žádné památce francouzské celá a v prvotní své formě, nýbrž byla teprve od Meyera uměle rekonstruována, a to z rozmanitých památek francouzských a podle analogie slavností českých.

Ještě jednou zvláštností téměř speciálně českou vyznačuje se slavnost svatojirská. Kromě dvou slavností z kláštera Sct. Floriána v Hor. Rakousích všechny jiné dosud známé texty kladou výjev apoštolský se zpěvy *Currebant duo a Cernitis, o socii* mezi antifonu *Ad monumentum venimus* a sekvenci *Victimae paschali*. Slavnosti české mají mnohem přirozenější pořádek, neboť v nich následuje zcela logicky výjev apoštolský teprve za sekvencí *Victimae*.

Druhá verze česká byla všeobecnější, obsahuje pouze scénu příhrobní a apoštolskou a rozšířena byla od poč. XIV. až do XVI. st. Forma její se pevně ustálila a rázem jejím přesně liturgickým čelilo se, jak se zdá, hrám velikonočním, které se v XIV. st. začaly u nás šířiti a zabarvovány byly živly světskými. Se slavnostmi svatojirskými spojuje ji zvláštnost pro české hry příznačná, že totiž výjev apoštolský následuje až po sekvenci *Victimae*. Za to nápěvy její, pokud se z 2. polovice XIV. st. zachovaly, shodují se více s českými hrami tří Marií než se slavnostmi svatojirskými.¹¹⁾

Versi druhou znázorňuje na př. slavnost zapsaná ve vesperariu sboru mansionářského u sv. Víta z doby Arnošta z Pardubic (knih. musej. XV. A. 10):

Hoc responsorium. (t. *Dum transisset*) cantantes secedant in medium ecclesie, precedentibus candelis et vexillis, canonici cappis vestiantur et cereos in manibus baiulantes. Ibiq. responsorio cum versu et *Gloria patri* debite finito, choro ad occidentem verso, precedentibus duobus ad sepulchrum more muliebri ornatis et habentibus duo thuribula et II cereos. incipit prelatus:

Maria Magdalena et alia Maria ferebant diluculo aromata, dominum querentes in monumento. Quam chorus finit.

Tunc vice mulieres stantes ante sepulchrum cantent:

Quis revoluet nobis ab hostio lapidem, quem tegere sanctum cernimus sepulchrum?

Vice angelus sedens ad sepulchrum indutus albis et stolam habens in capite respondet:

Quem queritis, o tremule mulieres, in hoc tumultu plorantes?

Vice mulieres: *Jesum nazarenum crucifixum querimus.*

¹¹⁾ Zd. Nejedlý, Dějiny předhus. zpěvu str. 201.

Vice angelus: *Non est hic, quem queritis, sed cito euntes nunciate discipulis eius et Petro, quia surrexit Jesus.*

Tunc vice mulieres reuerse ad chorum uersis uultibus ad orientem cantant hanc ant.: *Ad monumentum venimus gementes, angelum domini sedentem vidimus et dicentem, quia surrexit ihesus.*

Inde prelatus: *Dic nobis, maria. Quod chorus finit.*

Una mulierum respondet: *Sepulchrum christi vi. Angelicos testes. Quod totum ipsa finiat.*

Chorus: *Credendum est magis. Scimus Christum.*

Deinde prelatus incipit ant.: *Currebant. Quam chorus finit.*

Interim duo de fratribus portantes cereos et induti cappis vadunt ad sepulchrum et acceptis duobus lintheaminibus reuersi ad chorum stantes ad orientem cantant ant.: *Cernitis, o socii, ecce lintheamina et sudarium et corpus non est in sepulchro inuentum.*

Hoc finito incipit prelatus ant.: *Surrexit dominus de sepulchro. Quam chorus finit.*

Interim deponuntur lintheamina in altari sancte crucis. Tunc prelatus portans cereum progreditur in medium chori versoque vultu ad orientem cum trina genuflexione cantet ant.: *Christus dominus resurrexit.*

Chorus respondet: *Deo gracias, gaudeamus. Et sic ter dicatur etiam cum genuflexione.*

Post hec accedens prelatus deosculatur lintheamina et dat pacem ad fratres et ad populum. Deinde incipit prelatus: *Te deum l. te d. Quod cantantes redeunt ad chorum.*

3. Hry velikonoční.

Přechod slavností liturgických v hry velikonoční dál se podle výkladu W. Meyera asi takto. Výjev s mastičkářem, prvotně zcela vážný a důstojný, nejsa vázán na žádný text liturgický, byl od umělého skladatele zcela volně upraven. Nejdříve tři Marie zpívaly tři vstupní strofy skládající se ze 3 veršů 15 (8 + 7)slabičných: *Heu nobis internas mentes —, Iam percusso ceu pastore —, Sed eamus et ad eius.* Potom následovaly tři strofy o 4 verších 10 (4 + 6)slabičných, jež Marie kráčejíce k prodavači mastí cestou zpívaly: *Omnipotens pater altissime —, Amisimus enim solatium —, Sed eamus ungentum emere.* V dalších třech strofách 4veršových, z nichž první 3. verše jsou 10slabičné a poslední 8slabičný, obsažen byl vlastní dialog mezi Mariemi a mastičkářem: *Huc propius flentes accedite —, Dic tu nobis, mercator iuuenis —, Hoc ungentum si multum cupitis.* Tato úprava výjevu vstupního a mastičkářského, jak jej lze na základě jednotlivých textů jako normální tvar rekonstruovati, vznikla prvotně na půdě francouzské, jak ukazují charakteristické verše 10 (4 + 6)slabičné.

Scéna zjevení, prvotně jen ze slov evangelia a z antifon složená, ve spojení s předcházejícím výjevem byla rovněž básnický přepracována

a doplněna. Po antifoně *Ad monumentum venimus* následovala skupina tří strof v 10slabičných verších, jež obsahovaly nářek Marie Magdalské: *Cum venissem ungere mortuum — En lapis est vere depositus — Dolor crescit, tremunt precordia*. Krátké věty evangelické z dřívějšího výstupu zjevení: *Mulier, quid ploras — Domine, si tu sustulisti eum — Maria!* — *Rabi* zůstaly, k nim se pak přidala skupina nových strof 8slabičných, obsahujících slova vzkříšeného Krista: *Prima quidem suffragia — Hec priori dissimilis — Ergo noli me tangere — Nunc ignaros huius rei*. Celá scéna zjevení ukončena byla jásavým zpěvem Marie Magdaleny: *Vere vidi dominum vivere* v 10slabičných verších, načež následovaly strofy sekvence *Victimae paschali* s výjevem apoštolským nebo bez něho.

Tak povstala krátká hra velikonoční „*Repraesentatio Mariarum*“ či „*Ordo trium personarum*“, původně úplně latinská. Byla místy také převzata do knih liturgických, ale ve výběru. K latinským hrám tří Marií připojovaly se pak překlady v řeči národní, aby i laikové rozuměli zpívaným textům. Dálo se to již od počátku XIII. st. Brzy však texty národní nabyly vrchu nad latinskými, jimiž se pouze udržovala spojitost nových her, často velmi světsky zabarvených, s původním jádrem čistě liturgickým.

K jednoduché hře tří Marií připojovaly se další části, především zjevení Krista nevěřícímu Tomáši. Tato nová scéna upravená podle evangelia sv. Jana 20, 25—9 obsahovala látku dramaticky velmi působivou a obyčejně se připínala bezprostředně na zjevení Marii Magdaleně; potom teprv následoval výjev apoštolský se sekvencí *Victimae* a ukázáním roucha.

V pondělí nebo v úterý velikonoční konalo se při bohoslužbě krátké *officium peregrinorum*, v němž se předvádělo zjevení Kristovo dvěma učedníkům do Emaus jdoucím podle evangelia sv. Lukáše 24, 13—36. Později byla také tato scéna pojata v osnovu her velikonočních.

Hry tří Marií vyličovaly vesměs příběhy po vzkříšení Kristově. Záhy projevovala se však snaha znázornovati také děje, které bezprostředně předcházely. Tak povstala nová skupina scén, v nichž se líčilo najímání strážce a střežení hrobu Kristova, vzkříšení Páně, sestoupení do pekel a p.

Podle evangelia sv. Matouše přišli v sobotu židé k Pilátovi žádající ho, aby dal ostříhati hrobu Kristova. V noci zjevil se anděl u hrobu a omámil stráž. Ráno biskupové židovští podplatili strážce žádající, aby rozhlásili, že učedníci tělo Kristovo ukradli. Na tomto podkladě vytvořila se řada dramaticky živých výstupů jako vyjednávání rady židovské s Pilátem, výběr strážce, stráž u hrobu, zjevení andělské, podplacení strážce a p. Scény tyto připojeny byly na poč. XIII. st. k velikonoční hře. Kromě evangelia sv. Matouše a několika rituálních vět nebylo pro ně ustáleného textu, proto pozdější upravovatelé národních her měli úplnou volnost v naturalistickém rozvádění jednotlivostí.

Také pro scénu vzkříšení, která vyžadovala zvláštní obratnosti v inscenování, nebylo určitého textu; přestávalo se větším dílem na vhodných antifonách a responsoriích, které byly vkládány v ústa anděla a Krista. Sestoupení do pekel bylo velmi živě vylíčeno v apokryfním evangeliu Nikodemově, z něhož skladatelé této scény hlavně čerpali; kromě toho poskytovalo jim známé canticum triumphale *Cum rex gloriae* etc. a jiné rituální zpěvy další látky k zobrazení děje.

S počátku nové scény rozmanitě se proplétaly se starými, ale již v XIII. st. spojily se v jednotu a tvořily první část dvoudílné hry velikonoční, v níž se děj takto vyvíjel. Vystoupil Pilát s četnou družinou. K němu se dostavila rada židovská žádající za stráž. Rytíři Pilátovi hlásili se za strážce a když jim židé slíbili bohatý žold, táhli hlučně ke hrobu, při čemž se vychloubali svým hrdinstvím. Zjevil se anděl a poděsil je, tak že jako mrtví k zemi klesali. Kristus vstal z mrtvých, sestoupil do pekel a odvedl duše spravedlivých do nebe. Za tím se stráž probudila a podala židům i Pilátovi zprávu o vzkříšení Kristově. Židé je podplatili, žádající, aby zatajili pravdu. Po té následovala jako druhá část hra tří Marií.

4. Hry pašijové.

Jakmile vzrostla záliba pro hry liturgické, dostavila se přirozeně touha dramatisovati také výjevy z umučení Páně, které bez toho v evangeliu velmi živě jest vylíčeno. Po způsobu nynějších pašijí byly nejdříve jednotlivé dialogické části evangelií o umučení Páně v kostele od zpěváků střídavě zpívány. Později byly podle slov evangelia skládány umělé texty a upravovány z nich skutečné hry pašijové, které se staly středem, kolem něhož se řadily všechny jiné události ze života Kristova.

Nepřestávalo se však jen na dramatisování látek čistě liturgických, nýbrž vzdělávány byly ve formě dramatické rozmanité příběhy jiné a to dosti záhy. Z XI.—XII. st. pocházejí již samostatné skladby dramatické jako *Ordo prophetarum*, *Historia de Daniel*, *Ludus de Antichristo*, *Suscitatio Lazari*, *Ordo repraesentationis Aadae* a p.

O silném rozmachu dramatickém v XII.—XIII. st. a o rozmanitosti látek vzdělávaných svědčí také některé zprávy historické. Podle annalů řezenských konala se 7. února r. 1194 v Řezně hra „*ordo creacionis angelorum et ruina Luciferi et suorum et creacionis hominis et casus et prophetarum*“. V Cividale r. 1298 o letnicích a následujících dvou dnech představovala se „*repraesentatio ludi Christi, videlicet passionis, resurrectionis, ascensionis, adventus spiritus sancti, adventus Christi ad iudicium*“. A r. 1303 slavily se tamtéž „*repraesentationes infra scriptae: in primis de creatione parentum, deinde de annuntiatione beatae virginis, de partu et aliis multis, et de passione et resurrectione, ascensione et adventus spiritus sancti, et de Antichristo et aliis*“ (W. Meyer, *Frag. Bur.* str. 74—5).

Ze zprávy této možno uzavírat, že okolo r. 1300 nebylo ještě souvislých cyklů dramatických, nýbrž toliko jednotlivé *repraesentationes*, které se teprve v XIV. st. začaly spojovati v obsáhlejší celky, jimž se říká obyčejně hry pašijové nebo *mysterie*. Rozsah jejich stále vzrůstal, až z nich v XV. a XVI. st. povstaly obrovské celky, čítající v Německu přes 8000 veršů a ve Francii až 35.000 veršů. Na půdě francouzské byly takové obsáhlé mysterie při cyklisaci důkladně přepracovány a uměle v jednotu organickou uvedeny. Veliké hry pašijové v Německu povstaly však větším dílem jen volným seřaděním hotových už kusů v jeden celek; proto ve svém složení věrněji zachovávají původní ráz a tvar jednotlivých složek, z nichž vznikly.

Sporná je dosud otázka o poměru a vzájemném vlivu mezi hrami francouzskými a německými. F. J. Mone¹²⁾ připouštěl značný vliv francouzských her na německé a E. Wilken¹³⁾ aspoň částečně jej uznával. Francouzští badatelé jako G. Paris, M. Sepet a M. Wilmotte o něm nepochybují. Wilmotte¹⁴⁾ přímo dokazuje značné působení francouzských mysterií na pašijové hry německé jako na vídeňskou, chebskou, alsfeldskou, svatohavelskou, frankfurtskou atd. Většina spisovatelů německých popírá jakýkoliv vliv francouzský a pokládá německé hry velikonoční i pašijové za samostatné a originální výtvořiny ducha německého. Myslím, že při konečném řešení této sporné otázky nemalou úlohu budou míti také staročeské památky dramatické, jichž nebylo dosud, jak náleží, respektováno, ač svou rozmanitostí a starobylým rázem v plné míře toho zasluhují.

Zachované skladby české možno pro přehled shrnouti v tyto tři hlavní skupiny:

- I. *Hry tři Marii.*
- II. *Hry o vzkříšení Páně.*
- III. *Hry pašijové, na květnou neděli, o Božím těle, hra Magdalenská a na nebe vstoupení Páně.*

*

Nejlepší dosud studii o staročeském dramatu napsal Josef Truhlář „O staročeských dramatech velikonočních“ (Čas. Čes. Musea 1891 str. 3—43, 165—197). Na důkladné této práci založeno je všecko, co bylo od té doby o staročeských hrách napsáno od Jaroslava Vlčka (Dějiny české literatury I, 35 a d.), F. Menčíka (Příspěvky k dějinám čes. divadla. V Praze 1895), V. Flajshanse (Pisemnictví

¹²⁾ Schauspiele des Mittelalters. Karlsruhe 1846.

¹³⁾ Geschichte der geistlichen Spiele in Deutschland. Göttingen 1872.

¹⁴⁾ Les passions allemandes du Rhin dans leur rapport avec l'ancien théâtre français. Paris 1898.

české, str. 60 a d.), W. Creizenacha (Geschichte des neueren Dramas. Halle a. S. 1893. I., 351), A. Brücknera (Początki teatru i dramatu średniowieczny w Bibl. Warszaw. 1894, II., 416 d.), J. Peška, Staročeská dramata (Zpráva gymnasia v Plzni 1905—6).

O hudební stránce českých her velikonočních pojednal nejdříve Ambros v Sitz. Berichte d. k. böhm. Gesellschaft d. Wissensch. 1861, I., 44 a Geschichte der Musik (Leipzig 1891), II., str. 328; Konrád, Dějiny posvátného zpěvu stč. I., 179—185; nejdůkladněji Zd. Nejedlý, Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách, str. 165 a d. Starší doby dotýká se také kniha R. Batky, Geschichte der Musik in Böhmen I., 97—120 (Prag 1906).

HLAVA DRUHÁ.

Hry tří Marií.

Repraesentationes Mariarum.

1. Latinsko-české hry tří Marií.

Jakkoliv slavnosti velikonoční nabyly v Čechách neobyčejného rozšíření a podivuhodného rozvoje, nelze z nich přece bezprostředně odvozovati vznik her velikonočních. Tyto povstaly nejdříve, jak W. Meyer přesvědčivě vyložil, na půdě francouzské, rozšířily se odtud do jiných zemí a dostaly se také do Čech.

Jednoduché hry velikonoční jsou v písemnictví našem zastoupeny těmito skladbami:

A = Mastičkář Musejní.

B = Mastičkář Drkolenský.

C = První hra tří Marií (univ. knih. I. B. 12).

D = Druhá hra tří Marií (tamtéž VIII. G. 29b).

E = Třetí hra tří Marií (tamtéž XVII. E. 1).

F = Rozšířená třetí hra tří Marií (tamtéž).

G = Zlomek Musejní.

H = Šimona Lomnického „Marie o navštívení hrobu Krista pána“ z r. 1582.

O uspořádání a kompozici těchto skladeb nutno nejdříve uvažovati. Postup děje jest určen základními texty latinskými.

a) A a B jsou pouhé zlomky obsahující široce rozvedenou epizodu mastičkářskou, která vyžaduje zvláštního výkladu. V A přichází však několik latinských zpěvů známých z her tří Marií vůbec. Jsou to žalozpěvy Marií: *Omnipotens pater altissime*, *Amisimus enim solacium* a *Sed eamus ungentum emere*. Druhá skupina těchto vstupních zpěvů schází, ale možno s jistotou předpokládati, že v předloze, kterou měl upravovatel A před sebou, se nalézaly, jak svědčí český text *Jako se ovčičky rozběhují*,

který je překladem latinského zpěvu *Iam percusso ceu pastore*. Z vlastního dialogu s mastičkářem přicházejí tu ještě dva latinské zpěvy *Huc propius flentes accedite*, jimiž mastičkář vyzývá tři Marie, aby si u něho koupily vonné masti, a *Dic tu nobis, mercator iuvenis* obsahující otázku jejich po ceně mastí. O umístění této liturgické partie v osnově světské epizody mastičkářské bude později pojednáno.

b) V C postup děje rozvíjí se velmi pravidelně. Po responsoriu *Dum transisset* vystoupí tři Marie; první zpívá *Omnipotens pater*, druhá *Amisimus* a třetí *Sed eamus ungentum emere*. Po té následuje druhá skupina zpěvů v tomto pořádku: *Heu nobis internas mentes*, *Iam percusso ceu pastore* a *Sed eamus et ad eius*. Marie krácejíce k hrobu zpívají společně *Quis revolvat*, anděl v hrobu se jich táže *Quem queritis*, odpovídají *Ihesum nazarenum*. Anděl jim oznámí *Non est hic* a zpěvem *Venite et videte* je povzbuzují, aby samy pohledly do hrobu a přesvědčily se, že Kristus vstal z mrtvých. Marie Magdalena vyzve pak ostatní dvě, aby odešly, což tyto učiní zpívající *Ad monumentum*.

Magdalena zůstavši sama u hrobu zpívá antifony *Cum venissem*, *En lapis est vere depositus*, *Dolor crescit*, *Heu redemptio israhel*. Zjeví se Kristus oděný v kněžský šat s korouhví v ruce a táže se: *Mulier, quid ploras?* Marie mu odpovídá: *Domine, si tu sustulisti*. Kristus se dá poznati a zpívá strofy *Prima quidem suffragia*, *Hec priori dissimilis* a *Ergo noli me tangere*; po jednotlivých strofách Marie střídavě volá *Sancte deus*, *Sancte fortis*, *Sancte misericors*. Když Kristus odstoupí zpívá *Ascendo ad patrem*, následuje sekvence *Victimae paschali*, kterou Marie střídavě zpívá s apoštolů Petrem a Janem. Zpěvem choru *Credendum est* a chvalozpěvem *Te deum* končí se hra.

V složení svém vyznačuje se tedy C zvláštní pravidelností a celkem souhlasí s normální formou, jak ji pro hru tří Marií stanovil W. Meyer. Uchyluje se od ní v těchto případech: 1. v úvodě 10tislabičné strofy (*Omnipotens* etc.) stojí před 15tislabičnými (*Heu nobis* etc.); 2. vlastní dialog s mastičkářem je vynechán; 3. není v ní zmínky o zjevení Krista v podobě zahrádníka; 4. běh apoštolů Petra a Jana k hrobu jest též vynechán.

c) Zcela jinak je uspořádána hra D. Po každé strofě 10slabičné následuje hned strofa 15slabičná, kromě toho vsunuta je zcela nemístně před zpěv *Sed eamus ungentum emere* antifona *Ad monumentum venimus*, tak že ve výjevu vstupním povstal pravý chaos, ježto zpěvy následují po sobě takto: *Omnipotens*, *Heu nobis*, *Amisimus*, *Iam percusso*, *Ad monumentum*, *Sed eamus ungentum emere*, *Sed eamus et ad eius*. V dalším postupu shoduje se D již s C až na tyto případy: zpěv *Dolor crescit* položen je před *En lapis est* a antifona *Heu redemptio* je vynechána. Za to po sekvenci *Victimae paschali* následuje antifona *Currebant duo simul*, která však v návodu chybně je připsána apoštolům Petrovi a Janovi, načež následuje *Credendum est*, ale bez *Te deum*. Proto se mylně usuzovalo, že hra není celá.

Upravovatel hry *D* chtě tedy aspoň v něčem prokázati svou samostatnost, úmyslně měnil pořádek, který našel ve své předloze, ale při tom zvláštního důmyslu neprokázal. Pozdější rukou byly některé chyby opraveny. Po *Venite et videte* správně poznamenáno, že se má zpívat *Ad monumentum*. Zajímavé je, že, kdo tuto chybu opravil, znal také starší slavnosti svatojirské a podle nich připojil ještě poznámku, že chor má zpívat *Maria stabat ad monumentum*. Svědčí o tom také postranní poznámka, že před zjevením Kristovým předcházela antifona *Tulerunt (dominum meum)*. Dále doplnil v poznámce vynechaný zpěv *Heu redemptio israhel* a správně poznamenal, že chor má zpívat antifonu *Currebant duo simul*.

d) Hra *E* má nadpis „*Ordo trium personarum in die resurrectionis domini sepulcrum visitantium*“. Pořádek latinských zpěvů, nehledí-li se k větám nově přidaným, souhlasí celkem s normální formou, jakou podává také *C*. Ale skladatel *E* měl před sebou nějaký plnější vzor než je *C*, jak ukazují zpěvy *Jesu nostra redemptio* a *Que te vicit clemencia* položené před antifonu *Ad monumentum*; podle téhož vzoru vylíčeno také dvojí zjevení Kristovo Marii Magdaleně a hra doplněna novým výjevem, jak Kristus se zjevil nevěřícímu Tomáši.

V jedné skupině her tří Marií, k níž náleží také česká skladba *E*, zjeví se totiž Kristus Marii Magdaleně nejdříve v podobě zahradníka, táže se jí po příčině jejího nářku a teprve potom dává se jí poznati ve své pravé podobě. Není pochyby, že také upravovatel hry *C* dvojí toto zjevení znal, ale první vynechal asi z důvodů náboženských. Výstup s Tomášem položen je v *E* až za sekvenci *Victimae paschali*, která se tu celá zpívala; když totiž Marie Magdalena apoštolům vylíčila, co všechno viděla, Tomáš nechce tomu věřiti. Jan a Petr dosvědčují pravdu slov Mariiných a ukazují sv. roucha, ale Tomáš vyčítá jim lehkověrnost. Tu zjeví se Kristus „in apparatu nobiliori veniens“, zpívá *Pax vobis* a vyzývá Tomáše, aby se přesvědčil: *Mitte manum tuam etc.*, načež Tomáš teprve uvěří.

Skladatel *E* neprestal jen na těchto doplňcích, nýbrž v normální osnovu hry Marií vsunul několik nových zpěvů latinských. Byl to nápad zcela originální a nikde jinde nenalzáme nic podobného. Podnětem mu byly bez pochyby složitější t. j. dvoudílné hry velikonoční, v nichž před výjevem příhrobním předcházela řada jiných výstupů líčících děj vzkříšení, sestoupení Páně do pekla a p. Tyto příběhy skladatel *E* naznačil tím, že na počátku mezi jednotlivé zpěvy Marií vložil několik zpěvů andělských a to: *Leta Sion*, jímž se ohlašuje vzkříšení Páně, *Veni desiderate* a *Quis est iste*, kterými se oznamuje sestoupení Páně do pekla. Jest to téměř reflex děje za scénou, dramaticky velmi účinný. Marie slyšíc tyto tajemné hlasy jedna po druhé pospíchá k hrobu božímu. Méně vhodně vložil později v scénu zjevení zpěv *Dimissa sunt ei peccata multa* z her pašijových, jímž Kristus Magdaleně odpouští hříchy. Kromě obvyklého zpěvu *Vere vidi dominum vivere* vložil v ústa Marie obdobný zpěv *Vere vidi dominum meum* se zajímavou prosbou: *Da salutem Bohemis*

tuis. = *Utvrď v pravdě tvé všechny věrné Čechy*, čímž dal na jevo své vroucí smýšlení vlastenecké.

Při delších hrách bylo zvykem, že nejdříve vystoupil hlasatel (praecursor, proclamator, praelocutor a p.), jenž oznamoval, co bude na hře představováno, kromě toho vyzýval přítomné, aby se slušně a tiše chovali. V *E* jest prolog hlasatelův zcela krátký. Vyzývá několik panny a paní, aby udělaly místo, „neb se tady mají tři krásné paní bráti a Ježíše ukřížovaného hledati“. Obrací se pak žertovně k babkám slovy:

„Proč vy, babky, meškáte?
zdali mnoho mazancův máte?
Pomohuť já jich odnésti vám,
Nebude-liť kde blíž, ale do školy k nám.“

e) V témž rukopise hned po *E* následuje hra *F* označená nadpisem „*Ludus pasce foeliciter incipit*“. Hanuš ji nesprávně rozložil v několik částí samostatných. V pravdě však tvoří jednotný celek, v němž se projevuje u větší ještě míře než v *E* snaha rozšířiti a doplniti jednoduchou osnovu her tří Marií novými výjevy rázu čistě náboženského.¹⁾ V podstatě své jest *F* doplněním a rozšířením předcházející hry *E*; proto skladatel její zapisoval toliko nově přidané scény a při ostatních přestával na pouhém označení slovy „more suo persone vadunt cantantes“, „progrediuntur suas cantantes antifonas“, „agunt, ut consueuerunt“, „ut modus est“ a p. Z některých známek možno usuzovati, že části takto označené třeba doplňovati ze hry předcházející. Jinak počínal si skladatel ve své úpravě dosti obratně a prokázal značnou samostatnost v uspořádání celku. Snaha jeho postup jednotlivých výjevů případně motivovati jest na mnohých místech zřetelná.

Krátký prolog, který přednášel „barbatus“, zvaný asi podle masky, již užíval, jest docela vážný a obsahuje označení předmětu hry a obvyklé napomenutí k plné pozornosti.

Nejdříve vystoupí 11 apoštolů, kteří zpívajíce latinský plánek kráčejí na místo pro ně určené a tam v delším rozhovoru rozmlouvají o událostech posledních dní, zejména o umučení Páně. Strach před židy a nejistota, co se dále bude dít, naplňuje jejich srdce. Potom teprve přicházejí tři Marie zpívajíce obvyklé hymny. Vstříc jim vyjde mastičkář, který je tu označen jakožto „unus barbatus fulcitus ad morem medicí“, a táže se jich, čeho žádají. Scéna mastičkářská po té následující jest zcela krotká a nevybočuje z mezí posvátné klenby chrámové. Obvyklá chvástavost mastičkářova při vychvalování účinku mastiček jest pouze naznačena slovy:

„Kdyby kdo najtvrději spal v noci,
dříve než ho třikrát puškú v hlavu udeříš,
z najtvrďšího sna každého probudíš.“

¹⁾ Srv. J. Fruhlár v Č. Č. M. 1891 str. 31.

Marie koupí od něho masti a kráčejí ke hrobu. Když pak po obvyklé scéně příhrobní dvě Marie vracejí se od hrobu zpívají *Ad monumentum venimus*, apoštolové uslyší jejich zpěv a Šimon upozorňuje ostatní na důležitý jeho obsah. Tomáš je varuje slovy: „Na řeč ženskú se nic nedaj,“ avšak Ondřej přece odchází zvědět, co to znamená. Následuje scéna zjevení jako ve hře E. Radostná sekvence *Victimae paschali* vzbudí zase pozornost Jana a Petra, kteří odeberou se k Marii a vyptávají se jí obvyklým způsobem, co viděla. Marie vrátí se pak do kaple a oba apoštolové kráčejí k hrobu, odkudž vezmou prostěradla a ukazují je svým druhům na důkaz, že Kristus vstal z mrtvých.

Nová scéna potom následující, zjevení Kristovo dvěma učedníkům do Emaus jdoucím, zakládá se na podání biblickém. V některých pašijových hrách tyrolských dostalo se jí zabarvení komického, na př. jak učedníci po odchodu Ježíšově v hospodě notně popíjejí, až se pohádají.²⁾ Náš skladatel držel se však přesně podání evangelického.

Učedníci odeberou se k apoštolům a oznamují jim, že Kristus vstal z mrtvých. Avšak Tomáš nechce jim věřiti a haní lehkověrnost apoštolů. Tu zjeví se Ježíš a požehná jim, načež dva andělé Krista vítají a odvádějí. Hru ukončí Jakub menší krátkou řečí, vyzýváje na konci k zpěvu „*Te Deum*“.

f) Jediný známý dosud exemplář hry Lomnického nadepsané „*Marie o navštívení hrobu Krista pána*“ (vyd. r. 1582) zachoval se v knihovně Musejní, ale ve stavu velmi zuboženém. Nejen začátek schází, také uprostřed je mnoho listů vytrháno. Přece však možno určití postup děje. Nejdříve vystoupily tři Marie, zpívaly a recitovaly české texty odpovídající latinským zpěvům *Omnipotens, Amisimus, Sed eamus ungentum emere*. Potom Marie Salomeova vyzvala své družky, aby nemeškajíce pospíchaly k hrobu Páně, což odpovídá latinskému zpěvu *Sed eamus et ad eius*. Výjev příhrobní odpovídá celkem tomu, jaký je v hře C vyličen. Marie uslyševše od anděla Amabiela, že Kristus vstal z hrobu, radují se z toho a chystají se radostnou zprávu oznámiti apoštolům. Zpěvem *Bůh všemohúci vstal z mrtvých* končí se krátká tato hra.

2. O poměru her českých k cizím.

České skladby samy o sobě poskytují již hojný materiál srovnací, ale tento se ještě rozšíří a zvětší, srovnáme-li je s obdobnými hrami cizími. Jsou to hlavně tyto skladby:

a) Inšprucká hra velikonoční (Innsbrucker Osterspiel vyd. F. J. Mone, *Altteusche Schauspiele. Quedlinburg und Leipzig 1841, 107—144*). Rukopis její byl napsán r. 1391, ale původní složení klade se do druhé čtvrti XIV. st. Rázem svým podobá se dílem mysteriu

²⁾ Srv. *Wachernell, Altdeutsche Passionsspiele aus Tirol 291 a d.*

Tourskému z XII. st., dílem hře Trevirské z XIII. st., ale nevyplývá z žádné z nich přímo, nýbrž z nějaké nyní neznámé předlohy, která se na oněch zakládala (Wirth, *Die Oster- und Passionsspiele* str. 120—1). Vydavatel její Mone vyslovil domněnku, že podle dialektických zvláštností kolébka její byla někde v Duryňsku poblíže hranic českých. Wolk a n (Geschichte der deutschen Literatur in Böhmen I, str. 224) jde ještě dále a klade původ její přímo do Čech. Totéž mínění opakuje se u Nagla a Zeidlera (*Deutsch-Österreich. Literaturgeschichte I, 355*) a jinde. Na půdu česko-německou odkazují ji též některé výrazy české jako *Dobroytra, dobroytra* (v. 634 a 636) a zajisté i slovo *pastuche* (pastucha): „Here, ich heisse *Pastüche* und lege unter dem struche etc.“ (v. 596—7).³⁾ Užijeme pro ni zkratky Inšp.

b) Vídeňská hra velikonoční (Wiener Osterspiel vyd. H. Hoffmann, *Fundgruben für Geschichte deutscher Sprache und Litteratur. Breslau 1837, II, 296—336*). Jest zapsána v rukopise z r. 1472, byla však složena mnohem dříve. V podstatě své se zakládá na Inšp., ale původce její užil ještě jiných předloh, jako hry Trevirské, německých básní duchovních a p. (Wirth, *Die Oster- und Passionsspiele* str. 122). Hoffmann tvrdí, že skladatelem jejím byl buď Čechoněmec nebo Slezan, jak možno usuzovati z některých narážek, slov a frází (na př. *gute mosanzen* v. 320, *zu Otmachau weiche kaese* v. 321). Označujeme ji krátce Vid. Vel.

c) Jagerská hra III. (Erlauer Spiele vyd. K. F. Kummer, Wien 1882, str. 31—89). Je nadepsána „*Visitacio sepulchri in nocte resurrectionis*“ a shoduje se nejvíce s Inšp., Vid. Vel. a Chebskou. Ale ani Inšp. ani Vid. Vel. nebyly jejím bezprostředním pramenem, nýbrž nějaká dosud neznámá předloha. Jagerský sborník her napsán byl asi v I. pol. XV. st. v dialektu bavorském a vydavatel Kummer klade původ jeho do Korutan. Na konci rukopisu nalézá se poznámka „*ut in registro in Gmunden*“. Kummer myslí, že se tím míní Gmünd v Korutanech, připouští však, že pro korutanský Gmünd nelze formu *Gmunden* doložit. Možno tedy také mysliti na Gmunden v Hor. Rak., kdež byl nějaký podobný zápis her divadelních, jímž se skladatel her Jagerských řídil. Přicházíme zase v nejbližší sousedství Čech.⁴⁾ Značkou její bude Jag. III.

d) Chebská hra o Božím těle (Egerer Fronleichnamsspiel vyd. G. Milchsack, *Bibliothek des litter. Vereins in Stuttgart* sv. 156). Zachovala se v rukopise z 2. pol. XV. st., ale původně byla složena již v I. pol. XV. st. V mnohých částech stýká se s Inšp. a s pašijovými

³⁾ Mone to slovo vykládá zkrácením z *Pusterbalk*; tomu odporuje Jager III., v níž podobné verše pronáší Rubin: „Herr, ich heisse *Pastawn*, ich lig des morgens hinder dem zaum“ (v. 128—9).

⁴⁾ Z jednotlivých slov nápadné je *suknei*: rokch und suknei IV, 438.

hrami tyrolskými (Gr adl, Mittheil. d. Vereines f. Gesch. d. Deutschen in Böhmen XXXIII, 229 a d.; Wackernell, Altdeutsche Passionsspiele str. CCXCV a d.; M. Wilmotte, Les Passions allemandes du Rhin. Paris 1898, 48—49). Značíme ji krátce Cheb.

Uvedené skladby jsou obsahově i geograficky pevně spiaty; z ostatních her nejbliže se k nim řadí: Trevirská (Hoffmann, Fundgruben II, 272), Sterzingská (Pichler, Über das Drama des Mittelalters in Tirol str. 143) a Alsfeldská (Froning, Das Drama des Mittelalters II, 548).

České hry nalézají se s Inšp., Víd. Vel., Jag. III. a Cheb. v spojení nejtěsnějším. Nehledíme-li k úmyslným změnám v pořádku zpěvů v *D* nebo k novým vložkám v *E*, znamenáme, že skladby české vyznačují se v uspořádání základních textů latinských tou charakteristickou zvláštností, že strofy 10slabičné (*Omnipotens, Amisimus, Sed eamus ung.*) položeny jsou před zpěvy 15slab. (*Heu nobis, Iam percusso, Sed eamus et ad eius*) a to je také význačnou vlastností her: Inšp., Víd. Vel., Jag. III. a Cheb. Jsou však ještě jiné zvláštnosti textové, které těsnou souvislost mezi hrami českými a jmenovanými německými potvrzují. Uvedeme aspoň rázovitější případy, které zároveň některé zvláštnosti českých her vysvětlují.

Strofa, kterou třetí Marie povzbuzuje své družky, aby pospíšily k hrobu Kristovu, zní v *C, D, E* jakož i v Inšp., Jag. III. a Cheb. (Víd. Vel. nemá latinských textů) takto:

Sed eamus et ad eius
properemus tumulum,
si dileximus viventem,
diligamus mortuum
et ungamus corpus eius
oleo sanctissimo.

V ostatních známých hrách má tato strofa rozmanité jiné texty.⁵⁾ Rovněž ve strofě *Iam percusso ceu pastore* pouze v českých hrách, v Inšp., Jag. III. a Cheb. zní poslední verš „dolor *crescit* nimius“; ostatní mají „dolor *tenet* nimius“.

Avšak nejen texty latinské potvrzují vzájemnost mezi českými hrami a jmenovanými německými, nýbrž i jiné zvláštnosti, které nejsou závislé na textech latinských.

Odstoupení obou Marií od hrobu motivuje se v českých hrách tím, že Marie Magdalena posílá je pryč, chtějí sama hledatí Krista do úsvitu:

Nuž vy, sestrycě, pryč děta,
A jáť budu bdieti až do světa (*C*).

⁵⁾ Srv. W. Meyer op. c. 107.

Milé sestřici, pryč jděta,
Jáť ho budu hledati až do světa (*D*).

Vy sestřičky domuov děta
A já zde budu bdíti až do světa atd. (*E*).

J. Truhlář (Č. Č. M. 1891. 14) domníval se, že jest to zvláštnost speciálně česká, můžeme ji však doložití také ze skupiny výše uvedené. Ve Víd. Vel. Marie Magdalena loučí se takto se svými družkami:

Gott geseine euch, lieben swestern mein,
Seht, noch heute komt mir swere pein:
Ich mag weder gerasten, noch gerun,
Bis ich meinen herren vinde nu;
Ich wil auch meine hende winden,
Bis ich meinen herren vinde (str. 325, 1—6).

V Cheb. jest to rozvedeno takto:

Ir vil lieben schwester mein,
Nun get hin zu den jungern sein,
Und sagt in die rechten mer,
Wan ich hab noch grosse schwer,
Die ich trag an dem herzen mein
Von dem bittern tode sein . . .
Das kan ich nicht über winden,
Ich werdt in dan wider vinden;
Darumb wil ichs an ein ende kummen,
Wer in doch aus dem grab hat genummen (7942 sq.).

V Brixenské hře pašijové, na kterou částečně působila Cheb.⁶⁾, nalézá se podobný obrat:

Geht hin, ir lieben schwestern mein,
Dass gott mit euch mus sein!
Ich will nu fürbas gehn
Und will nit lenger hie stehn,
Ob ich Jesum funde,
Der mich von sünden entpunde (3991—6).

Ve hře Sterzingské (Pichler 151—2) Marie praví svým družkám:

Awe lieben swester mein,
Nun erst hebt sich an mein pein!
Ir solt nun wider keren,
Ich fürcht mein leid well sich meren.

⁶⁾ Srv. Wackernell, Altdeutsche Passionsspiele CCLX., CCLXXXI.

Dar umb solt ir nit lenger hie stan,
 Ir solt hin wider heim gan.
 Das tut viel lieben swestern beid
 Zu unserem groszen leid.
 Nun wil ich gen an allen has
 Und wil meinen herren suchen fürbas.

V české hře *E*, v níž se zachovalo dvojí zjevení Krista Magdaleně, obořuje se zahradník-Kristus na Marii těmito drsnými slovy:

A protož náhle beř mi se s očí pryč,
 nebť zlámu o hlavu tento rýč,
 a netlač mi po cibuli,
 ať nedám rýčem porebuli,
 a nechaj se mnú toho mluvení,
 nebť mi do toho nic není,
 ať já své dílo předce dělám
 a svým dítkám chleba dobývám.

V Inšp. praví zahradník Marii:

Ist daz guter frawen recht,
 daz sy umm lauffen alz dy knecht
 so fro by dessem garten?
 wez hastu hy czu warten? (1044—6.)

Ostřeji zní řeč zahradníkova ve Víd. Vel.:

Vrau, was suchestu
 In disem garten also vru?
 Ist das guter vrauen recht,
 Dass sie alhie umblaufen als die knecht
 Also vru in disem garten
 Recht als sie des krautes warten?
 Ich sage dir, werden dein die diener gewar,
 Sie strafen dich, ich sage dirs zwar ...
 Ich kan dein ja nicht gewarten,
 Ich muss graben meinen garten;
 Ich bereite meinen pastarnack
 Und stopfe den in meinen sack
 U wil damite zu markte laufen
 Und mir des brotes kaufen (326, 19—26; 327, 7—12).

V Jag. III. opakuje se pouze výčitka:

Ist das guter fraun recht,
 das si lauffent als di chnecht

so frů in disen garten
 recht sam se der jungen chnechten warten? (1091—4).

V Cheb. předchází podobná výtka, načež následuje vyhrůžka:

Du verderbst mir das gras:
 Ich sag dir das an allen has,
 Du hast mirs an allen stetten
 In die erdt nider getretten;
 Darumb las dirs nit wider farn,
 Oder ich wolt dir die streich nit sparn (7985—7990).

Podobně ve hře Sterzingské:

Ei du meinst ich sei dein gar fro,
 Dasz du mir niedertrittst das kraut?
 Get rasch ir bose haut,
 Und get aus dem garten
 In die schul zu den gelarten,
 Oder ich smier euch eure glieder,
 Dass euch in drei tagen nit lust herwider

(Pichler 152—3.)

Jiným ještě důležitým momentem, který potvrzuje blízkou příbuznost zvláště Inšp., Víd. Vel. a Jag. III. s českými *A* a *B*, jest obšírná a světsky rozvedená epizoda mastičkářská, která se v takové formě nikde jinde nevyskytuje.

Inšp. a Víd. Vel. jsou ovšem mnohem složitější než naše a radí se k dvoudílným hrám velikonočním. Ale v druhé své části, která obsahuje hru tří Marií, stýkají se s českými co nejtěsněji. Česká hra *E*, vyjmou-li se nově přidané zpěvy, nejvíce se podobá Inšp. a Víd. Vel. Výstup mastičkářský v ní sice schází, ale *F* ukazuje, že byl skladateli znám aspoň ve formě čistě církevní. V Jag. sborníku přicházejí obě části, z nichž se skládá dvoudílná hra velikonoční, jako samostatné kusy, což bylo s počátku pravidlem.

3. O vzájemném poměru skladeb českých.

O vzájemném poměru a souvislosti českých her poučí nás podrobnější rozbor textův, latinských i českých.

a) O poměru latinských zpěvů v nejstarší památce *A* a v ostatních skladbách nelze mnoho říci, ježto jest jich v *A* jen málo. Pokud se tu vyskytují, souhlasí však s ostatními hrami. Jedinou odchylku nalézáme v strofě *Sed eamus ungentum emere*, kde má *A* „possimus“, ostatní texty „possimus“, kterážto varianta častěji se vyskytuje (*W i r t h*

op. c. 11). Zpěvy *Huc propius flentes accedite* a *Dic tu nobis*, které v ostatních památkách českých nepřicházejí, shodují se úplně s textem Jag. III.; Inšp. má v posledním verši zpěvu *Dic tu nobis* malou odchylku: „quod pretium tibi dabimus“ místo obvyklejšího „Dic precium, quod tibi dabimus“, což jest i v *A*.

C a *D*, ačkoliv pořádkem zpěvů se odlišují, jsou přece pevně sepiaty některými zvláštnostmi textu. V strofě *Heu nobis* mají obě chybně „crudeli“ místo „crudelis“ (srv. *E*, Inšp., Jag. III. a j.). V strofě *Hec priori dissimilis* stojí chybně „nec est incorruptibilis“ místo „hec est incorruptibilis“ (srv. *E*, Inšp., Jag. III. a j.). O písáři nedbalém a latináři špatném svědčí v *D* ještě tyto chyby textové: „faciamus“ místo „faciemus“ (*A*, *C*, *E*) v strofě *Omnipotens*, „qui sanavit me plenam a viciis“ místo „plenam viciis“ (*C*, *E*) v strofě *Dolor crescit*. Docela chybně je přepsán v *D* text:

„Ergo noli me tangere,
nec ultra velis plangere,
que mox in primo sidere
tendens ad patrem scandere“,

což nedává smyslu a má správně zníti:

„quem mox in puro sidere
cernes ad patrem scandere.“

V *C* zní tato strofa:

„Ergo noli me tangere,
nec ultra velis plangere,
Galyleam, dic, ut eant
et me viventem inveniant.“

V *E* poslední dva verše jsou též chybně opsány:

„Galyleam ut eant, dic,
et me viventem videant.“

C a *E* ukazují, že předloha, podle níž se pracovalo, obsahovala 4 zpěvy vzkříšeného Krista: 1. *Prima quidem suffragia*; 2. *Hec priori dissimilis*; 3. *Ergo noli me tangere*; 4. *Nunc ignaros huius rei*. Strofa 3. a 4. zněly:

„Ergo noli me tangere
nec ultra velis plangere,
quem mox in puro sidere
cernes ad patrem scandere.

Nunc ignaros huius rei
fratres certos reddes mei,

Galyleam dic, ut eant
et me viventem videant“ (srv. Jag. III., Vid. Vel. a j.).

Písáři *C* a *E* užili pouze prvních dvou veršů 3. strofy a posledních dvou veršů 4. strofy, ovšem chybně je přepsali. V *D* je 3. strofa ponechána celá, za to schází 4. strofa, tak jako v Inšp., Cheb, Trevirské a Sterzingké. V Inšp. stojí kromě toho 3. před 2. strofou.

Latinské texty v *E* svým zněním jsou téměř stejné jako v *C*. Jen tu a tam vyskytují se drobné odchylky: v strofě *Ad monumentum venimus* množné číslo „angelos domini sedentes vidimus et dicentes“ (tak i v Jag. III., Cheb., Trevir., Sterzing.; Inšp. má jako *C* a *D* „angelum . . .“); v strofě *Vere vidit dominum* „apostolos“ místo „discipulos“ (*C*, *D*, Inšp., Jag. III., Trev. a j.). Místy má však *E* čtení správnější, jak bylo dříve naznačeno. Jinde zase vyskytují se zřejmé chyby písářské: v strofě *Iam percusso* chybně „absente eos“ (m. absente eo), „dolor crescit minimus“ (m. nimius), v strofě *Vere vidit* „viventem“ (m. vivere).

Ze srovnání toho jest zřejmo, že latinské texty českých her zněním svým až na skrovné varianty vzájemně se shodují, přece však nelze z toho usuzovati, že by byly z jedné hry do druhé přepisovány, nýbrž některé varianty jasně ukazují, že třeba kromě textů, které se nám zachovaly, předpokládati ještě nějaký jiný text latinský, avšak se zněním v našich památkách co nejvíce shodný.

b) Větší rozmanitostí vyznačují se připojené texty české.

V *A* jsou přeloženy všechny latinské zpěvy tam obsažené kromě *Sed eamus ungentum emere*; místo toho položen je překlad zpěvu *Iam percusso ceu pastore*, jehož latinské znění jest vynecháno. Latinské texty se zpívaly (*cantat*), české pouze recitovaly (*dicunt ricium*).

V *C* není opatřen českým překladem zpěv *Ad monumentum*, pak a *Ascendo ad patrem*. Konec hry jest pouze naznačen počátky latinských zpěvů, tak že nevíme, zdali k nim při provedení byly připojovány také české texty. Podle analogie v *D* se zdá, že ano. Nejen strofické zpěvy latinské, nýbrž i původní liturgické texty jsou v českém překladě rymovány a prosodicky upraveny. Většina českých veršů se recitovala, ale jsou tu již také pokusy postavit český text na roveň zpívanému textu latinskému, neboť podle návodu provozovacího měly se zpívatí překlady české těchto strof: *Cum venissem* (cantet ricium), *En lapis est vere depositus* (eadem modo), *Dolor crescit* (eadem modo cantet), *Heu redemptio israhel* (eadem nota cantet in vulgari), *Vere vidit dominum* (eadem nota in vulgari). J. Truhlář (Č. Č. M. 1891 str. 15) pokládá toto označení za ledabylý nápad písářův, ale neprávem. Že tyto texty byly skutečně k zpívání určeny, možno poznati již z toho, že při většině veršů takto označených jeví se snaha

přízpusobiti metrum textu latinskému; není to ovšem důsledně provedeno, tak že nevíme, jak zpěvák srovnal neshody často se vyskytující.

V *D* zůstaly nepřeloženy tytéž zpěvy jako v *C*; nestalo se to náhodou, nýbrž české překlady jejich nebyly známy ani upravovateli pozdější hry *E*, který právě k těmto latinským zpěvům připojoval dílem české texty v obsahu odchylné, dílem je teprve sám překládal, k zpěvu *Ascendo ad patrem* nepřipojil vůbec žádného českého textu. Strofu *Ad monumentum* přeložil takto:

„U hrobu sme byly plačice
našeho mistra hledající,
angely sme sedíce viděly,
a ti sú nám tak pověděli,
že Ježíš z mrtvých vstal
a to nám pověděti kázal.“

Množné číslo „anděly“ ukazuje, že překlad je nový a přízpusobený latinskému v *E*, neboť *C* a *D* mají „angelum“. K zpěvu *Prima quidem suffragia* přidán je tento český text:

„Maria, věz to zavěrné,
žeť mé jest tělo již [tělo] tak slavné,
ješto před smrtí bylo trpělivé
i také vši křehkosti plné.“

Po strofě *Hec priori dissimilis* následuje česky:

„Maria, věz to za celo,
žeť Ježíšovo blahoslavené tělo
nebude více nedostatku trpěti
a toť mají všichni za věrné míti.“

Ani tento ani onen český text nekryje se s latinským, nehledí-li se ani na jeho špatnou a nesprávnou formu veršovou.

Tytéž texty v *D*, které byly již v *C* jako zpěvné označeny, měly se zpívati a jsou též notami opatřeny. Jest to zcela zřetelný důkaz, že označení písaře *C* nelze pokládati za ledabylý nápad. Přibyla k nim ještě dvě nová čísla: předně překlad strofy *Sed camus ungentum*, jehož text k zpěvu určený byl znovu upraven, aby odpovídal metru latinskému, za druhé *Sed camus et ad eius*, kde text notovaný souhlasí s *C*, text recitovaný byl však znovu pořízen. Máme tu tedy další novotu, která záleží v tom, že oba právě jmenované zpěvy jakož i *Vere vidit dominum* opatřeny jsou podvojnými překlady, z nichž jeden se měl zpívati „sub eadem melodia“ jako text latinský, druhý byl určen k recitování.

Podvojně překlady vyskytují se často v hrách velikonočních, ale poměr jejich byl dosud po mém mínění nesprávně vykládán. K. F. K u m m e r

(Erlauer Spiele XXXVI) tvrdil, že *cantat*-strofy jsou starší než *dicit*-strofy. Totéž mínění opakují po něm Creizenach (Geschichte d. neueren Dramas I., 109) a Froning (Das Drama des Mittelalters I., 28). České hry potvrzují zcela zřetelně opak toho, že totiž české texty recitované jsou starší a zpívané pozdější. Že to platilo také o hrách německých, dosvědčuje hra Trevirská, v níž bylo jen několik strof zpíváno, ostatní byly recitovány.

Dále vidíme v *D* zřetelně snahu rozváděti původní osnovu hry novými vložkami, které se neopírají o určitý text latinský. Místo antifony *Heu redemptio israhel* následuje krátký žalozpěv Marie Magdaleny „*A nastojte hoře mého*“, který silně připomíná některé verše z „*Pláče Marie Magdaleny*“ v rukopise Hradeckém (vyd. Patera str. 104). Široce je rozveden dialog mezi Kristem a Marií Magdalenou, mezi Marií Magdalenou a apoštoly. Z kusých rýmů možno usuzovati, že byly chybně přepsány z nějakých jiných skladeb. Vyšetřiti je bude úkolem dalšího zkoumání, což platí také o hojných textech nových v *E*.

V *E* nabyly již české texty úplné převahy nad latinskými. Téměř všechny zpěvy latinské jsou opatřeny českými překlady a to z pravidla dvojmo, jednak texty k zpěvu určenými, jinak mluvenými. Vedle toho proložena je osnova hry *E* hojnými verši českými bez ohledu na základní zpěvy latinské. Opakují se tu nejen texty z *D* jako „*Ach nastojte hoře mého*“ a utěšující slova zjevivšího se Krista „*Nerod více plakati*“ nevkusně v první části změněná, nýbrž jsou tu i vložky zcela nové, dílem podle „*Planktu P. Marie*“ upravené na př. „*Pro buoh račte postúpati*“, dílem podle „*Pláče Marie Magdaleny*“ vzdělané, jako „*Když sem přes celú noc chodila*“ atd. Veršovnícká schopnost upravovatelova byla ovšem velmi chatrná a nedostatečná.

Snaha skladatelova rozváděti hru novými vložkami liturgického rázu jeví se také v nadbytečném rozšíření sekvence *Victimae paschali*, v níž Marie Magdalena odpovídajíc na opakované otázky apoštolů *Dic nobis Maria*, téměř celé umučení Kristovo naznačuje. Na omluvu skladatelovu třeba však uvést, že takové rozšíření sekvence *Victimae* bylo již dříve oblíbeno v textech latinských.⁷⁾ Podle latinské sekvence takto rozvedené upravil pak skladatel náš znění české.

c) Další srovnání ukazuje, že v českých textech jednotlivých her jest nepřetržitá spojitost. Upravovatelé mladší přejímali texty ze starších her, často do slova, jindy s malými změnami. K nim pak přidávali texty nové, samostatně upravené.

Hra *A* poskytuje sice málo dokladů k srovnání, za to jsou poučné. Překlad strofy *Omnipotens* zní v *A* takto:

⁷⁾ Nalézá se na př. v „*Liber troporum et hymnorum*“ (rkp. univ. knih. v Praze ze XIV. st. sign. I E 12); srv. též doklady u Milchsacka, *Die Oster- und Passionsspiele* str. 92—94.

1. *Hospodine všemohúci,*
2. *angelský králu žádúci!*
3. *I co je nám sobě zdiati,*
4. *že nemóžem tebe viděti.*

1. a 2. verš opakují se v *C*, *D* a *E* beze změny, 3. v. jest upraven v *C* a *D* takto: „Co je nám nebohám zdiati“ (při čemž v *D* „je“ vynecháno). Upravovatel *E* měl asi před sebou *A* i *C*, *D* a sestavil z toho chybný verš: „Co nám nebohým sobě zdíti“, který má o slabiku více. 4. v. jest již v *A* 9slabičný, v *C* je to sice změněno „Když tebe nemuožem viděti“, ale chyba metrická opravena nebyla, teprve v *D* jest čtení správné „Když tebe nemóžem jmieti“, což přijato s příslušnými změnami jazykovými také do *E*.

Překlad zpěvu *Amisimus* v *A* proti textu latinskému skládá se z 8 veršů; zdá se, že tu v český překlad pojat byl také motiv z *Heu nobis*:

1. Ztratily smy mistra svého,
2. Jhesu Krista nebeského;
3. ztratily smy svú útěchu,
4. ješto nám židie odjěchu,
5. Jhesu Krista laskavého,
6. přieteie ovšem věrného,
7. jenž jest trpěl za ny za vše⁸⁾
8. na svém těle l'utné rány.

Skladatel *C* opakoval z *A* vv. 1. 2. 6. 7. 8; tato nesrovnalost veršová nelíbila se *D*, proto celou strofu samostatně přeložil:

Ztratily sme spasitele
všech hříšných vykupitele,
jenž je pro ny s nebe stúpil
a ny svú svatú krví vykúpil.

V *E* nalézají se pouze vv. 1. 2. 7. 8. (v 7. „vše“ vynecháno).

V *A* přichází ještě český překlad strofy *Iam percusso* bez vlastního textu latinského:

Jako se ovčičky rozběhují,
kdyžto pastúšky nejmajú,
takéž my bez mistra svého,
Jhesu Krista (laskavého) nebeského,
ješto nás často utěšoval
a mnoho nemocných uzdravoval.

⁸⁾ Místo „za vše za ny“, jak správně v *C*.

Text tento se neujal; *C*, *D* a *E* mají jiné znění, jež nejspřávněji podává *D*:

Apostoli mistra svého
a my spasitele ctného
ztratily sme po svém hříechu,
pro něž nám nenie do smiechu.

Tím je srovnávací materiál vzhledem k nejstarší památce *A* vyčerpán. Jest skrovný, ale tolik zdá se z něho vyplývat, že skladatelé her *C*, *D* a *E* překlady české v *A* zapsané znali buď přímo z této památky nebo z jiné jí podobné.

Většina českých textů v *C* a *D* co nejtěsněji spolu souvisí a s malými změnami se opakuje. V *D* jsou však texty na mnohých místech správnější a často doplňují kusé znění v *C*. Překlad strofy *Sed camus et* zní v *C*:

Pojdem skuoro k jeho hrobu,
drahé masti nesúc sebu,
jakž sme jej živa milovaly,
milujme jej mrtva súce.

Kusé rýmy „milovaly“ a „súce“ svědčí, že písař tu dva verše vynechal, které se také skutečně v *D* nalézají:

Pojdem skoro k jeho hrobu
nesúc drahé masti sobú,
abychom jej umazaly,
milujmy jej mrtva súce,
své masti tam přinesúce.

Avšak ani tento text nebyl zcela správně přepsán, zajisté zněl původně takto:

Pojdem skoro k jeho hrobu,
nesúc drahé masti s sobú,
abychom jej umazaly;
jakž smy živa milovaly,
milujmy jej mrtva súce,
své masti tam přinesúce.

V *C*, po *Sed camus ungentum emere* následují tři verše:

Ach kakú my žalost jmáme,
ach kaká naše nůžě,
nebudeme-li jeho jmieti na dlúze.

Text zřetelně nesprávný a neúplný; podle *D* možno jej opravit a doplnit takto:

Ach kakú my žalost jmáme,
donidž tvórcce neoptáme,
ach kaká jest naše nůzě,
nebude-li tebe na dlůzě.

Zpěv *Vere vidi dominum* jest v *C* takto přeložen:

Zajisté sem viděla hospodina,
an mi se nedal svých noh dotýkati.
Apostolé musie v to věřiti,
že chce ku otci na nebesa vstúpiti.

Správnější text čteme v *D*:

Zavěrnět sem bóha živa viděla,
avšak dotknúti sem se nesměla.
Apoštolé musie věřiti,
že chce k uotci na nebe vstúpiti.

Verš 3. třeba doplnit „Apoštolé musie v to věřiti“ nebo „Apoštolé musie uvěřiti“.

Z těchto a podobných dokladů, jež by bylo možno rozhojnit, vyplývá, že texty české v *C* dosti nedbale jsou přepsány z jiné správnější předlohy. Pečlivěji z téže předlohy přepisoval písař *D*, ač i jeho prepis často jest nesprávný.

Upravovatel hry *E* znal jistě české texty, které přicházejí v *C* a *D*, a bezpochyby také *A*, jak bylo dříve naznačeno. V textech notovaných přibližuje se více *C* než *D*, jak několik dokladův potvrdí:

Když běch přišla léčiti mrtvého,
nadjidech hrob a v něm nikohého.
Avech, nemohu právě zvědětí,
kde bych mohla mistra svého naléztí (*C*).

Když sem přišla léčiti mrtvého,
nadjidech hrob a v něm nižádného.
Auvech, nemohu právě zvědětí,
kte bych mohla jeho, mistra, naléztí (*E*).

V *D* jest sice text podobný, ale v. 3. a 4. mají pravidelný rým: „znamenati (místo zvědětí) — hledati“. Jiný příklad:

Ova, kámen, jenž bieše na hrob položen,
avech, kak jest daleko otložen,

jehož rytieři snažně střěžiechu,
avšak vzkřieši (?) jeho nevidiechu (*C*).

Aj ten kámen, jenž jest na hrobě položen,
ten jest divně daleko odložen,
jehož rytíři silně střěžiechu,
avšak jeho ostřici nemohúce (*E*).

Ova, kámen, ten jest přeč odložen,
jímžto jest byl hrob boží přiložen,
i rytieři kam sú se poděli,
jenž střěhúce okolo hrobu bdiechu (*D*).

Nejméně porušen jest text v *D* a malými opravami v 1. a 4. v. bylo by možno jej rekonstruovat; zcela nepravidelný jest v *E*, ale přibližuje se více *C*. Totéž platí také o překladu *Vere vidi dominum*.

V textech recitovaných *E* shoduje se však více s *D*. Jeví se to hned ve strofě *Omnipotens*, jak bylo shora při *A* naznačeno. Zvláště zajímavý je překlad zpěvu *Vere vidi*; notovaný v *E* souhlasí s *C*, recitovaný však s *D*:

Vidělat sem tvórcce svého
od židuov umučeného.
Ten jest v cele z mrtvých vstal
a svým pověděti kázal,
a ktož chtí živého vidětí,
kázal jim po sobě přijítí,
neb chce potom na nebe vstúpiti,
člověčenství, náboženství (?) nesa,
aby votci ukázal rány,
jenž jest trpěl za všecky za ny (*E*).

Zvěděla sem tvórcce svého
od židuov umučeného.
Ten jest z mrtvých vstal,
a to svým mlazším pověděti kázal,
že chce do Galile jítí;
ktož jej živa chtie vidětí,
kázal jim po sobě přijítí,
že chce potom vznítí na nebesa,
tělesenství na božství nesa,
by otci pokázal rány,
že jest trpěl za vše křěstiany (*D*).

Zároveň jest tu zřetelný doklad, jak nedbale *E* text přepisoval, vynechává celé verše a měně výrazy až k neporozumění.

Srovnání českých textů k *Heu nobis, Quis revolvet, Quem queritis* a j. podává další případy souhlasu *E* a *D* v překladech recitovaných. Jsou však také případy, kdy *E* vybíral texty z *C* i *D* na př.:

My hledáme tvůrcě svého
Jezu Krista nebeského,
jenž je v tom hrobě položen,
tomu jest dnes třetí den (*C*).

My hledámy mistra svého
Jezu Krista nebeského,
jenž jest v nově trpěl za ny
na svém těle hrozná rány (*D*).

My hledáme mistra svého,
Ježíše nazaretského,
jenž jest trpěl za ny
na svém těle hrozná rány,
jenž jest v tomto hrobě položen,
tomu jest dnes třetí den (*E*).

Shrneme-li výsledky, jichž jsme se dobrali rozbořem českých textů, nabýváme přesvědčení o vzájemné souvislosti jejich. Především zdá se býti jisto, že upravovatel *E* české texty, jak jsou obsaženy v *C* a *D*, znal, ale velmi nedbale je přepisoval. Také texty v *C* a *D* jsou na sobě závislé, při tom nelze však tvrditi, že by jedna hra z druhé bezprostředně vyplynula, spíše třeba pro ně předpokládati nějakou předlohu starší, která se v *D* věrněji obráží než v *C*. Předlohy takové užíval již také skladatel *A*, jak shodné texty její s *C* a *D* potvrzují.

* * *

Kromě celistvých her tří Marií *C*, *D*, *E* a *F* nalézají se v knihovně Musejní ještě zlomek hry podobného druhu. Nebyl mi dříve přístup, proto se o něm zmiňuji dodatečně. Latinské zpěvy opatřeny jsou notami a postupují za sebou v tomto pořádku: *Omnipotens pater, Amisimus enim, Sed eamus ungentum emere*. Další zpěv *Heu nobis internas mentes* není již dokončen, ježto následuje mezera několika ztracených listův až k zpěvu *Cum venissem ungerem mortuum*. Po tomto zpěvu zjeví se Kristus jako zahrádník a táže se Marie Magdaleny: *Mulier, quid ploras?* Ona odpovídá: *Domine, si tu sustulisti eum* a zpívá pak hymny: *Dolor crescit, En lapis est vere depositus* a *Heu redemptio israhel*. Kristus dává se jí poznati a zpívá strofy: *Prima quidem suffragia, Hec priori dissimilis, Ergo noli me tangere, Dimissa sunt ei* a *Ascendo ad patrem*. Potom Marie

zpívá: *Vere vidi dominum vivere* a *Victimae paschali*. Petr a Jan jí žádají: *Dic nobis, maria*, načež zpěvem choru: *Credendum est magis* hra je ukončena.

V postupu latinských zpěvů shoduje se zlomek Musejní nejvíce s *E*; těsná souvislost obou her potvrzuje se dále nejen dvojitým zjevením Kristovým Marii Magdalské, nýbrž i mnohými shodami v textech českých. Může se tedy právem předpokládati, že upravovatel hry *E* měl před sebou nějakou předlohu, která se co nejvíce shodovala se zlomkem Musejním. Z ní převzal některé české překlady, jichž v *C* a *D* není, na př. strof: *Prima quidem suffragia, Hec priori dissimilis* a j. Zlomek Musejní podává ovšem v českých textech, z nich překlady zpěvů: *Cum venissem, Dolor crescit, En lapis est* a *Heu redemptio israhel* jsou opatřeny notami, znění jazykově starší a správnější než *E*. Kde však se české texty v zlomku Musejním od *E* poněkud odchylují, souhlasí zase nejvíce s hrou *D*. Tvoří tedy zlomek Musejní, pokud se týká českých veršů, jakýsi přechodní článek mezi versí obsaženou v *D* k versí v *E* a má zejména důležitý význam pro správnou emendaci českých veršů v *E*, které jsou často chybně přepsány.

4. Episoda mastičkářská.

Osoba prodavače mastí uvedena byla již v osnovu velikonočních slavností přesně liturgických. V slavnosti pražské z kláštera u sv. Jiří sv. ženy kráčeji ke k mastičkáři zpívaly:

*Aromata precio querimus,
Christi corpus ungerere volumus,
holocausta sunt odorifera,
sepulture Christi memoria.*

Mastičkář (*ungentarius*) jim odpovídal:

*Dabo vobis ungenta optima
salvatoris ungerere vulnera,
sepulture eius ad memoriam
et nominis eius ad gloriam.*

Tyto zpěvy se však neujaly, místo nich pojaty byly v hry velikonoční zpěvy nově utvořené. Mastičkář uvítal tři Marie těmito slovy:

*Huc propius flentes accedite,
hoc ungentum si vultis emere,
cum quo bene potestis ungerere
corpus domini sacratum.*

Marie mu odpověděly:

*Dic tu nobis, mercator iuuenis,
hoc ungentum si tu vendideris,
dic pretium, pro quanto dederis.
Heu, quantus est noster dolor!*

Mastičkář na to:

*Hoc ungentum si multum cupitis,
unum auri talentum dabitur,
non aliter unquam portabitur.
Heu, quantus est vester dolor.⁹⁾*

V mysteriu Tourském (z XII. st.) jest scéna mastičkářská poněkud rozvedenější a vedle jednoho prodavače nabízí se ještě druhý, od něhož Marie také masti koupí.¹⁰⁾ V latinské hře velikonoční z kláštera Beuronského (z XIII. st.) dialog mezi mastičkářem a Mariemi nabyt většího rozsahu tím, že jsou tu spojeny zpěvy z liturgických slavností *Aromata precio querimus* a *Dabo vobis ungenta optima* se zpěvy *Huc propius, Dic tu nobis* a *Hoc ungentum*.¹¹⁾ Ve hře velikonoční z kláštera Murského (z poč. XIII. st.) žádá nejdříve kramář (institor, paltenaere) Piláta, aby mu dovolil vyložiti svůj krám, a slibuje mu hojný poplatek. Potom vychvaluje své masti a pobízí přítomné ke koupi. Následuje pak sestoupení Páně do pekel a teprve potom přicházejí tři Marie se sluhou Antoniem k prodavači a kupují masti.¹²⁾

V pašijové hře Beuronské (XIII. st.) má výstup s mastičkářem místo zcela jiné. Marie Magdalena za veselého zpěvu přichází s dívkami k prodavači a žádá od něho masti a ličidel, aby své hříšné tělo vykráslila. Na žádost její *Mihi confer, venditor, species emendas* kupec odpovídá: *Ecce merces optime! prospice nitorem*. Když se byla dost obveselila, jde spat a hlasem andělským je povzbuzena káti se ze svých hříchů. Tu znovu přichází k mastičkáři a žádá ho za masti slovy *Dic tu nobis*, načež kupec odpovídá *Hoc ungentum*. Vzavši vonné masti jde do domu Šimonova a kajícně klesne k nohám Kristovým.¹³⁾ Totéž opakuje se ve Vídeň. hře pašijové.

Z těchto dokladů možno usuzovati, že v XII. a XIII. st. nebyla ještě vypracována určitá forma této scény, jak ji nalézáme v pozdějších památkách.

⁹⁾ W. Meyer op. c. 108, kdež jsou také rozmanité varianty těchto zpěvů sestaveny.

¹⁰⁾ Milchsack, Die Oster- u. Passionsspiele str. 97.

¹¹⁾ W. Meyer op. c. str. 126 a d.

¹²⁾ K. Bartsch, Germania VIII, 273 a d.

¹³⁾ Froning op. c. I, 284 a d.

Jak z těchto počátků celkem nepatrných vyrostly obšírné scény mastičkářské, které oplývají hrubými vtipy a oplzlými narážkami, o tom bylo již často uvažováno, ale k bezpečnému resultátu se dosud nedospělo. Jest toliko jisto, že k vytvoření světské scény mastičkářské hlavně přispěli toulaví žáci (clerici vagi, scholastici, scholares vagantes), kterým z nedostatku kněží a zpěváků jiných svěřovány byly úlohy v delších hrách velikonočních. S počátku bylo asi mlčky trpěno, když tu a tam svým vtipem obveselovali shromážděné věřící, ale smělost jejich tím vzrostla a neznala konečně mezí.

Jen v několika památkách zachovala se scéna mastičkářská světsky vybujele a v křiklavý obraz jarmareční změněná. Jsou to velikonoční hry německé: Inšp., Vid. Vel., Jag. III. a české zlomky A a B.

Blízká souvislost českého Mastičkáře s příslušnými episodami ve jmenovaných hrách německých všeobecně se uznává, ale o poměru závislosti jejich proneseny byly úsudky různé. V. Nebeský (Č. Č. M. 1847. 325 a d.) vyslovil domněnku, že Mastičkář byl vzorem skladatelům hry Inšp. a Vid. Vel., v čemž jej utvrzovalo jednak vyšší stáří naší památky (dříve se totiž kladla do XIII. st.) jednak i některé výrazy české v obou hrách. Zcela opačné mínění pronesl J. Gebauer (L. fil. VII. [1880] 107): „Ve formě Mastičkáře nenalézám nic, co by bylo specificky české a ukazovalo do Čech, a naopak nalézám v něm stopy nějakého vzoru, zejména také stopy překladu. Tyto jsou nejzřejmější ve v. 356 a 392... Na obou těchto místech je nápadno, že pro jeden pojem dávají se dvě slova se spojkou „nebo“, takto aby čtenář měl na vybranou a mohl zvoliti to neb ono a jako by skladatel sám nebyl se rozhodl, který z obou významů se lépe hodí; toto však jest právě způsob, který nalézáme často ve staročeských překladech, a dotčené příklady v Mastičkáři nasvědčují tedy pozitivně tomu, co podlé známého běhu literatury staročeské podobá se samo sebou, že totiž Mastičkář není skladba česká původní, nýbrž překlad nebo lépe řečeno české spracování nějaké skladby cizí, a to bez pochyby nějaké hry latinsko-německé. Podoba Mastičkáře s oběma připomenutými hrami německými vysvětluje se pak tím, že oboje zakládají se na vzoru společném, nyní neznámém, na nějaké totiž hře latinsko-německé z doby okolo r. 1300 (tou teprv dobou vniká také němčina do her církevních, dříve jen latinských), z níž předěláváním a prepisováním vznikly na jedné straně český Mastičkář, na druhé straně obě hry staro-německé, dochované v rukopisích z r. 1391 a 1472.“

S Gebauerem souhlasí celkem také J. Truhlář (Č. Č. M. 1891. 33) dokládaje, že při skladbě české i německých episod mastičkářských pracováno bylo podle nějaké latinsko-německé hry starší (asi z poč. XIII. st.), která v zachovaných hrách německých jen časově obměněna, v naší pak od nějakého žáka přeložena byla. Při tom však připouští, že přídavky s „nebo“ ve v. 356 a 392, které Gebauer má za jisté známky překladu,

mohou také položeny býti na vrub nepozorného písaře, který — jak mnozí jiní tovaryši — takto opravoval.

A. Patera (Č. Č. M. 1889, 123) myslí zase, že Mastičkář Musejní i Drkolenský jsou svobodným, samostatným a lokalisovaným zpracováním nějakého dosud neznámého latinského vzoru a nejsou nijak pouhé přetvoření snad německého jakéhosi plodu, nýbrž původní „památky nevázaného humoru a komických vloh našeho lidu ve věku dávno minulém“, jak už V. Nebeský usoudil.

Pokusím se podati další příspěvek k vysvětlení záhadného původu episydy mastičkářské v našich hrách.

Srovnáme-li všechny známé verze rozvinuté scény mastičkářské, můžeme si z nich vybrati jisté základní motivy, jež tvoří společnou kostru jejich. Jsou to části následující: 1. Vystoupí mastičkář, ohlašuje se obecnstvu a najímá si sluhu Rubina. 2. Rubin způsobem dryáčnickým vychváliv lékařské umění mastičkářovo, žádá za dovolu, aby si směl na pomoc zjednatí také sluhu, a najav si jej, odběhne. 3. Mastičkář ho volá, hádá se s ním a poroučí mu vykládati masti. 4. Rubin nevázaným způsobem vysvětluje obecnstvu význam a účinek jednotlivých mastí i složení jejich, máje však tlouci a připravovati nové, vzdálí se. 5. Přicházejí tři Marie a mastičkář zavolav Rubina, poručí mu, aby je pozval k jeho krámu. 6. Marie kupují a smlouvají masti. 7. Žena mastičkářova nesouhlasí s mužem ohledně ceny mastí, což je příčinou ostré hádky ano i pračky mastičkářovy se ženou.

Tyto hlavní části děje jsou v jednotlivých skladbách nesterpně rozvedeny, často i novými vložkami doplněny.

V Inšp. motiv najímání sluhu opakuje se třikrát, neboť nejen Rubin, sám byv najat od mastičkáře, opatří si sluhu Pusterbalka, nýbrž poprav se s ním najímá si místo něho druhého sluhu Lasterbalka. Jak neústrojně tato vložka byla pojata v děj, vysvítá již z toho, že v dalším líčení vystupuje zase jen Pusterbalk a o Lasterbalkovi není již zmínky. Vedle ženy mastičkářovy přichází tu také služka její, s níž se zase Rubin pohádá jako mastičkář se svou ženou. Celý výstup končí se pak tím, že žena mastičkářova s Rubinem uteče. Snaha skladatelova rozváděti základní části děje obdobnými výjevy jest v celé skladbě zřetelná.

V Jag. III. vystupuje vedle Rubina pouze sluha Pusterpalk, ale za to přidána tomuto v ději mnohem širší úloha. Jako Rubin vychvaluje mastičkáře, tak zase Pusterpalk jeho ženu; spolu s Rubinem vysvětluje účinek mastí, přivádí ženu mastičkářovu, která utekla a p. Všecko to je novým doplňkem. Také žena mastičkářova vystupuje tu silně v popředí, jest terčem necudných žertův a má v ději značné účastenství. Hrubostí řeči oplzlých a žertův necudných převyšuje Jag. III. všechny své družky.

Nejjednodušší je episyda mastičkářská ve Víd. Vel. a mohla by se pokládati za první stupeň ve vývoji této scény. Vystupuje tu pouze jeden sluha Rubein, vynecháno je dryáčnické vychvalování umění mastičkářova

a hádka mastičkáře s Rubeinem, necudností je mnohem méně a p. Avšak Inšp., s níž Víd. jinak pevně souvisí, stáří ji převyšuje a proto třeba předpokládati, že skladatel její úmyslně krotil bujné výstřelky humoru vagantského a mnohé věci vynechal z předlohy, kterou měl po ruce, jako to také činili pozdější skladatelé her pašijových.

Ačkoliv uvedené verze německé místy do slova spolu se shodují, jsou přece často mezi nimi takové rozdíly, že nelze přímo jednu za předlohu druhé prohlásiti (K u m m e r, Erl. Spiele, str. XLV). Předpokládá se tedy, že tu prostředkovaly ještě nějaké verze jiné, neznámé x, y, z. Při tom se však obyčejně zapomíná, že takové výjevy, jako je mastičkářský, nešířily se jen opisem z určitých pramenů, nýbrž často také z paměti. W i r t h (op. c. 228) popírá sice možnost ústní tradice při šíření her velikonočních a pašijových, ale W a c k e r n e l l (Altdeutsche Passionsspiele CCLXXXVII) zcela rozumně takovou tradici „z paměti“ připouští. Pro scénu mastičkářskou příznačná jest na př. poznámka v pašijové hře Pfarrkirchské, kde se praví: „Hic potes introducere medicum cum servo suo, si placet“ (tamtéž str. 144). V Sterzingské hře velikonoční jsou zřejmé reminiscence z Mastičkáře, ale skladatel užil jich na místě docela jiném, ve výstupu totiž zahradníka a jeho sluhu s Marií Magdalenou. Proto nelze při scénách tohoto druhu mluvit o překladech a předlohách, nýbrž jen o vzorech a imitacích, při nichž jednotliví skladatelé měli úplnou volnost samostatné činnosti.

Mastičkář český (A) jest na počátku kusý a začíná teprve výstupem, jak se Rubin hlásí mastičkáři za sluhu. Vedle něho jmenuje se také sluha Pustrpalk, ale ten má úlohu v ději podřízenou a není ani vysvětleno, že si jej Rubin najal. Ačkoliv v hlavních částech, zvláště na počátku, český text myšlenkově těsně přilehá k ději Inšp., přece tu máme zřejmé doklady, že český skladatel v provedení počínal si samostatně. Potvrzuje to především bizarní vložka o uzdravení syna Abrahamova Isáka, která nemá v žádné jiné dosud známé hře rovně. Originálně pojat a v duchu prstonárodním proveden je také spor Rubina a Pustrpalka o přednost rodu. Líčení této hádky není zajisté ohlasem nějakého podobného výstupu v hrách cizích, nýbrž je původním výmyslem skladatele českého, o jehož samostatnosti svědčí také několik veršů, které bezpochyby převzal z Alexandreidy do svého líčení. V hádce s mastičkářem praví totiž Rubin:

Tak se musí veždy státi,
že se zlob zlobí obrátí
a dobré dobrým se oplatí,
ktož zle myslí, ten vždy ztratí (v. 100—3),

což připomíná obdobnou sentenci v Alexandreidě svatovítské:

Zloba zlým se vždy obrátí,
dobré se dobrým vždy oplatí
a ktož zle miení, ten vždy ztratí. (Hattala-Patera 503—5).

Na značnou samostatnost českého skladatele ukazuje také nápěv písně Rubinovy *Sed vem přišel mistr Ypokras*, který se rovná nápěvu slov *Maria a Raboni*, jak se zpívala v liturgických slavnostech svatojirských.¹⁴⁾ Kdežto skladatelé hry Inšprucké a Jagerské drželi se věrněji svého vzoru, rozvádějíce pouze daný materiál, skladatel český rozhojňoval jej novými motivy, čerpanými z prostředí domácího.

Mastičkář v zlomku Drk. (B) je pouhým zbytkem obširné scény mastičkářské. Začíná teprve výstupem, jak si Rubin najímá sluhu Pustrpalka, a končí vychvalováním mastí. Ostatek se nezachoval. Skladatel znal zajisté A neb jeho český prvopis. Převzal odtud s malými změnami asi 16% veršů (Truhlář, Č. Č. M. 1891, 173), dále vložku o vzkříšení syna Abrahamova, kterou však značně zkrátil, takofka jen naznačil, konečně i hádku obou sluhů, kterou zase nestydatě rozvedl. Kromě toho znal také hru Inšpruckou, s níž se shoduje v celkové osnově i v mnohých jednotlivostech. Že skladatel její pracoval kromě podle A také podle německého vzoru, k tomu zdá se ukazovati spojení jména Pustrpalk s rýmem šalk:

Pane, mně dějí Pustrpalk,
jáť sem velmi veliký šalk (135—6),

což připomíná podobný rým v Inšp.:

Ouch han ich gelogen alz eyner schalk,
ich heisze czwar Pusterbalk (604—5).

Necudnostmi a oplzlými vtipy skladba B překonává i Mastičkáře A i Inšp. a přibližuje se po této stránce Jag. III.

Zvláštní jest umístění základních zpěvů liturgických v osnově scény mastičkářské. V Inšp. vystupují nejdříve tři Marie a zpívají známé žalozpěvy *Omnipotens, Amisimus, Sed camus*; potom se dostaví mastičkář se ženou a služkou, najímá sluhu Rubina, ten zase sluhy jiné atd. Marie za tím nečinně stojí a všechny ty hrubé řeči poslouchají. Po celou dobu nikdo si jich nevšímá, jako by jich tu ani nebylo. Když pak Rubin vychváliv masti, tře s Pusterbalkem nové, tři Marie znovu se ozvou a zpívají *Heu nobis, Iam percusso, Sed camus et.* Tu teprv mastičkář zavolá Rubina a praví mu:

Ich sehe dort in eyner awen,
drẏ schone frawen,
sẏ weynen sere und clagen,
ich wene, ir here sẏ sere geschlagen;
ge hen und heiz sẏ her komen,
da mit schicken wir unsern fromen.

¹⁴⁾ Z d. Nejedlý, Děj. předhus. zpěvu 211.

Rubin pro ně běží a přivádí je zpívaje latinský text, který se jinde nenalézá a byl asi znova utvořen:

Ibant, ibant tres mulieres,
Ihesum, Ihesum, Ihesum quaerentes etc.

Po té následuje dialog *Huc propius, Dic tu nobis, Hoc ungentum* a kupování mastí.

V A přijdou však tři Marie teprve, když pro ně mastičkář Rubina pošle, zpívajíce *Omnipotens, Amisimus, Sed camus*; hned po té následuje rozhovor s mastičkářem *Huc propius, Dic tu nobis*. Postup takový je mnohem přirozenější; ale také skladatel český jej porušil jednak vložkou o vzkříšení Isaka jednak líčením hádky Rubina s Pustrpalkem. Vid. Vel. souhlasí v umístění zpěvů Marií s mastičkářem českým. Skladatel Jag. III. užil obého, umístiv liturgické zpěvy Marií nejen na počátku jako v Inšp., nýbrž opakoval je znovu na tom místě, kde jsou v A a Vid. Vel. a kam přirozeně náleží.

Vystoupením tří Marií dělí se celá epizoda mastičkářská ve dvě oddělení. První oddělení, obsahující výjevy před vystoupením Marií — jsou to v dispozici naší části 1—4, jest zajisté vložkou neorganickou, s vlastním dějem hry velikonoční nesouvislou a odjinud sem přenesenou. Druhé oddělení (č. 5—7) začíná zpěvy tří Marií, po nichž následuje dialog s mastičkářem, kupování a smlouvání mastí, k čemuž se pojí zcela přirozeně hádka mastičkářova se ženou, která není spokojena cenou mastí. Všecky tyto části s dějem her velikonočních organicky souvisí a tvořily prvotní jádro scény mastičkářské.¹⁵⁾ Jiné hry, v nichž se zachovaly trosky výjevu mastičkářského, jako Cheb., Donaueschingenská, Frankfurtská a velikonoční Wolfenbüttelská, obsahují pouze části druhého oddělení, toliko v pašijové Alsfeldské a Hallské z Tyrol pozdější interpolator podle her velikonočních rozšířil části tyto také reminiscencemi z oddělení prvního.

Nastává otázka, z jakého asi prostředí první část epizody mastičkářské mohla se dostat do her velikonočních? Obsahem jejím je hlavně vychvalování mastičkáře a jeho divotvorných mastí. Mastičkář jeví se tu tedy spíše medikem než pouhým prodavačem mastí. V starších hrách, které nebyly proniknuty živly světskými, byl zajisté jen prodavačem mastí (*ungentarius, mercator*), úlohy medika dostalo se mu zajisté vlivem jiného prostředí.

Creizenach (*Gesch. d. neueren Dramas I, 120*) upozornil, že komická osobnost divotvorného lékaře byla již dříve předmětem krátkých výstupů komických, jimiž se scéna mastičkářská mohla doplniti. Na jaké

¹⁵⁾ Že hádka mastičkáře se ženou náležela k prvotní osnově scény mastičkářské, usuzuje také Heinzel, *Abhandlungen zum altdeutschen Drama (Sitzungsber. d. Wiener Akademie, phil. hist. Cl. 134, str. 55)*.

půdě komická figura medika-mastičkáře prvotně vznikla, o tom proneseny byly ovšem rozmanité domněnky. A. v. Weilen (Deutsche Litteraturzeitung 1891. 1412) tvrdí, že na půdě italské; italští medikové prý již ode dávna před svými budkami lákali obecenstvo drobnými výstupy komickými. Du Méril (Le théâtre classique I. 56) vidí v tom zase zvláštnost francouzskou a vykládá, že malá světská hra francouzská o lékaři se železnou bradou mohla poskytnouti látky k rozšířené episodě mastičkářské. Mínění jeho, že tu působil vliv francouzský, nabývá ovšem váhy tím, že v literatuře starofrancouzské lze dokázati existenci podobných skladeb o medicích-šarlatánech. Nejznámější z nich je skladba pařížského básníka Rutebeufa „Dit de l'herberie“ (z druhé pol. XIII. st.), v níž vystupuje potulný mastičkář, líčí divotvorné účinky svých lékův a p.¹⁶⁾ Konečně i jméno sluhy mastičkářova Rubin přes všechny odpor Wirtha, který je pokládá za čistě germánské, je nepochybně francouzské. Z toho usuzují, že vůbec celá rozvedená scéna mastičkářská povstala nejdříve na půdě francouzské.

O francouzském vlivu nejen na scénu mastičkářskou, nýbrž vůbec na velikonoční hry této skupiny svědčí ještě jiné důvody. W. Meyer, jak bylo podotčeno, se stanoviska literárního, rozbořem textů dospěl resultátu, že původ her tří Marií sluší prvotně hledati na půdě francouzské, odkud se teprv rozešly do světa.¹⁷⁾ Inšp. uvádí sám Wirth, který jinak německý původ her velikonočních a pašijových až úzkostlivě obhajuje, v nejužší spojení se skladbami na půdě francouzské vzniklými, s mysteriem Tourským a hrou Trevirskou. Dalším důležitým momentem je, že v českých hrách C a D máme také zřetelné stopy vlivu francouzského. Již Aug. W. Ambrós¹⁸⁾ upozornil, že nápěv *Amisimus* naší hry D úplně odpovídá textu i melodii zpěvu Marie ve francouzské hře z kláštera Origny Saint Benoit z XIV. st. Z d. Nejedlý (op. c. 182 a d.) zevrubným rozbořem nejen potvrdil toto mínění, nýbrž ukázal, že vůbec zpěvy Marií *Omnipotens*, *Amisimus*, *Sed eamus* v našich hrách C a D shodují se skoro úplně s tímto nápěvem francouzským. V A se sice nápěvy těchto strof nezachovaly, ale při těsné souvislosti jeho s C a D možno s určitostí předpokládati, že se týmž nápěvem zpívaly. Notace nebyla k nim asi proto připojena, že nápěv jejich byl klerikům z her kostelních znám. Působení francouzské jest tu tedy — po mém mínění — zcela prokázané.

České hry A, B, C, D i E jsou s německými hrami, jejichž nejstarším zástupcem jest Inšp., pevně spjaty obsahem i místem svého vzniku, jak bylo shora vysvětleno. Česká hra A a Inšp. jakožto nejstarší památky této skupiny shodují se i v chronologii; vznik obou klade se do polovice

¹⁶⁾ Srv. Creizenach, I, 382; Heinzel, str. 55.

¹⁷⁾ Praví doslova: „Bei der Ausbildung des Osterspiels scheint die Einführung der Erscheinungsscene, der Krämer- und der Wächterscenen, ja auch der Zehn-silbertext der Krämerscene aus Frankreich entlehnt zu sein“ (str. 180).

¹⁸⁾ Geschichte der Musik (Leipzig 1891), II, 328 a d.

XIV. st. Tato chronologie vykládá nám takoruka sama o sobě původ a příčinu francouzského vlivu. Za vlády Jana Lucemburského a Karla IV. spojoval Čechy a Francii těsný styk kulturní. Francouzská řeč, francouzské způsoby, módy i mravy šířily se tehdy v Čechách. Francouzové prodlévali u nás, Čechové zase docházeli do Francie a seznamovali se s literárními plody francouzskými.¹⁹⁾ Při dvoře Jana Lucemburského žil vynikající tehdy hudební skladatel francouzský Guill. de Machaut, jehož působením rozšířil se v Čechách vliv hudby francouzské.²⁰⁾ Můžeme tedy se vsí pravdě podobností předpokládati, že za této doby dostala se také do Čech nějaká hra latinsko-francouzská s obšírnou scénou mastičkářskou, podle níž byla upravena hra česká i německá. O tom, zdali podle předpokládaného vzoru francouzského povstala dříve verse česká či německá, nelze zatím z nedostatku srovnacího materiálu rozhodovati.²¹⁾

¹⁹⁾ Srv. Tadra, Kulturní styky s cizinou, str. 182, 363.

²⁰⁾ Z d. Nejedlý, op. c. str. 104 a d.

²¹⁾ Otázku, zdali za panování Lucemburgů v Čechách nebyla do Čech zanesena látka, na níž se zakládá světská scéna mastičkářská, nadhodil již E. Martin (Anzeiger für deutsches Alterthum VIII, 311). Také Michels (Studien über die ältesten deutschen Fastnachtsspiele, Strazsburg 1896, str. 39) připouští možnost franc. vlivu, ježto jméno „Robin“ ve franc. vaudevillech bylo obvyklé. (Adam de la Hail složil pastýřskou hru s názvem „Robin et Marion“). Z d. Nejedlý (Děj. předhus. zpěvu str. 209) spatřuje i na formě „Mastičkáře“ jako na jiných vlastnostech této rozpustilé hry vliv francouzský. R. Batka (Geschichte d. Musik in Böhmen, str. 116) jest nucen aspoň přiznati: „Dasz die äuszere Form des „Mastičkář“ wie die aller mitteleuropäischen Possen letzten Endes in Frankreich ihren Ursprung hat, möchte ich von vornherein natürlich nicht leugnen. Hier handelt es sich nur darum, nachzuweisen, dasz sein Verfasser sich die Anregung nicht direkt von dort geholt hat, sondern dasz ein deutsches Spiel zum mindesten der Mittler gewesen ist.“ Ale argumenty jeho, jimiž chce dokázati, že český Mast. povstal podle německého, jsou tak mělké, že to až překvapuje. Nejpodarenější z nich je tento: „Meister Severin selbst wird als Deutscher gekennzeichnet, denn er ruft seinen Diener deutsch an“ (praví totiž k Rubinovi: „Rubine! wo pystu quest“). Na takových důkazech zakládá se zcela kategorické tvrzení Batkovo: „Der Mastičkář“ ist die Bearbeitung eines Stoffes, den der Verfasser aus deutschen Händen empfangen hat. Wir haben ein verloren gegangenes deutsches Urquacksalberspiel anzunehmen, dass jedenfalls um 1300 schon verfasst war und das der Ahne sowohl des českischen als seiner deutschen Seitenstücke ist“ (str. 112).

„Neb sem veliká čarodějnice,
proto sem diablova svódnice,
trlici sem místo krávy dojila
a s hvězdami na rozhraní lítala,
lidi sem čarovati učila
a je s pravé cesty svodila.“

HLAVA TŘETÍ.

Hry o vzkříšení Páně.

Ludi de resurrectione domini.

Hry o vzkříšení Páně byly zajisté v Čechách již za staré doby oblíbeny, ale písemných skladeb zachovaných, pokud jsou známy, jest jen málo.

1. V zlomku Drkolenském zachovalo se několik veršů, v nichž je krátce naznačeno vzkříšení Kristovo, sestoupení do pekel a rozmluva vojínův u hrobu Kristova před vzkříšením a po něm. Zdá se, že jest to stručný výtah z jiné hry, neboť v 34 verších jest tu krátce obsaženo, co bývá předmětem obširných scén.

2. Celistvá hra o vzkříšení Páně zapsána je v rukopise knih. Klementinské XVII. E. 1, kde přicházejí také verše E a F hry tří Marií. Nade-psána je: *Incipit ludus de resurrectione domini*.

Po žertovném prologu hlasatelově (praecursor) následuje hned výstup ďábelský. Dáblové na rozkaz Luciperův rozběhnou se na všechny strany a vláčejí hříšné duše do pekla, kdež se duše ze svých hříchů zpovídají. Sociálně zajímavé jsou stavy hříšníků, jimiž se zalidňuje peklo. Jest to duše mlynáře, jenž bral veliké měřičné, duše šenkýře, který dával málo piva za halíř, a když přišli k němu sedláci s ženami, naléval jim pivo s kvasnicemi, jen žákům čepoval z plného; duše ševce, která vyznává: „K tomu sem zle krpala, jako bych nebezem vrtala, když sem měla ušiti koninu, tehdy sem ušila ovčinu“ a p.; duše pekáře, která zhřešila tím, že „berúci lacino obilé tyto nynější chvíle, maléf sem preclíky pekla, protož musím s čertem do pekla“; duše lapky (loupežného rytíře), který loupil bez milosti, „nebyloť věcího dráče, pobrah ženám i rubáše, když sem dosěhl postele, nezústavil sem ni kúdele“. Posléze přichází čarodějnice Rebeka,¹⁾ která o sobě praví:

¹⁾ Rebeka — obvyklý název čarodějnic na př. v kázáních polského husity i jinde (Brückner, Bibliotheka Warszawska, 1894, II, 446).

Po tomto výstupu v pekle na druhé jeviště vystupuje Pilát se svou družinou a rada židovská s Kajfášem, žádajíc za stráž k hrobu. Kajfáš a ostatní židé slibují rytířům Pilátovým dobrý plat, což tito přijímají a za zpěvu táhnou s centurionem k hrobu. Tam se seřadí a centurio je povzbuzuje k statečnosti. Aby neusnuli, žádají kostek ke hraní. Rytíři hrají, až se poperou. Zatím zjeví se anděl a vzkříšený Kristus; stráž přestrašena jsouc dává se na útěk. Kajfáš domlouvá jim, aby vezmou peníze zatajili, že Kristus vstal z hrobu. Kristus s andělem vstoupí do pekla a vyvádí odtud duše prarodičů do ráje.

Zápis naší hry pořízen byl teprve v l. 1516—1526, ale z mnohých míst je zřetelno, že vyplynula z nějaké dobré předlohy starší, která byla později rozvedena novými vložkami a přepracována.

Rozlišiti v nynější podobě naší hry vrstvy starší a pozdější není snadno, ježto v české literatuře nic obdobného nemáme. Zbývají jediné některé podobné hry německé, za jejichž pomoci lze aspoň přibližně komposici naší hry kontrolovati. Jest to především Inšp., která i svým stářím i prokázanou již příbuzností s českými hrami k srovnání nejlépe se doporučuje. Dále se hodí k srovnání hry Ludus Mariae Magdaleneae in gaudio a Ludus Judeorum circa sepulchrum domini, t. j. IV. a V. hra v sborníku Jagerském (Jag. IV., V.), jehož souvislost s hrami na půdě české složenými jest taktéž nepochybná. Konečně třeba přihlížeti k Vídeňské hře pašijové (Víd. P.²⁾, v níž přichází poprvé jako předehra široce rozvedená epizoda dábelská, která byla vzorem nejen pro mnohé hry pašijové, nýbrž i pro velikonoční.

Ve výstupech hry o vzkříšení Páně nelze ovšem v jednotlivých skiadbách hledati tak pronikavých shod jako u her tří Marií, což plyne z povahy nových výstupů, které neopíraly se vždy o určitý text liturgický, nýbrž povstávaly často volným vzděláním.

Prolog jest v české hře docela samostatně proveden. S Inšp. jest tu společné toliko obvyklé napomenutí k pozornosti a udání předmětu hry. V české jest obsah krátce naznačen:

Nebť my chceme zde hru míti,
ač nám chcete toho příti,

²⁾ Wiener Passionsspiel vyd. Haupt (Archiv f. d. Geschichte deutscher Sprache u. Dichtung I, 359) a Froning (Das Drama des Mittelalters I, 302); zachovala se v rukopise z l. pol. XIV. st., ale původ její klade se již do XIII. st.

o Kristovu z mrtvých vstání
i o jeho oslavení.

V Inšp. jest však téměř celý prolog vyplněn líčením obsahu hry. Za to český praecursor vpletl v řeč svou hojně humoristické narážky místního a časového rázu jako:

Dosti sme již smutnú býli,
čtyřidceti se dní postili,
jedúc kyselo i húby,
mohlyť sú nám vyhníti zuby,
zapíjejíc lithoměřickým pivem,
jenž vždy smrdí bahnem i dýmem.
Buďmež již veseli zase,
snědúc plece a k tomu prase atd.

Zvláštní je v české hře umístění výjevu ďábelského, který hned po prologu následuje. V Inšp. tak jako v skladbách s ní souvislých scéna tato je zařaděna až po sestoupení Páně do pekel. Kristus vyprázdnil peklo a odvedl duše do nebe; ďáblové k podnětu Luciferovu svádějí tedy lidi k hříchu a vláčejí duše jejich do pekla, aby znovu zalidnili peklo. Takový byl asi myšlenkový postup. V naší hře však jako v hrách pašijových tvoří tato scéna ďábelská jakousi předehru, po níž teprve ostatní výstupy následují. Víd. P. mohla především k tomu působiti, že výjev ďábelský položen je na počátek; avšak v základní osnově scéna pekelná ve hře české podobá se více analogickým výstupům v Inšp. a Jag. IV.

V Inšp. a Víd. P. jediný Satan obstarává rozkaz Luciferův a přivádí hříšné duše do pekla; v české hře hlásí se k službám Luciferovým několik ďáblů: S a t a n, jehož oborem je sváděti lidi, aby více milovali zlato než Boha, a paní aby se krásně líčily a věhlasně strojily; V r b a t a, který nejraději svádí řeholníky k cizoložství; B e l z e z u b, jenž učí báby čarovati, léčiti a z trlice mléko dojiti; A s t a r o c h, který má v moci svůdnice, rozvodnice a čarodějnice. Toto individualisování úkolů ďábelských ukazuje zase vliv her pašijových, kdež bylo obvyklé a přichází též v Drkolenském zlomku pašijové hry české (z 2. pol. XIV. st.). Analogii nalézáme v Jag. IV., kde se také nejdříve hlásí S a t h a n a s, který svádí „die phaffen zu der geitichait (= geiz), die frau zu der eitelhait etc.“ (40—41); z ostatních ďáblů toliko A s t a r o t h má stejné jméno jako ve hře české.

Očekávalo by se, že ďáblové přiměřeně svému umění svůdnickému, jímž se vychloubali, budou dodávati materiál k zalidnění pekla. Zatím Satan přinese duši mlynářovu, Belzezub šenkýřovu, Astaroch ševcovu, jiný démon duši pekařovu, jiný lapkovu, Vrbata duši Rebeky čarodějnice. Stejnou nesrovnalost nalézáme však i v jiných hrách (srv. Wackernell CXC).

V Inšp. jmenuje se mnohem více hříšných duší než ve hře naší, mezi nimi také duše pekaře, ševce a šenkýře. Lapka (spoliator) a čarodějnice (incantatrix) vystupují zase ve Víd. P. Trest, který lapku stihne, vyměřen je takto:

To-li je ten lapka plný zlosti,
pohrám s ním bez milosti,
ruče s ním do pekelné školy,
ať mu nalém v řiť smoly.

Ve Víd. P. praví Lucifer:

Nimm, Satan, den abbrechêr!
er sol uns sîn niht vumêr:
er hât behalten unser gebot
und hât getân wider got,
geuz im suevel in den cragen,
mit dem pechê vulle ime den magen!

Loupežník vedle ševce, pekaře a šenkýře jmenuje se též v Jag. IV.

Ve hře české Lucifer výslovně zakazuje ďáblům, aby do pekla nepřiváděli žáků:

Běžte ruče na vše strany,
mezi židy i pohany,
mezi pány i sedláky,
než nechodte mezi žáky,
jak se vberú v naši říši,
všichnuť nám rodinu zpýši.

V Inšp. nechce Lucifer přijmouti do pekla záletníka (helser):

Sathan, lyber geselle,
den bringe nicht in dý helle,
komt her in dý helle myn,
wir musten alle kebes kinder sin.

V Jag. IV. jmenují se zase výslovně žáci (schüler, gozdiener), o nichž Lucifer praví:

Und furcht, châmen si mîr in di hellen
zu den andern mein gesellen,
si wûrden mîr prueder machen an der mûter mein,
das müset mîr ein grosz laster sein (222—5).

Skladatel Jag. IV. oblíbil si tento motiv tak, že jej znovu opakuje o žáku (v. 266—293) a o pyšném písaři (v. 244—265).

Výstup druhý, v němž se líčí příchod Pilátův, žádost židů za stráž a najímání strážce, jest v čes. skladbě samostatně proveden. V některých částech znamenáme souvislost s Inšp., v níž je také vynechána po příchodě Pilátově delší porada židů, která se obvykle vyskytuje v jiných hrách německých. Skladatel český, jak se zdá, část tuto sice znal, ale užil jí později v dialogu židů najímajících rytíře za stráž.

Příznačný je v české hře poměr Piláta k židům. Když mu tito oznamují své obavy, Pilát zastává se Krista proti židům, vytýká jim nemoudrost a zradu, a k jejich žádosti, aby dal stříci hrobu, odpovídá, aby si stráž opatřili sami. Proto židé přemlouvají rytíře, aby za hojnou odměnu se v to uvázali. Celkem odpovídá poměr takový evangeliu (Mat. 27, 65), kdež Pilát namítá: „Máte stráž; jděte, ostříhejte, jak umíte.“ V Inšp. Pilát vyhovuje však žádosti židův a odešle hned posla, aby najímal stráž. V jiných hrách Pilát přímo své rytíře vybízí, aby na stráž šli a pilně hlídali. Analogii k odmítavému chování Pilátovu nalézáme pouze v pašijových hrách tyrolských (Wackernell CLXXIV), kde Pilát jednání židů nazývá směšným, vytýká jim nerozum a žádosti jejich za stráž vyhověti nechce. V Jag. V. s počátku rovněž namítá:

Ir sult des grabes selber phlegen,
 Ir wolt leicht di schuld auf mich legen.

Potom však židy podporuje.

Zvláštní je v čes. hře také židovský zpěv naznačený počátkem „skobris“; nelze ho z žádné jiné památky doložit leč z Kapituliního zlomku pašijové hry české z konce XIV. st., kdež zní „Skobris abraham azbuniky“. I v takové drobnosti vidíme zřejmý doklad, že přepis naší hry ukazuje na nějaký starší pramen domácí. Píseň strážce táhnoucí k hrobu jest v české hře i v německých obdobná a náleží asi k nejstarší součásti tohoto výjevu.

Jinak jsou v českém přepise zřetelné chyby. Na odmítavou odpověď Pilátovu odpovídá na př. centurio místo Kajfáše, rada druhého žida je vynechána a p.

Výstup strážce u hrobu úplně se odlišuje v české hře od podobného výjevu v Inšp., Vid. P. a j., kde je tato scéna zcela stručná a krátká, a přibližuje se více pozdějším hrám velikonočním a pašijovým. O rytířích, kteří se přihlásili za stráž, obvykle se mluví velmi posměšně; v naší hře krátce, ale případně charakterisuje se při té příležitosti rytířstvo středověké, jeho chudá pýcha a loupeživost. Jeden ze strážců praví totiž:

Blaze nám té družiny,
 majíc s sebou ty hrdiny,
 jak slyšíte o jich chvále,
 bývalif sú dobře dále

než pan Hrnčic po rytířství,
 tak se jejich klénoty stkvie
 jako černá škorně v blátě,
 ani všickni v příplatě
 utáhli sú se v rohozie,
 potom vy znajte jich zbožie.
 Majif hrst plev, dva věníky
 a šindelné tři hřebíky,
 zboží dosti u franského,
 zlata dosti u uherského atd.

Kromě toho jest děj rozšířen zcela novou vložkou obsahující hru v kostky, což se nenalézá v žádné jiné hře velikonoční, v nichž rytíři buď ironicky se chvástají svým rekovstvím nebo slaví hlučnou pitku. V české hře nalézá se teprve v dalším výstupu také narážka, že rytíři statně popíjeli, neboť rytíř Mařata byl prý nejručější při útěku, „ježto byl vypil patnácte česí kyselice-kapalice“. Hra v kostky vyskytuje se však často v hrách pašijových jako v Cheb. (vv. 6280 a d.), Tyrolské (Wackernell vv. 2158 a d.), Svatohavelské (Mone vv. 1084 a d.), kde hrají vojáci pod křížem o sukni Kristovu. Podobný výjev přichází v Kapit. zlomku české hry pašijové a byl odtud asi převzat v naši hru velikonoční, jest však jinak proveden. Kdežto v čes. hře paš. hrálo se pouze dvěma kostkami, a kdo měl nejvíce ok, sázku vyhrál, ve hře velikonoční hráli rytíři třemi kostkami a sukni vyhrál sluha Kajfášův Chadim, jež pán jeho poslal, aby napomenul stráž k bdělosti.³⁾ Také v Cheb. hráli vojáci třemi kostkami a průběh celé hry poněkud se podobá líčení v čes. hře velikonoční.

Vzkříšení Páně je v Inšp. velmi krátce odbyto. Zatím, co stráž usnula, přijde anděl, zpěvem dá Kristu znamení a ten vstane z hrobu. V české hře jest děj mnohem složitější. Nejdříve zjeví se anděl a napomíná „ctné rytířstvo“, aby netropilo hluku a popřálo Kristu pokojného spánku. Vojáci spatřivše tajemný zjev andělský, nevědí si rady. První, druhý a třetí líčí svůj strach a chtí utéci; čtvrtý, pátý a šestý napomínají k statečnosti a k obraně; sedmý a osmý přes napomínání centurionovo radí k útěku. Anděl přiblíživ se k nim delší řečí je vyzývá, aby obměkčili srdce svá a uvěřili, že v hrobě leží syn boží. Když centurio mečem mu vyhrožuje, anděl srazí všecky k zemi. Plnou analogii k tomuto ději nalézáme pouze v pašijové hře Brixenské, v níž zrovna tak anděl nejdříve napomíná vojáky, aby se tiše chovali a křikem svým nezbudili Krista, po té někteří vojáci dávají na jevo svůj strach, druzí je povzbuzují k statečností, anděl je však ranami omráčí. (srv. Wackernell CCLXXIX).

Vlastní děj vzkříšení vyličen je na základě církevních antifon složených podle žalmův a evangelia tak jako v četných jiných památkách,

³⁾ Srv. výklad obou her u Č. Zíbrta; Zher a zábav staročeských, str. 58 a d.

jen pořádek zpěvů jest jiný a kromě toho zpívá anděl antifonu *Veni pater optime*, která se jinde nevyskytuje.

Zvláštní jest zase umístění výstupu strážce po vzkříšení. Jediné ve hře naší a Inšp. výstup tento následuje hned po vzkříšení, ve všech jiných památkách položen je teprve po sestoupení Páně do pekel a po scéně dábelské. V provedení se ovšem obě hry značně rozlišují. V Inšp. Pilát posílá sluhu, aby napomenul stráž k bdělosti. Když sluha vidí, že stráž spí, oznámí to Pilátovi. Ten spěchá k hrobu a probudí stráž. Jeden z vojáků vypravuje, jak je anděl pobil (ač to ve hře dříve vylíčeno nebylo), druhý myslí, že učedníci ukradli tělo Ježíšovo. Na konec se vojáci pohádají a poperou. Český skladatel zůstal však věren své kresbě Piláta, který odmítl veškeré účastenství při hlídání hrobu, a proto již činně nevystupuje. Místo něho vystoupí Kajfáš, vidí prchající stráž a posílá svého sluhu, aby vyzvěděl, co se děje, Rytíři příběhnou ke Kajfášovi a humoristickým způsobem vylíčí, jak byli od anděla přestrašeni a poraženi. Dostane se jim odměny, zatají-li, že Kristus vstal z hrobu.

Sestoupení Kristovo do pekla vylíčeno jest celkem obdobně jako v Inšp. Ve shodě s předehrou dábelskou vystupuje tu ovšem celý zástup čertů, vedle Lucifera a Satana ještě Belzebub, Astarot, Vrbata, Hořata a Kosata. V Inšp. jmenuje se výslovně jen Adam a Eva, jejichž duše Kristus vyvádí z pekla, v české kromě nich ještě duše jiné, mezi nimi zvláště duše lotra, který byl s Kristem ukřižován. Vliv her pašijových jest v tom zřetelný.

V českém zápise velikonoční hry s poč. XVI. stol. vidíme tedy zřejmě základní osnovu nějaké staré předlohy, která byla blízka Inšp. Osnova tato byla rozšířena rozmanitými detaily z her pašijových, ale dosti záhy, neboť většinu těchto zvláštností lze doložití jednak z pašijových her českých ze XIV. st., jednak ze staré hry Víd. P., tak že vložek, které by ukazovaly na pozdější spracování, jest tu poměrně málo. Nalézá se tedy naše hra na přechodu mezi staršími hrami velikonočními a pozdějšími pašijovými. Ten, kdo ji na počátku XVI. st. zapsal, mnoho na ní asi neměnil, drže se dosti věrně starší předlohy, která mu byla po ruce a v níž se již nalézala většina těch zvláštností, jimiž se odlišuje od hry Inšprucké.⁴⁾

3. Vzdáleným ohlasem staročeských her o vzkříšení Páně jsou dvě skladby Šimona Lomnického. Jedna zachovala se v jediném dosud známém výtisku v knihovně Musejní, ale mnoho listů v ní schází. Titul její poznáváme z dedikace Vilému z Rožmberka, v níž mimo jiné čteme: „Jakož nyní, nemaje čím jiným, na malou chvílku sem se uprázdnil a tento Tryumf aneb komedii kratičkou o přeslavném Syna Božího nad smrtí, peklem a diáblem vítězství k tomuto přeradostnému hođu, pod kratochvílnými rythy, pro občerstvení

⁴⁾ A. Brückner (Biblioteka Warszawska 1894, II, 447) právem chválí obratnou kompozici naší hry na rozdíl od her jiných.

lidské mysli, na potupu nevěrným pohanům a k potěšení věrným křesťanům jsem složil a sepsal.“ (Datum na pivováře Lomnickém v neděli, jenž slove Laetare, leta 1582). Pokud lze souditi ze zachovaných úryvkův, obsahoval „Tryumf“ pouze sestoupení Páně do pekel a osvobození proroků z moci dábelské. Lomnický znal sice podobné výjevy z her starých, avšak skladba jeho je pouze vybledlou kopií jejich a připomíná spíše suché hry jesuitské.

Druhá hra Lomnického zachovala se v přepise z r. 1707 (v knih. Klem. XVII. H. 25); podobá se pravdě, že byla r. 1617 již po druhé vytištěna. Přepis její není úplný a schází jí mimo jiné i počátek. Jungmann (Historie čes. literatury IV. 228) uvádí tento titul: „Komedia neb hra kratičká, potěšitelná a nová, o radostném vzkříšení Krista pána“. Skladba Lomnického je pokusem o dvoudílnou hru velikonoční; v první části líčí se najímání strážce, stráž u hrobu a vzkříšení Páně. V druhé části přicházejí výjevy z hry 3 Marií. Lomnický psal svou hru volně podle starších vzorů. Humoristická vložka o vzkříšení omdlévajícího Petra pivem Lomnickým zdá se k tomu ukazovati, že spisovatel měl na zřeteli zvláště německé hry, v nichž se podobným způsobem humoristickým líčí běh apoštola Jana a Petra k hrobu Kristovu.⁵⁾

⁵⁾ O hrách Lomnického srv. Svátek v Č. Č. Mus. 1860, 336; Hanuš tamt. 1864, 36; J. Truhlář tamt. 1891, 40.

HLAVA ČTVRTÁ.

Hry pašijové, na květnou neděli, o Božím těle, hra Magdalenská, na nebe vstoupení Páně a j.

Drama církevní rozkvetlo v Čechách nejbujněji ve st. XIV. Další rozvoj jeho byl přerušen reformním hnutím husitským, které hrám tohoto druhu nepřálo. Proto se u nás nedospělo k cyklickému jednotlivých kusů v složitější celky. Zachovaly se však ukázky rozmanitých her partikulárních, které svědčí o hojnosti předmětů v Čechách dramaticky vzdělávaných. Zbyly z nich pouhé trosky po různu v bibliotekách rozptýlené, možno však předpokládati, že jich bylo daleko více, než dosud známo.

1. Zlomek hry pašijové.

Zachoval se v Kapitulní knihovně pražské z konce XIV. st. a má tento obsah.

Jan těší Marii pod křížem nařikající a odvádí ji do města. Vojáci hrají o sukni Kristovu v kostky. Centurio dosvědčuje, že Kristus byl syn boží. Přichází slepý Longinus a žádá sluhu Gocína, aby mu ukázal Krista. Slibuje mu za to „vól a dvě krávé“. Sluha namíří kopí v bok Kristův a podá je Longinovi, jenž bok protkne, krví Kristovou nabývá zraku a poznává syna božího. Satan s Belzebubem přicházejí pro duši Kristovu, poznávají však, že to zemřel velký prorok, jenž osvobodí duše v mukách jsoucí. Nařikajíce, že k jeho umučení židům radili, pospíchají do pekla oznámiti to Luciperovi. Šimon, Josef, Marie a Jan odeberou se k Pilátovi prositi za tělo Kristovo, aby je mohli pohřbíti. Pilát jim to dovoluje. Josef s ostatními odejde ke kříži, nařiká pod ním a sňav tělo svaté vyzývá k nábožnému pohřbení. Ke hře připojeny jsou dva humoristické epilogy „sermo pascalis bonus“ a „secundus sermo tres mordas valet“, jichž ostří je hlavně namířeno na baby čarodějnice, které na stoupách létají, na hřadě honí, trlici dojí a měsíc zobají. Projevuje se tu zřejmě drsný humor

vagantský zároveň se žádostí za mazance a s výhrůžkou, kdo by nedal, že „se vši školů přidú k němu“.

Česká památka tvoří přechod od starších her pašijových, jak je představuje hra benediktinů Beuronských (ze XIII. st.), k pozdějšímu hrám tohoto druhu. Postup děje není v ní ještě ustálen, tak jako ve hře Beuronské; s pozdějšími hrami pašijovými má společnou scénu, jak vojáci hrají o sukni Kristovu v kostky a jak ďáblové přicházejí pro duši Spasitelovu.

Zvláštní je v naší hře nedostatek zpívaných textů latinských, které i v mladších hrách pašijových se vyskytují. Možno tedy předpokládati, že písař zlomku opisoval z předlohy, kde takové texty byly, hlavně partie české, vynecháváje texty latinské. Odtud nejasnost a nelad v postupu děje i v jednotlivých situacích.

2. Zlomky hry na květnou neděli.

a) V téměř zbytku následuje po hře pašijové začátek hry na neděli květnou: „*Incipit ludus palmarum et primo Johannes baptista exeat cum suis discipulis*“ etc. Jan Křtitel vyzývá k pokání a hlásá příští Spasitelovo. Přichází Kristus a sv. Jan ukazuje naň jako na spásu světa a vypravuje o jeho pokřtění. Po té uzdravuje Kristus syna setníkovu, pak malomocného a jiné nemocné, kteří se k němu utíkají. Tím zlomek se končí.

Děj zakládá se podstatně na vypravování biblickém a má spíše ráz epický než dramatický. Později byly tyto výjevy předmětem her pašijových.

b) Jiná verze hry na květnou neděli zachovala se v rukopise Tegernseeském (nyní ve dvorní knihovně Mnichovské) a je nadepsána: „*Incipit ludus in die palmarum*“. Podle latinského návodu vystoupí nejdříve Ježíš se 12 apoštoly, bera se do Jerusalema. Celý chór zpívá rituální větu: *Collegerunt pontifices et Pharisei consilium et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum, sic omnes credent in eum.* Načež Kayfáš s Annášem a synagogou zpívají: *Ne veniant Romani et tollant nostrum locum et gentem.* Biskup Annáš zpívá pak: *Unus autem ex ipsis Kayphas nomine, cum esset pontifex anni illius, prophetavit dicens, k čemuž připojuje český text recitovaný, který se vztahuje na ono proctví Kayfášovo. Po těchto verších Kayfáš, ukazuje na Ježíše zpívá: Expedi vobis, ut unus moriatur homo pro populo et non tota gens pereat.* K tomu přidává české verše obsahující volnou parafrasi zpěvu latinského. Po něm zpívají apoštolé: *Ab illo ergo die cogitauerunt interficere eum dicentes: Ne for. Temptator dicit ad Jesum dicens eum ad montem. —* Další schází.

Tato verše hry na květnou neděli souvisí úzce s církevní slavností konanou na květnou neděli. V knihách liturgických ze XIV. st. vylučuje

se tato slavnost takto. Po svěcení ratolestí sestavil se průvod, který zpíval obřadní antifony: *Cum appropinquasset, Cum audisset populus, Collegerrunt pontifices*. Po této antifoně zastavil se průvod na příhodném místě, kde vybraní zpěváci stojíce stranou zpívali: *Unus autem ex ipsis*. Načež chór předstupuje zpíval: *Ne forte veniant*. Po té následovala antifona: *Ante sex dies* a responsorium: *Circumdederunt me*. Chlapci stojící uprostřed průvodu mimo chór zapěli hymnu: *Gloria, laus et honor* a majíce v čele dva chlapce nesoucí zahalené kříže kráčeli k oslici, která byla vedena v průvodu s obrazem Spasitelovým. Tam poklekli a zpívající antifonu: *Pueri hebreorum tollentes ramos olivarum*, vrhali ratolesti před obraz. Zpěvák a chór antifonu opakovali, načež chlapci zapěli: *Pueri hebreorum vestimenta prosternebant in via* a rozprostřeli roucha před obraz. Za zpěvu responsoria: *Ingressus pylatus* šlo se dále průvodem. Když vešli do brány města, zpívali responsorium: *Ingređiente domino in sanctam civitatem*. Před branou chrámu, který byl zavřen, průvod se zastavil a po modlitbách, zpěvech a žalmech vešel teprve do kostela.¹⁾

Z tohoto obřadu slavnostního povstala nejdříve partikulární hra na květnou neděli, která později přešla v osnovu her pašijových nebo o Božím těle. S naším fragmentem nejvíce souhlasí *Chebská hra o Božím těle*, která je ovšem v příslušné partii rozvedenější a přiléhá ještě těsněji k uvedené slavnosti liturgické.

3. Zlomek hry o Božím těle.

Svátek Božího těla r. 1264 založený slaven byl v církvi katolické s neobyčejnou nádherou. Středem slavnosti byl velkolepý průvod, při němž byly dramaticky představovány jednotlivé scény z Písma sv. starého i nového zákona. Mělo to býti jakousi náhradou lidu za hry velikonoční, které sesvětačivše nemohly býti v kostele provozovány.

Místy ovšem vrchnost církevní ani těmto hrám nebyla nakloněna a zakazovala je. Tak tomu bylo i v Čechách, jak dosvědčuje zákaz arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě v r. 1366, který zní: „Item cum Deus in modulatione cantus instrumentalis non delectetur, sed potius in devotione cordis, quare omnibus et singulis decanis, plebanis, clericis et laicis in virtute sancte obediencie districtius mandatur, ne ludos theatrales vel etiam fistulatores vel ioculatores in festo corporis Christi in processionibus ire quovis modo permittant et admittant“ (Höfler, Concilia Pragens. p. 13). Zákaz byl obnoven synodou r. 1371.

Zlomek české hry o Božím těle spatřuji v jmenovaném již fragmentu Tegernseeském, kdež před hrou na květnou neděli přicházejí tyto výjevy. Anděl zjevuje se proroku Eliášovi a přináší mu k roz-

¹⁾ Srv. brevře v knih. Mus. XIV. E. 13, XV. A. 10, v knih. Klem. VI. G. 6, VII. A. 12 a j.

kazu božímú pokrm a nápoj. Přichází Ježíš a oznamuje, že poslán je od otce svého, aby potěšil truchlivé a nakrmil lačné chlebem svého těla. Potom zavolá Mojžíše a přikazuje mu, aby zbavil národ židovský jeho strastí. Mojžíš však žaluje, že ho lid často neposlouchá, a prosí Ježíše, aby mu popřál té moci, by mohl lid ten tvrdý přiměti k poslušnosti. Jménem božím oznamuje pak Mojžíš židům, že jest od Boha poslán, aby ho poslouchali a jméno boží chválili. — Další schází.

Na listě druhém následuje konec řeči, která náleží patrně jednomu z pastýřů, kteří přišli se klanět narozenému Kristu. Potom vystoupili tři králové. Baltazar za ostatní pozdravuje Ježíše a obětuje mu myrhu, zlato a kadidlo, prose za jeho milost a požehnání. Malý Ježíšek za ty dary děkuje a žehná jim.

J. Truhlář (Čas. Č. Musea 1892. 38) zcela správně usoudil, že úryvek, v němž vystupuje Ježíš, Eliáš a Mojžíš, jest zbytkem hry o Božím těle. Potvrzují to jednak jiné hry tohoto druhu, v nichž jako v naší hře na počátku vystupují proroci, jinak k tomu ukazuje i obsah, neboť nasycení Eliáše chlebem a olejem jest zřejmým symbolisováním nejsvětější svátosti oltářní, k jejímuž uctění slavnost Božího těla byla založena. Úryvek druhý, v němž vystupují tři králové a Ježíšek, pokládá Truhlář za partikulární hru vánoční.

Po mém mínění úryvek druhý tak jako první jest částí jedné a téže hry a to hry o Božím těle. Potvrzuje to zřejmě proyzovací návod k druhému úryvku připojený „Deinde vadant circum ecclesiam. Et sic est finis istius ludi etc.“ Po hře šlo se tedy processím kolem kostela a tento průvod charakterisuje právě hry o Božím těle.

K jednotlivostem těchto zlomků poskytuje nejbližší analogii Chebská hra o Božím těle, tak jako k hře na květnou neděli v téměř zbytku Tegernseeském. Rozmluva Kristova s Mojžíšem a řeč Baltazarova k narozenému Kristu jest v obou hrách znění dosti podobného. Z Cheb. možno si také doplniti; co v našich zlomcích mezi úryvkem prvním a druhým schází. Hra česká byla ovšem proti rozvinuté Cheb. mnohem kratší a jednodušší.

4. Hra veselé Magdaleny.

Ve většině her pašijových vylučuje se dosti obšírně světácký a rozkošnický život Marie Magdaleny, a potom její pokání.²⁾ Ve staré hře pašijové benediktinů Beuronských jest již tento výjev v poměru k ostatním částem hry tak široce rozveden, že W. Meyer právem z toho usuzuje, že tehdy již existovala separátní hra o hříšné a kající Magdaleně, kterou spisovatel hry Beuronské pojal do své skladby.³⁾

²⁾ Srv. Kümmer, Erlauer Spiele str. XLXIX; M. Wilmotte, Les passions allemandes str. 23, 79.

³⁾ Fragmenta Burana str. 65.

V české literatuře máme takový vzácný doklad partikulární hry veselé Magdaleny. Nalézají se v Drkolenském zbytku staročeských her dramatických vedle zlomku epizody mastičkářské a jiných ještě fragmentů. Skládá se ze dvou částí. V první části obsažen je výjev ďábelský, který bývá úvodem k hrám pašijovým. Lucifer zpyšněv, chce se vyrovnati Bohu. Michal s ostatními anděly uvrhnou ho za to do pekla. Lucifer nařiká, že byl zbaven nebeského stánku, a svolává své druhy, aby přiváděli hříšné duše do pekla. Přihlásí se Belzebuh, Satan a Berith.⁴⁾ Lucifer posílá tyto své „milé panošě“ mezi lidi a prikazuje jim, jakého druhu hříšné duše mají vláčet do pekla. Dáblové se vracejí a přivádějí dvě duše: jednu nejmenovanou, druhou popovu.

Po té vystoupí Marie Magdalena, zpívající veselou píseň, a zve k sobě záletníky. Dáblové ji obklopí a pobízejí k tanci i zpěvu. Sestra Marta ji však varuje před dáblý, ale Magdalena nedbá její výstrahy. Marta znovu přerušuje její veselý zpěv a napomíná ji, aby následovala krále nebeského. Magdalena dá si konečně říci a táže se Marty, zdali smí očekávati odpuštění svých hříchů. Marta jí dodává útěchy slovy, že Bůh kajícímu hříšníkovi rád odpouští. Magdalena slibuje pokání a společným zpěvem obou *Dimissa sunt ei* končí se hra.

Dosud je znám jediný příklad partikulární hry o Magdaleně shodné s naší skladbou. Jest to IV. hra Jagerská „*Ludus Marie Magdalene in gaudio*“. Možno předpokládati, že naše hra i Jag. IV. zakládají se na nějaké předloze společné. Česká hra, převyšující německou svým stářím, nabývá tím ještě větší zajímavosti. Jag. IV. značně se odchýlila od původní předlohy; jest mnohem obsírnější a obsahuje některé nové vložky, jako o kuplířce a záletníku Prokusovi. Skladatel její chtě osnovu co nejvíce rozšířiti, často se uchýloval k nechutnému opakování týchž motivů.

Ve výjevu ďábelském naše hra stýká se také těsně s Vid. P., která začíná svržením Lucifera a jeho druhů do pekla. Ale i proti této hře jest česká mnohem jednodušší a podává příklad primitivního stupně ve vývoji výstupu ďábelského, který tvořil úvod k hrám pašijovým a pojat byl také do osnovy her velikonočních.

5. Zlomek hry na nebe vstoupení Páně.

Na konci rukopisu Drkolenského přichází drobný úryvek hry nadepsané „*Ludus de ascensione domini*“. Obsahuje nábožný dialog Krista s apoštoly Petrem, Janem, Jakubem a Filipem, a zakládá se na podání biblickém. Podobá se v obsahu hře Svatohavelské,⁵⁾ jest však mnohem jednodušší.

* * *

⁴⁾ V mysteriích francouzských přichází často jméno ďábla *Berith*, ve hře Alsfeldské *Berith*. V stč. Pass. 456 vyskytuje se rovněž *Berith* jakožto jméno nějaké modly (Gebauer, Stč. slovník, I, 41).

⁵⁾ M o n e, Schauspiele des Mittelalters I, 251.

Hry liturgického původu v době husitské a za čes. reformace přestaly se vzdělávati. Jednak v nich nekatolíci přirozeně spatřovali produkt nenáviděné církve římské, z jejichž obřadů se vyvinuly, jednak bouřlivé doby tuhých sporů náboženských nebyly vhodnou půdou pro církevní hry toho druhu; neboť byla-li tehdy o něčem řeč, co se týkalo náboženství, nemohlo to býti projednáváno tónem klidným a objektivním, nýbrž vzrušeným a polemickým.

Později ujali se her liturgických zase jesuité, kteří je horlivě pěstovali se svými žáky ve škole i veřejně. Zprávy o nich jsou dosti hojné.⁶⁾ Provozovaly se s velikou nádherou vnější, ale literární cena jejich byla daleko chatrnější než her staročeských. Lid si je však zamíloval a začal je po svém vkusu vzdělávati. Sbírku takových her prstonárodních, vánočních i velikonočních, vydal F. Menčík.⁷⁾

⁶⁾ Sestavil je pečlivě F. Menčík, Příspěvky k dějinám českého divadla. V Praze 1895 (Rozpravy Čes. Akademie roč. IV., tč. III. č. 1).

⁷⁾ Prostonárodní hry divadelní. I. Vánoční hry. V Holešově 1894. II. Velikonoční hry. Tamtéž 1895.

II.

SKLADBY.

I.

Mastičkář Musejní.

(Mast.)

V knihovně Čes. Musea na 3 dvoulistech pergamenových 8° nalézá se zlomek výjevu mastičkářského. O provenienci rukopisu jsou dvě rozdílné verše. V. Hanka vydává je r. 1823 v „Starobylych Skládáních“ tvrdil, že je sám „uedávno“ našel na deskách latinského rukopisu *Bernhardi liber opusculorum divinatorum*. Naproti tomu prohlásil V. Nebeský (Nauč. Slov. s: v. Mastičkář), že rukopis našel J. A. Dundr r. 1822, což také potvrdil A. J. Vrfátko. Pravost rukopisu proti námitkám Šemberovým nade vši pochybnost obhájil J. Gebauer (Listy fil. VII, 1880, 108 a Archiv f. slav. Phil. IV, 1880, 549); pozdější nález rukopisu Drkolenského to skvěle potvrdil.

Rukopis napsán byl kolem r. 1350, spíše dříve než později. Nepřehlasované *u* má v něm ještě převahu; přehláska přichází pouze v těchto dokladech: 45 na wý utyechu, 75 dyrzy, 122 gma zymnyczy, 304 chytrofty, 315 myftrzy . . . mazy, 331 mafty pomaze. Proti četným nezměněným *u* jest to počet dosti skrovný. Za to vyskytují se často rasury původního *u* na př. 334, 353, 357, 372, 373, 377, 385. Pravidla o *i o t a c i* šetřeno velmi přísně (Gebauer, Listy fil. 1880, 120). Změna *ó v uo* vyskytuje se pouze jednou: 153 wuonye, ale původní *ó* je chráněno rýmem: 152 z baby-lonye. Vedle 5 genetivů na *-a* vyskytují se pouze 2 na *-u* od subst. masc. neživotných kmene *-o* (Vondrák, Listy fil. 1885, 261). Těmito jazykovými zvláštnostmi řadí se Mastičkář k památkám z 1. pol. XIV. st.

V rukopise nalézají se chyby, které možno klásti na vrub písaře, jenž nepozorně přepisoval. Zřejmé chyby písařské jsou: 82 pocza m. počal, 172 wychfcze m. v chyščě (rým: jěptiščě), 252 tyrpyel za ny za wíye m. za všě za ny (rým: rány), 290—1 czo flye, czo iye (verše porušené), 301 bozy lyny m. synu (rým: nehynu), 388 pro me dobre dyenye dawne m. dávné děnie (rým: za oděnie), 467 fluwy m. slívy (rým: hlívy), 123 kyly m. kýlu (rým: v týlu), 208 toho m. teho (rým: mnoho), 153 wuonye m. voně

(rým: z babylonye) a j. Na prepis z plnější předlohy zdá se ukazovati ta věc, že v rukopis pojat toliko překlad strofy *Iam percusso ceu pastore*, kdežto latinský text je vynechán. Na mnohých místech jest text porušen, což také svědčí o prepise. Originál, z něhož prepisováno, nebyl asi o mnoho starší a nelze jej klásti na počátek XIV. st., nýbrž spíše až do 2. čtvrti téhož věku. V Mastičkáři je totiž několik veršů z Alexandreidy, jejíž vznik se klade do 1. čtvrti XIV. st., možno tedy jeho původ zařaditi příbližně do 2. čtvrti XIV. st.

O rázu hry, jejímž zbytkem jest Mastičkář, není ještě míněno ustáleno. J. Truhlář (Č. Č. Mus. 1891, 32) zařadil sice výjev mastičkářský správně do hry velikonoční, ale nevyklučuje možnost, že by to mohl býti také výjev hry pašijové. O této možnosti však pochybují. Ježto totiž podobná epizoda mastičkářská se vyskytuje pouze v cizích hrách velikonočních, můžeme s plnou jistotou totéž tvrditi také o zlomku českém. Může býti pochybnost jediné o tom, zdali český Mastičkář jest zbytkem jednoduché hry velikonoční či dvoudílné. Ve Víd. Vel. a Inšp. jest totiž analogický výjev mastičkářský částí hry dvoudílné, v Jag. III. pak částí hry jednoduché. Jest tedy obojí případ možný; ale ježto v Čechách nelze v XIV. st. prokázati spojování dvou partikulárních her v jeden celek, můžeme i výjev mastičkářský považovati za část jednoduché hry velikonoční.

Vydání: Hanka v Starobylých Skládáních V, 1823, str. 198; Výbor z literatury české I, 1823, str. 65; J. Gebauer v Listech fil. VII., 1880, str. 90. — Články: V. Nebeský v Čas. Č. Mus. 1847, I., 325; J. Gebauer ve Světozoru 1880, 59, Listy fil. VII., 90, Archiv f. slav. Phil. IV., 549.

Zkratky rozvádím; jsou to hlavně tyto:

1. *m*: gyn̄ = gynym 357; k̄enyē = ke mnye 206; kr̄ā = kram 322; nebozyezē = nebozyezem 148; fyē = fyem 178; wē = wem 42.
2. *ra*: p̄ha = praha 157; p̄iye = praŕye 188; ufdwity = ufdrawity 33.
3. *przy*: p'fel = przyfel 280.
4. *xpc* = criptus 340; xpa = cripta 250.

Rubinus accurens dicit ricnum.

Sed, mýftrze, fed ŕaf k tobŕe býezu, I^a
Snad fŕe tobŕe dobrzŕe hozŕu.

Mercator.

Uytaŕ, mŕly ydonechu!
Dawŕe lŕudem doftŕy fmŕechu.

3. Uytaŕ: inicialka červená; taktéž červenou barvou přetřeny jsou začáteční litery veršů jednotlivých.

- 5 Powŕef mŕ, kak tŕ dŕeŕu prawe gmŕe,
At f tobu czele fdŕeŕu.

Rubinus dicit.

Mŕftrze, gŕem tŕ dwornŕ holomek,
Dŕeŕut mŕ rubŕn z benatek.

Mercator dicit ricnum.

- Powŕes mŕ to, rubŕne,
10 Czo chczes wzŕetŕ ote mne.

Rubinus dicit.

Mŕftrze, od tebe chczu wzŕetŕ hŕnecz kŕlyelŕczŕe,
A k tomu trŕzŕ noue lzŕczŕe;
Mozlŕ mŕ to od tebe przŕgŕtŕ,
Chczu yas owŕem twoŕ rad bŕtŕ.

Mercator dicit.

- 15 Rubŕne, to tŕ wŕe ŕaf rad dam,
Czo gŕy potrzŕeboual ŕam;
Gedno na to wŕdŕ ptaŕ
A tŕech mŕeft pŕtaŕ,
Kde bychom mohlŕ fwoŕ kram wiklaftŕ
20 A fwe maftŕ draho prodatŕ.

Rubinus dicit.

Mŕftrze! hŕn gŕu mŕefta fdraua,
A w nŕch geft kraŕna upraua,
Tu racz fwe fedŕenŕe gmŕetŕ
A fwe drahe maftŕ wŕnŕetŕ.

Item Rubinus.

- 25 Mŕftrze! wŕtupŕe na tuto ŕtolŕczŕu,
Pofadŕz k ŕobŕe fwu zenu holŕczŕu. *Silete.*

5. Verš porušenŕ; dŕeŕu s následujŕcŕm fdŕeŕu se asi rymovalo.
20. Verš porušenŕ; maftŕ se asi rymovalo s předcházejŕcŕm wiklaftŕ.
26. holŕczŕu: v rkp. holŕczu a ŕ napsáno nad cz.
26. Silete: pŕipsáno po stranŕ a rukou pozdŕejšŕ; totŕž platŕ o všech následujŕcŕch „silete“.

Deinde cantet cantionem cum Pustrpalko sic:

Sed wem przyfel mýftr ýpokras
de gratia divina,
Nenyeth horzýého w tento czas
30 in arte medicina;
komu ktera nemocz || scodý 1^b
a chtýel by rad zýw býty,
on geho chce udrawity,
zet mufý duffye zbýty.

Rubinus dicit ricmum.

35 Pofluchaýte, dobrzý lýudýe,
Mnoho vam radosty przybude,
Tyech nowýn, gýez wam powýedýe,
Gýez welmy uzyteczne wýedýe.
A wý baby fwe feptanye
40 Puſte ý wie kleuetanye,
W czaf tý mýlczýety neškodý;
Pofluchaýtes, dobrze wem hodý.
Przifelth ge hoft owšem flawný,
Lekarš mudrý, chýtrý, dawný,
45 Wam bohda na wý utýechu,
Nenyeth nýcz podobno k fmýechu.
Czos prawýu, wýerſte mý gýftýe,
Yakfto rozcye na fyey tyftýe.
Ný w czechach, ný v morawýe,
50 Yakfto vzený mýftrzý prawýe,
Ný w rakufýech, ný w uhrzýech,
Ný u bauorzýech, aný w ruſýech,
Ný u palanýech, ný w koruťanyech —
Prawýeth veſde geho gmýe ſwýetýe,
55 Kraczcýe rzkucze po wfem ſwýetýe —
Nykdyes gemu nenye rovnýe,
Kromýe zet pýrdý neškrownýe.
Y gmath take drahe maftý,
Gýezth geft przyneſl z daleke wlaftý,
60 Gymyf nemoczý wlelýke,
Raný kakof kolý welyke

27. Sed: inicialka červená; text je psán pod notami.

34. zbýty: často nelze tečku od čárky nad y rozeznati.

35. Pofluchaýte: inicialka červená.

48. rozc... nafyey tyftýe: v rkp. opravou po rasuře nejasně.

49. sl. Syntaktické spojení veršův 49—53 s v. 54—55 není správné.

Zaczyely beſ pomeſkanýe.
Boh geho porafz, ktof gho hanýe!
Ktos ge boden, nebo fyeczýen.
65 Neb ſnad palýczýemy mýeczen,
Neb ſnad gmálý w ſwem uffye zparý,
Przidelý k memu mýftrzý ſ darý, ||
Moý myftr geho tak nauczý, 2^a
Pomaze fyé, ýako pes wfkuczý
70 A potom fyé nahle wzpruczý.
A wý paný, chczetely dobrzý býty,
Mozete gýeý kýgý býty. *Silete.*
Quo finito currit inter homines.

Mercator, non respondit Rubinus.

Rubine! rubine!

Secundo clamet.

Rubine wo pýftu?

Ipsa respondeat.

75 Sed, mýftrze, dýrzý za rzýt týftu.

Ipsa iterum mercator clamat dicens.

Rubine! wo pýftu queſt?

Ipsa respondeat.

Sed, mýftrze, chlupatu týftu za peſd.

Mercator iterum bis clamat.

Rubine! rubine!

(Rubinus.)

Czo kazés mýftrze feueríne?

Mercator ad eum dicit.

80 Mýlý rubine, kde fyé tak dluho tkas,
Ze o ſwem mýftrzýe nyczle netbas?

Rubinus dicit.

Mýftrze, w onomno byech pocza lýudý leczýty,
Tu mý poczýechu ftare baby pod nos pzydýety.

82. pocza m. počal.

Idem.

Mýftrze, w onomno kutýe býech,
 85 Tu mý fye fta dworný fmýech,
 Rozedrzýechu mý f puřkamý mýech.
 Potom fem k tobýe býezýetý uchwatýl,
 Abých po tobýe weřken lyud obratýl. *Silete.*

Mercator clamet bis dicens.

Rubine! *Iipse non respondet.*
Secundo dicit. Ipse respondeat ut prius.

Tercio clamet.

90 Rubine! *Ipse veniens dicit ut prius.*

Mercator dicit.

Mýlý rubine! *ut prius.*

Ipse respondit dicens.

Mýlý myřtrze, tý wídý na mýe krzýkas,
 I fwým hnyewem na mýe kdýkas;
 V welýkem fýe mýřtrowítwýe znas,
 95 Wřak proto ý howna ýuř neymas.

Mercator dicit.

Tot ge ot řtarych flýchano,
 Ý u pýřmýe take geřt tho přano,
 Acz czo z blařnem kdý ulowýs,
 Ale nerownýe f ným rozdyelís.

Rubinus dicit.

100 Tak fýe muřfý weřdý řtatý, 2^p
 Zeř fýe floř zloby obraty
 A dobre dobrym fýe oplaty;
 Ktos zle myřlý, ten wídý ztratý.

Mercator dicit.

Rubine, puřtwýe tento hnyew na řtranu,
 105 Howýeyř lepe řwemu panu,

96. ot řtarych: v rkp. ofřtarych a t nadeřsáno.
 101. V rukopise seřřeno.

Budewýe w ten czas bohata,
 Mýne naýu wýe zřtrata.

Rubinus dicit.

Takos, mýlý mýřtrze, tako,
 Tyehnýewye oba za gednako!
 110 Wře po naýu wolu bude,
 Potom nama dyabel řhude. *Silete.*

Mercator clamet ter.

rubine!

Ipse veniens respondeat dicens.
 Czo kazes, mýřtrze feuerine?

Mercator ad eum.

Rubine, rozprořtrzý moý kram,
 115 At fýe ýas řde lyudem znatý dam.

Rubinus respondet.

Praw tho kařdý ýuř wař druř k druřu,
 Ze ke wfelýkemu neduhu
 I ke wfelýkeý nemoczý
 Meho mýřtra mařtý mohu řpomoczý.
 120 Ktos gma kteru nadchu w nozýe,
 Od thohot gma mleko kozýe;
 A ktos gma zýmnyřzý w řtýlu,
 Neb řnad neřkrořnu kýlý,
 Neb řnad gmu dna lama uffý,
 125 Neb gma řnad czýřwý w duřfý,
 To wře moý mýřtr uřdrawý
 Ý wýe nemoczý zbawý.

Mercator dicit.

Rubine, řkorolý me mařtý budu?

Ipse dicit.

Gednak, mýřtrze, přýed tobu budu,
 130 Až gých z pýřtýka dořdu.

116. Praw: inicialka řervená.

123. kýlý místo řýřtu.

128. budu: v rkp. řbudu.

Mercator dicit.

Rubine, ŷuft ge poczal mazanecz quifty,
Racz mý mafty fyem me wiczylty.

Ipsa dicit.

Kto chczete rady flýfyety,
Mozete fyem rady hlédyety.

Rubinus.

135 Pozehnaý mýe bozy fynu i fwaty duffe,
At mne dyabel nepokuffýe. ||

Item dicit.

Totho ty ge, miŷtrze, pýrwa puŷka, 3^a
Od teth fyé poczýna wole iako hrufka;
Naýpyrueth bude ýako dýnye,
140 A pothom bude ýako ikrzýnye.
Totho ge, mýŷtrze, puŷka druha,
Od teth zpleŷkagy wole tuha;
Czot ona pýrua neduha zapudy,
A tatoth wycze neduha zbudý.
145 A tothoty geŷt puŷka trzetye,
Pro thut baby ŷcrzýetkem k czertu wzletýe.
Tothoty ge, mýŷtrze, puŷka cztwýrta,
Tath pohrzychu ýako nebozyezem wírtha.
A v pateý myel gŷem trzý fwýrczký
150 A polcztwértha komara;
Tu ge ŷnyedla onano baba ftara.
Tato tý geŷt, myŷtrze, maŷt z babylonýe;
W nýeýt ye taka draha wuonye,
Ktos gýe kupy tako ŷwýrdýe,
155 Poýde od nýe pzdye a pýrdýe.
A tothoty geŷt maŷt tak draha,
Zeth gýe neyma wyednye any praha;
Czynýla yu pany mlada,
Wŷe f komarowehe ŷadla;
160 Pzdým k nyey malo przýczynýla,
Abý byrzo nezwyettrzyela;
Tuth mý wýczkný naylepe chwale.

137. Stránka velice setřená.

151. onano: opravou z onana.

155. k tomu na straně jinou rukou připsáno: a pyrdye a fe...

157. wyednye: konec sedřen.

Pompkný gýe tam k fobyé dale,
At gýe každý nepokufye;
165 Tath gedno k myloŷty flufýe.
A thatot, mýŷtrze, naylepe wonýe,
Znamenáý, czo gýe do nýe.
Bých gýe komu w zuby podal,
Ze bých tho wam wýdyety dal,
170 Widý bý fyé drzewe zathoczýl,
Nef bý gednu nohu kroczył.
A tuto maŷt czýnyl mnych wychýce ||
Mnych sedýe na gýe... czýe, 3^b
Ktos gýe z was okuffý kolý,
175 Wítane gmu ýako pol zebraczye holý;
A to geŷt maŷt nade wýe mafty,
Ale nenýet gýe w teýto wlafty,
Tlukut gýu zaczy na ŷkolnem praŷýe
Lecz bud w teple lecz na mrazýe;
180 Ale nemoŷty gýe zwaty,
Gedno oblu w zýwot czpatý.
Ale tho z was kaŷda wýes,
Zeth pýekne leczy beŷ penýes;
Pakly nepyekna przýde f darý,
185 Teyt lacznyey dadýc parý,
Bud od czýrta bud od chlapa,
I poŷlednyey dadýe kwapa;
A pakly gýe w ktorey nemoczý,
Kaŷte gýey przýgýty na trzý noczy,
190 Budet ŷdraua ýako rýbba,
Neb tu mafty nebyua chýba.
A gýnych mafty gmas doŷty,
Prodawáýl gýe, azt nyekto ŷtepe twe koŷty. *Silete.*

Rubinus ad Poŷtrpalcum.

Býrzo mafty natlucz doŷty,
195 Po czas budem mýety hoŷty.
Drzewes mý gýe byl dal malo,
Az fyé gýe ninoým nedoŷtalo;
Przýkýdnýs mý gýe fyem wýecze,
Ath neczakaýu ŷtogecze.

169. po bých bylo napsáno gýe (ze řádku předešlého); chyba opravena podtržením.

172. wychýce za wchýfze.

186. chlapa: v rkp. c nadepsáno.

200 Gýných, mýftrze, puffek gmas pýln kram,
A z tých učýnys, czo chcesz sam.

*Statim curvat inter populum. Hoc dicto
Mercator bis clamet dicens.*

rubíne! rubíne!

Mercator dicit.

Hý rubíne, zeth wran oka newýklýne,
Ze moý týrh czný pro thýe hýne!

205 Rubíne, mozes prudkým flým newýerny finem býty,
Ze kdý tebe wolagýu, a tý nechcesz ke mnýe przýgytý?

Rubinus dicit.

E zadný mýftrze! nemluw mý na hanbu mnoho,
Neb fem nedoftogen floua teho; ||
Neb kdes ýas ftogýu nebo chozu, 4^a

210 Tuth wefdý twu czeft plozyu.

Mercator dicit.

Rubíne, moý wýerny fluho,
Tuto býty nemozem . . dluho,
Nechcze k nama ý geden kupecz przýgýtý;
Yus mufywýe ofud przýcz gýtý.

Rubinus dicit.

215 E zadny mýftrze! racz wefel bytý,
Chcze k nama dobrý kupecz przýgýtý.
Wýzuth ondeno dobreho druha fina,
A u nýeho geft welyka lýfýna;
Bude nama zaplaczena tohoto poftu wýzýna,
220 Gez lepý bude, nez f welyký noczý kozýna.

Mercator dicit.

Slýfal fem, rubme. zwýeftýe,
ze gfu íde trzý panye u myeftýe,
A týth, rubíne, dobrich maftý ptaýu;

205. finem: snad za fluho.

212. za „nemozem“ razura.

219. zaplaczena: v rkp. -na nadepsáno.

221. Slýfal: inicialka červená.

A fdat tý mne, rubíne, neznaýu?
225 Sdat mý fýe, ezth ondeno ftogýe,
Ezth fýe o nych lýude brogye.
Dobyehtý tam, rubíne, k ným
A czýeftu ukaz ke mnýe gým.

Rubinus dicit ad personas.

Dobroytro wam, krafne panýe,
230 Wý tepýrw gdete zeýfpanýe
A nefucze hlawy ýako lanýe.
Slýfal glem, ze drahých maftý ptate;
Hýn gých u meho mýftra plýn kram gmate. *Silete.*

Statim prima Maria cantet.

*Omnipotens pater altissime,
235 Angelorum rector mitissime,
Quid faciemus nos miserrime?
Heu quantus est noster dolor!*

Prima dicit ricnum.

Hořpodýne wiemohuczý,
Angelký kralu zaduczý!
240 I czo ge nam lobýe ídýetý,
Ze nemozem tebe wýdyetý.

Secunda Maria cantet.

*Amisimus enim solacium
Ihesum christum, marie filium,
Ipse erat nostra redemptio,
245 Heu quantus est noster dolor!*

Deinde dicit ricnum.

Ztrathýlý ímý mýftra fweho,
Jhefu crifta nebeřkeho;
Ztratylímý fwu vtýechu, ||
Gefto nam zýdýe odgýechu, 4^b
250 Jhefu crifta lařkaueho,
Przýetele owlem wýerneho,
Gens geft týrpýel | za ný | za wfýe,
Na fwem tyele lutne raný.

229. Dobroytro: též.

238. Hořpodýne: též.

246. Ztrathýlý: též.

Tercia Maria cantet.

Sed eamus ungentum emere,
255 *Cum quo bene possumus ungere*
Corpus domini sacratum.

Deinde dicit ricnum.

Yako fye owczýczký rozbyehugýu,
kdytlo pafutký neýmaýu,
Takez mý bez mýftra fweho,
260 Jhefu crifta lafkaueho, nebelkeho,
Gefto naf czafto vtyeffowal
A mnoho nemocných wdrawowal.

Mercator cantet.

Huc propius flentes accedite,
Hoc ungentum si vultis emere,
265 *Cum quo bene potestis ungere*
Corpus domini sacratum.

Contra mercatorem Marie cantent.

Dic tu nobis, mercator iuuenis,
Hoc ungentum si tu vendideris,
Dic precium, quod tibi dabimus.

Mercator dicit ricnum.

270 Sýemo blyze przyftupýte
A u mne mafty cupýte.

Item mercator dicit ad Rubinum.

Wítan, rubíne, wolay na nýe!
Wýf vmyrlczye bef pomefkanýe,
Tyemto panýem na pokuffenýe
275 A mým maftem na pochwalenýe.

Deinde Abraham procedit portans filium cum Rubino.
Qui dicit sic.

Bých mohl wzwyedýety od myftra feuerfna,
Bý mý mohl vleczytý meho fýna,
Chtyél bych gemu trzý hrzýbý a pol fýra.

252. za ny za wfye místo *za ušš za ny*, jak v rkp. kolnými čarami naznačeno.

257. Yako: inicialka červená.

260. lafkaueho: první polovice slova toho přetržena a má býti celé vynecháno.

270. Sýemo: inicialka červená.

Item veniens ante mercatorem dicit.

Wytaý, míftrze czný y flowuthný!
280 Yas fem przyfel k tobýe fmutný,
Horzem fam neczugýu febe!
Protos fnafnýe proffýu tebe,
By raczýl memu fynu z mýrthwích kazatý wítatý.
Chtyelth bych mnoho zlata datý.
285 Pohýnulo nebozatko!
Przýedýwne býefie dýetatko, ||
. . . byely chleb gedýeffe.^{5a}
A o rzýenem nerodýeffe;
A kdýs na kampna wfíedýeffe,
290 Tehdý widýeffe, czo ffýe
Czo fye proztryed gyftbý dýegýeffe;
Take dobru wafnýu gmýegýeffe,
Kdýs pýwo uzrzyeffe,
Na uodu oka neprodrzyeffe.

Mercator dicit ad eum.

295 Abrahame! tho ya thobýe chczu rzeczý,
ze ýa tweho fína uleczýu,
Acz mý das trzý hrzýwný zlata
A k tomu fwu dczers meczu.

Abraham dicit ad mercatorem.

Míftrze! tho tý wfie rad dam,
300 Czos potrzyebowal fam.

Mercator dicit.

Pomahay mý bozý fýný,
Ath yas u meý prawdye nehýnu!
We ýmýe bozýe ýaf tye mazýu,
Gyuzt chýtroftý wítatý kazýu!
305 I czo tý lezyff, ýzaku,
Czynye otczu zaloft taku?
Wítan, daý chwalu hofpodýnu,
Swate marzýe gegýe fynu.

287. Verš opět na okraji porušeném (srov. v. 101).

295. Abrahame: inicialka červená.

301. fýný místo *synu*.

303. mazýu a 304 kazýu: litera u bledší, snad setřením.

305. lezyff, ýzaku: v rkp. lezy yffa ýzaku.

Quo finito fundunt ei feces super culum. Ipse vero Yllaak surgens dicit ricmum.

- Awech! auwech! awech! ach!
 310 Kak tho, mýftrze, doftý fpach,
 A wíak ýako z myrtwých wítach,
 K tomu fye bezmal neofrach.
 Dýekugýu thobyé, mýftrze, z toho,
 Ez mý uczýnýt cztý przýelís mnoho.
 315 Gyný mýftrzy po fwem prawu
 Mazy fwýmy maftný hlauu,
 Ale tyf mý, mýftrze, dobrzye zhodýl,
 Ez my wfýchnu rzýth maftýu oblýl. *Silete.*

Mercator ad Marias dicit ricmum.

- Mýle panýe! fyem vítayte,
 320 Czo wem trzýeba, toho ptayte.
 Slyfal fem, ez dobrích maftý ptate,
 Ted gych v mne pln kram, gmate! ||

Iterum mercator dicit.

- Lethos den fwathe marzýe 5^b
 Przýnefl fem tutho maft z zamorzýe ;
 325 Nýnýe u welyký patek
 Przýnefl fem tuto maft z benatek;
 Tath ma maft welyku mocz,
 Zeth ufdrawuge wfelyku nemocz;
 Geftlý w uonomno kuthýe ktera itara baba
 330 A geft na gegýe brzýffýe kozýe flaba,
 Yakf fye tuto maftý pomaze,
 Tak fobýe trzety den zwonýtý kaze.
 Lyczýthely fye, panýe, radý,
 Tutho maftýu pomazethe lýczka ý bradý;
 335 Tath fye maft k tomu dobrzye hodý,
 Ale duffyth welmý fkodý.

319. Mýle: inicialka červená.

320. trzýeba: v rkp. e nadepsáno.

327. Tath: h seškrabáno.

334. maftýu: litera poslední seškrabána. — pomazethe: h poškrabáno. — lýczka: v rkp. a nadepsáno.

335. Tath: h seškrabáno.

Mariae dicunt.

- Mýly mýftrze! mý fye mladým lýudem flubýty nezadamý;
 Protho take maftý nehledamý,
 Kromýe naf fmutek welyký zgýewugem thobyé,
 340 Ze naf ihelus criftus pohrzeben w hrobýe,
 Protho býchom chtýely umazatý gehu týelo,
 Abý fye thyem flechetnýegýe gmýelo.
 Maftý maft f mýtru a f tymyanem,
 S kadydlem a f balfanem, dobrye druze, tu prodáy nem.

Mercator dicit.

- 345 Zagýlte, panýe, kdýs v mne te maftý ptate,
 Ted gýe v mne welyku pušku gmate.
 Lethos den fwateho ýana
 Czýnýt fem tuto maft z mýrrý a f týmýana;
 Przýczýnýt fem k tomu rozliczneho korzenýe,
 350 W nýemf geft fylne bozýe ftworzenýe.
 Geftlý ktere mýrtwe thýelo,
 Ze gye dluho w hrobýe hrzbyelo,
 Budely thu maftýu mazano,
 Týem bude flechetnýegýe zachowano.

Maria dicit.

- 355 Mýly mýftrze, racz nem tho zgýewýtý,
 Zacz nem geft thu maft gmyety neb przýgýety.

Mercator dicit.

- Zagýlte, panýe! kdýs fem gynym lýudem taku maft
 prodawal,
 Zatrzy hrzýwný zlata fem ýu dawal; ||
 Ale pro welyký fmutek wam 6^a
 360 za dwýe hrzýwnýe zlata dam.

Vxor mercatoris dicit contra eum ricmum.

- I kam, mýly muzý, hadas,
 Ze fye mladym newyestkam flubýtý zadas,

341. umazatý: v rkp. za nadepsáno.

342. gmýelo: opraveno ze gmýela.

351. mýrtwe: v rkp. ý škrabáno.

353. thu: h škrabáno; — maftýu: u vyškrabáno.

357. lýudem: u vyškrabáno.

361: I kam: inicialka červená.

Ze taku maft za dwýe hrzywnýe zlata wykładas?
 I czo paffes fam nad flobu
 365 I nade mnu chudu zenu?
 Protho thý lkas chudobu
 A ya take hubena f tobu,
 Nebo ge to me wle víyle,
 A ya fem wýdala na nýeý fwe obýle.
 370 A to gýe neponeffu thý panýe
 Drzýewe, nef mý hrzywný trzy zlata dadýe.

Mercator dicit.

Mnohe zeny then obyczýeý gmaýu,
 Kdý fye zapýv, tehdy mnoho bayu;
 Takes tatho býednýczye nezwarna
 375 Mluwý wefdý floua prafta.
 Zapýwly fye mluwýs mnoho,
 A gýus zým vzíues toho,
 Nebo czo tý gmas do thoho,
 Ze mýe opravuges welmy mnoho?
 380 Radýlt bých, aby przýeftala,
 Mnye f pokogem býtý dala;
 Pakly toho neprzýeftanes,
 Snad odte mpne f placzem wltanes.
 Nahle opravýeý fw przýeflýczu,
 385 Nebth dam pýeftýu po twem lýczu!

Uxor clamat.

Toly gýe me k hodom noue rucho,
 Ze mýe tepeff za me ucho?
 Pro me dobre | dýenýe | dawne
 Dawas mý polýczký za odýenýe;
 390 Pro mu wefdý dobru radu
 Zbylf mý hlavu ýako haðu.
 A to fye gýus chczu f tobu rozdýelytý nebo rozluczýtý,
 Tye wlyem czerthom poruczýtý.

372. then: h vyškraáno.

372. gmaýu a 373 bayu: u škraáno.

374. tatho: h vyškraáno.

377. gýus : u škraáno.

383. odte: v rkp. t nadepsáno.

385. Nebth: h škraáno; — pýeftýu: u škraáno.

388. dýenýe dawne isto dawne dýenýe.

Poftrpalk dicit vicium.

Wýtaýte wý panýe drahne! ||
 395 Wý gfte mladým zaczkom wýdýety hodne. 6^b

Rubinus dicit.

Poftrpalku! mohl bý mluwýtý tyffýe,
 Azby fye oborzýlý chýffýe.

Poftrpalk dicit.

Rubine! by thý moý rod znal,
 Snad by na mýe lepe tbal.

Rubinus ad eum.

400 Poftrpalku! daflý my fwoý rod znatý,
 Chczu ýa na thýe lepe tbatý.

Poftrpalk dicit.

Rubine! chczeflý o mem rodye flýffýetý,
 To tobýe chczu powýedýetý.
 Ma ftrzýczye oba,
 405 foba i take koba,
 Prodawata hrzybý, hlýwý,
 I take hluffyczye fluwý,
 Czafto chwoftýtýe prodawata,
 Prothoth welyku czeft gmata,

Rubinus dicit.

410 I czos tý, zebracze chudý!
 Tkagýe fye fudý i onudý
 Prawýs mý o fweý rodýnýe?
 Ýas thobye lepffýe powýedýe.
 To gefto lepffýe wýedýe.
 415 Ma theta wawrzyena
 Byla w ftodole zawrzyena
 S gednýem mn . . em komendorem
 Blýs pod gehu dworem;
 A ma ftrýna hodawa

397. oborzýlý: v rkp. napsáno zborzýlý, z podtrženo a o nadepsáno.

402. Rubine: inicialka červená.

407. fluwý m. slíwy.

410. czos: v rkp. s nadepsáno.

- 420 Czafto kyfýelýczu prodawa;
 Drzýeweth geft krupý drzýela,
 Prototh geft welyku czeft gmýela.
 Phý! kde bych fýe ftawýl,
 Bych tobýe wef fwoy rod wýprawil!
- 425 Thebe bych wýe czty zbawyl,
 A ftebe bých za gednu planu hnýlyczu nepoprawyl.
 Nahle przyeftan, newolay mnoho,
 Nebo zlým uzýwes toho!
 Przyeftan, nebo tye przýewraczu,
- 430 Zyly, koftý tyemto kygyem w thobye zmlaczu!

Silete.

Mercator dicit.

Czne panýe! na tho wý nýczl netbaýte.

II.

Drkolenský zlomek.

(Drk).

R. 1887 našel A. Patera v klášteře Drkolenském na deskách rukopisu latinského z r. 1412 dvě papírová dvoulistí obsahující zlomky staročeských her dramatických. Podle jeho šetření „písmo jest zběžné a pochází asi z let 1365—1385 od písaře, který své předloze na mnoha místech nerozuměl, a jak patrně z četných písařských chyb a vadného rozdělování slov, snad ani českého jazyka dosti mocen nebyl.“

Že rukopis pochází asi z 3. čtvrti XIV. st., potvrzuje také jazyk. Přehláska *u* v *i* jest úplně provedena, počet genitivů na *-a* a na *-u* při neživotných *o*-kmenech mužských jest téměř stejný (5 na *-a*, 6 na *-u*), tvary 1. osoby praes. sloves tř. III—V₁ na *-m* a na *-i* mají též rovnováhu (13 na *-m* a 13 na *-i*).

Druhy her zlomkovitě v tomto fragmentu zachovaných pokusil se určit A. Patera i J. Truhlář, ale k bezpečnému závěru nedospěli. Podle mého výkladu, jež jsem v Listech fil. 1906. 24 zevrubněji zdůvodnil, sborník Drkolenský obsahoval celý cyklus partikulárních her, z nichž se zachovaly tyto části: 1. hra *veselé Magdaleny*, 2. úryvek *episody mastičkářské*, 3. zlomek hry *o vzkříšení Páně*, 4. počátek hry *na nebe vstoupení Páně*.

Zbytky Drkolenské vydal A. Patera v Čas. Čes. Musea 1889. 122.

Zkratky rozvádím takto:

1. *m*: wkerē = w kerem 44; wzelenē = w zelenem 68; fwý kygē = fwym kygem 306.

2. *ra, rza*: p̄wye = prawye 206, 272; p̄wem = prawem 374; p̄wym = prawym 347; p̄yiff = prauyiff 349; p̄wdu = prawdu 364; p̄ha = praha 254; p̄zye = prazye 208; p̄zye = praczye 263; na p̄wyla = napravyla 58; f̄ityte = f̄ratyte 351; ne p̄telku = neprzatelku 376.

3. *przye*: zap̄le = zaprzyele 346; p̄tel = przytel 369; p̄bywaty = przyebywaty 385, 386; p̄zaduczy = przyezaduczy 387.

4. *przy*: p'waff = przy waff 381; p'yety = przyyety 392.
 5. *pro*: pty = proty 4; ptywnycze = protywnycze 6; p'fwu = pro fwu 10; pme = pro me 19, 349; p'fyt = proffyt 122; ptye = pro tye 199; p'clata = proclata 300; p'claty = proclaty 308 a. j.
 6. *ri*: dob' = dobri 49.
 7. *ro*: feft^o = feftro 95.

(1.)

Lucifer dicat*).

Ponyz fem tak welmy krafný, 1^a
 Mezy gynymy angely wfaczny,
 Chczyt fye wrownaty naywyfymu,
 Poltawym fwu ftolyczy proty kraly nebefkemu.

Sanctus mycha.

- 5 Zly, newyerný zawyftnycze,
 Ne angele, ale bozy protywnycze,
 Ze fye chczeff nayuyffiyemu wrownaty?
 Ze fye nechczeff k tomu przyznaty,
 Ze od boha czeft y krafu maff.
 10 A to pro fwu pychu dnes wzdaft;
 Berzyz fye, dyable, do uyeczne zalofty,
 Vyec neurzzyff nebefke radofty!
Tunc truant demonem infra et inci-
pia(n)t „Te deum laudamus.“

Secundus angelus dicat.

- Chwala tobye, tworcze zadny,
 ze w twem kralowftwy pyfny zadny
 15 Czyefty zadne nemoz myety,
 Nez pokornym raczyff przyety.
 „*Te eternum patrem.*“

Lucifer.

Ach byeda mnye, nebozatku,
 vyhnan fem z nebefkeho fnatku,

*) Po straně na pravo psáno. Stejně ostatní latinské návody.

9. od boha v rukopise: od b boha. — y krafu v rkp. y kr y krafu.

pro me zlofty y chytrofty
 20 Neopatrzym wycz nebefke fwetlofty.
 „*Tibi omnes angeli.*“

Lucifer.

Podte fyemo, mogye fluhy,
 nezbudete fe mnu pekelne muky;
 Pobyechnete fym, myle Kufye,
 A nefte fyem hrzyefne dufye.

Primus demon dicat.

- 25 Mvftre, mnyet dyegy belzebuh.
 Kterezt ya dofahu w fey zub,
 Tat nebude gyefty hub.

Secundus demon.

- Myftre, mnyet fathan dyegy.
 Tot dobrzye powyedyety fmyegy,
 30 Zet neny kupczye lepfyeho
 Any czyzebnyka chytryeyfyeho!
 Znamt fem w czechach y po wfafyech,
 W rufech, w flandrzyech y po fafyech,
 Wfyeczkyt lydy dobrzye znagy,
 35 gednoho dne wfe ztyekagy.

Tercius demon.

Myftre, mnyet dyegy berzyt,
 Czot vhoneym, to wfe wfenu w rzyt;
 Lecz bud baba lecz bud kmet,
 Mufy gehu byty fe mnu vet.

Lucifer dicat.

- 40 Byztez po fwyetu, myle panofye,
 A nefte fyem hrzyefne dufye,
 Takmyerz fewczye y panofye, fedlaky,
 Takmyerz krayczy, krzmarze y zaky,

23. pobyechnete v rkp. pobyechnete. — Kufye: pō straně připsáno; v textu dufye.

25. mnyet v rkp. mvey mnyet.

38. Lecz v rkp. Lcz.

Kohoz popadnete w kerem hrzyeſye,
45 Przyneftey my gey fyem, czoz mozte, nayſpye. ||

Demon.

Pouyez, duſſye, ſſwa dyla, 1^b
Kterys obchod na onom ſwetye gmyela,
at ty wmymy podle rodu czyty,
budesly dobri, damyt ryuolu pŷty.

Secundus dem.

50 Ted ſem, myſtzre, nalez popa,
an pye med pywnyczy f gednu f zkopa,
a tak gy myle obgymaffe
a czos v nye w nadrzyech hladaſſſye;
le ona gemu nechtye daty,
55 le on gy podtepem wzraty.

Madalena procedat.

Kudy ſem ya chodyla,
tudy traua zelena;
ſwoy flogyerz naprauyla,
hledagycz batka, hledala.

Riknum dicat.

60 Kde fu tu knyeczy y zaczy,
Kde fu fregyerzy y duorzaczy,
Podte fyem, at f wamy ſwu chwyly kraczy.

Item demones dicant.

Ted maſſ, pany mandaleno, trzy gynochy,
Jaco naykraſye tzy dochy,
65 Skocz a racz zpyeuaty,
A myt budem ozbyeuaty.

Item cantat madalena.

Byla ty ſem w ſadku,
w zelenem hayku,

45. nayſpye za: nayſpyeſe.

51. pywnyczy za: w pywnyczy.

53. hladaſſſye pſáno hladaſ ſſye.

54. daty v rkp. daty le on

Trhala ſem kwyety
70 ſwemu brachku;
Tot wſe czyny brachku na myloſt.

Martha dicat: reuertere.

Oftan toho, ſeſtro mogye,
ya tye volam ſeſtra twogye,
Vyz, ze po tobye dyably chodye
75 A tye f dobre czyefty fuodye.

Magdalena dicat.

Seſtro martha,
hrayz tam f zaky hazarta,
A nechat ya weſeſe plodym.
Ja tobye y gynemu nycz neſkodym.

Tunc cantet.

80 Chczyt weſela byty
weſda y nynye,
Heduabnu vylu vyty
ſwemu mylemu.
Tot wſe czynym brachku na myloſt,
85 Aby byl mog myly hoſt.

Martha dicat.

Seſtro mandaleno,
Owſem nemudra zeno,
Oftanuczy bluda ſweho,
Naſleduz krale nebeſkeho.

Magdalena.

90 Seſtro, martha myla,
Tiſſ my wzdy na dobre radyla,
Jat ſem zena zabludyła!
Kak by to mohlo byty,
By my boh chtyel hrzyechy odpuſtyty?

71. czyny brachku v rkp. czyny ſwemu brachku.

73. ſeſtro (pſáno na konci polo o polo a). — twogye v rkp. mogye twogye.

76. v rkp. Seſto.

82. vylu ſnad za vylnu (vlnu).

Martha.

- 95 Aby to, sestro mandaleno, zaczyelo vyedyela
 A mnye na tom dobrzye vyerzyla,
 Nenyet tak hrzyfny y geden,
 Kteryz by fye obratyl den,
 Hned gemu buoh hrzyechy odpufty
 100 A wfyeczkyy gemu vyny fpufty.

Magdalena dando alapam sibi.

O dnefnyeho dne az do fkonczeny
 nahle ode mne zle ftworzenye.
et content ambo: dymiffa sunt ei et. ||

(2.)

(Medicus.)

Vyz, bychom nyeczo vtyezyely 2^a
 A fwych penyez przifporzily.

Rubyenus dicat.

- 105 Myftrze, chczeffly, at bych fluzyl,
 Abych toho dobrym vzyl,
 Przeg my nyekakeho panoffye,
 Aby nofyl po mnye koffye.

Medicus dicat.

- Tohot chczy rad prziety,
 110 Dobud fobye, ktereho mozeff myety,
 bychom od neho nemyely ftrafty,
 by nam nepokradl naffych mafty.

Ruby.

- Geffly tu ktery otrok,
 Rychly, brzky yako klopot,
 115 Geffto by chtyel vyernye fluzyty,
 Chtyel bych gey prhy nakrmyty.

101. O za Od.

105. Začátek tohoto odstavce označen je od písaře znaménkem ¶, což se často i při začátku následujících odstavců opakuje.

106. Abych v rkp. Abycho.

115. chtyel v rkp. chytyel.

Puŧrpal.

- Ted, pane, ya k tobye byezym
 A fwog penyez f uyeru tyezym,
 Vmyem krafty a fuodyty,
 120 Do fikoly krafné panye vodyty;
 hodymt ya fye dobrze tobye,
 proffyt, przigmy mye fpyeffe k fobye.

Ru.

- Vytaŧ, myle pachole,
 Za ge tobye bratr popele?
 125 Podoben fy k nemu, to vyez,
 Neb maŧ gyfty kozy palczierz.
 A podobenf k nemu kczyczy,
 Ale gfy okruhlu, oflyczy lyczy.
 Chczeffly fe mnu trh fdyety,
 130 Pouyez, czo chczeff ode mne wzyety?
 budeŧ po mnye poŧtely meŧty
 A w teyto moŧfnye puŧfky ...
 Pouyez my, kak ty dye(g)y,
 At tuto f tebu yhned f(d)gyy.

Puŧrpalk.

- 135 Pane, mnye dyegy puŧrpalk,
 yat fem velmy velyky ŧfalk;
 Chczeff my odplatu daty,
 Chczit fluzyty, ze my nebudeŧ dyekouaty.

R.

- Puŧrpalku, damt haczny paŧf,
 140 A duye onuczy ode mne maŧf
 A k tomu blchu gednooku,
 Tyem zaplaczy fluzbu twu.

Puŧrpa.

- Tot vczynym, pane, pro tye,
 A przyday my nyekake kotye.

120. v rkp. krafné.

129. fe mnu psáno femru.

132. Za puŧfky slovo seřeno, bez pochyby: neŧty.

Rubye.

- 145 Syed, puŧtrpalku, v meho pana,
Strzieha geha a yeho krama,
A wezmy tento koff k fobye,
Azt ſye wraczy opyet k to(bye). ||

Rubienuſ.

- Myly myŧtrze, odpuŧt mye vynyty 2^b
150 A wyru yhend czhy przygyty,
Aneb gyz nemohu ſtaty,
Ano my ſſye czhe velmy fr. ty.

Med'.

Trzyebalyt k crzytu gyty,
protot ya budu pyuvo pyty.

Angeli cantant: Silet, ſilete.

- 155 Mylczte, poſſluchte!

Mediguſ.

Rubyne, rubyencze!

Rubinuſ.

Co kazes, myŧtrze hubencze?

Med'.

Y kdes tam byl tak dluho,
Ku.uy ſynu a ne fluho?

Rubienuſ dicat.

- 160 Vyeru, myŧtrze, lyde gdyechu
A velmy na mye hedyechu,
protot muſych poczekaty,
Nemoha ſye okakaty.

Judeuſ dicat, cantat: chyry.

150. A wyru yhend czhy miſto: *A wyeru ynhed chczy.*
152. czhe miſto *choze.*
153. crzytu m. *crzytu.*

Judeuſ.

- Chyry, chyry, achamary!
165 Vytay, myŧtrze, velyky,
Lekarzy velmy daleky,
Mohlly by to vczynyty,
Me dyetatko ozyuyty?
Trzy hrzywny zlata gmam,
170 Ty od neho tobye dam.
Pohynulo nebozatko
A byeffe dobre dyetatko,
Kdyz byely chleb vzrzyeffe,
Yhned rezny powrzyeffe.

Medicuſ dicat.

- 175 Chczyt to, zyde, vczynyty,
Zet gye mohu ozyuyty.

Medicuſ dicat, dicat ſic: Rubyenuſ.

Rubyene, rubyene!
Rubyene, panoffye mog!

Rubienuſ.

Ted fem, myŧtrze, fluha twog.

Medicuſ.

- 180 Rubyene, vo pyŧtu kueſt?

Rubienuſ.

Ted fem, myŧtrze, polyb mye w pezdz.

Medicuſ.

- Myly brachu, kde ſye tkaff,
O ſwem panu y howna netbaff.
budeſſ ty zebrakem wſkorzye,
185 Aczt ſye neſtane geſſcze horze.

Rubyenuſ.

Myly pane, ze tak mnoho ſſkrzyekaff
A ſſwym na mye zwadlem bekaff,

velykym fye panem zdaff,
wffak proto y howna nemaff.

Medicus dicat.

190 Tot gefť y w knihach pľano
y od ftarych dawno fflychano,
Acz czo f blaznem umluuyff,
Ale neprauye rozdyelyff. ||

Medi.

Rubyene, kde ge twog puřtrpalek? 3^a

Ruby.

195 Neuyedye, pane, kde ge z ku. wy ffalek.

Rubiennus.

Puřtrpalk, pořtrpalk,
puřtrpalku, vo pyřtu?

Puřtrpalk dicat, bc (?) R.

Ted dru ftaru babu za pyřdu.

Rubiennus.

Ach pořtrpalku, czo pro tye ztraczy,
200 Gyz tobye twe fluzby vkraczy.

Puřtrpal.

Ba myly rubyene, czym fye fdaff,
Ze na mye tolyko fřkrzyekaff?
Znamy tye, ktereħof rodu,
Wffakf byrzyczow fyn z czeřkeho brodu.
205 Mnye fye nemozeř wrownaty,
Acz mne chzeř prawye znamenaty:
Megť materzy dyegy hawlyczye,
Tat ge w prazye wffyek mnychow fwodnycz(ye);
A ma bratry oba,
210 ffebek a take koba,
Tat fye w prazye w roħozy tkata
A potom czyty dořty mata.

Rubyen.

By ty moy rod lepe znal,
dobry by my pokoy dal.
215 Czo fye chlubyřf, chlapyřfy,
Aneb tye tuto palyczy tkyřfy.
Prauřf my o fwem rodye,
A ya to tak dobrzye vyedye.
Ma tetka gylka,
220 A druha mylka,
Tyet fye po fuyetu tkata,
Awffak po prazye wffyechny mnychy znat(a);
A ma feřtra byeta,
A druha kwyeta,
225 Podolkyt raky louye,
Ktoz tam byual, tent lep pouye.
Proto mlcz, nemudre tele,
At tebe moy kyg nezmele.

Puřtrpal.

Rubyene, myly pane moy,
230 Yat fem vyerny fluha twog;
Puřtwa ten hnyew f obu ftranu,
Šluzua lepe fwemu panu.

Rubyennus.

Tako, myly puřtrpalku,
Neuczyny nad tobu gednoħo kualtu,
235 Syedye a natluczuye mařty,
Gednak budu ħořte z daleke wlařty.

Et cant. can. un.

Štraka na ťtraczye przeleťyela rzyeku,
mařto bez kořty prowřtyelo dyewku,
Okolo turnegye, hoho,
240 y wrazy fye mezy nohy to mnoħo.

Puřtrpal.

Ba, myřtrze, kak tato mařt dobrze vonye,
A yako fame howno konye.

Rubyenus.

Myftrze, gyz fem tuto maft tlukl dofty,
Az mye bolegy me wfiye kofty. ||

Medicus.

245 Rubyene, fyem my poftaw mafty,^{3b}
Gednak przydu kupczy z daleke wlafty.

Rubyenus.

Gednak, myftrze, budu,
Az gych z teto krofnye dobudu.

Rubyenus.

Praw to kazdy druh druha,
250 Ze k rozlycznemu neduhu,
K rupom, k nehtu, k rozlyczneĝ pakofity
Mohu fpomocy tuto mafty.

Rubyenus ponit.

Totot gefť maft prwa draha,
Nemat gye wyeden any praha.
255 Kteraz muzye zena gma,
Gefťo w noczy newftaua,
Kup v naf mafty teto,
budefť myety lepſy dwe to;
Kdyz fwemu muzy malo pomazeſť,
260 Kdy chzeſť, kokrhaty gmu kazeſť.
Totot gefť maft druha,
W tegto mafty ftara wftuha.
Myelt fem f tu mafty mnoho praczye
A wtukl fem w ny ftare haczye,
265 Przyczynych w ny kobyleho mozku
A take przylozych praſtywu kozku.
Tote maft velmy czyſta,
Nenyt lzyua, ale gyfta;
Przylyl fem k nyeg myſfyeho tuka,
270 Puſtrpalek w ny prdyel tluka.
A tat maft tu mocz ma,
Kteraz gy baba prauye zna,
Kdyz gye ſoby k zubobom dobude,

256. Gefťo v rkp. Gefťo *ge*.

Hned y f mafty v wfiyech czrtow bude.
275 Totot gefť maft z myſſnye,
Kupyl fem gy za trzy byele vyſſnye,
Dyelanat ge z iczynomat,
Poſtrpalek gy dyelal chodye ſſr . t.
Tegt mafty nemoz nycz byty rowno,
280 Takt ge draha, neſtogyt za pfiye howno.
Totot gefť maft cztwrta,
Gefťo zeny mezy nohy wrta;
A tot gefť maft te moczy,
Kterat iye gy pomaze we dne neb w noczy,
285 Drzyew nez ſpadne prua roſſa,
Zroſte gyeg brzych wyſſe noſſa.
Totot gefť maft z nachoda,
Vonyt ma yako z mnychoweĝo zachoda,
K zymnyczy a k rupom velmy moczna,
290 K hluchoty a k ſlepotye velmy zpomoczna;
Yakz by gye kto prwy v naf kupyl,
Hnedt by gey czrt do pekla y f mafty zlupyl.
Totot gefť maft z dobruſtky,
Kupyl fem gy za trzy plane hrufky;
295 Kteraz panna pomaze ſwe puſtky,
Zroſtu gyeg w nadrzyech kuzelate hrufky.

Puſtrpalk.

Czo chualyſť mafty lſtywe
A mluuye rzyeczy lzywe. ||

(3.)

Ihelus ref. 4^a

Otwrzyete iye pekelná wrata,
300 Hrzechy dawnymy proclata,
Neb negedna dnes duſye ſwata
Bude z twe moczy, dyable, vynata.

Lucifer: quis?

Ktc na ma wrata tluce,
Az my w mu vſfy bucze?
305 Nahle iye tam dale berzy,
At tebe ſwym kygem neuderzy!

Ihesus.

Ya fem, dyable, tworczecz fwaty,
 Ja tobye, czerte proclaty,
 Chczy moczy fwu wrata zlamaty
 310 A dufye fwue k foby pobraty.
 Podyz fyem, adame a gyene,
 A kteraz fye dufye k nam przyuayne,
 Podte wfyechy do nebefke radofty,
 Gyz uaff zbauym pekelné zalofty.

Primus miles.

315 Podmy tam, rzytyerzy, k tomu hrobu,
 zat wftane z hrobu w tuto dobu,
 Byt neprzyducz apoftoly
 A w noczy nem gehó newzyely,
 Rzkucz: wftal z mrtuych opyety.
 320 Tak poyde zydownka wyera zpyety.

Secundus mile(s).

Stuomy tyfye, nemluuyecze
 A wfychny fye vtagyecze,
 Abychom hanby nemyely,
 Byt nem gehó krady newzyely.

3us miles.

325 Zle fye ftalo, myly kraly,
 Yat toho pruy nechualy:
 Tot naff wfyech gedén rozplafy;
 Przybyeh w yakemf byelem rubaffy,
 Tak nem hrozne rany meczem danaffe,
 330 Az fye nem f nym wfyem ftyfkaffe.
 Dogidechom f nym wfyeczny praczye,
 An nam fby wfyem fe pzda haczie.

(4.)

*Item fequitur ludus de afcenfione domini,
 et primus petrus cantet: Domine e(cce) nos
 reliquimus omnia et fecuti sumus te: quid
 ergo erit nobis? et d(icat).*

Synu bozy, przyezaduczy,
 W nebi y w zemy wflemohu(czy),

316. wftane v rkp. wftanoe.

335 Pro tye fmy wffe opuftyly
 y pro tye fmy z fbozye wyftupyl(y).
 Czeho fye nam velyff przigyety,
 kdiz tebe f fobu nem...?
 Ach byeda nam, fmutnym fluham,
 340 Gyz budem poddany fylnym tuham.
 Chtyely bychom to za fwu fluzbu wzyety,
 By nem bylo pro tye fmrt przygiety;
 Acz fmy twu rozhnyeuali myloft,
 Vczyn to pro fwu muku y pro nebefku radoft,
 345 Odput nam naffye zle czyny,
 Nefpomynag my zaprzyele vyny.

Ihesus cantet: Amen, amen dico vobis.

Ric.

Zawyrne, petzre, pravym vam,
 y to zaczelo powyedam:
 Ty prauyff, ze fte pro me fbozye oppuftyly ||
 350 Y... fte zvyetha odbyly. 4^b
 .... w... pro mye ftratyte,
 ..... w nebefkem kraloftwy nawratyte.
 (To)bet, petzre, tu mocz davam
 ... nebefke klicze poddavam,
 355 (A) kohoz ty puftyff v nebefke radofty,
 Ten bude zbawem pekelné zalofty;
 A kohoz ty fwyezef na zemy,
 Ten bude fwazan y na neby.

Iohannes dicat ricmum.

Smutec, zaloft tuhu zmyfye,
 360 fyrcze fylnu truchlot zwyfye,
 ze naff (o)ftaviff f tezkeg zalofty
 po flobyte, tworczye, az do ftarofty.
 Racz nam uyezcu odtuchu daty,
 Bychom Mochly prawdu y wyc pyfimo znaty.

338. nem... další odříznuto, snad: nemozem gmyety.

344. nebefku radoft v rkp. nebefku muku a nad podtečkovaným muku nadepsáno radoft.

345. Odput místo Odpuft.

350 a d. Řádky setřené.

355. nebeke v rkp.

360. truchlot za truchloft.

363. uyezcu snad za wycznu.

365 Ach, tepyrw zaloſty kaſdy bude,
Kdyz tebe zrzyefmye f namy nebude.

Iheſus ad Iohannem ricmum dicat.

W fyrobye vaſſ neoftavym,
Duchem ſwatym vaſſ oflavym.
Jene, tyſſ mog przyetel zvlaſczny
370 y budeſſ appoſtol v neby zacznym,
nedam y gedne muku zmyety,
Tot (wa)m f tyelem y duſy na nebe wyety.

Iakobus ad Iheſum dicat.

Tworczye, kdiz ſedeſſ f webeſkem tronye,
v ſveho otczye na pravem lonye,
375 Tehdy racz na ny ſwu pamyt gmyety,
Z neprzatelku ruku racz naſſ vynyty,
byt nad namy ſwo mo neymyly,
Za by pro te w naſey vyerzye ſtaly.
Chczeſſy, racz nam navczenye daty,
380 Abychom mohly proty ych zleſſ vyerzye odolaty

Iheſus ad Iacobum dicat.

Iacobe, yat chczy przy vaſſ weſdy bity;
nerodte ſye pohatwa any ſmyrty krity.
Acz vam zyvot odeſmu,
Nycak(ez) vem vaſſe duſye ueſmu;
385 po ſmrty budete ſe mnu przyebyvaty,
v myeho otczye na nebye przyebyvaty.

Philippus dicat ad Iheſum ricmum.

Myly panye, przyezaduczy,
Krały nebeſky vſyemohuczy,
Racz nam vkafaty otczye ſwyeho,
390 Toho pana nebeſkeho;

366. zrzyefmye ſnad zrzyeymye.

371. muku zmyety za: muky gmyety srv. 391.

375. na ny psáno na naſſ a nad tím nadepsáno ny.

377. ſwo mo neymyly za: ſwu mocz neymyely.

380. zleſſ m. zley.

382. pohatwa m. pohantwa.

Chtely bychom na tom doſty zmyety
Y to za ſwu zluſku od tebe przyyety.

Iheſus ad philippum.

Phillippe, za tomu prave neuyerzys
A tho gyſtye nemnyſſ,
395 Ze, ktoz mye wydy, myſtra ſweho,
Tyz wydye y otczye meho.

391. zmyety m. gmyety.

392. zluſku ſnad m. ſluzbu.

396. Dole na okraji coſi latinského připsáno.

III.

První hra tří Marií.

(Hra Vel.)

Mezi latinskými rukopisy ve sborníku knihovny Klementinské v Praze sign. I. B. 12 našel r. 1861 Höfler latinsko-českou hru velikonoční. Dva latinské rukopisy v sborníku tom se nalézající jsou datovány z r. 1384 a z téže asi doby pochází také hra česká.

Vydání: Hanuš, Malý Výbor ze stč. literatury 1863, str. 41, Die lateinisch-böhmischen Oster-Spiele 1863, str. 36, kde je též str. 34—36 zevrubný popis rukopisného sborníku, v němž se hra nalézá.*)

Dum tranffifet. Et valde mane 135^b
una fabbatorum veniunt ad
monumentum orto iam fole.**)

Prima persona cantet.

Omnipotens pater altiffime,
angelorum rector mitiffime,
quid faciemus, nos miserrime?
Heu, quantus est nofter dolor!

Hořpodyne wfemohuczy,
Andyelfky kraly zaduczy,
Czo gye nam neboham zdyety,
Kdyz tebe nemuozem wydyety.

*) Srv. též J. Truhlář, Catalogus codicum manu scriptorum latinorum (Pragae 1905) I. cod. 68.

***) Části proloženým písmem vytištěné jsou v rkp. opatřeny notami. Viz přílohu.

Secunda persona cantet.

Amifimus enim folacium,
ihesum chriftum, marie filium,
ipfe erat noſtra redempcio.

5 Stratyly fme myftra fweho,
Jefu kryfťa nebefkeho,
Przyetele owfem wyerneho,
Jenz gye trpyel za wıye za ny
Na fwem tyele tyefkey rany.

(Tercia persona cantet.)

Sed eamus vngentum emere,
cum quo bene poffimus vngere
corpus domini facratum.

10 Pořpyefme mařty kupyty,
Jeřto muozem zalezcyty
Rany naffeho tworczye myleho
Od zyduow vmuczeneho.

Quo finito dicant omnes ryknium istum et sequ.

Ach, kaku my zalořt gmame.
15 Ach, kaka naffe nuzye,
Nebudeme'y gyeho gmyety na dluzel

Quo finito prima persona procedat.

Heu, nobis internas mentes
quanti pulfant gemitus
pro nořtro confolatore,
quo priuamur mifere,
quem crudeli iudeorum
morti dedit populus.

Quo finito dicat ricnum.

Horze nam neboham, kaczy fmutczy
W naffem nynye lezye řrdczy.
Gym fme byly vtyeffeny,
20 Toho fme gyz řbaweny.
Ach naffe tyefka zalořty,
Ze tak zaduczyeho hořty,

Spafytele fme ftratyly,
Gyehoz zyde vmuczyly.

Jam percuffo ceu pafstore
oues erant mifere,
fic magiftro difcedente
turbantur difcipuli,
atque nos abfente eo
dolor crefcit nimius. ||

Quo finito dic. ricm. 136^a

25 Apoftoly myftra fweho,
A my fpafytele cztneho
Ztratyl fime po nafyem hrzyechu,
Pro nyz nam nenyje do fmyechu.

Tercia perfona.

Sed eamus et ad eius
properemus tumulum,
fi dileximus viuentem,
diligamus mortuum
et vngamus corpus eius
oleo fanctiffimo.

Quo finito ricmum fubiungat.

Poydem fkuoro k gyeho hrobu,
30 Drahe mafy nefucz ffebu,
Yakz fime gyey zywa mylowaly,
Myluyme gyje mrtwa fucze.

Hoc finito omnes perfone cantent:

Quis reuolluet nobis ab hoftio
lapidem, quem tegere fanctum
cernimus fepulcrum?

Quo finito ricmum fubiungant.

Ktho nam ten kamen otlozy,
Yenz prykrywa hrob bozy?

28. Pro nyz místo pro nyez.

Hoc finito statim angelus in fepulcro cantet.

Quem queritis, o tremule
mulieres, in hoc tumulo
plorantes?

Quo finito dicant ricmum omnes fimul:

35 Koho wy, panye, hledate w tom hrobye,
Tak welmy ftyfycze flobye?

Perfone cantent.

Jefum nazarenum crucifixum
querimus.

Quo finito ricmum fubiungant.

My hledamy tworczye fweho,
Ihezu kryfca nebefkeho,
Yenz gye w tom hrobie polozen,
40 Tomu yeft dnes trzety den.

Angelus cantet.

Non eft hic, quem queritis;
sed cito euntes nunciate
difcipulis eius et petro, quia
furrexit ihesus.

Quo finito ricmum fubiungat.

Koho wy, panye, hledate,
Toho wy fde negmate.
Ale wyefte to zaczyelo,
Ze tye to swatey tyelo
45 Opyet yeft fw duffy wzalo
A wyernyet yeft f mrtwych wfalo.
Dyete fkuoro a powyezte
Jeho mlaffym, gyefto wyete,
Ze buoh naplnyl fwa flowa,
50 Yenz geft wfal f mrtwych f hroba.

45. wzalo v rkp. chybně: zwalo.

48. wyete: rým žádá starší tvar vieste.

Quo finito angelī statim cantent: „Venite et videte“ et persone in sc. Mariam magdalenam se inclinando respiciant in sepulcrum et sitam.*) Tum tertia persona dicat ricmum ad primam et secundam personam.

Nuz wy, ffefftryczye, prycz dyeta,
A yat budu bdyety az do ffwyeta.

Et hoc finito prima et secunda persona transeant successive retro altare cantantes ant.

Ad monumentum venimus
gementes, angelum domini
sedentem vidimus et dicentem,
quia surrexit ihesus.

Quo finito tertia persona cantet paulatim.

Cum venissem vngere mortuum, ||
monumentum inveni vacuum; 136^b
heu nescio recte discernere,
vbi possim magistrum quere (re).

Kdyz bych przyffla leczyty mrtweho,
Nadgydech hrob a w nyem nykoheho.
55 Awech, nemohu prawie fwyedyety,
Kde bych mohla myftra fweho nalefty.

Quo finito cantet ricmum.

En lapis est vere depositus,
qui fuerat in signum positus.
Munierant locum militibus,
locus vacat eis absentibus.

Eodem modo.

Owa, kamen, gyenz byeze na hrob polozen,
Awech, kak yest daleko otlozen,
Gyehoz rytyerzy znalnye ftrzyezechu,
60 Awlak wfkrzyeffy yeho newedyechu.

*) *sita* = terminus, limes, ut videtur (Du Cange, Glossarium mediae et infimae latinitatis).

51. ffefftryczye: v následující hře správně festrzyczy.

60. wfkrzyeffy: patrně porušeno. Podle hry v rkp. Mus. (č. V.) možno předpokládati, že zde původně bylo: avšak ustřieci jeho nemožiechu.

Quo finito cantet.

Dolor crefcit, tremunt precordia,
de magiftri pii abfencia,
qui faluauit me plenam viciis,
pulfis a me feptem demoniis.

Eodem modo cantet.

Bolest rofte memu frczy wtrobe,
Jaz neboha bywffy v bozym hrobye,
Tut ffem chtyela drahey mafy prynefty,
Yeho tyela nemohla ffem nalefty.

Cantet heu redempcio.

Heu redempcio ifrahel,
ut qui nafci voluit.
Heu redempcio ifrahel,
ut qui pati voluit.
Heu redempcio ifrahel, ||
ut qui mortem fuffinuit paciens. 137^a

Quo finito eadem nota cantet in vulgari.

65 Awech, mnye hubenyczy,
Yenz ffye chtyel narodyty.
Awech, mnye hubenyczy,
Yenz trpyety iaczyl za ny.
Awech, mnye hubenyczy,
70 ienz chtyel vmrzyety za ny pokornye.

His finitis ihesus exeat indutus sacerdotali apparatu portans vexillum et cantet ant. „Mulier“.

Mulier, quid ploras, quem queris?

Powyez, cztna zeno, czo hledas
a procz ffye tak truchle maff?

Maria cantet?

Domine, fi tu fuffulifti eum,
dicito michi, aut vbi pofuifti eum,
ut ego eum tollam.

Postea dicat ricmum.

Cztny muzy, racz powyedyety,
Acz muozez prawye wyedyety,
75 Twaly cztnoft yeho fcowala,
Powyez, abych yeho optala.

Hoc finito Ihesus cantet.

Maria!

Maria cantet.

Rabbi!*)

Ihesus cantet:

Prima quidem suffragia
fola tulit carnalia,
exhibendo communia
semper**) nature munia.

Maria cantet.

Sancte deus!

Ihesus cantet.

Hec priori diffimilis,
nec est incorruptibilis,
qui dum fuit passibilis,
iam non erit solubilis.

Maria cadens ad pedes.

Sancte fortis!

(Ihesus).

Ergo noli me tangere,
nec ultra velis plangere,
galyleam dic || ut eant 137^b
et me viuentem inueniant.

*) V rkp. Rabibi.

**) Hrob Boží: *sed per*; Mar. Mus. a Div. Klem.: *super*.

Quo finito ihesus dicat ricmum.

Maria, nerod plakaty,
Tot fyje gye muffylo wffe ftaty,
Czo buoh kazal o mnye pŕaty.
80 Ale do galylee fyje pŕayte,
Petrovy a gynym wyedyety dayte,
Ze chce kuoczy na nebeffa wftupyty,
To gym racz powyedyety.

(Maria).

Sancte misericors saluator,
miferere nobis!

Quo finito ihesus recedit cantando.

Afciendo ad patrem....

Hoc finito Maria cantet.

Vere vidi dominum viuere,
nec dimisit me pedes tangere;
discipulos oportet credere,
quod ad patrem velit ascendere.

Eadem nota in vulgari.

Zagyfte ffem wydyela hoŕpodyna,
85 An my fyje nedal ffwych noh dotykaty.
Apoŕtoley muffyje w to wyerzyty,
Ze chce kuoczy na nebeffa wftupyty.

(Hoc finito cantet: Victime paschali la).

Quo finito cantet per ordinem „Victime paschali“ usque „Dic nobis Maria.“

Interim Petrus et Iohannes currant ad eam et dicant: „Dic nobis, Maria, quid vidisti in via.“

Maria cantet „Sepulcrum christi viuentis“ usque „Surrexit christus.“

Quo finito Petrus et Iohannes dicant „Dic nobis Maria“ ut s.

Maria respondeat: „Surrexit Christus.“

Chorus cantet: „Credendum est.“

Demum sequitur: „Te deum laudamus (laudamus te deum, digna laude gaud.)“

IV.

Druhá hra tří Marií.

(Hrob Boží).

V smíšeném kodexu Klem. knihovny v Praze sig. VIII. G. 29 nalézá se jiná latinsko-česká hra tří Marií; nyní je vyvázána zvlášť (sign. VIII. G. 29b). Ježto části toho sborníku pocházejí vesměs z konce XIV. st., lze to také o rukopise hry předpokládati. Podle původní vazby kodexu a mnohých jiných známek vnějších i vnitřních usuzuje J. Truhlář, že si jej pořídil nějaký student university pražské.

Vydání: H a n k a v Starobylých Skládáních III. 1818, str. 82 s názvem „Hrob Boží“; Výbor z literatury české I. 1845, str. 419; H a r u š, Malý Výbor, str. 44, Oster-Spiele, str. 26; J. T r u h l á ř v Listech fil. XIX. 1892, str. 54. Zevrubný popis kodexu jest u H a n u š e, Oster-Spiele, str. 23—26; srv. též J. T r u h l á ř, Catalogus codicum manu scrip. lat. 1611-2.

Omnipotens pater altissime 133^a
angelorum rector mitissime,
quid faciamus nos miserime?
Heu, quantus est nofter dolor!*)

Ricmus.

Hořpodyne wřymohuczy,
andyelfky kraly zaduczy,
Czo nam neboham zdyety,
kdyz tebe nemozem gmyety?
5 Ach, kaka geřt naffye nuze,
nebudely tebe na dluze.

*) Začátek českého textu po té následující „Otcze božye wřymohuczy, andielfky kraly zaduczy“ jest přetržen. — Texty proloženým písmem vysázené jsou v rkp. opatřeny notami. — Provozovací návody jsou psány červeně; inicialky jsou též natřeny červeně.

Prima persona.

Heu, nobis internas mentes
quanti pulfant gemitus
pro nostro confolatore,
quo priuamur misere,
quem crudeli iudeorum
morti dedit populus.

Ricmus.

Ach, naffye welyka zalořty,
ze tak zaduczyeho hořty
řpaffytele fme ztratly,
10 gehoz zyde wmuczyly!

2^a persona:

Amifimus enim folacium,
ihesum christum, marie filium,
ipse erat nostra redempcio.
Heu, quantus est nofter dolor! ||

Ricmus. 133^b

Ztratly fme řpaffytele,
wřyech hrzyeffnych wykupytele,
genz ge pro ny f nebe řtupyl
a ny řw řwatu krwy wykupyl.

2^a persona.

am percuffo ceu pastore
oues errant misere,
sic magistro difcedente
turbantur difcipuli,
atque nos abfente eo
dolor crefcit nimius.

Ricmus.

15 Apořtoly myřtra řweho
a my řpaffytele czneho
ztratly fme po řřwem hrzyechu,
pro nyez nam nenze do řmyechu.

Due persone recedant et cantent hanc.

Ad monumentum venimus gementes
angelum domini sedentem vidimus
et dicentem, quia surrexit ihesus.

Tercia persona.

Sed eamus vngentum emere,
cum quo bene possumus vngere
corpus domini sacratum.

Sequitur antiphona sub eadem melodia.

Poydem tamo kupyti drahe mafty,
20 genz budemy k geho ranam klafty. ||
Horzye, tuho naffye welyka! 134^a

Poffpyefmy mafty kupyty,
gyzto muozem zalezty
rany naffyeho tworze myleho
25 od zydwow vmuczeneho!
Ach, kaku my zaloft gmame,
donydz tworze neoptamy.

Sed eamus et ad eius
properemus tumulum,
si dileximus viuentem,
diligamus mortuum
et vngamus corpus eius
oleo sanctissimo.

Poydyem fkoru kgeho hrobu,
neffucz drahe mafty fobu,
30 yakz fmy mylowaly zyweho,
abyhom gey vmazaly,
myluymy gey mrtwa fucze,
Swe mafty tam przyneffucze.

Poffpyefmy k hrobu geho,
35 tworze naffye lafkaweho!
Mylowaly fme zyweho,
Myluymez gey y mrtweho. *)

*) Pod tím poznamenáno „Chorus cantet: Maria Magdalena stabat.“

Omnes tres cantent.

Quis reuoluet nobis ab hostio
lapidem, quem || tegere sanctum 134^b
cernimus sepulcrum?

Ricmus.

Kto nam ten kamen odlozy,
gymz gefť przykryť hrob bozy?

Angeli cantent.

Quem queritis, o tremule mulieres,
in hoc tumulo plorantes?

Ricmus.

40 Myle panye, czo wy zde hledate,
a procz fye tak truchle gmate?

Personae omnes cantent.

Ihesum nazarenum crucifixum
querimus.

Ricmus.

My hl damy myftra fweho,
ihezu krifta nebefkeho,
genz gefť w nowye trpyel za ny
45 na fwem tyele hrozne rany.

Angeli.

Non est hic, quem queritis, sed cito
euntes nunciate discipulis eius
et petro, quia surrexit ihesus.

Primus angelus.

Gehoz wy zde hledate,
zawyerne ho zde neymate;
ale myeyte to zacelo,
ze to bozye fwate tyelo
50 opyefť gw duffy wzalo
a wyernye gefť z mrtwych wfalo.
Gdyete fkoru a powyezte

geho mlazfym, gefto wyete,
ze buo naplnyl iwa flowa,
55 gyzt geft wital z mrtwych znowa.

Angeli omnes cantent.

Venite et videte locum, vbi
positus erat dominus,
alleluia, alleluia.

2' angelus dicat ric.

Podte, myefto ohledayte,
kdezto bozye tyelo fwate,
zet geft gyz z mrtwych witalo,
polozene gefto lezalo. ||

Hunc ricum dicat 3^a persona, qui sequitur. 135^a

60 Myle feftrzyczy, prycz gdyeta,
yat ho budu hledaty az do fwyeta. *)

Tercia persona cantet.

Cum venissem vngere mortuum,
monumentum inveni vacuum,
heu, nescio recte discernere,
vbi possum magistrum querere.

Antiphona.

Kdyz bych przyfla leczyty mrtweho,
nadgydech hrob a w nyem nykoheho.
Auwech, nemohu prawye znamenaty,
65 kde bych mohla fweho miftra hledaty.

Dolor crefcit tremunt precordia
de magiftri pii abfencia,
qui fanauit me plenam a uiciis
pulfis || a me feptem demoniis. 135^b

Boleft rofite frdczy memu wtrobye,
ya hrzyefnycze bywify v bozym hrobye
tu mu chtyela drahe mafty przynefty,
geho tyela nemohla fem nalezty.

*) Pod tím později připsáno: Ad monumentum. Corus: Maria stabat.

Tercia persona.

En lapis est vere depositus,
qui fuerat in signum positus,
munierunt locum militibus,
locus vacat eis absentibus.

70 Owa, kamen ten geft precz odllozen,
gymzto geft byl hrob bozy przylozen, ||
y ryttyerzy kam fu fye podyely, 136^a
genz ftrzehuczye okolo hrobu bdyechu. *)

A naftoyte horzye meho,
75 welykeho, nemaleho,
ze newyzy tworcze fweho,
wtyeffenye frdcze meho!
A zdaly wy gehu wyete,
procz my gehu nepowyete?

80 Chtyela bych fye tamo braty,
Bych ho wyedyela kde optaty,
Chtyela bych den y nocz gyty,
Nechtyecz gefty any pyty,
bych mohla gehu dogyty.

85 Ach nelechka moge nuze!
Tot tak hubenycze w tuze
Budu den y nocz plakaty,
Az fye muoy zywot vkraty.

Iesus appareat ei cantans.

Mulier, quid ploras, quem queris?

Powyez, czna zeno, czo hledaff,
90 A procz fye tak truchle gmaff?

Tercia persona cantet.

Domine, si tu fustulifti eum, dicito
mihi aut vbi pofuifti eum et ego
eum tollam.

Ricmus.

Czny muzy, racz my powedyety,
Acz muozeff prawye wyedyety,

*) Přípis po straně: Tulerunt, Heu redemptio.
72. podyely: rým žádá podyechu.

Twaly cznoſt geho ſchowala,
Powyez, abych geho optala.

Iheſus.

Marial

Maria.

Rabi, quod dicitur magifter!

Iheſus cantet.

Prima quidem ſuffragia
ſola tulit carnalia ||
exhibendo comunia 136^b
ſed per nature munia.

Maria.

Sancte deus!

Ieſus cantet.

Hec priori diffimilis
nec eſt incorruptibilis,
qui dum fuit paſſibilis,
iam non erit ſolubilis.

Maria:

Sancte fortis!

Iheſus cantet.

Ergo noli me tangere,
nec ultra velis plangere,
que mox in primo ſydere,
tendens ad patrem ſcandere.*)

Maria,

Sancte miſericors ſaluator miſerere nobis!

Deinde ſequitur ricmus.

95 Nerodyz wycze plakaty,
Gyz ſye twoy ſmutek vkraty.

*) Miſto: quem mox in puro ſidere
cernes ad patrem scandere.

Odlechczy gyz ſwey vtrobye:
yat ſem, genz howorzy k tobye,
Iheſus kriiſtus krzyzewany,
100 Genz ſem myel welyke rany
y moy take bok proklany
za wſyeczky wyerne krzyeſtyany.
Kdyzſ mne tak mnoho plakala
y myloſtywye na mye ptala,
105 hľadagycz mne tak mnoho,
Nebudet zel tobye toho.
Kdyz ſem ſye tobye pokazal,
Gyz ſem tye z ſmutka rozwazal;
Przyſlo twe wiye vtyeſſenye,
110 kdyz me wydyſ z mrtwych wſtanye.
Mogy mlazſy ſobye ſtyſty,
Chodyecz pò mnye truchle w nuzy;
Kazyt, by gym powyedyela, ||
Ze ſy mye zywa wydyela; 137^a
115 A ktoz mye chtye zywa wydyety,
kaz gym do galyle gyty,
Tu ſye gym chcey vkażaty
A ge ſmutne vtyeſſyty.

Maria flectens genua.

A moy myly hcſpodine,
120 Wtyeſſime gedine,
Dyekugy twey myloſty,
Zeiſt mye vtyeſſyl w truchloſty.
A ya ſem byla ſmutna zena,
Tyezkym ſmutkem obtyezena,
125 A gyz ſem welmy vtyeſſena,
kdyz ſ my dal wydyety febe
Wlech gynych lydy naydrzyewe.
A baze mnye doczekawſy,
Ze lmy tye wydycty z mrtwych wſtawſye,
130 wtyeſſenye frdczye meho,
Ihezu kryſta laſkaweho,
yehoz tyelo krwy oplakano,
yazk geſt to wſſem lydem znamo.

Ieſus cantet.

Aſcendo ad patrem meum etc.

Maria cantet.

Vere vidi dominum viuere,
nec dimisit me pedes tangere,
discipulos oportet credere,
quod ad patrem velit ascen(d)ere.

Zawyernet fem boha zywa wydyela,
135 awiak dotknuty fem fye nefmyela,
apostole muffye wyerzyty,
ze chce kuoczzy na nebe wftupyty. ||

Deinde sequitur ricmus. 137^b

Zwyedyela fem tworcze fweho,
od zydwow vmuczeneho,
140 ten gest z mrtwych wital,
a to fwym mlazym powyedyety kazal,
ze chce do galile gyty;
ktoz gey zywa chtye wydyety,
kazal gym po ffobye przygyty,
145 ze chce potom wznyty na nebeffa
Tyelefenitwe na kozftwe neffa,
By otczy pokazal rany,
ze gest trpyel za wyje krzyeftyany.
Poipyefte tam apoftoly,
150 gychzto po nyem frcze boły,
Aby myftra wydyely zywa,
yacz fte gey drzew zdrawa wydaly.

Maria cantet „Victime“. Apostoli „Dic nobis“, postea ricmus.

Swata marzy mandaleno,
Pro bozy fmrt fmutna zeno,
155 Czoff na tey czefte wydyela,
Proffy, by nam powyedyela.
Obweffel ny fmutne lydy,
Nebot fye nam sproftnye klydy,
My newyeme fwe nadyegye,
160 proto fye nam sproftnye dyegye.

„Sepulcrum christi viventis.“

Ricmus.

Kdyz fem tworcze meho przylla,
proftyeradla geha

w hrobye lezcz fem wydyela,
Ale geha neny tyela,
165 A u hroba fedy andyel,
genz my wyernye gest powyedal
Tak rzka: myeyte to zacyelo,
wyernye bozye tyelo,
Gesto gest tuto lezelo,
170 Gyz gest wyernye z mrtwych wftalo.
A ya wem to dam wyedyety,
Tako wyernye y tak czele
yakozto drzewe w fwem tyele.
A kazal wem powyedyety:
175 ktoz chtye gey zywa wydyety,
Spyeffye do galile gyty
wyeducz, ze tu chce wem przygyty.

*Petrus et Iohannes ad sepulcrum cantent „Currebant duo simul“. *) Redeant
ecclesiam portantes pallam.*

Owa, w hrobye nycz gineho,
Gedno to rucho geha.
180 Wam fmy na znamenye wzely,
Aby wfyczkny to wydyely,
Yacz maria powyedyela,
Neny w hrobye geha tyela,
Protoz gmyeyte to zaczeło:
185 Wyernye zywo bozye tyelo.

Sequitur ricmus „Owa“.

*Apostoli sive chorus cantet „Credendum est magis soli Marie ueraci,
quam iudeorum turbe fa(llaci)“.*

*) Na straně správně připsáno: *Chorus*.

161-3. Verše nedbale přepsané; podle Mar. Mus. zněly asi takto: Kdyz fem
przylla k hrobu tworcze meho, | proftyeradla w hrobye geha | lezcz fem wydyela..

V přepise zkratky rozvádím a to: miff̄ (50) = miftra, p̄wie (32) = prawie; w ný (18) = w nym, mluwý (120) = mluwym, wā (169) = wam; mile° (13, 43) = mileho, zle° (39) = zleho, fwe° (47, 81) = fweho, me° (79) = meho; ihs̄ xps̄ (11 a č.) = ihesus christus; ḡt̄ (často) = gest.*)

Prima.**)

*Omnipotens pater altissime, 2^a
angelorum rector mitissime,
quid faciemus nos miserime?
Heu, quantus est nostrer dolor!*

- 1 Hořpodine wfiemohuci,
angelfky krali zaduci,
čo nam nebohum fobie zdieti,
kdz tebe nemozem myeti?
5 Auwech, kteraka geft nafie nuzie,
nebudeli tebe na dluziel!

Secunda.**)

*Amifimus enim solacium,
Ihesum Christum marie filium;
ipse erat nostra redemptio. ||
Heu, quantus est nostrer dolor! 2^b*

- Ztratily fme ipafitele,
wfiech hrziefnich wikupitele,
genz geft pro naf f nebe ftupil
10 a nas fwu fwatu krwy wikupil.

Tercia.

*Sed eamus vngentum emere,
cum quo bene possimus vngere
corpus domini sacratum.*

Pospiefme mařti kupiti,
gimuz bichme mohli vlećiti

*) Pan bibliotekář A. Patera, který zlomek Mus. chystal k vydání, ale pro jiné práce od toho upustil, ochotně mi dal k dispozici svůj přepis, který jsem s rukopisem znovu srovnal a k vydání náležitě upravil. Za laskavost jeho vyslovuji zde upřímné díky.

**) V rkp. připsáno pozdější rukou. — Texty vysázené kursivou jsou v rukopise opatřeny notami.

12. gimiz přeškrtnuto a později připsáno: gyz. — vlećiti nad c polo tečka, polo klička.

V.

Musejní zlomek hry tří Marií.

(Mar. Mus.)

Rukopis Musejní (sig. I. F. 43) z XV. st. neznámé provenience skládá se z 8 listů. Na prvním listě je zapsán tropus „Benedicamus“ k rozličným svátkům s notami. Na listě druhém začíná se hra tří Marií (bez nadpisu), potom schází několik listů, na nichž bylo pokračování její, a na dalších šesti listech jest ostatek hry. Listy byly asi původně vytrženy z nějakého kodexu, který se podobal kodexu v knihovně Klementinské (VIII. G. 29), kdež se nalézá druhá hra tří Marií, před níž předchází také „Benedicamus“ k rozličným slavnostem s notami. Též formát zlomku Musejního je dosti shodný s kodexem Klementinským. V úpravě je ten rozdíl, že zlomek Mus. je psán ve dvou sloupcích na každé stránce.

Hra tří Marií upravena byla podle nějakého originálu staršího ze st. XIV., jak ukazují některé zvláštnosti jazykové, jako l. os. praes. razit (v. 45), newizy (50, 81), gen. piefka (23), fmutka (145, vedle fmutku 58, 130), poměrně dosti pravidelná jotace a p. Pravopis je velmi pestrý, — jednoduchý, spřežkový a diakritický s tečkami i kličkami. Grafika je vůbec neustálená, diakritická značka stává dílem nad souhláskou, na př. tworče (16), pryřfla (17), muzy (31) a č., dílem nad samohláskou, jako: tworčě (27), tworčě (158), mari (48 = maři), hriechow (22 = hřiechów), hrýechy (24 = hřiechy), raciz (57 = raćiz), wzezř (54 = wzezři), horéř (79 = hoře), zacělo (102, 164) atd. Někdy položeno znaménko diakritické mezi souhlásku a samohlásku, jako wiern'e (163), vmuc'eneho (14) a p. Místy nelze také rozeznati tečku od kličky. Častěji psáno í bez tečky než s tečkou.

Inicialky jsou větším dílem červeně natřeny, provozovací návod je též červeně psán; verše v textech českých jsou oddělovány kolmou čárkou, červenou neb černou.

Nápěvy neliší se mnoho od nápěvů první a druhé hry tří Marií; zejména s druhou hrou shodují se až na nepatrné výjimky.

rany našeho tvorce mileho,
od ziduow vmučeného!
15 Ach, kteraku my zaloft mame,
dokawadz tworče neoptamy!

Prima.

*Heu, nobis internas mentes
quanti pulsant gemitus
pro nostro — — —*

(Mezera několika listův.)

ſweho miſtra naleſti. 3^a

*Cum veniſſem vngere mortuum
monumentum inveni vacuum;
heu, nescio recte discernere,
ubi poſſim magiſtrum querere.*

*Kdyz bych přyſſla lecziti mrtweho,
nadgydech hrob a w nym nykoheho.
Auwech, nemohu prawe zvedeti, ||
20 kde bych mohla ſweho miſtra nalezt. 3^b*

Ach mnie přehřýſſne zenie
pro ſwych hriechow zabluzenie,
w morzi nenie tolko pieſka
yako ma duſſie hrýechy tiezka,
25 nenie na nebi hwiezd toliko
yako ya mam hrzichuow koliko.
O mily tvorče naš drahy,
racz my odpuſtiti me winy etc.

Ortulanus.

Mulier, quid ploras, quem queris?

Cztna zeno, czo tak rano hledaſ
30 a procz ſie tak truchliwie maſ?

14. vmučeného tečka uprostřed mezi c a e.

20. mohla v rkp. molhla.

21. přehřýſſne tečky psány mezi r a samohláskami.

Persona.

*Domine, si tu ſuſtulíſti eum, dicito michi,
aut ubi poſuiſti eum, et ego eum tollam.*

Cztny mužy, rač my powiedeti,
acz mozeſ prawe wiedeti,
aneb zdali twa mloft geho ſchowala,
powiez mi, kde bych geho optala.

Ortulanus.

35 Powiez, maria, czo tak rano hledaſ ſmutnie
w tomto || zborze vkrutnie; 4^a
potkagili tie zide,
aneb zly niekteřy lide,
vcznie tobie zleho mnoho,
40 pykati budeſ potom toho.

Persona.

A ty mily zahradniče,
a zdali ty newiež me welicze tuzice,
pro meho mileho ſpaſitele
geft mi hoře welike čele.

Ortulanus.

45 Maria, razit pri mlofti,
zapomenuč ſwe wſſie zalofti,
chwaliz ſweho hoſpodina,
Ihefu chriſta, ſwate mari ſyna.

Persona.

*Dolor creſcit, tremunt precordia
de magiſtri pii abſencia,
qui ſanavit me plenam viciis
puliſ a me ſeptem demoniis.*

*Boleſt roſte ſrdcy memu na utrobie, ||
50 kdyz newrzi ſweho miſtra w hrobie, 4^b
Genz mie vzdawal y wſſech hrzichuow zbawil
a ſedm dyabluow ote mnie zapudil.*

37. V rkp. psáno podkagil; d přeškrtnuto a t nadepsáno.

38. niekteřy: nie přeškrtnuto červeně.

42. Psáno welike; ke přetrhnuto a cze nadepsáno.

Ihefu chrisťe tworcze zadny,
wzezri na mye pro tve rany,
55 Genz fy mie hrieffnu vzdrawil
a fedm duchuow zlych ze mne wypudil.
Raciz mi fie vkažati
a fmutku meho vkratiti,
a at me wšfecky zalofti
60 obrati fie v welike radofti.

P e r f o n a.

*En lapis est vere depositus,
qui fuerat in signum positus.
Munierant || locum militibus, 5^a
locus vacat eis absentibus.*

*I tot kamen, genz byl na hrobie položen,
tent gešt dšwntie daleko otložen,
gehoz ritnerzi palnie strzežechu,
wšřak wšřyczy gehu nemožechu.*

65 O moy mily ťpařitelí,
me duřšie vzdrawitelí,
tobiet fie treřfy ma fyla,
neb ya fem fmutna žena byla.
O hořpodine wřšemohuci,
70 wřlyřs mie hřieřfnu hřieřfnyci,
racz my fwoy oblyczey vkažati
a mie fmutnu wtieřfiti. ||

*Heu redemptio israhel, 5^b
ut qui mortem non timuit.*

*Auwech, kto by řie toho nadal,
by řie on řmrti nebał.*

*Heu redemptio israhel,
ut qui pati voluit.*

75 *Auwech, kto by řie toho nadal,
by řie wmućzili dał.*

*Heu redemptio israhel,
ut qui mortem suscepit paciens.*

*Auwech, kto by řie toho nadal, ||
by on za ny řmrt pokornie przęgal. 6^a*
Ach, nařtoyte horé meho,
80 welikeho, nemaleho,
zet newřzy miřtra řweho,
wtieřšenie řrdcé meho.
A zdali wy gehu wiete,
proć my toho nepowřyete?
85 Chtieła bych fie tam brati,
bych ho wyediela, kde ptałi.
Chtieła bych den a noć gyti,
nechtiećz gieřti any piłi,
bych mohła gehu dogiti.
90 Ach, welika moge nuze,
tot ya hubenycze w tuzie.
Budu den y nocz plakati,
až fie muog zywot vkrati.

I h e f u s.

M a r i a!

M a r i a.

Rabi, quod dicitur magister!

Maria, racz řly(řřeti!)

95 Miřtre, r(acz) p(owiedieti.)

I h e f u s.

*Prima quidem suffragia
sola tulit carnalia
exibendo communia
super nature nimia. ||*

I h e f u s. 6^b

Maria, wiez to zawierne,
zet me tielo gešt gyz tak řlawne,
Geřřto przed řmrti bylo trpieliwe
y take krzechkořti plne.

M a r i a.

100 Bud tobie chwala tworcę řwałi,
genz gi wykupił łd hriechem yaty.

Maria cantet „Sancte deus!“

*Hec priori dissimilis
hec est incorruptibilis,
que dum fuit passibilis,
iam non erit solubilis.*

I h e f u s.

Maria, wiesz to zaczęło,
zet me blahoflawene tielo
nebude wiec nedoftatkuow trpjeti
105 a tot magi wfeckni za wierne gmieti.

Maria cantet „Sancte fortis!“ et dicat.

Swaty bozie močy, filny,
Smrti na wieky neomilny.

I h e f u s.

*Ergo noli me tangere,
nec ultra velis plangere.
Galileam, dic, ut eant
et || me viventem videant. 7^a*

I h e f u s d i c a t.

Protoz, maria, nerod sie mie dotykati,
any fobie wiece ftukati,
110 ale appofitolom day wiedieti,
zet chcy do galilee giti
a gym sie tam vkazati.

Et statim maria cantet „Sancte et immortalis
homo, miserere nobis“ et dicat.

Zywy na wieky swaty boze,
ty fy chudych rayfke zbozie,
115 y wfech smutnych vtieffenie
a nemocznych vzdrawingie.

I h e f u s.

*Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam
dilexit multum.*

106 močy místo močny.
109 ftukati v rkp. *stjstati*.

I h e f u s.

Nerodyz wycze plakati,
gyzt sie twuoy smutek vkrati,
oblehcyž gyz iwe vtrobie.
120 Jat gsem, kteryz mluwym k tobie,
Ihefus chriftus krzyzowany,
genz sem miel welike rany
y muoy take bok proklany
za wfecky hrzieffne krieftany.
125 Kdyz mne toliko plakala
y miloftiwie na mie ptala
hledagicy mnie tak mnoho,
nebudeš zel tobie toho,
kdyz sem sie tobie pokazal,
130 gyz sem tie smutku rozwazal,
přyšlo wfe tve vtieffenie,
kdyz me widiz z mrtwych wftanie.
Kazyt, aby powiediela,
ze gi mie zywa widiela,
135 a ktozt || mie chtie zywa widieti, 7^b
kaz gym do galilee giti,
tut sie gym chcy vkazati
a ge smutne vtieffiti.
Nebudut ťtebu wiec mluwiti,
140 chcyt k uotczy na nebe wftupiti
a f nym wieczne przebywati.

I h e f u s.

*Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum,
deum meum et deum vestrum, alleluia.*

M a r i a d i c a t.

Diekugit, boze, tve milofti,
zes me zbawil wfe truchlofti,
Iakz mi sie nayprw vkazal,
145 y hreds mie smutka rozwazal.
A blaze mnie doczekawfe
wiedi ti z mrtwych wftawfe,
vtieffenie ťrdce meho,
Ihefu chrifta laskaweho.
150 O muoy mily hospodine,
vtieffenie me gedine,

chcýt twu sławnořt welebiti
a tve zkieřenie zwieřtowati,
apofftoluom dam wiedieti,
155 czoz gym kazal powiedieti.

*Vere vidi dominum vivere
nec dimisit me pedes tangere,
discipulos oportet credere, 8^a
quod ad patrem velit ascendere.*

Maria cantet.

*Victime paschali
laudes ymolent cristiani!
Agnus redemit oves,
cristus innocens patri
reconciliavit peccatores.
Mors et vita duello confluxere mirando,
dux vite mortuus regnat vivus.*

Petrus et Iohannes.

Dic nobis, maria, quid vidisti (in via)? *) ||

(Maria,)

*Sepulcrum cristi viventis 8^b
et gloriam vidi resurgentis.
Angelicos testes,
Iudarium et vestes:
Iurrexit cristus spes mea,
precedet suos in galilea.*

Widiela fem boha zyweho
a z mrtwych wřtanie tiela gehu.

Et tunc chorus cantet „Credendum est magis“

Kdyz gřem pŕyřřla k hrobu tworcě meho,
prořteradla w hrobie gehu
160 lezieće fem widiela,
ale gehu nenie tiela
a w hrobu ředi andiel,

*) V rkp. *in via* řhází.

157. V rkp. ěho tiela.

Genz mi ěřt wierne powiediel,
Tak řzka: miegte to zacělo,
165 zie to bozie tielo,
ěřřtot ěřřt tuto lezalo,
gыз ěřřt z mrtwych ěřřtie wřtalo.
A on, kdyz mi řie take vkazal,
tak wam powiedieti kazal,
170 abifřte do galilee pŕyřřřř
a gehu tam zyweho nadeřřřř
a toho znamenie,
diete k hrobu, ze řho tam nenie.

Amen.

VI.

Svatovítský zlomek.

(Div. Vit.)

A. Gindely našel v Kapitulní knihovně pražské na deskách latinského rukopisu „*Prima pars moralium magistri Procopii de Cladrub*“ dva papírové listy obsahující zlomky her dramatických. Datum bylo označeno po straně v přípisku nyní již sotva znatelném: „*Anno Domini Millefimo trecentesimo nonagesimo nono in przibienicz in . . . penthecoften*“. Rukopis jeví se jako nedbalý přepis starší předlohy, které písař nejspíše často nerozuměl. Obsahuje konec hry *pašijové* a počátek hry *na neděli květnou*, a psán je o dvou sloupcích na každé straně.

Vydání: Výbor z lit. čes. II. str. 29 (část); A. P a t e r a v Čas. Č. Mus. 1894, str. 73.

Zkratky jsou rozvedeny v otisku takto:

1. *per*: lucipa = lucipera 86.
2. *pra*: pwy = prawye 37, pwy = prawy, 49, fpwu = fprawu 50 a j.
3. *pri*: pflyka = prifflyka 160.
4. *pro*: proka = proroka 35, pty = proty 41, pprzyech = prozryech 47, pclany = proclany a j.
5. *ru*: dhu = druhu 219.

Navodné texty psané červeně jsou místy již nezřetelné.

.....
..... ffyn przykazal 1^a (1. sloupec).

a mnye tobye za fyndal
a tye mu matku nazwał;
vczynyz me zadanye:

5 podyz do myeffta neny,
czekay gehu fikonczyenye.

Et recedat Maria etc., cantetur antiphona de laudibus: Auxi(li)avit enim.

Primus miles. *)

Myly; zda fme zapomnyely fuknye geho?
wflak gefł gyz bez nyeho;
y czo dele o ny nehrate,
10 zda gye komu chowathe?

Miles.

Wrzme fye o ny faducz krychle,
nekteryt gy zylyte rychle.

Miles.

A tot koffty nowe gmate,
to wy flamy dobrzye znate;
15 mecztez fprawednye oko lyczy,
neb dam nekomu po holyczy!

Miles re(tine)ns taxillos dicit.

Ktery naywyeczy uwryze,
ten fye w fukny vwyeze.

Et proiciat. Demum dicit.

ya mam ff zyezem ezs,
20 ty fu negednomu oberwaly ples!

Primus miles.

ya mam drygy f kotrem,
negeden bude pro ny lotrem.

Secundus.

ya drygy ff tuffem mam,
chczy tu ffukny wzyety ffam.

Tertius.

25 Nemluwtez tak dwornye,
przydaytez my k tomu ffwe ffkornye,

*) Připsáno po straně inkoustem.

7. zapomnyely psáno zapomyely.

13. koffty: snad za koffky.

24. wzyety: v rkp. wywzyety.

25. Nemluwtez: v rkp. Nemlutez.

neb ffyem vvrhl dwa zyze;
nebo lot(ru) potrzyebye ktereho gzie.

Secundus.

Tot czrt pomozye we wrzye,
30 ze fye o nye rwaty nelzye!

Tunc centurio ludentibus super (taxillis dicit.)

Ba wyeru, ze to fyn bozy byeffye,
genz mnoho dywow czynyeffye!

Longinus vocet Ieruum.

Goczyne, goczyne!

Servus.

Czo kazes, panne longyne?

Longinus.

35 Pokaz my toho proroka,
at ffye hozy gehu boka:
vkazeffly my gehu prawye,
damt wol a dwye krawye;
budelyt po te ranye zyw,
40 tot bude welyky dyw!

Servus.

Tot, panne, kopye proty boku,
dayz mu ranu az do hrotu.

*Tunc Longinus recipiens hastam perdidit latus eius. Servus videns
vulnus dicit.*

Tot mu dam welyku ranu,
az by tam wlozyl czelu wranu.

Longinus deinde (per sanguinis oculis) aspersionem videns dicit.

45 Yakz krew meho oka dogyde
ynhed ffilepota ff nyeho ffnyde; |
tudy oczyma prozryzech (2. sloupec)

28. ktereho: v rkp. ktehrehu. — gzie snad za gyfle (od jisel).
29.—30. we wrzye, ze fye: v rkp. wē fyē ze.

a ffwatu krew na ffobye uzrzyech.
Zagyffte to wam prawy,
50 wyeru na tom fprawu dawagy,
ze beze wffyech gyeho wyn
na krzy pny bozy ffyn!

(Deinde venit) Sathan et belzebub dicit (holomcis suis).

Kto ge ten,
gefto ge dnes vmuczen?
55 Prawye, zet gefit prorok taky,
gyehozt nenye pod oblaky;
wffak tam byezety muffyme
a gehu duffye pokuffyme, etc.

Belzebub dicit.

Wyeru, tyem fye nemeffkayme,
60 angelom k nyemu gyty nedayme;
yat k nyemu f perem byezyety muffym,
a budely zyw, toho pokuffym;
ze bychom mohly gehu duffy myety,
mufyly bychom ffye tomu ffmyety.

Et teneat pennam (ad) Os... Sathan ad belzebub.

65 Hleday dobrzye f one fftrany,
gehuzt ma bok proclany,
zda bychom mohla ufrzyczy.
bychowye myla ffwyczy
k tomu, prawy tobye nowe,
70 kromye vkradlyly ffu duffy angelowe.

Belzebub dicit.

Ach nafftoyte, gyzt nam netrzyeba tuto dele fftaty,
potrzyebye gefit nam rugyczye rzwaty;
neb gefit ten prorok vmrzyel,
genz gefit na duffye v mukach ffucze wzezryel.

50. wyeru: snad za wyernu.

51. wffyech psáno: wffyeho a ch nadepsáno.

52. na krzy za krzyzy.

65. fftrany psáno: fftramy.

68. myla za myela.

72. rugyczye: nejspiše místo ruczye; mezi ru 'dole tečka.

- 75 Ach, zo tomu zdyegyeme,
 neb pro nyeho vczynyty nycz neffimyeme;
 neb gefit prorok fivrchny ten,
 genz namy ftrczyl pro nas pych z nebés wen.
 Ach, bychom to byly wyedyely,
 80 na czym bichom zydom byly radyly,
 ze ffu gyey vmuczyly,
 we, czo ffme ffkutyly!
 Muffyme ffye do pekla braty,
 tu czrt cztrta hnyewem bude zraty.
 85 Ach ach, gyz byezyme,
 zlu nowynu przyed lucipera ftezyme!

Si(mon, Joseph), Maria et Joannes (veniunt) ad Pilatum, rogantes corpus Christi. Jozeph dicit.

- Kraly, nenyet podobno,
 any wfsemu lydu hodno,
 byt na krzyzy dluho pnyelo
 90 przyed hody vmrzyele tyelo.

Pyllatus.

Gyefftyely czo wyeczye prawys,
 czoly ty mnye k tomu radys?

Jozeph.

Odpuffit gey ff krzye fflozyty
 a w || nowy hrob polozyty. 1^b (I. si.)

Pyllatus.

- 95 Wezmyetez to ffwate tyelo,
 neb gefit nycz zleho nezdyelo;
 a ff krzyezye ge ffeymyete,
 pohrzyebtez ge, yakz vmyete;
 dobudte velykeho kamene,
 100. przylozte hrob, at newfftane,

75. zo tomu: v rkp. zo tmu.

80. radyly: v rkp. radaly.

83. braty: v rkp. pbraty.

84. cztrta: za czrtá.

86. ftezyme: snad za fityezyme.

93. krzye: za krzyzye.

at napyly na znamyeny:
 zydowfkeho krale vmuczyeny.

Cayphas.

- Vfilyf fflowo lyda ffweho,
 kraly, nerod czynyty toho,
 105 by kralem pfal zydowfckym gehó.

Pyllatus.

To ffye gynak nemoz fttaty,
 by to kto ffmyel ffmazaty.

Iozeph.

Kraly, twe myloffty dyekugy,
 dayt boh zdawye w twem pokogy.

Tunc vadant ad crucem. Tunc Iozeph, stans ante crucem, dicit.

- 110 Av wech, tworczye mylofftywy,
 twoy ffwathy zywoť nefftywy
 tak gefit naramnye prorazyen
 y wflyem na dywy obnazyen,
 ffpaffytely wfyecho ffwyeta,
 115 me wefele, ma roznyeta,
 tak fíta zbyte ruczye y nozye,
 w twe hlawyczy offtre hlozye,
 w twem boczye rana welyka:
 kakoz krzyze nepronyka?
 120 Proffy twe myloffty, bozye,
 wezmy mv duffy w nebeffke lozye.

Tunc deponant corpus et Jozeph dicit.

- Racztez wfychny z waffye myloffty
 pomoczy pokornye pohrzyeffty
 tho przyeffwathe bozye tylo,
 125 genz na krzyzy pro hrzyeffne pnyelo,
 bychom pokornye plakaly
 a ff nabozenffwym pohrzyebly;

112. naramnye: v rkp. napsáno nemaťnye, což přeškrtnuto a nadepsáno naramnye.

124. tylo: za tyelo.

- by buoh take ze ffwe myloffty
 podle ffwe welyke wyffokoffty
 130 przy naffiem fikonczyny raczyl beyty,
 kdz ffye bude duffye ff tyellem dyelyty,
 bychom ffye gemu dofftaly
 a ff nym wyecznye przyebywaly.
 Toho racz nam beyty pomoczyen
 135 otecz, ffyn, ffwaty duch, wffye geden
 hoffpodyn. Amen etc.

*Et recedunt cum corpore ad sepulcrum, cantantes Ricmum: Recessit
 pastor.*

Sermo pascalis bonus.

- Slyfte, panny y wy panye,
 takot prawy naffye pffanye:
 w fffarych kutyech y w okrz|ynych (2. sloupec)
 140 malo prawdy mathe przy nych;
 awffak wy nekteru mrtwyczy,
 nehet, rupy y fffudenyczy
 na ffwe ffrdczye obdrzyte,
 acz mye prawye uwyerzyte.
 145 O przyeneffczaffne fffare baby,
 genz fffkrzyechczyete jako zaby,
 panny y panye zprawugyczye
 y wffych fffawow poffuzugyczye:
 ty odpufftky wy obdrzyte
 150 a u pekle gych uzywethe
 y ffe wffymy ff tyemy zlymy,
 gefffo pohrzyegy ffflowy meymy,
 zet fffnad dwa mazanczye gmage,
 a kayphaffye dobrzye znagye
 155 y neda gednoho gemu:
 ffe wffy fffoku przydu k nyemu.
 Ba mam pffano w fffarem zachodye:
 nebyway zkup w tomto hodye.
 Skorbrys abraham azbynuky
 160 prifflyka, ktoz ma dwye fukny,
 proday gednu, kup ffoby mecz;

128. ffwe myloffty v rkp.: fffwe mylofft.
 130. fikonczyny: za fikonczyeny.
 141. awffak: v rkp. awffyak.
 144. uwyerzyte: v rkp.: neuwyerzyte.
 154. znagye: v rkp.: rznagye.

- a ktoz ma dwa mazanczye,
 wrz druchym do fffkoly prycz.
 Nechczyetely my wyerzyty,
 165 chczy wam dywy dolyczyty,
 gychz ffye dyegye neny mnoho;
 y zda fffte nefflychaly toho,
 zet fffu ffflepy newydaly
 a chromy fffu wzdy kulhaly?
 170 Geffftyet powyedye geden dyw,
 geffftyt krzywda, yakz ffyem zyw,
 zye tye baba promluwywffy
 a k telety ffye zaffmyewffy,
 na ffftupy tye letala
 175 a potom na hrzyezye honyla,
 pak tye trlyczy dogylla
 y wffyczken tye myeffyecz fffzobala.
 O ffflyffte baby clewetnyczye
 a wy fffwodne czarodyenyczye,
 180 wy fffte horffye nezly czertyczye
 a prawe fffte domudnyczye!
 A tohot chczy dolyczyty,
 muozes wyecznye nez czrt uczynyty;
 czrtta ffye odzehnaty muozye,
 185 racz zle baby vchowaty, bozye.
 Ba obrate ffye, zywy budte,
 a wy baby, czarow zbudte;
 przygmyetez wy pozehnanye,
 at wam bude na zatraczynye!
 190 Gmathe, dyetky, otpuffky
 z pufftky do puffky,
 fffyffky w hazy a kalyny we krzy.

Secundus sermo tres mordas walet etc.

- Myle dyetky, poffyedtez tu na male ||
 a powyedye wam o chwale 2^a (1. sl.)
 195 o zydowikem kraly rytem.

Pelech a chocholata pyzda non est rudele, conecz pr . . le,
 intempeffit nadreppit, oblykym w krabacz tantury lech. Myle
 dyetky, gefffo ffyem wam tato ffflowczye domaczym hlaholem

175. hrzye: v rkp.: hozyezye.
 186. obrate: za obratte.

prozwagdal, pyfye nam ffwata czyepyczye, karkulyna matye
200 w fwtarych kutech y w okrzyenyech, gyeffto malo prawdy mathe
przy nych: gemz magy byty panny, panye zakom,

a korbely chlapom,
a offlyczye mnychom
a ffwynye konwrfiom,

205 a baby wfwyem czrtom;
ffut zde gedny baby, tyet ya neznagy,
ale dawno fwy na nye ptagy.
Prwe babye dyegy,
o te babye kuffa powyedyety neffmyegy,

210 S gefft cznta y fflithna,
zet gy kazdy dyabel v pekle zna.
Druzye babye M dyegy etc.,
ta otoczywify kofftel nyty
y ffedla na prahu holu rzyty;

215 to kuzlo ffpacha gednoho czaffu,
az fye gy wfwychny czyertye v pekle vzaftu.
Trzyetye Babye N dyegy,
tat gefft pofftawyla gednu nohu na mlynarzowye ftodole
a druha na koftele.

220 Znaly fite gyegye ffyna guyraza,
przy nyemz ge byla gehu wfwyczkna kraffa:
myelt gefft lyczy jako dwye moffnye
a brzycho jako herynkowe kroffnye.
Myle dyetky, poffyetez tu na male,

225 dam wam za dwa pywa
a powyem wam dyw dywa:
ffyrzycz byrzycz chody po ffrnyffty,
plachtamy fwy podpyeragye
a kygy fwy offtyerage;

230 vtkach ffluncze, anno poledne obyeduge,
dachu my fwyrowatku kygem pofftrzyebaty
a mleka ffochorem pochlemitaty etc.

*Incipit ludus palmarum et primo Johannes baptista exeat cum suis
discipulis etc.*

Poffluchay, fwtary y mlady,
czo wam buoh ffrzye mye rady;

208. dyegy: v rkp.: dyekugv dyegy.

210. cznta y fflithna: za cznta y fflithna.

215. gednoho: za gednoho.

224. poffyetez: za poffyetez.

235 pofflal mye fwyem znowa,
bych wam zwyefftyl tato fflowa:
czynte pokanye, tot wam buoh rady,
donyz fte gefftye w ffwem zdrowy,
nebot | kralowfftwye nebeffke (2. sloupec)

240 tot gefft nynye welmy blyzke,
ffnadnye ho dobude
kazdy, ktoz fwy hrzyechow katy bude;
bez dyety gye mnozy magy,
kakz ho nezadagy.

245 Proto fflys to kazdy czlowyek ten,
genz mu rzecz fflyffy w tento den:
genz gye przyffel po mnye muz gedem,
genz gefft przyede mnu vczynyen,
gehozt ya neyffem dofftogen,

250 bych rozwazal ten rzyemenech,
geffto gefft v gehu pofftolecch.
Y prawyt to zewnye wam,
geffto bohem dobrzye znam,
zet gefft Cryfftus na ffwyetye przyeffel,

255 gehozt poffyefftwye ya fwyem wyffyel,
abych wam tho zwyefftowal,
czoz gefft yffayas prorokowal,
hlas wolagyczy na puffty,
zde y na ffwyetye w teto huffty:

260 czyefftu buohu przyprawyyete,
ztezky gehu naprawyyete;
budu krzywa w prawa obraczyena,
bude nerowa czyeffta zahlazena;
protoz wfwyczkny dobrzy lyde

265 krzyczte k nyemu, at fwyem przyde,
at was zbawy wawye tuhy
y wfwyete zdrawy neduhu.

Tunc Jhesus exeat. Johannes indicans cum digito dicit etc.

Ay tot beranek bozy wynyka,
ay tot, genz ffynma hrzyechy z ffwyeta;

240. nynye: v rkp. nynnnye.

241. dobude: v rkp. dobudū.

241.—2. dobude kazdy: m. kazdy dobude.

242. fwy: v rkp. fwe fwy.

243. bez dyety: m. bezdyety.

263. nerowa: m. nerowna.

267. neduhu: m. neduhy.

- 270 tot ffyem o nyem prawy wam
a rzka: przyde po mnye czlowyck k wam,
genz gefft po mnye uczynyl,
gehoz ya neyffyem dofftogen,
bych rozwazal rzyemenecz ten,
275 geffto gefft w obuwy geho,
neb to ffwyedczym ya ot nyeho,
ze ffyem geho w yordanye krztyl;
nebo nad nym toho czaffa
wydyech otewrzena nebeffa,
280 a duch ffwaty welyke zarzy
wftupy nan w holubye twarzy.
A kdyz tu czyeffa ffye ffitogyech
a geho dotknuty neffmyegyech,
potom bozy hlas ufflyffyech,
285 an wola z ffwe welyke ffyly:
tot gefft ffynaczyek moy myly,
gyeffto my ffye dobrzye fflybyl,
neb my gefft wzdy pofflufen byl.

Tunc centurio ad Iefum dicit.

- Myfftrzye, pane, ffaffytely,
290 wffyemo||huczy ffitworzytely, 2^b (1. sl.)
me dna dyetye ffylnye lama,
to twa mylofft gedno ffama
rychle moz vzdrawyty,
acz ffye raczys ffmylowaty.

Johannes (m. Iefus) ad eum dicit

- 295 Ya tam ynhed bez meffkanye
pro geho przydu vzdrawenye.

Item centurio.

- Pane, nyeffem hoden tomu,
by ty wffyel do mehu domu,

270. prawy: m. prawyl.
272. chybný verš; viz 248.
277. krztyl: rým kusý.
279. nebeffa: v rkp. *nebeffa* nebeffa.
282. czyeffa ffye: snad m. *czyekagve*.
297. nyeffem: m. neyffem.
298. mehu: m. meho.

- ale racz fflowem przykazaty,
300 a z nemoczy kaz mu wfftaty,
neb czo ty kazyes, to wffye ge,
twe ffye moczy nycz neffkryge;
neb ya czlowyck ffyem pod moczy,
kdyz przykazy ktore wyeczy
305 fluham ffwym, chtye gy gmyty,
ynhed my ffye muffy zdyety;
a tomu rzku: dy tam,
gynym take ffyem y tam,
tot ffye ffitanye po me woly.
310 Takez angely nykoly
neuczynye nez po woly,
czo ty, tworczye, gym przykazes;
neb tve panfftwye gyefft ffwyet wes.

Iefus ad populum dicit.

- Zayffte ya wam to prawy,
315 czoz w ydowffkych knyhat znagy:
takez ffem nenalezl wyery,
podle cznoffty geho ffmyery,
yako pohana tohoto;
tot prawym wam proto,
320 ze mnozy przydy od wchoda
ffluneczko y zapada,
y budu otpoczywaty,
z bohem wyecznye przyebywaty,
kromye czaffu bez konanye,
325 tu, kdez wyecznye kralowanye,
gehoz radoffty any oko
any ffrdczye any vcho
nykdy prawye nepoznalo,
acz ffye pro to gefft kdy yako;
330 chtye zwyedyety ty rozkofty,
blazye take kazde duffy,

306. muffy: v rkp. *mane* muffy.
308. gynym: v rkp. *gvmz* gynym.
315. w ydowffkych: v rkp. *wzvdoff* w ydowffkych knyhat m. *zydowffkych*
knyhach.
320. przydy: za przydu.
321. ffluneczko: snad za ffluneczneho.
329. yako: m. yalo.
331. take kazde: v rkp. *ka* take kazde.
331-2. verš porušený.

- ze przy take kdy duffy
gefft przy take byty chwale
v namocznyeffyecho krale.
335 Ale zydowffty ffynowe
pro newyery negednake
od kralofftwye odluczyenye
wyecznye budu wyrzyeny,
tu kdez placz a fkrzecht zubowy,
340 bez chladnoffty ohen nowy,
genz wzdy muczye bez myloffty;
fmrdate tam propaffty,
tu kdez dna nedolety,
donyz budu w neby ffwyety.

Johannes (m. Jesus) centurioni dicit.

- 345 Gdy a uzyw ffwe wyery,
neb gyz bezze wffye ffpery
wolas | podle firdczye ffweho, (2. sloupec)
naleznos gey gyz zdraweho.

Centurio dicit.

- Gyz ffye wyeru naplnylo,
350 czot nam pyffmo gefft fflybylo
Ot yaffyaffye cztneho,
proroka nematneho,
genz powyedal bez omyla:
ey przyde angeffka ffyla.
355 Gyz gefft przyffel nas ffpafflyel,
wffyech nemoznych vzdrawytel,
wffye nemoczy,
komuz raczy, moz ffpomoczy;
gemu bud na wyeky chwala
360 od nas hrzyeffnych wzdy nemala.

334. čti najmocnyeffeho.
337. čti odluczyeny.
339. placz: v rkp. pi placz.
351. yaffyaffye: m. yffayaffye.
354. angeffka: m. angelfka.
355. ffpafflyel: m. ffpafytel.
357. verš neúplný.

Tunc centurioni occurrunt suum sanatum puerum nunciantes.

- Pane, racz daty kolacz,
przyefftanez twy gyz wefftken placz,
zdrawot gefft gyz dyetye gyffte,
to ya toby prawy zwyefftye
365 wo tzzety tak hodynu,
w tom ffye ff prawdu nycz nemynu.

Centurio dicit.

Gyfftye, kdyz ffe mnu gefft mluwyl,
me dyettatko geft vzdrawyl.

Tunc leprosus dicit medico remocius.

- Pane, chczeffly mye vzdrawyty,
370 malomoczeffenfftwye mozes mye zbawyty,
abych vmrzyel nebyl lydu,
ffkrzye twu mocz toho zbudu.
Oczyfftyz mye ty hrzyeffneho,
bych tye chwalył, tworczye ffweho.

Jesus dicit.

- 375 Bud zdraw yako kazdy zdrawy,
wffak ffyem przyffel pro hrzyeffne wy;
dyz przyed knyezy, buoha chwale,
nepronaffyege nykdez dale,
a przyed knyezy ffye vkaz tam
380 a ff ofyeru wendy w chram,
yakk przykazal gefft moyzyes,
ty wzal, yakk rozumyes.

Et uadit ad templum.

- Dyekugyt, buozye, tve myloffty,
zes my teto fffarzyedoffty
385 dneffny den raczyl zbawyty
a mrzkoffty mye ommyty;
ffkrzye tweho wyeczneho ffyna
ffnatat bude naffye wyna.

362. twy: m. twoy.

365. tzzety: m. trzety.

370. malomoczeffenfftwye: m. malomoczenfftwye.

Demum contractus cum aliis infirmis.

Yeffu cryffte, bozy ffynu,
 390 kaz, at mye gyz fftaroffty mynu,
 vczyn ffie mnu mylofft z bolefftywym,
 przyelys chromym y kulhawym,
 poprzye my prweho zdrawye,
 at o tobye zyde prawye;
 395 ychoz ke drzyewy moczy,
 komus raczys, mozyes fipomoczy;
 opatrz k tomu gyne take,
 geffto lezye . . . . .

389. cryffte: v rkp. zkratkou xpe.

391. ffie mnu: v rkp. f i w e m m ffie mnu.

393. poprzye: m. poprzyey.

395. ychoz: snad za yskož. — ke drzyewy: snad ke drzyewnye.

VII.

Tegernseeský zlomek.

(Tegerns.).

V dvorní knihovně Mnichovské našel r. 1879 J. Truhlář dvě dvoulístí papírová, která se původně nalézala na deskách latinského rukopisu darovaného r. 1497 klášteru Tegernseeskému. Podle jazyka a písma pocházejí tyto zlomky asi z polovice XV. st. a jsou nedbale přepsány z nějaké předlohy starší. Obsahují úryvky z hry *na Boží tělo* a na *neděli květnou*. Vydal je J. Truhlář v Čas. Č. Musea 1892, str. 35.

Angelus ad Heliam veniens dicit vicium. 1^a

Wftan, czlowyecze, ze fpanye;
 Wezrzyel geft boh na twe lkanye.
 Aby fie nycz nemuczyl,
 Any fobye welmy teknoft cznyl,
 5 Poflal me boh k tobye;
 Kazal my zgewyty w tey dobye,
 Aby ffel wilkuorzye,
 Tu odpoczynul na horzie,
 Tu wzal poffylenye,
 10 Napoy y nakrmenye.

Et videns ibi Helias panem et vas oley et dicat vicium.

O welika bozye myloffty!
 Komuz raczyff, mozeff fipomocy.
 Toho nykdy nezapomnyz,
 Kdyz raczyff, tehedy zmyenyz.

4. cznyl: místo czynyl.

5. me: místo mye.

14. tehedy: místo tehdy.

- 15 Mye welmy imutneho
 A k tomu przyelyf laczneho,
 Mye dywnye racyls nakrmyty
 A w mey mdlobye poffylyty.
 Giz poydu fylnye y weffe
 20 Kamz koly mye boh poffle.

(Jesus.)

- Opiet prawym weff . . .
 Czoż moczy otcze fweho wyem,
 Ze my fełal na tento fwyet,
 Dawage wfem take kwyet:
 25 Kdoż bude w ktery w nuznofty
 Przybywaty neb w truchlofty,
 Mne bude na pomocz zadaty
 A w to pylne wfyłowaty,
 Toho ya kazdeho
 30 Poffylym y laczneho
 Chlebem czela fweho,
 Wyérnye na krzyzy vmrleho.
 Tyem nakrmem fylle bude,
 Radofty me nykdy neubude.

Item Jesus vocet Moysen et dicat.

- 35 Moyzyffy, moy wyerny fluho,
 Nemez kay przyeleff dluho,
 Wywed moy lyd ftrafty, ||
 Neday gym myety vffafty, 1^b
 Mem otczom zwolenym
 40 Y wfyem gynym mem.
 Day gym vtyeffyenyete toto chwyle,
 At f tebu budu myle.
 Ktoż tebe pofflufny budu,
 Toho ya vtyeffym bez bludu.

19 weffe místo wefele.
 21. Na konci vytroleno.
 23. my: m. mye.
 34. Radofty psáno Rad^ofty.
 37. ftrafty: m. z ftrafty.

Moyses veniens ad Jesum dicit.

- 45 Pane bozeye wfyemohuczy,
 Lyd twoy horuczy
 Czafto mne nepofflucha,
 A newyem, czym fye zatucha.
 Kdyz ya ot nych malo odgyedu,
 50 Ynhed fye gynak obeydu.
 Protoz profym tve mylofty
 Y tve welyke plnofty,
 Racz my fweho fluchu vflyfyety,
 Bych mohl tw mocz myety,
 55 Zda te lyd twrdy,
 fwe myffly welmy hrdy
 Mne owffyem pofflechy twym kazany.

(Jesus) ad Moysen dicit.

- Moyfeffy, moy wyerny flucho,
 Nezday fye tobye dlucho,
 60 Potray toho malo,
 Zda by fye ot nych lepe ftalo,
 Spomenuly na me dyenye,
 Gyeffot gym wyernye mynye.
 Protoz dy tam k nym gyeffyete,
 65 At foby nycz neffyeffyete.

Moyses transeat ad Judeos et dicat coregendo*) eos.

- Boh my gye poffal k wam
 A kazal powyedyety wam,
 Abyfte mne poffluffny byly,
 A gynak toho neczynily,
 70 Nebt gyeff wam myloftywye welmye,

*) Coregendo psáno nezřetelně; písař napsal coregendo a y opravil hned v e.

46. horuczy psáno nezřetelně.
 49. odgyedu: m. odehydu.
 53. my: m. mye. — fluchu: místo fluhu (srv. 58).
 55. te = ten.
 56. fwe myffly: m. w fwe myffly.
 57. pofflechy: snad m. pofflechl by.
 63. mynie: m. myni (1. osob.).
 65. neffyeffyete: m. neffyeffyete.
 65. foby: místo foby.
 66. my: za mye.

Abyšte chwaly gyeho gmye,
Pakly wam bude potrzyebye gyeho,
Abyšte nemyely mezy fobu zleho.

Kdy fye hrzyechow nevchowame 2^a

- 75 A gyeho mylofty fye kochame,
Tedy gye hotow nam to dawnye
Poprzyety nebefkeho kralowanye
Gyenz fme fye tuto sebraly,
Abychom to na myff braly
80 A wyeczny zywoť obdrzyzely.
A f tu myloft kazdy waff
Pozehnay fye kazdy z waff,
By nam to boh raczyl pomoczy,
Otcz, fyn, fwaty duch wffymohuczy.

Deinde procedant tres reges et primus videlicet Baltazar dicat pro omnibus.

- 85 Bohday myety dobry den, dyetatko myle,
Pyekne, kraffne y vdyele!
Z dalekych fyme wlafty k tobye przyfly,
Neb fme to dobrzye znamenaly
Skrzye hwyezdu fwytetu,
90 Welmy gaffnu a vdyelu,
Ze fty pan nade wfyemy pany
Y boh nade wffye bohy nazwany.
Ty fye raczyl f cyfte dywky narodyty,
A wffyechen fwyet wykupyty.
95 ... myru a zlato
A k tomu y kadylo
Tue mylofty ofyrugyemy
A kralowftwye w tu mocz wzdawamy,
Aby to raczyl myle przygyety

71. chwaly: za chwalyly.

74.—84. Bez pochyby konec výjevu pastýského. — 74. nevchowame: m. vchowame.

76. dawnye psáno nezřetelně; snad třeba opravit: za to dawanye.

78. fye : psáno fy^e.

79. myff: m. myffl.

81. Verš nějak porušený. — miloft: v rkp. psáno miloftu.

95. Počátek vytrolený.

98. w tu: m. w twu.

- 100 A nam naffye hrzyechy odpufyty.
Protoz proffyme twe mylofty
Y twe welyke welebnofty,
Aby nam raczyl pozehnanye daty;
Neb fye mamy gynu czyeftu braty.

Jesus respondet — parvulus Jesus.

- 105 Kraly myly,
Z dalekych wlafty przyfly,
S tych darow dyekugy wam,
A nebefke kralowftwy wam dam.
Protoz budez pozehnay
110 A wffyeh hrzychow zbaweny.

Deinde vadant circum ecclesiam. Et sic est finis istius ludi etc.

Incipit ludus in die palmarum. Primo exeat Jesus cum 2^b XII. apostolis in processione transeundo ad Jerusalem cum sacerdotibus cantantes „Collegerunt“, et illi cantent litterati cum eis, qui sciunt cantare. „Collegerunt pontifices et pharisei concilium et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum, sic omnes credent in eum.“ Tunc cayphas cantat cum Anna et synagoga cum clamore: „Ne veniant romani et tollant nostrum locum et gentem.“ Annas pontifex cantet cum clamore: „Unus autem ex ipsiis Kayphas nomine, cum esset pontifex anni illius, prophetavit dicens“ — et dicit rycmum:

- Raczte wffyczkny malo pomlczyety,
Czo ya wam chezy nayprwe powyedyety,
Ze tento naff cztny bylkup Kayffaff,
Byeffe vftawen toho leta a ten czaff,
115 Gest prorokowal gedno prorokowanye,
A to nam welmy zle nenyte:
Ze lepe gyest gednomu czlowyeku fnyty,
Nezly wffemu fwyetu za(hynuty).

Finito rycmo Cayphas incipiat tam grossa voce demonstrando super Jesum furiose digito et super turbam: „Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo et non tota gens pereat.“ Et dicit rykmum monstrando digito super Annam et deinde super Jesum:

107. S tych: asi m. S tyech.

109. budez pozehnay: asi m. budtez pozehnany.

Czoż tento bykyp Annas, muz cztny,
 120 Prawyl geft o mem prorokovany,
 To wfieczko geft prawdu prawyl,
 Neb geyft o tom dobrzye a gyfye vyedyel,
 Ze lepe geft gednomu czlouyeku fnyty
 Nezly wflemu zydowftw zahynuty.

*Deinde apostoli incipiant in transeundo et cantent: „Ab illo ergo
 di cogitauerunt interficere eum dicentes: Ne for(te)“. Temptator dicit
 ad Jesum ducens eum ad montem.*

VIII.

Klementinský sborník her velikonočních.

(Div. Klem.)

V kodexu knihovny Klementinské v Praze sig. XVII. E. 1 zachovány jsou tři hry velikonoční. Vedle nich jsou v kodexu ještě jiné kusy, z nichž možno vysvětliti dobu, kdy byl napsán. V letaniích na fol. 256 přichází totiž modlitba za krále Ludvíka, „ut regem nostrum nomine Ludovicum dominus conservet“. Z toho plyne, že sepsání jeho stalo se v l. 1516—1526. Mimo to nalézá se v něm také „Responsorium Johannis Hus“, což zase svědčí o původu husitském. Husitský ráz úpravy nápěvů v hrách dramatických rovněž to potvrzuje.

Jak jsem se již v úvodě zmínil, možno z některých míst bezpečně usuzovati, že hry tam obsažené v některých částech zakládají se na předlohách starších. Svědčí o tom zřejmě některé zvláštnosti grammatické, podle nichž možno klásti původní složení předpokládaných předloh starších až do 2. polovice XIV. st. Ačkol v ráz jazykový i v partiích starších značně je změněn a stavu jazyka na poč. XVI. st. přizpůsoben, přece nejsou stopy starší fáse jazykové zcela vyhlazeny. Jeví se to jmenovitě v rýmech.

1. osoba praes. tř. 3—5 má často v rýmech koncovku *i* místo pozdějšího *m*: dějí — umějí (C 103—4), pravi — krávy (C 128—9), leci — na pleci (C 132—3), králi — chváli (C 271—2, 279—80, 881—2), práci — ukráci (C 640—1), ostříhali — nechváli (C 770—1); mimo rým: chlubi (C 575).

Nepřehlasované *iu*, *iú* třeba předpokládati aspoň v těchto rýmech: majíce — nemohúce (A 156—7), lidé — orudie (C 317—8), v lidé — súdie (C 360—1).

Na *ó* nerozložené ukazují rýmy: mohu — buohu (C 319—20), buože — zboží (A 351—2), wskuoře — hoře (C 526—7), zhuoru — vzdoru (C 255—6), koli — vuoli (C 366—7, 542—3, 805—6), vóli — nikoli (C 323—4). O starší

fasi jazykové svědčí dále rýmy: sebu — dobu (C 410—1), z hrobu — s tebu (C 738—9).

Hojné doklady na pravidelnou přehlásku *a -ě* a na nezúžené *ie*, jakož i četná imperfekta a aoristy podávají další svědectví, že skladatel vážil z předloh starších. Pozoruhodno je, že nejvíce archaistických tvarů vyskytuje se ve hře C, nejméně v B.

V kodexu nalézají se tyto skladby dramatické:

A. *Třetí hra tři Marii.*

B. *Rozšířená hra tři Marii.*

C. *Hra o vzkříšení Páně.*

Všecky tři vydal Hanuš v Oster-Spiele, str. 46 a d., ale neúplně a často chybně. Popis rukopisu viz tamtéž, str. 41—6. Srv. J. Truhlář, Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a univ. knihovny Pražské. Praha 1906. č. 177.

V rukopisu užito hojných zkratků, z nichž hlavní jsou:

1. *ra*: *pwa* B 310, *pwie* A 227, *pwiti* B 2, *pwiechu* C 631, *pwdu* B 326, *miš* = *mistra* B 59, *ipiti* = *trápiti* B 48, *zdwi* = *zdraví* B 94, *zpwuge* A 57 a j.

2. *r*: *vtw'd* = *utvrď* A 406, *zt'atili* A 72, *nayk'affi* = *najkrasší* C 53.

3. *ro*: *p* = *pro* A 157.

4. *m*, *n*: *mā* A 199, 202, *nā* A 13, 46 a č., *bychō* A 30, *powi* A 63, *w niē* A 215, *samý* A 284, *w ftrziebrnē* C 194, *ženā* C 191 a j.; *kamē* A 107, *flūcze* A 56, *gēž* A 57, *proftraña* B 16, *pañy* C 253 a j. — *ge^v* = *jemu* A 105, *to^v* A 133, *gedn^v* A 168, *me^v* A 252, *ma^o* = *máme* A 545, *itara^o* = *staráme* B 69, *ocžia* *fwy^a* B 339, *przelliczē* C 797, *o chra^v* = *o chrámu* B 78, *do^v* = *domu* B 247, *geruzale^a* B 92 atd. — *paⁱ* = *paní* A 3, *fy^a* = *syna* A 90, *neⁱ* = *není* A 253, *wier^o* = *wierné* A 406, *nowi^v* = *nowiny* A 497, *že^v* = *ženu* C 219, *nefta^v* = *neftanu* C 314, *obi^vli* = *obinuli* A 424, *a^a* = *ana* C 181, *hube^a* = *hubená* B 308 atd. — *vtieffeⁱ* = *utěšení* A 24, *pokoleⁱ* A 36, *zpiwaⁱ* B 16, *znameⁱ* B 299 a j.

5. *ho*: *me^o* A 202, *íwe^o* A 25, *wífe^o* A 580, *mno^o* A 8, *to^o* A 45, *ge^o* A 68, *ko^o* A 124, *nebelke^o* A 26, *míle^o* A 34, *mrtwe^o* A 100, *boží^o* A 90 atd.

6. Před koncovkou *-i*, *-la*, *-lo* pravidelně se vynechávají slabiky, jako *va*: *boyoⁱ* A 417, *milo^{la}* A 141, *zpiⁱ* A 90, *lito^{lo}* B 119, *vkržizoⁱ* B 198 a j.; *vi*: *mluⁱ* B 73, *praⁱ* B 78, *vzdraⁱ* A 254; *by*: *neⁱ* B 196, *ueⁱ* B 197; *mě*: *neⁱ* B 86; *pi*: *podstuⁱ* A 177, *wykuⁱ* C 725; *še*: *fliⁱ* B 85; *ti*: *wraⁱ* C 884; *ni*: *neucžiⁱ* B 42 a j.

7. Před inf. *-ti* se rovněž často zkracuje: *obraczo^{ti}* B 8, *przeby^{ti}* B 341, *zwie^{ti}* = *zvědětí* A 277, *po^{ti}* = *povědětí* A 330, *mlu^{ti}* = *mluviti* A 383, *zname^{ti}* B 152, *pra^{ti}* = *praviti* C 408 atd.

8. Před *-t*: *ži^t* = *život* A 417, *ra^t* = *radost* B 108, *mi^t* = *milost* A 228, *mi^{ti}* = *milosti* A 240 a j.

9. V koncovce *-tel*: *fpafy^t* = *spasitel* C 907, *vzdra^{le}* = *uzdravitele* A 498 a j.

10. Před *-ni*: *kralo^{nie}* = *kralování* C 916, *pozdraⁿⁱ* = *pozdravení* B 201, *znaⁿⁱ* = *znamení* B 194 a j.

11. Jiné zkratky jsou: *fo^o* = *sobě* B 66, *podo^{no}* = *podobné* B 87; *wyfwo^{dij}* = *vysvobodí* B 67; *buo^a* = *buoha* A 560, *buo^v* = *buohu* B 43 a č.; *poslucha^{cz}* = *poslouchajíc* B 55, *fpiwa^{cz}* = *zpívajíc* B 333; *chwa^v* = *chválu* A 415; *na^{bi}* = *na nebi* B 313; *k^w* = *krev* A 291; *k^z* = *když* A 291 a č. *kte^k* = *kterak* B 84, *fmu^{no}* = *smutné* A 19; *t^o* = *tvé* A 406, *tako^o* = *takové* B 139, *tôlyffi* = *tovaryši* B 201; *blahofla^{no}* = *blahoslavené* A 338; *przipra^{ho}* = *přípraveného* B 319, *newyge^{ch}* = *nevyjevich* C 803; *mlu^{te}* = *mluvíte* B 202; *czlo^k* = *člověk* B 215, 249 a p.

12. Z jednotlivých slov uvádím ještě: *S^{te}* = *svaté* A 22, *S^{ch}* = *svatých* A 39, *S^v* = *svatú* A 176, *S^o* = *svatého* A 598 a j.; *trzi^t* = *tříkrát* B 141; *zmr^{ch}* = *z mrtvých* A 37 a č., *gt* = *jest* A 20 a č., *xps* = *Krystus* A 82 atd.

Pisatel rukopisu často psal nad *i* a *y* čárku (místy tečky), ale počínal si při tom zcela libovolně, tak že to pro kvantitu nemůže míti žádného významu. Proto jsem v prepise od toho upustil a místo čárky kladu pouze tečku.

A.

Incipit ordo trium personarum in die resurrectionis domini 135^b sepulcrum visitantium. *)

Et primo finito ultimo respon|orio persone egrediuntur de capella et canunt versum ultimum respon|orii, illius scilicet: „Et walde“ etc. cum „Gloria patri“ repeticionem respon|orii semper continente. Moxque post hoc chorus incipit antiphonam: „Maria Magdalena“. Qua finita persone procedunt versus sepulcrum cum antiphonis, que sequuntur etc. Tunc primo**) unus dicit rykmum: ||

Panný! pani, poftupaýte 136^a

A dale fe rozftupayte,

Neb fe tudý magi trzij krafne pani brati,

A gežíffe ukržizowaneho hledati.

5 Panný, pani fe rozftupagi

*) Provozovací návody jsou psány červeně. Texty proloženým písmem vysázené jsou v rkp. opatřeny notami.

**) V rkp. P^o, což Hanuš vykládá jako „praeco“. Pro takový název hlasatele není však jinde analogie.

A babky wždy meffkagi.
 Procz wy babký meffkate,
 Zdali mnoho mazanczuow mate?
 Pomohut ya g'ch odrefti wam,
 10 Nebudelit kde blize, ale do f'kolý k nam.

Dum tranfillet fabatum Maria
 mag(da)lena et maria || Jacobi 136^b
 et falome emerunt aromata.
 Ut venientes vngerent Jefum,
 alleluia. Alleluia.

Omnes tres perfone canunt.

Et || valde mane vna fabatorum 137^a
 veniunt ad monumentum ortoiam fole.
 Gloria Patri et filio et spiritui
 sancto. 137^b

Prima perfona canit r̄c.

Omnipotens pater altiffime,
 Angelorum rector mitiffime,
 Quid faciemus nos miferime?
 Heu! Quantus est nofter dolor!

Hofpodine vffemahuczý,
 Angellky krali žaduczý,
 Czo nam nebohym fobie zdítij,
 Když tebe nemuožem mitij? 138^a
 15 Ach, kteraka nafte nuzé.
 Nebudeli tebe nadluze.

Wffemahuczý otcze prženaywýffi,
 Ty angelský krali přezaduczý,
 Czo včzin:me my fmutne zený?
 20 Auwech! Jaka geft nafte boleft. *)

Secunda perfona canit ricium. 138^b

Amiffimus enim folacium,
 Jefum criftum Marie filium.

*) V rukopise následuje ještě jednou recit. strofa: *Hofpodine, vffemahuczý* etc.

Ipfie erat noftra redempcio.
 Heu! Quantus eft nofter dolor!

Stratili fme nafte v tie || ffeni, 139^a
 Jezu kryfta, fwate marži fyna,
 Neb on geft byl nafte vtieffeni.
 Auwech, yaka geft nafte boleft!

25 Ztratili fme miftra fweho,
 Jezu Krýfta nebeskeho,
 Genž geft trpiel za ný
 Na fwem tiele hrozne rany.

Persona dicit iftum rykmum.

Angelus canit ant.

Sed eamus vngentum eme i re, 139^b
 Cum quo bene poffimus vngere
 corpus domini facratum.

Ale podme mafti kupovati,
 30 Kteruz bychom mohli vleczítij
 Tielo pana przefflawneho.

Leta Syon laudans. *) ||

Polpieffmy mafti kupiti, 140^a
 Giz bychom mohli vleczítij
 Tielo nafteho tworcze mleho,
 35 Od židu vmucženeho.

Angelus canit apud fepulcrum.

Leta Syon, laudans plaude.
 renouata terra gaude,
 agens deo gracias.

Iftam antiphonam debet cantari Angelus apud fepulcrum poft „Sed eamus“.

Bud' wefelo wffeczko lidfke pokoleni,
 Wftalt geft Krýftus z mrtwych nen'j,
 Ten geft pekla poboyowal
 A otczuow fwatych s febu duffe poýal.

*) Zbytečně zde napsáno.

38. poboyowal: v rkp. Poboyol.

Prima persona dicit rykmum.

- 40 Poflechmietež, feřtrý milee,
 Kterake to zpiwani flýřime etc. |
 Radořt diwmu wyznawagicz, 140^b
 Že pan z mrtwych wřtal, tak prawicz
 Neb ya gdu, napřzed pořpiffim
 45 A toho gřtotu lepřř zwim.

Prima persona canit.

Heu, nobis internas mentes
 Quanti pulsant gemitus
 pro nostro consolatore,
 Quo priuamur misere,
 Quem || crudeles Iudeorum 141^a
 morti dedit populus.

- A wwech nam, mily Jefu Kryřte,
 Yaký řmutek mame pro tie,
 za nafeho tieřřitele,
 Gehož řme my zbaweni bidne,
 50 Gehož lid kruty ři || dowfky 141^b
 na řmrt wýdal ze zlořtu.

- Ach nafše welika truchlořtu,
 Když tak przezaduczeho hořti,
 Spafýtele řme ztratili,
 55 Gehož řu řde vmucžili.

Angelus canit.

Veni defiderate,
 Veni criste amate,
 Veni patris gloria,
 Veni sanctorum corona. ||

- Giž ře řlunce wykřtwieczuge, 142^a
 Neb ten, genž nebefa zprawuge,
 Neprřitele mocnie geřt poražyl,
 A řidu wykupeni nawratil.

Tunc secunda persona ad terciam.

- 60 Neřřyřřti řobie, řeřtra mila,
 Puozofřtati tuto fama,

- A ya k hrobu napřzed pořpiffim,
 Yake tamto řpiwani flýřim, tobie powim.

Prima persona canit.

Iam percuffo ceu pařtore
 oues errant misere,
 Sic magifiro difcedente |
 turbantur difcipuli. 142^b
 Atque nos abfente eo *)
 dolor crefcit nimius **)

- Když biteho yakžto pařtýrže
 65 owcze bludi hubene,
 Tak my miřtra nemagicze,
 Bo řleřt magi apořřtole, 143^a
 ý nam geho nemagicžým
 boleřt rořte prřiliffna.

- 70 Appořřtole miřtra řweho
 A my krale nebefkeho
 Ztratili řme po hrřichu,
 Protož nam neni do řmichu etc.

*Secunda persona dicit.***)**Canit angelus circa ſepulcrum.*

Qvis eſt Iſte, qui venit cum gloria,
 Cum quo ſanctorum copia 143^b
 peragitat celi palacia.

Angelus dicit Rykmum.

- Kto geřt tento mocny pan,
 75 Genž ře berze tak řlawnie k nam,
 Mage angeluow mnořřtwi za řebu,
 Neřucze wřřeczku řlawu z řebu?
 Wřřeczky wiczý gim pořřupagi,
 80 Nebefa ře řamý otwiragi,
 A zda geřt toto kral naymocnieřřti,
 Geřifs kryřtus nayduřřtoňnieřřti,

*) V rkp. chybně: *oos*.**) V rkp. chybně: *minimus*.

***) Vztahuje se na recitované verše předcházející.

63. Rymovalo se: *pořpiffim* -- *řlyřim*; *tobie powim* jest pozdější dodatek.

Racžíž přžigiti nafše prozbý k fobie,
 Kterez mý ditký vzdawame tobie,
 85 Genžs ofydlo pekelní
 Racžil fetržiti není.
 Wýwedffti nas z nieho,
 Okazugefs czeftu kralowftwi fweho,
 Daý, býchme tie wždý w niem chwalili,
 90 O wzkržiffeni fy na božího pisen zpiwali. ||

Tercia perfona canit. 144^a

Sed eamus et ad eius
 properemus tumulum.
 Si dileximus viuentem,
 diligamus mortuum.
 Et vngamus corpus eius
 Oleo sanctissimo. ||

Ale podme nemeffkagicze. 141^b
 k hrobu fe přžibližugicze.
 Milowali fme žiweho.
 milujmež ý mrtweho,
 95 a pomažme tiela gehu
 Olegem na ýfwietie ýffim. ||

Polpieffme k hrobu miftra fweho. 145^a
 Na nas welmi lafkaweho,
 Milovali fme žiweho.
 100 Milugmež take mrtweho.
 A na to fe pilnie fnažme.
 Geho tielo dralu mafti zmažme etc.

Omnes tres persone canunt apud sepulchrum.

Quis reuoluet nobis ab hostio
 lapidem, quem tegere sanctum
 cernimus sepulchrum? |

Prima perfona dicit Rykmum. 145^b

Ach, kto nam ten kamen odložij,
 Gimž geft přžikřýt hrob božij,
 105 Chceme genu to dati,
 Czo na nas fmi požadati.

Omnes tres persone canunt apud sepulchrum.

Kto odwali nam kamen ode dverži
 hrobowych,
 gimžto přžikřýty fwaty wjdime
 hrob buožij? |

Angeli canunt in sepulcro etc. 146^a

Quem queritis, o tremule mulieres,
 In hoc tumulo plorantes?

Unus angelus dicit.

Cztne pani, koho wý zde hledate,
 110 a procz fe tak fmutnie mate?

Angeli canunt.

Koho hledate, o truchliwe žený,
 w tomto hrobie placžicze?

Personae canunt apud sepulchrum.

Iesum Nazarenum crucifixum 146^b
 querimus.

Gežiffe nazaretfkeho vkrž zowa-
 neho hledame.

Secunda perfona dicit.

My hledame miftra fweho.
 115 Gež ffe nazaretfkeho,
 Genž geft trpiel za ny
 Na fwem tiele hrozne raný,
 Genž geft w tomto hrobie položen,
 Tomu geft dnes trzeti den.

Angeli.

Non est hic, quem queritis,
 Sed cito euntes nunciate 147^a
 discipulis eius et petro,
 Quia surrexit Iesus.

120 Nenit zde, gehož hledate,
 Ale brzo gducze zwieftuýtež to

vczednikuom gehu y petrowi, ze gefť
wřtal z mrtlych pan Ježířs. 147^b

Unus angelus dicit.

Koho wý pani hledate,
125 Toho giř w hrobie nemate,
Ale do gallilee fe ptayte,
Petrowi a giným vczednikuom wiedziti dayte,
řet gefť pan gežířs z mrtwych wřtal
A do gallilee fe bral etc.

Iterum angeli canunt.

Venite et videte locum, vbi pořitus
erat dominus, alleluia, aeua.
130 Prřiřtupte a ohledayte miřto, kteřto
polořen ¶ byl pan nařř, aeua, aeua. 148^a

Unus angelus dicit.

Podte, miřto ohledayte,
A tomu lepe uwierřte,
kdeř tielo řwate leřelo.
135 Geř gefť w nowie z mrtwych wřtalo.

Tunc tertia perřona dicit.

Wý, řeřřicřky, domuow dieta,
A řa zde budu bđiti ař do řwieta,
S prawu wiewu hledagicřý
A řwým řrdczem řtazugicřý,
140 Zdali bych gehu kde optala,
Gehoř řem drřiwe milowala.
Buowýřelnay, mile pani,
Mniet giř nebude do řpani,
Muřymť fe tam hned braři,
145 Kde bych ho mohla optati.

Duc perřone vadunt cantantes et tertia lucet.

Pan Ježířs naffe wýkupeni. 148^b
racřiř pro krřiřřtianiřke řpafeni
dati fe na krřiři truditi,
cřtie nas tudý obřiwiři.

150 Tiet prřemohla milořřiwofť,
by neřř naffe prohrřiřřeni, ¶
gľa buoh racřiřs byři cřlowiek, 149^a
wtielil řy fe w pořledni wiek.

Wřřak boleřřne ptani tebe
155 řřýřkagi prřiřřis řobie,
mařři drahe magicze
a w hrob pro kamen nemohueze.

Gezu krřiřřte řpafyřeli. 149^b
wřřech hrřiřřnych wýkupiteli.
160 geřřs nas řwu krwi wýkupil,
kdyř prřehorzku řmrt podřtupil.

Na krřiři pro nas vmirage,
hrřiřchy naffe obmýwage,
racřiř fe nam v řkazati 150^a
165 a nas řmutne vřieřřiti.

Chwala oteřý buohu ý řynu,
milemu duchu řwatemu,
wřře gednomu hořpodinu,
na wieký pořehnanemu.

Jeřu nořtra redem řpeio. 150^b
amor et desiderium,
deus, creator omnium,
homo in fine temporum.

Qve te vicit clementia,
ut feres nořtra crimina,
crudeli*) mortem paciens, ¶
vt nos a morte tolleres. 151^a

170 Gezu naffe vřieřřeni,
Tys pro krřiřřtianiřke řpafeni
dal fe na krřiři truditi,
cřtie nas tudý obřiwiři.

Secunda perřona dicit Rykmum.

Gezu kryřte wýkupiteli,
175 Wřřech hrřiřřnych řpafyřeli,

*) crudeli m. crudelem.

Genžs nas ſwu swatu krwi wykupil, †
 Kdžs vkrutnu ſmrt pro nas podstupil, 151^b
 Na kržiži vmirage,
 Naffe hržichý obmýwage,
 180 Racžiz ſe nam vkažati
 A nas ſmutne vtieffiti.

Due perſone canunt euntes.

Ad monumentum venimus gementes,
 angelos domini fedentes vidimus
 et dicentes, Quia ſurexit Jeſus.

Prima perſona dicit Rykmum. 152^a

V hrobu ſme býli placžicze,
 Naffeho miſtra hledagicze,
 Angely ſme fedicze widieli,
 185 A tij ſu nam tak powidieli,
 Že gežiſs z mrtwych wſtal
 A to wam powiedieti kaſal.

U hrobu byli ſme placžicze a kwilicze,
 angeli božie fedicze widieli ſme
 190 a rzkucze, ze geſt wſtal z mrtwych
 pan Ježiſs.

Tercia perſona canit. †

Pro buoh racžte poſtupati, 152^b
 Racžte mi tam ſmutne ženie vkažati,
 kte bych mohla ſwego miſtra naležti,
 Genž geſt ſpaſytel nazwaný,
 195 na ſwem tiele trpiel geſt hrozne raný,
 za nas za wſſeczky hržiffne krzeſtianý. †
 Auwech zli žide a newierni, 153^a
 zahubili ſu mi miſtra neni,
 komuož ſe mam ſmutna vtieffiti?
 200 Pycž mie kwitij ý korženi,
 pycž mie trawa, lilium, wſſe ſtworženi,
 kterež ýa mam pro meho ſpaſytele nýni. †
 Pycž mie ſkale, wody ý morze, 153^b
 ý wſſeczko ſtworženi meho horze,
 205 Kterež ýa mam pro tie, milý buože.

185. powidieli za powiedieli.

Maria dicit Rykmum.

Ach bieda mnie, ſmutne ženie,
 Nemagicz nižadneho vtieffeni!
 Ztratila ſem miſtra ſwego,
 Gezu krýſta nebeſkeho,
 Genž geſt byl vtiecha ma,
 210 A ya geho hržiffnicze hubena,
 Czo mi geſt fobie zditij,
 Newieduczý ſe kam diti.

Maria canit antiſſonam.

Cum veniſem vngere mortuum, 154^a
 monumentum inveni vacuum.
 Heu, neſcio recte diſcernere,
 vbi poſſim magiſtrum querere.

Kdžž ſem † pržiſſla lecziti mrtwego, 154^b
 215 nadjidech hrob a w niem nižadneho.
 Auwech nemohu prawie zwiedieti,
 kte bých mohla geho miſtra naležti.

Maria dicit antiſſonam.

Ach, přehřiſſne mnie ženie,
 Pro mých hržichuow zaſlužení.
 220 W morži neni toliko piſka,
 Jako duſſe ma hržichy tiežka. †
 O milý naſs tworcze drahý, 155^a
 Racž mi odpuſtiti me winý!

Tunc ortulanus canit.

Mulier, quid ploras, quem queris?

Cžtna ženo, czo tak rano hledaſs,
 225 A procž ſe tak ſmutnie maſs?

Maria.

Domine, ſi tu fuſtuliffi
 eum, dicito michi aut vbi
 poſuiffi eum ut ego † eum tollam. 155^b

Maria dicit.

Cztny muži, rač mi powiedieti.
Acz muožes prawie zwiedieti.
Zda mi twa miloſt geho ſchowala.
Powiez, kde bych ja geho optala.

Ortulanus ad eam dicit.

230 Powiez, zeno, czo tak rano hledaſ
A proč ſe tak ſmutnie maſ?
Potkagili tie žide,
A neb gini zli hde,
Vežini tobie mnoho zleho,
235 Budes pykati potom toho.

Maria ad eam etc.

A ty, milý zahradniče,
A zdali newiſs mne welicze tužicze.
Pro meho mileho ſpaſitele
Geſt mi horže welike czele.

Ortulanus dicit.

240 Ženo, radim ti při miloſti.
Zapomen wiſi žaloſti.
Chowaj ſweho hoſpodna,
Gezu kryſta swate marži ſyna. 156^b
A protož nahle berž mi ſe ſ očſi pryč.
245 Nebt zlamu o hlavu tento rýcz,
A netlač mi po czýbuli.
At nedam rýczem porebuli.
A nechaj ſe mnu toho mluweni,
Nebt mi do toho nicz neni,
250 At ya ſwe dilo předeče dielam,
A ſwym ditkam chleba dobýwam.

Maria canit antiphonam.

Dolor creſcit, tremunt precordia
de magiſtri abſencia,
Qui ſana ſi uit me plenam viciis, 156^b
pulfis a me ſeptem demoniis.

Boleſt roſte ſrdcý memu na utrobie
když giž neni miſtra meho w hrobie.

Genž mie vzdrawila mne w ſcech
hržichnow, zbaw ja. 157^a
255 A jedm diabluow ode mne zapudil. Evoxue.

Gezu kryſte, ſtworziteli zadny,
Zezři na na pro twe rany,
Genžs mne hržſſnu vzdrawil
A jedm dabluow ode mne zapudil.
260 Račiz mi ſe vkažati
A ſmutku meho vkratiti.
At me wſcezký žaloſti
Obrati ſe v welike radoſti.

Iterum maria canit.

En lapis vere depositus, 157^b
qui fuerat in ſignum politus,
Munierant locum militibus,
locus varat eis abſentibus

A y ten kamen, genž geſt na hrobie položen,
265 ten geſt diwnie daleko odložen. 158^a
Gehož rýtirži ſylnie ſtržežtehu,
awſſak geho oſtržežy nemohucze.

O muog milý ſpaſýtel,
Me duſſe vzdrawiteli,
270 Tobiet ſe tiſſi ma ſyla,
Nebt ſem ya ſmutna žena býla.
O hoſpodine wſſemahučy,
Vſlyſ mne hržſſnu hržſſniczy,
Račſis mi ſwuoy obliczej vkažati
275 A mie mých hržichnow zbawiti.

Maria canit Antiphonam etc.

Když ſem přeſ czele noc chodila, 158^b
ſ placzem ptagiez miſtra ſweho,
kterehož duſſe ma milowala,
Když mieli žide ſwatek,
280 w ten weliký patek,
Okazali moc,
trapiez přiſliſ kryſta přeſ czele noc,

267. nemohucze: rým ukazuje na ſtarſi nemozecnu.
281. — z. verſe poruſené.

fwiedky fa || leffne naň zgednali. 159^a
 przed samym bifkupem rwali. bilij
 285 a na twarz geho plwali.
 Pilatowi kazali mrŕkati,
 potom s lotry vkrżizovati.
 Po fmrti nemiel pokoge ten pan.
 Ano mu od longina był kopim bok proklan. 159^b
 290 teprw nam miloft prżiffła,
 když krew f wodu z boku wyffła.
 Ktoz nema plakati,
 fe mnu hrżiffnu krýfta pana hledati,
 An každý f nim muze na wický kralowati.
 295 Na angelŕku rżecz fem nicz nedbala.
 gednó abych || nalezla toho. 160^a
 ktere hoz duffe ma milowala.

Maria dicit Rykmum.

Profym pro buoh vkaže mi fpiffe.
 At naydu kryfta geżiffle.
 300 A zdali wý geho wite,
 Nastogte, procz mi geho nepowite.
 Chtuela bych fe tam brati fama,
 At bych nalézla fweho pana.
 Dotud budu hledati.
 305 Až mi fe fmutku vkrati.
 Mamt na frdzezy weliku žaloft.
 Pane Ježíffu. obrat mi gi w radoft.

Maria canit.

Heu redemcio Ifrael. 160^b
 Vt qui mortem non timuit.

Awwech, kto by fe toho nadal,
 bý fe on fmrti nebal.

Heu redemcio Ifrael,
 Vt qui pati voluit.

310 Awwech ktoby fe toho na || dal. 161^a
 bý on za ny trpjeti chtiele etc.

284. bilij zbytečné.

Heu redemcio Ifrael.
 Vt qui mortem sustinuit paciens.

Awwech kto by fe toho nadal,
 bý fe on fmrti nedal pokornie.

Ach naftoyte horze meho.
 315 Welikeho, nemaleho.
 Nebt newidim miŕtra fweho,
 Vtiefeni frdze meho etc. ||
 A zdali wy geho wite. 161^b
 Naftoyte, procz mi geho nepowite.
 320 Chtuela bych fe tam brati,
 Bych wuediela geho. kte ptati.
 Chtuela bych den y nocz gitij.
 Nechticz gifti ani pitij.
 Bych mohla geho dogitij.
 325 Ach, ma welka nuze,
 Bude-li toho nadluze,
 Budu den y nocz plakati.
 Az fe meho ziwota vkratij.

Maria!

Rabi!

Maria!

Rabi! ||

Maria! 162^a

Rabi, quod dicitur magister.

Jesus dicit Rykmum.

Maria, racz flyffeti!

Maria ad eum.

330 Mily miŕtrze, racz powiedieti.

Jesus canit Antiphonam.

Prima quidem ŕufragi ŕa. 162^b
 fola tulit carnalia
 exhibendo comunia
 ŕuper nature munia.

Maria, wiedz to zawierne,
Ziet me gest tielo giż tielo tak flawne,
Gestto przed smrti bylo trpielwe,
y take wfi krzekofci plie.

Sancte deus!

335 Bud tobie chwala, tworeże swaty,
Genż ty wykupil lid hrzichem gaty.

Jesus canit.

Hec priori diffidibilis. 163^a
hec est incorruptibilis,
quidum fuit passibilis,
iam non erit solubilis.

Maria, wiedz to za czelo,
Zet geż flowo blahoflawene tielo
Nebude wicze nedostatku trpaci.
340 A tot magi wfliczkni zawierne miti

Sancte fortis!

Swaty buoze, moczny, fyhy,
Hrzichuow na wieky neomylny.

Jesus canit.

Ergo noli me tangere. 163^b
nec ultra velis plangere,
gallileam ut eant dic.
Et me viventem videant.

Jesus canit.

Protoż, matyja, nerod fe gehu dotykati,
Ani fobie wicze styfkati,
345 Ale appofstolum daż wiedzeti,
Zet chce na nebe koczż wftupiti.

Maria canit.

Sancte et immortalis deus,
miserere nobis!

Maria, nerod fe wiedz mititi, 164^a
Neb chce na nebe wftupiti,
Tu budeś miti wiecznu radoft,
350 Nepotka tie zadna zaloft.

Illum rykmum debet Jhesus dicere.

Dimissa sunt ei peccata multa,
Quoniam dilexit multum.

Illum rykmum debet Maria dicere etc.

Żiwý, nawieky swaty buoze,
Ty fy chudych rayfke zbożij,
Wftech smutnych wtieffeni
A nemoczných vzdroweni.

Gracias agimus tibi. 164^b
propter magnam gloriam tuam.

355 Dickugit, buoze, twe milofti,
Zes me zbawil wfi zalofti,
Chczyt fe tebe wzdyczky bati
A swych fe hrzichuow katij,
Giżt odpustieni beru od tebe,
360 Zet nechczy wicze hniewati tebe.

Jesus dicit Rykmum.

Nerod wicze plakati,
Giż fe twug smutek vkrati,
Obleczż giż fwe vtrobie,
Ont gest, genż mluwi k tobie,
365 Geżifs kryftus vkrżizowany,
Genż gest miel welike raný,
Y gehu bok take proklany
Za wfliczký hrżifne krżestianý,
Kdyż ty gehu tolika plakala. 165^a
370 A miloftiwie fe na nieho ptala,
Hledagicz gehu tak mnoho,
Nebudet žel tobie toho,
Kdyż fe tobie vказal,
Giż tie smutku rozwazal;
375 Prżiflo wfe twe wtieffeni,
Kdyż gehu widifs z mrtwych wftani.

Kazugit, bý powiedieła,
 Ze fy geho žiwu widieła,
 A ktot mie chti žiwu widieti.
 380 Kaž gim do gallilee giti.
 Tut fe gim cheze vkažati
 A ge smutne vtiěfiti.
 Nebudet f tebu wize mluwiti,
 Neb cheze na nebe k otezy wftupiti.

Tunc Iesus vadit ad capellam cantans.

Afcendo ad patrem meum et
 patrem vestrum 165^b
 deum meum et deum vestrum aeva.

Vere vidi dominum viuentem
 nec dimisit me pedes tangere.
 Appoftolos oportet credere,
 quod ad patrem velit ascendere. 166^a

385 Za giffet fem widieła buoha žiwa,
 An mi fe geft nedalnoh fwych dotknuti.
 Apofftole mu fy uwierziti,
 žet cheze k otczy na nebe wftupiti.

Maria dicit Rykmum.

Widiełat fem tworze fweho,
 390 Od ziduow vmuczeneho,
 Ten geft wezele z mrtwych wftal
 A fwym powiedieti kazal. 166^b
 A ktož chti žiweho widieti.
 Kazal gim po sobie přigiti,
 395 Neb cheze potom na nebe wftupiti,
 Čłowiczenftwij naboženftwij nefa
 Aby wotezy vkažal rany,
 Genž gest trpiel za wfleccky za ny.

Maria canit.

Vere vidi dominum meum
 redimentem acriter omnem
 hominem reum.

396. čłowiczenftwij naboženftwij nefa: místo čłowiczenftwij na božftwi nefa, srv. IV. 156.

Et exultauit fpi ritus meus. 167^a
 Quia uifitauit nos uerus deus.
 Miferere, miferere, miferere.
 Alpha et o dictus uere,
 qui furexiffi a mortuis,
 da falutem Bohemis tuis, aeva.

Widiełat fem giž pana fweho. 167^b
 400 an flibil potieffiti každeho
 zarmuczeneho.

A zradowala fe duffe w mem tiele,
 neb fem naležła sweho fpafytele.
 Smilug fe giž krýfte pane, neb to wime
 že twa rzeč oftrzečyfi nežli meč.
 405 Genž ftal z mrtwych, odpuff 168^a
 nam hrziehý.
 vtwrđ w prawdie tve wfleccky
 wierne czechy, allelura, aeva.

Maria dicit rykmum.

Ktera duffe widij pana krýfta,
 Tat g ft g ž od zleho gfta.
 Žižny to ho nemuož wyprawiti.
 410 Czo chřtus racžil fwym přizprawiti.
 Kdo cheze w geho přikazani ftati,
 Tomu zawazal fe fameho fe wfim dati.
 Křfte pane, genžs wftal dnes z hrobu,
 Přizmiž nas k fobie w tuto dobu.

Maria canit.

Victime pascali lau des 168^b
 immolent cristiani.
 Agnus redemit oues, cristus innocens
 patri reconciliauit peccatores.
 Mors et uita duelle conflixerunt
 mirando,
 dux uite mortuus regnat uiuus.

Petrus cum Iohanne canunt etc.

Dic no bis maria, quid uidiſti in uia? 169

Maria.

Sepulcrum eristi viuentis et gloriam
vidi resurgentis.

Petrus cum socio „Powiedz nam“.

Maria canit.

Angelicos testes, sudarium et vestes,
furrexiteristus spes mea, preccedet suos
in galli leam. 169^b

- 415 Obietí velikonoczní chvalu
obietugte kržeftianý,
Beranek sa newinny kryftus
wykupil oweze,
fmiržil gest s otczem fwym nas
lidi hržifne.
Smrt a život, to dvoje bořowali,
420 přediwnie wywoda žiwota žiw 170^a
kraluge.

Petrus cum Iohanne canunt.

Powiedz nam, maria, czos widielat
widielat

Maria canit.

- Hrob prazný kryfta žiwego,
widielat fem y oflawugcho.
Ty fwiedký angelý, rucho, w niemz
obinuli.
425 wftalt gest eristus, me duofani, 170^b
tamt was przedejde do galilee.

Petrus cum Iohanne canunt.

- Powiedz nam, maria mila,
Wfaks v hrobu nini býla.
Gižli kryftus z mrtwych wftal.
430 Tak jakž sa žiw rozprawiwal.
Czos widielat, racž prawiti
A nas smutne vtiestiti,
Obwešel nas smutne lidij,
Neb se nam nedobrze klidij.

Maria dicit Rykmun.

- 435 Petrže, Jene, to ja prawim wama,
Žet fem v hrobu byla fama,
Angelý fem widielat fedicze,
A tј ke mne takto mluwicze,
Že gežis kryftus wfemahuežý kral,
440 Ten gest gítie z mrtvých wftal,
A tak wam powiedieti kazal,
Kto ho chitij žiwa wideti,
Kazal gim do galilee přigitij, 171^a
Tamt se gim chce vkažati
445 A ge smutne vtiestiti etc.

Tunc vadunt cantantes.

Praw, maria gítie, czos widielat
na czeftie

Maria canit.

- Hrob kryfta žiwego pana,
czeft take chvalu z mrtvych wftaleho.
Ty fwiedký angelý, rucho, w niemz
obinuli.
450 wftalt gest kryftus me duofani, 171^b
tamt fwe przedejde do galilee.

Appostoli etc.

Powiedz, maria, czos widielat,
na kržiž kryftuow když patřilaž

Maria canit.

- Vidielat fem gežisse vbiřowaneho,
455 a na kržiži pozdwiženego,
od rukow hržifnych židow, 172^a

Appostoli.

Powiedz, maria, czos wieze widielat?

Maria etc.

- Hlawu trnim korunowanu
a twarž welmi flinami zaplwanu
460 y take welmi zřynalu.

Apostoli canunt etc.

Powiedz, maria, czoś wicze widiela. 172^b
na krzyż kryftow kdyz patrzyła?

Maria canit.

Widiela fem, że otczy f wemu
poruczył fe gest
A fkloniw hlauw dolow trnim korunowanu
465 wypuřtil geřt duffi.

Apostoli canunt.

Powiedz, maria, czoś geřtie i wicz. 173^a
widiela?

Maria canit.

Bok kopim oftrym proklaný, rucze ý nohý
geho oftrymi hrzebiký probodene.

Apostoli canunt.

Powiedz, maria, czoś veřnila.
470 kdyz geřiffe mileho ztratila?

Maria canit.

Ma řygi placziczy fem pochopila. 173^b
a do domu fem gij vwedla.
Potom fem na zemi vpadla,
A pannie fyna plakati fem pomohla.

Apostoli canunt etc.

475 Powiedz, maria, czoś potom veřnila?

(Mária canit.)

Potom fem i drahych mařti nakupila. 174^a
a na ulwicie k hrobu fem prěřilla
nenalezři, gebož fem milowala,
placze sobie dwakrat wicze fem
prěcřinila.

Apostoli canunt.

480 Maria, nero d plakati.
ale racž ř nam powriedieti. 174^b

Maria canit.

Powim wam nowinu giftu
o panu Jezu kryřtu,
o mem milem řpafytele,
485 wfecch hrěřřnych wykupiteli.
Giftie řkrze mnoha duowodna znamení
widielat fem kryřto. wo z mrtwych. 175^a
wřtani.

Thomas dicit ryknum ad Mariam etc.

Ale czo tu, maria bageřs,
Takli fe fwych hrěřchuow kageřs,
490 mezy lidmi tuto chodiez.
Nicz gneho než řmch plodřs.
Prawiřs, ze Geziřs z mrtwych wřtal
A tobie fe widieti dal.

Maria ad eum.

O thomaři newierziczy,
495 O geřiřfowi pochybugiczy,
Prawim tobie to řmole.
Žet fem widiela řwego řpafytele.
Y wfecch hrěřřnych vzdrawitele.
A odpuřtil geřt mi me wný
500 A rozkazal mi powiediti tyto nowiny.
Abýřte do galilee pořpiřili
A tieľnie gey widieli.

Thomas dicit.

Mleźte rěczi neozdobne.
Ani k prawdie podobne.
505 Wřlak to geřt prawa ľeřt.
Ani podobne geřt,
By kto mohł z mrtwych wřtati. 175^b
A po řmrti widieti fe dati.
Neb kryřtus byl tak welmi ztryznowan,

510 Ze człowieku neni ten smyfl dan,
By mohl muky wflecky wyprawiti,
kterež on pro nas raczil fnefti.
Protož berz fe mekam domu klidu
A necžin fwu rzečij rozbože w lidu.

„Prædicit” Iohannes canit.

515 Prawdat g ft. petrze, czo geft k nam marfo mluwika,
Neb fme toho giž fama oczitje widielja,
Žet w hrobie zadneho neni,
Wezmiemož toto profieradlo na znamenje,
Budem gnyim lelem prawiti
520 A to, czo fme widieli, mluwiti,
Žet geft to koniecznie kryftus naphul,
Czo geft mezy nami w fwiecie mluwil,
Podmež a nechitjemož tu dele ftati,
At nas žide w fwe ruce nepochwati.

Cernitis, o loci, ecce 176^a
Lintamina et fudarium,
Et corpus non est inuentum in sepulcro.

Petrus dicit.

525 Wize a znamemajte,
Profieradlo ohledajte,
Gimžto tielo geho fwate
Od židuow na kržižt rozpate
Bylo geft obaleno,
530 To w hrobie neni nalezeno.

Thomas clamans ad eos dicit.

I czo wy tu ryežite,
Swu myfli nadarimo toczite,
Wflak mie na to nezwedete
Ani k tomu przywedete. 176^b
535 Bych ja tomu wwieržil,
Lecz bych fwu ruku w geho lok wlozil,
A jrsy sw w g'io rany,
Genž fu genu od židuow vdielany,
Teprw bych tomu mohl wwierziti,
540 Kdycz bych ho mohl opatrziti.

513. klidu; snad m. w klidu.

Petrus ad cum.

Thomaffi, bylo f nami byti,
Chtielis o tom zwiedieti,
Myt fme s Janem v hrobu byli,
Žadneho fme tam newideli,
545 Ted znamenj toho proftr radlo namer,
Czo my tobie neni prawime . . .
Marygi na czeftie fme wideli,
Te fme fe take tazali,
Aby nam powiedielja,
550 Czo geft chodiez widielja,
Y prawila nam geho žywa widieti
A ginym wflem appofstolom kazala powiedieti.

Thomas ad eos.

Dofli geft wicz nepodobna,
Ze ma was fweti žena lubena,
555 A neb chodezowe tito dwa. 177^a
Gefto fu howada prawa,
Chodij po fwiecie, kde by czo meli,
A lidij o ftatek pripravowali,
neb kdycz gim dafs kragicz chleba,
560 Chezeftli, dij, ze buolu na nebi neni trzeba.

Tunc Iesus in apparatu nobiliori veniens stabit in medio eorum:

Pax vobis, ego sum, alleluia,
Nolite timere, alleua, acua,
Acua, pax vobis, ego sum,
alleua, nolite timere, acua, acua. 177^b

Ihesus dicit.

Pokoř wam, nerodte fe bati,
A giž w wirze pewnie trwati,
Bylt geft gežis miſtr waf,
Genž geft vkržizowan pro was,
565 Protož nerodte fe giž domniwati
Ani w fwa frdeze myffleni brati,
Bycht byl blud a neb obluda yaka,
Každy z was me koſtr olmaka,
Kterychž nemuož miti duch žadny.

547. newideli; v rkp. newidiedi.

- 570 Neb geft wfech kofti prazdny.
Zwlaftie ty tomafli, jenż daleko ftogifs.
A pro newieru fe mne bogifs.
Prżftup blze a prżbichni.
A fwu ruku w muog bok ftelni.
575 Prftý fwe w hrzebowe rany wlož
a fwu newieru odlož!

Tunc apprehendens manum thome canit. 178^a

Mitte manum tuam, aena,
in locum clauorum, aena.

- Wizýż, thomafli, bok geho ý rucze obie,
ktereż geft dal proklati fobie,
Protoż wpuftiż ruku fwu w bok geho,
580 Vzżifs, że tie buoh ftworzeni wfeho,
Y nerod wicz býti w newierze,
Ale ftaly buđ w geho wirze.

Thomas canit.

Dominus meus et deus meus, alleluia.

Thomas dicit. 178^b

- Ont geft pan a buoh fwieta wfeho,
Ya nehodný fluha geho.
585 Wierżim, że geft mocnie z mrtwych wftal.
A wsem wierným Swu Swatu miloft dal.
Racżiż, profým, ý mnie miloft dati,
Neb fe giż chcý fwých hrżtchuow kati.

Tunc Jesus canit.

Quia uidisti me, thoma, credidisti.
Beati, qui non viderunt et crediderunt.
aena.

- Thomafli, zes widiel bok y rucze geho,
590 wierżifs, że buoh ftworzeni wfeho.
Prawim tobie, że fu tij blahoflaweni, l.
Acz koli newidieh fu geho vmuczeni, 179^a
Ale ze prawie wieducz wierżi tomu,
Wfecký ty pogme do fweho domu.
595 Ale yat nyini na maly czas odehydu od waş.

A potom zafe nawfftiwim was,
A budu odyaty zamutkowe frdzeze waffeho,
Kdyż budete miiti feflani ducha Swateho.

B.

Ludus pasce ffocliciter incipit. Ante omnes barbatus vadit et dicit rykmum sequentem etc.

- Slyfs a nachýl každy vcha fweho,
Czo ya wam budu prawiti noweho.
Wftal fem bieze z daleka,
Neb mi toho byla potrzeba welika,
5 Abých wam pofelstwi zdiel,
A czo fe tuto ma ditij, powiediel.
To ya nyini chczy rad veżiniti,
Acż w fmich toho nebudete obraczowati,
Neb niez nebude takoweho
10 Ani czo k fmichu podobneho.
Wffak nayprw zamutek appofftolfký,
Potom radofti hlas andielcky
Bude fe tuto pamatowati, l.
Vmuczeni y z mrtwych wftani kryftowo zpominati. 179^b
15 Protoż dielayte gim miſta profranna,
a geft gim czefta profranna zpiwani,
Nechagicze wfech ffeptuow na ftranie,
Pofluchayte flowa kazdeho pilnie.

At primum XI Apostoli canentes Refponforium de capella exeunt, deum ad locum paratum venientes.

Querunt sine querela
ante dominum et ab
inuicem, non sunt separati. 180^a
Calicem domini
Biberint et amici dei facti sunt.
Tradiderunt corpora sua propter deum
ad suplicia, ideo coronantur. 180^b
et accipiunt palmam.
Calicem do.

16. místo: k zpiwani profranna.

Iohannes primus ryknium dicit.

- Pofflyſte me, bratrži milij, malo,
 20 Neb newime, kterak fe nam ftalo,
 Chodime ted jako oweze bludicze.
 Nad febu paſtyrže nemagicze.
 Tak nas weliky ſtrach obklicžil.
 Ze zadný z nas tak ſmielý nebyl
 25 Stati tu, kdež miſtra naſſeho gimali,
 A ſbiteho na kržiž rozpali.
 Jat fem fe nemohl zdržeti.
 Muſyl fem z febe plaſttie pozbyti.
 Pro ſtrach židowſky vtikage.
 30 pomoczy zadne nečakage.

Petrus.

- Jat fem byl wyffel za nim do ſynie.
 Klel fem fe ſtrachem luben: ženie ||
 Prawie, že fem ho newidiel. 181^a
 Ani kdy czlowicka znal.
 35 Newimt ý geſttie czo fobie vdielati.
 Nebt mie ſtrach nemuož pozuffati.

Andreas.

- Diwalt fem fe ya wam zdaleka.
 Kterak na was bazen býla welika.
 Wida to neſmielt fem tam giti.
 40 Hlediel fem, kde bych fe mohil ſkryti.
 Atbý mie zide newidieli
 a nunte nicetzo zleho neuczimili.
 Bylt fem w ſtrachu buohu fe modlicz.
 Tiežku žaloft na ſrdezy magiez.

Iacobus maior.

- 45 Pomnim, když ſme býli w zahradie ſpolu,
 Že ſme mieli ſtaroft nemalu.
 Geli ſme fe geho rzeczi rozgimati.
 Z toho ſen weliký počal nas trapiti.
 Jak ſme hržmot zberzni vſlýffali.
 50 Rychle z rozkazani miſtra nahoru ſme fe ſchopili.

26. na kržiž: v rkp. nakržil.

Bogicze fe hluka židowſkeho,
 Byl kazdy pripravil biehu žiwota ſweho.

Thomas. ¶

- Neracžte, bratrži mili, tak welmi kržicžeti, 181^b
 Neb nemuožeme wſſeho zwiedieti.
 55 Muožet niekdo poſluchagicz tu ſtati
 A židom wriedieti dati.
 Strach, bý ý nas nezgimali.
 Yak fu fe welmi rozlhtili.
 Neb poniewadž ani miſtra nam nenechali,
 60 neyfut tak hlupí, bý fe ý o nas nepokufyli.

Thadæus.

- Mamt ya geſttie w tom wiru ſylnu
 A nadiegi welmi pewnu,
 Žet nam racžij zaſe pomoczy.
 Pomniegicz na geho drahe rzeczi.
 65 Nebo prawil, že mnohe zamutký budem miti,
 Na tomto ſwietie fobie ſtýfkati.
 W tom pak gednoho každeho wýfwobodij,
 Když ſwým Swatým okem na nas pohledij.

Bartolomeus.

- Diwna wiecz, fami fe o febe ſtarame
 70 A na ſweho miſtra nicz newzpominame,
 Kterake on miel muky welke
 A trpiel na tiele boel i wſſelike.
 Chtie to, czo nam z piſma mluwil, naplniti,
 A kterak nas vczil na fobie vkazati,
 75 Dobrowolnie fe wydal na vmuczeni 182^a
 Pro naſſich otczuow prohržiffeni.

Iacobus minor.

- Wite, když nayprw obžalowan byl,
 Tu geſt miſtrum židowſkým o chramu prawil,
 že geý ruku zborži
 80 A trzeti den wſtanowi
 Taký ý o ýonaffowi w podobenſtwi prawil,
 Kterak on trži dni w rybie byl.
 Znamenage o fobie, kterak ma w hrobie býtij
 A trzetij den z nieho mocznie wygti.

62. V rkp. vers 63 napsán před 62, což jako chyba označeno +.

85 Mnohe sme ý gine rzeczi fliffeli,
Na kterež sme giž strachem nicz nemieli.
Pak budeli fe wam za podobne zdati,
Muožeme zde toho wfleho počzekati.

Philipus.

Poczekajme, bratrzi milij,
90 A modlme fe buohu každy chwil,
Neodchazeymež od tohoto mišta,
Neb tie nam neni zaroftla do gerufalema czefta.

Matias.

Welmi dobrze tito bratrzi prawi,
Cezemely my byti przi fwem zdrawi,
95 Budme zde czekagicze
A przilifs krziklawie nemluwicze,
Neb ftrach, kdy by žide zwiedieli,
S tohoto mišta aby nas nepropudili. 182^b
Poſluchaýme racze fedicz pilnie,
100 Ne zda nam prziđe (?) nowiny gine.

Simon.

Y czož toho meffkate
A ftrachem fobie pokoge nedate,
Vludiz fe každy na fwa mišta,
Neb geft to nowina gifta,
105 Zet nas kryltus neraczi opuſtiti
Ani na nas czo zleho dopuſtiti.
Neb yak po mracžnu yafno býwa,
Tak po zamitku wflelky radit miwa.
Vpokoytež fe a poſluchaýte pilnie,
110 Vhlidate, že nam prziđu nowiny gine.

Tunc primum more suo persone cadunt cantantes. Et cum in loco fuerint, Vnus Barbatus iulcitus ad morem medici cuiusdam*) venit dicens in obuiam etc. — —

Czo wý tu, pani, dielate
A lidem ſpati nedate? †
Powiezte mi fwu potrebu, 183^b
Iat was chczy opatrzi w tu dobu.

*) V rkp. ad mō medicine iugau.

Prima persona dicit.

115 Milý muži, nebud tobie do toho,
Neb my máme zamutku mnoho
Pro nafleho miſtra draheho,
Na krž ži ohawnie rozpateho.
Ale racze powiez, kde býchom kupilij
120 A drahych mafti optali.

Iterum Barbatus.

Mila brachu, na mafti fe ptafs,
V mne gich w moſfnie dofti mafs.
Iat fe w fwietie tak obiram
A žiwnoſti fobie tim dobywam
125 A fem miſtr onaký,
Geftto rownie nemam pod oblaký.
Mamt mafti takowe.
Zdrawým lidem przihodné,
Komužt nicz neffkodij,
130 Každehot ya chczy vzdrawiti.

Secunda persona dicit. †

Milý muži, racz fe f nami ſmluwiti, 183^b
Myt tobie chceme radij zaplatiti;
Budelit czo fluffneho,
Nepobiehneme czenu tweho.

Barbatus dicit.

135 Wezmietež tito mafti za ſto hrziwen,
Ažt gich dobudu z moſfny wen,
Dobroty gegich nechczy chwaliti,
Neb pemezy by gich nemohl wywažiti,
A fut takowe moczý
140 Kdy bý kdo naytwardiegi ſpal w noczy,
Držiwe než ho trzikrat puſtku w hlavu vderižs,
z naytwardiſiho ſna každeho probudis.

Tercia persona gratificat.

Diekugemt, milý muži, welcze,
Giž odeydeme od tebe tužicze,
145 Abychom to tielo zmazali,
kteržiz newierni žide vkrzižowali.

146. kteržiz: místo kterež.

Demum progrediuntur suas canentes antifonas usque ad locum Monumenti. Et in redeundo due persone canunt „Ad monumentum“. ||

Finito rykmo tunc Symon inquit etc. 184^a

Slyfste a naklonte vcha fweho,
A pozorugte flowa každeho!
Prawi onýno zený, že v hrobu býly
150 A angely fedicze widiely,
Tij gim weli ginde kryfta ptati,
Czo gefť toto, muozete znamenati.

Thomas sibi respondet.

Slymone, na rzecz zenku fe nicz nedaý,
Ani po nich poftupay,
155 Chtielitby nas wýmłuwiti
A ofud ruzno wyluditi.
Aby nas po gednom zbirali,
Zberucz vkrutnie zmordowali.

Andreas.

Milý bratrze, nebud tobie do toho,
160 Necht ýa wždy zwim, czo gefť toho;
Pugdu a pohledim, czo gefť tam,
Ale newim, brzoli fe nawratim k wam.

Et in capellam it, post hec 3a persona canit „Pro buoh racíte poftupati“.

*Et agunt, et confueuerunt, usque uictime paschali Et cum „Mors 184^b
et rita“ finiet. Paulolum refulgens (Iohannes) dicit.*

Nadarmot tamto hde nehłuczij,
Wífak fem ya z was naýmladfi,
165 Mohut ya tam dogiti
A vprżinu prawdu zwiedieti.
Budelit pak czo gifteljo,
Nezameffkamť ýa toho,
Bych ý wam nepowiediel,
170 Czo bych o miftru naffem zwiediel.

Petrus ad Iohannem etc.

Milý yene, necht ýa pugdu f tebu,
Wezma fwooy klicz s febu.
Zwime, prócz ta žena tak wefełe zpiwa,
A yaku ona toho radoft ma.

175 Zdali gefť koho na czeftie widiela,
Budem gi profyti, aby nam powiediela.

Et furgentes vadunt ad cam canentes „Dic nobis maria“. Post quod autem finient singula, et modus est. Maria in capellam reuertitur. At illi ad monumentum gradiuntur et accipientes lintamina canunt. „Cernitis, o loci“ et uenientes ad locum apostolorum dicit Iohannes rykmu:

Wizte a znamenaýte
Prostieradlo ohledayte etc.

Quo finito peregrini duo in emaus ueniunt, quos Ihesus habitu eorum uestitus a longe sequitur eos auftullando. Tunc primus, cui nomen Cleophas, dicit.

Wýfli, towarýffi, že mame do emaus giti
180 A tu noczeh fwuy mame miti.
Slunczet fe k zapadu blizij
A obłaczý fe duoluow niži.
Kraczey fspiffe fwyma nobama,
Nebť gefť mile welika od geruzalema.

Alter peregrinus.

185 Nepořpichaý, mily, tak welmi,
Ale rozmluwayma rzeczí fwymi,
A zda fe nam czefta vkrati
A dobra myři fe nam nawrati.
Nebť fe gefť diwna wiecz přihodila. |
190 Kteraž gefťtie od wiecznofti nebyła, 185^b
Aby fluncze fe zatmielo
A pro cżłowieka fwu krafu potratilo.
Nepochybugit, že syn boži biffe,
Poniewadz při fmrti takowe znameni cziniffe.

Iterum Cleophas.

195 Wief, towarýffi, zet gefť weliky prorok byl,
Gemuzto řadny w fwietie rowen nebył,
K tomu nizadne winy k niemu nemiel
A tak ohawnie geho vk.řiřowali.
Wfeczko znamenitie geho ftworzeni litowalo,
200 I po fmrti geho fkalni kameni fe pukalo.

Tunc Iesus a longe eos sequens canit antiphonam:

Qui sunt hij sermões, que confertis ad
inuicem,
ambulantes || et estis tristes a eua. 186^a

Finito ea accedit ad eos et dicit rykmum etc.

- Prżimiete ode mne, towaryffi, pozdraweni,
A profým, powiezte, o czym mluwite nyńi.
Smutni gfte a fmutite fe,
Profym prżimiete mne take mezy fe,
205 At ya f wami putugi
A zamutku waffeho take politugi.

Tunc alter peregrinus ait.

- Mily, wfak y ty putugefs od geruzalema,
Y zda fy newidiel oczyma fwyma,
Czo gfe gefť italo
210 Nebo neni frdze, aby toho nehtowalo.

Jesus dicit.

- Czo gefť, profym, tak noweho,
Powiezte, at ya politugi toho.

Cleophas dicit.

- Y ba o geżyffi nazaretkem, i
O tom proroku welikem, 186^b
215 Kteryżto czlowiek znamenity biffe,
Bożkym rzeczem lidij wcziffe,
Kterak fu ho židowfka kniżata potupili
A na fmrt hroznu ofudili.
Nam z myffi to nemuże wygiti,
220 Neż ze by on miel yfrael wykupitij
A nad to dnes trzeti den gefť otmu,
Yak fu ty wieczy wżinili gemu,
Ted pak z naffich niektere ženy
Prawily nam diwne nowiny,
225 Żeby przed flunczem v hrobu byly,
Nenaleziffe tiela andiely dwa widiely.
A kdyż prawily geho žiwu byti,
Z naffich niekterzi to chticze zwiedieti,
K hrobu rychle fu odeffli
230 A tak, yak prawily ženy, nalezli.

Tunc Jesus canit etc. ||

O stulti ettardi corde ad credendum 187^a
in omnes (?), Que locuti sunt prophete,
a eua a eua.

Dicit rykmum.

- O blazni frdze zpozdiheho,
Y zda fte od prorokuow neflichalt toho,
Kterak kryftus mufyl trpieti
A tak do fwe flawy przigiti.
235 Poczna od moyżiffe až do proroka poſledniho,
Chtiel bych wam wyprawiti piſma mnoho,
Ale že gefťtie mam daleko giti
A na teto czeftie f wami fe rozlucżiti. ||

Alter peregrinus.

- Nafs mily, zuoftan f nami, profyme tebe, 187^b
240 Bychom pak mieli zaplatiti od tebe;
Nebo fe k wečeru bliži
A fwietloft k mracżnoſti fe niži,
Puoydem racze do wonohono domu
A pogime, czo budeme miti k tomu.

*Vadunt ad diuerſorium et Cleophas dicit . . . Tunc exponunt panes et
Jesus dicit ad eum:*

- 245 Poday fem toho chleba ſam,
At ya geho wam pożełnam.

Postquam refregerit panem, iterum dicit Jesus.

- Wezmietez a polymiete fe,
A ya fe mufym nawratiti zaſe.

*Et c uelſigio ab eis diſcedit ipſiſque appaerientes (?) ſuos ocellos dicit
prius Cleophas:*

- Giftie ten czlowiek kryftus byl gefť, 188^a
250 Wſak nam zuoteżi zmizel gefť,
Hned gefť to naſſe frdze czilo
A z rzeći geho w nas zapaleno bylo,
Kdyż gefť nam na czeftie piſma wyprawowal
A gegich rozum otwiral.
255 Poſpreſmeż hned tehdy z te hodiny
A powime gnym ty nowiny.

Et huic alter ſibi reſpondit.

- Diż naprzed, wfak wmiſ czeftu,
A praw kaźdemu nowinu giftu,
Że ſme widieli z mrtwych wfaleho,
260 Jezu kryfta vkrżiżowaneho.

Et tunc vadunt ad apostolos canentes „Surrexit enim sicut dixit . . .“ //
usque finem et finita stantes coram eos dicit Cleophas. 188^b

Slyštež, bratři milij, a budte wefeli,
My sme kryfta neni widieli.
Tent geft f nami od Jeruzalema putowal
A wufobie putnika fe wokazal.
265 Kdýž sme naýprwe geho widieli,
Poznati sme hned ho nemohli,
Až y chleb nafs lamal
A tak teprw fe nam poznati dal.

Tunc Tomas venit et inclamat istos dicens.

Czo wý fobie zde pocżinate,
270 Źe tak wesele wolate,
Brzo fte Źalostí zapomnieli
A czynite fobie, jako byffte gi nikda nemieli.
Date fobie mluwiti rżeczi neffuffne
A k prawdie welmi nepodobne.
275 Byt býlo, wffakt býcht flyffel,
A chodicz po czeftie nietczo widiel. //

Iterum Cleophas. 189^a

Milý prżiteli, mluwiff, ýak fe tobie zda,
A neni tobie tech rżeczi trzeba.
Ted oba žiwa ftogime
280 A tu nowinu take tobie prawime,
Źet sme mý ho žiwa widieli
A na czeftie f nim putowali.
Zda mi fe, že nam muzeff wierziti
a wo geho z mrtwych wftani nepochybowati.

Tomas.

285 A czo wý to mluwite,
A nadarmo rżeczi trudite,
Wffak wy mne na to nezwedete
Ani k tomu prżiwedete.
At bych ýa mohl wierziti,
290 Byt wen miel z mrtwych wftati,
Lecz bý geho vhladal raný

291. by: za bych.

A swe prftý wloží w geho bok prokfaný,
Teprw bých tomu vwieržil,
Źe by on muoý prawy buoh byl. //

Petrus ad eum.

189^b

295 Tomaffi, bylo s nami na miffie býti,
Chtielhs o tom zwiedieti.
Mýt sme s Janem v hrobu byli,
Źadneho sme tam newidieli.
Ted znamení toho proftieradlo mame,
300 Czo mý tobie neni prawime.
Marygi sme na czeftie potkali,
Te sme fe take tazali,
Abý nam powiedela,
Czo geft chodicz widiela;
305 Y prawila nam geho žiwa widieti
A giným wffem tak kazala powiedieti.

Thomas.

Dofti wiecz nepodobna,
Źie ma swefti was žena hubena,
A neb chodezowe tito dwa,
310 Geftto fu howada prawa.
Chodi po fwietie, kde bý czo miel, //
Neb kdýž gim dafs kragicz chleba, 190^a
Chceffli, diegit, že buoha na nebi neni trżeba.

*Tunc Iesus in apparatu nobiliori veniens stabit in medio eorum et cantat
pax vobis etc.*

*Pax vobis ego sum aeva,
nolite timere aeva ac etc.*

*Iterum in occursum duo angeli venientes ad Iesum canunt:
„Quis est iste qui venit de edon“*

et finitio dicunt versus:

Witay, buože wffemabuczy,
315 Witay krali přezaduczý.
Tobie w czeftu wychazýme,
Kterehožo mý cziftu myffli cztíme. 190^b
Racżiž giti s nami do prżbytku fweho,
Od wieczności wierným prżipraweného.
320 Gehožo oczekawa wfflecka rżiffe nebefka.
A diwi fe czela mocz indielka,

321. czela: v rkp. wola.

- Rzka, kto geft to, genž fe berze z rage zemškeho
 A geft přezpafane rucho geho,
 Sa nade wfeczky lidij tayıkraflı
 325 Mezý angely nayduftoynieýffi,
 Mluwi prawdu o pokogi
 A diwne wieczý w zemi ftrogi.
 Patrže, ýak geft kftwuczý rucho geho,
 Gimz od hržichuow ocziftil czlowieka každyho,
 330 kdýž raczil fwu fwatu krew wyliti
 A tudý nebeku brama otewržiiti.
 Protož podiž f nami, neracz meffkati,
 Neb mý tebe fpiwagicz nepržeftaneme chwaliti.

Et tunc capientes cum per manus ducunt canentes „Switiezil“) usque
 ad capellam. ||*

Tunc conjurgens minor Jacobus dicit. 191^a

- Giz tomu, bratrži, wierzimie
 335 A za prawe wieczý držime,
 Že geft kryftus z mrtwých wftal
 A wfeczky zamutký nafte odýal.
 Pugdem a wratime fe do yeruzalema,
 A budem prawiti, czo fme widieli oczima fwyma,
 340 Židowškeho fe ftachu nebudem bati,
 Dokudž w chramu budem przebywati,
 Tut doczekame wietezi radofti,
 Ažt nas buoh nawfftiwi fwu miloſti.
 Protož wftante a nemluwte wicze,
 345 Ale podme Te deum laudamus zpiwagicze.

Finis.

C.

Incipit ludus De resurrectione domini Et primo sermo etc. rykmicus. ||

- Zawýtaý duom w tyto chalupy, 191^b
 Ažt z niekoho poprffi chlupy,
 Tak dobrze z kmetuow yako z bab.
 Newrt fe tuto vher ani ffwab.
 5 Poflyfftez me rzeczi nýni,
 Wfficzknı pani, panny ý wy pavi,

*) V rkp. switie^d.

- Ržecz, kteruž wam prawiti budu,
 Prawie beze wfseho bludu,
 Genž fte przıffli k hodu dbeffnimu,
 10 Ke czti, chwale nebekemu.
 Giz poftupayte na ftrany,
 A neuhonite czepami rany;
 Pakh kto neuftupi,
 Damt mu wždy, žet zupi.
 15 Sluffit wam mudru býti,
 Acž nechczete biti býti.
 Nahle mieýte to na pamieti
 Starži, mlad’j ý wy dieti, ||
 Nebt mý chceme zde hru miti, 192^a
 20 Acž nam chcete toho prziti,
 O kryftowu z mrtwých wftani
 Y o gehu oflaweni.
 Doftit fme giž fmutnu býli,
 Ctyrzičzeti fe dni poftili,
 25 Geducz kyfelo y huby,
 Mohlit fu nam wyhniti zubý,
 Zapigegicz lithomieržiczekym piwem,
 Genž wzdý fmrđi bahnem y dymem.
 Budmež giž wefeli zafe,
 30 Snieducz plecze a k tomu prafe.
 Přimiete rzecz, acžt geft gifta,
 Neb negifta nema miſta.
 Paku fe ta rzecz nełbi komu,
 Berž fe od nas k fwemu domu,
 35 At ýa mu nedam na wary,
 Žet pobiešne ýako z darý, ||
 At neuhonie porebule, 192^b
 Bud kuczal neb fekule.
 Y fluffiet giž s czeftý giti
 40 A nam přimefti piťj.
 Nahle ftuogte tuto kroteze
 Yako przed wlkem owcze.
 Czos tý na mie woczi wytrzefftil,
 Snad fem tebe gefftie czepe neplefftil?
 45 Giz ukratim te rzeczi,
 Neb cžigi mazancze w peczy,
 Budiž konec nýni tomu,
 Bud libo nebo zel komu!

Et primo precursor exeat. Deinde Lucifer ad seruos dicat rykmum.

- Mogi towaryffi milij,
 50 Yak sme fe zle docžinili,
 Že nemame ftawu fweho
 Na nebefých wefeheho. ||
 Yat fem byl andiel naykraffi, 193^a
 A giž fem diabel nayffkaredieyffi,
 55 Kdžž sme zbaweni radofti,
 Pomftiemež fe giž fwe žalofti
 Biežtež rucze na wffe ftraný,
 Mezý židý ý pohaný,
 Mezý paný y fedlaký,
 60 Než nechodte mezý žaky,
 Yak fe wberu w nafsi ržžffi.
 Wffichnut nam rodinu fpiffi.
 Beržte piffce, bubeniký,
 Hudcze, hracze, lupežniký,
 65 Kraýeži, ffewcze ý kožíffniký
 Ý newierne hchewniky,
 Berzte baby czarodieyne,
 Do pekla gefť gim giti hodne.
 Czo fe wam giných namiete,
 70 Tý wffeczky prziede mne nefte. ||
 Ktož mi gich naywicz dobude, 193^b
 Ten muog wierný fluha bude.

Ssathan dicat.

- Miftrže lucžyperže, mniet diegi ffathan,
 Ya poletim fem y tam,
 75 Y poradim lidem na to,
 Aby milowali wicze nežli buoha zlato,
 A panim, aby fe licžili krafnie
 A ftrogili fe wiehlafnie,
 Týt ya giž ýako w pekle mam,
 80 Kdžž racžifs, tedýt gi dam.

Lucyfer ad eum.

- Tý mi fe, ffathane, dobrže hodifs,
 Kdžž mi ty chytrofti plodifs,
 Tie chcžý fwym purkrabim miti
 A chcžyt nade wffeczky prziti.

70. nefte: asi za mcziete (mečete).

Tunc wrbata.

- 85 Miftrzie, znaý mie wrbatu fweho, ||
 Na rzemefle wýborneho, 194^a
 Vmimt chytrofti tifýcze
 Anebo fnađ gefťtie wicze;
 Neýradiegit wraždu plodim
 90 A k czyzozozfftwu ge prziwodim.
 Tot ya wdielam fwu moczý,
 Žet fe ftane wražda w noczy.

Tunc belzebub.

- Miftrzie, mniet diegi belzezubub,
 Wyražen mi przedni zub,
 95 Gefťto mie bilý babý kamenim,
 A ýa mezý nimi fedie bzdim,
 Protož gich fe naywicz lekam,
 Kdžž od nich znamenani mam,
 Vczim ge czarý lecžiti
 100 A z trlicze mleko dogiti.
 Tot ya dowedu fwu chlubu,
 Žet wffeczky babý w pekle budu. ||

Tunc aftaroch. 194^b

- Miftrze, mniet aftaroch diegi,
 A take nietczo vmiegi,
 105 Budelit fe toho chitiati,
 Budeff przed febu trži baby miati.
 Gedna gefť hodna fwodnicze
 A druha manka rozwodnicze,
 Tržeti zawržena czarodieynicze,
 110 Týt ýa giž w fwe moczý mam,
 Kdžž racžifs, tedýt ge dam.

Lucyfer ad omnes.

- Biežtež, czinte, czo wam fluffie,
 Nofte przede mne bržiffne duffie
 Skocze kazdý na fwu ftranu,
 115 Przimecziz dufti ýako wranu.

87. vmimt: v rkp. vnimit.

Fiat silentium et statim currant inter homines demones et portant aliquos ad infernum.

Ssathan portat animam. ||

Ted ya, mistrze, k tobie teku 195^a
A duffi na pleczy wleku,
Racziż gi fam otazati,
Mufyt na fe żalowati.

Lucifer ad animam.

120 Nuże, duffe hubena,
Mużlis była cziłli żena,
Prawiż neni fwa diela,
Czos na onom fwietie dielala.

Anima molendinatoris.

Ya fem była mlynarżowa duffe,
125 Vcziñila fem z miecha y z loktuffe
Mierżiczy malo
A neczkami, czo mi fe zdalo.
A gefctie wicze na fe prawi,
Miel fem fwinié y take krawy.
130 Dawala fem gim hdlkeho fladu,
Protoż giż mam w pekle wadu. ||

Belzebub portat animam. 195^b

Ted ya, mistrze, k tobie leczy,
Nefa hrziñnu duffi na pleczy,
Gednakt powi fama fwa dila,
135 Czot gefct gich na fwietie zdiela.

Anima pincerni.

Ya fem byl na onom fwietie ffeñkerż,
Dawal fem malo piwa za halerż,
Kdyż fu prziñfli sedlaczy s zenami,
Dalt fem gim s kwasniczemi.
140 Radat fem prziżitala
A k tomu fe wierowala,
A kdyż fu prziñfli żaczy,
Kazalit fu fobie z plne dati.

126. Vers neuplný.

Na tom fem boha hniewala,
145 Ze fem to kdyż czynila,
Protoż mufym w mukach byti.
Toho mi giż nelze zbyti. ||

Lucifer ad animam. 196^a

Toł gefct ten ffeñkerż,
Gefcto dawal malo piwa za halerż;
150 Protoż muffyff fem pod me krziđlo,
V wieczne pekelné bydlo.

Astaroch portat animam.

Ted gefct, mistrze, hrziñna duffe,
Czynilat gefct, czot gi nefluffi;
Czoż gefct fmiela vcziñiti,
155 Tobiet mufy powiedieti.

Anima sutoris.

Yat fem była ffewczowa duffe,
Sfilat fem zle wfiti za dwa groffe,
A k tomu fem zle krpala,
Yako bych nebozezem wrtala.
160 Kdyż fem miela wfiti koninu,
Tehdy fem wfila oweżinu,
Pro to me zle dielani ||
Mufym za to do pekla nyñi. 196^b

Tunc Lucifer ad cam.

Toł ten ffewcz biffe,
165 Gefcto zle boty dielaffe,
Każi gey czertom drati,
A budem gehu kużi natahowati.

Demon portat animam.

Mistrze, przineff fem pekarze,
Duoftogent gefct pekelného horże.

Anima pictoris.

170 Ya fem była pekarżowa duffe,
Wierna fem yako kuffe,

Beruczy laczyno obile,
Tyto nymeyffu chwile,
Malet fem preczliký pekla,
175 Protož mufym s czertem do pekla.

Lucyfer ad eam.

Toli geft ten pekarž, †
Tak geft wierny jako oharž. 197^a
Geftto male preczliky pekl,
Buodaý fe we pekle ftekl.

Demon portat animam.

180 Ted opiet duffi nefu,
Popadl fem gi, ana bieži k lefu,
Protož, miŕže, nalož s ni fam,
Tedt ya gi tobie w rucze dam.

Anima lapkonis.

Ya bych lapka plne zlofti,
185 Bralat fem bez milofti,
Pyczuge gich obile,
Nenechalat fem te chwile,
Bych negel na brani w noczy,
Vfage w fwe panŕke moczy,
190 Nebylot wieczího dracže,
Pobrach ženam y rubaffe,
Když fem dofehl poŕtele. †
Nezuftawil fem ni kudele. 197^b
Chodie w ftrziŕnem paffe
195 Czinie fobie kaderžawe wlaŕfý.
Protož mufym do pekla giti,
Toho mi nelze zbyti.

Lucifer ad eam.

Toli ge ten lapka plný zlofti,
Pohram f nim bez milofti,
200 Rucže f nim do pekelne ŕfkoly,
At mu nalem w rzit fmoly.

184. plne: za plny, srv. 198.

185. znělo asi: brach sedlákóm bez milosti.

Wrbata clamat juŕper Sathanam.

Ŗtatane, mily towarzíŕfi,
Ŗlyffal fem w krcznie weliku rzíŕfi,
Ani fe chti opilezy biti,
205 A dwiemat geft zabitu byti,
Skoczícz rucže, brachu, tam
A przinef ty duŕfe k nam.

Satan ad eum. †

Y ktes fe tak dlugo babil. 198^a
Žes toho dawno neprawil,
210 Býlo tobie wzeti bradu
A počzati mezý nimi ŕwadu,
Když by fe počzala boŕti,
Mohlo bý tim tve ŕrdeze roŕti.

Wrbata ad eum.

Miegich, towaryŕfi, gine czíiniti,
215 Chtie dwa manželi ŕpolu rozluczíiti,
A když nemožech prziluditi,
Mufych babie ŕtrzewi kupiti,
A onat ge y lned ŕwadi,
Že ten mucž ŕwu ženu zabi.
220 Ted tu babu mam,
Miŕtru lucyferowi gi dam.

Lucifer ad eum.

Toli ge, wrbato, ta baba,
Ana pruhata gedem jako žaba, †
Zdala fe vŕty ŕwata. 198^b
225 Ano doŕti na nie naffeho kata,
Gižli ŕtanu tve chýtroŕti,
Zlamemý w tobie w pekle koŕti,
Powieŕs gednak ŕama na fe,
Czims na ŕwietie obirala fe.

Rebeka respondet.

230 Ya fem tak zla baba,
Horŕfi než had ani žaba,

- Czo mi fwesti nebo rozwesti,
 Yako mi gest prowaz fplefti:
 Neb fem welika czarodieynicze,
 235 Proto fem diablowa fwodnicze.
 Trliczy fem misfto krawý dogila
 A f hwiezdami na rozhrani litala,
 Lidij fem czarowati wczila
 A ge f prawe czeftý fwodila.
 240 Protož giž musym do pekla, ¶
 Lecž bý mi fe mloft ftala, 199^a
 Žet fem wam czertom pomahala,
 Deržte mnu neb nederzte,
 Wwfak wzdý wicz vmim než wy czertie,
 245 Neb to chcey wcziniti fwu chlubu,
 Z'et wfeczky babý w pekle budu.

Et statim fiat sylvencium.

*Deinde Pilatus procedat cum militibus et cantet: „Ingressus pilatus“
 usque ad locum deputatum. Deinde centurio ad populum dicit.*

- Pofluchayte, chudij ý bohaci,
 Nebt ma na to kazdy dbati,
 Abý každy se vkažal
 250 A fwe wfeczky skutky rozwazal
 Przed krale y pilatowym dworem
 I przed Kayphaffowým comendorem.
 Protož flyfte, panny, panij y wý pani, ¶
 Genž fte zde buohem pozwani, 199^b
 255 Raczte powftati zhuoru,
 Nemagicz toho na wzdoru,
 Bý mohl profrannu czeftu miti,
 Cztný kral fwu woli zdiati,
 Muzete ho radi cztiti,
 260 Genž gest racžil k wam przigiti,
 Kral pilat tak duftogny,
 Mudry, radný y pokorný.
 Megtež wy radofti mnoho,
 Diekugicze gemu z toho,
 265 Zie gest racžil k wam zawitati
 A wam sproftným dal fe znati,
 Gestli tu kto mezý wami,
 geffto wam gest dobrže znamý,
 Geffto magi fnađ nedoftatký,

- 270 Magicz na fobie zle ffatky,
 Rýchle prziftupte k memu krali, ¶
 Gehožto ya nyui chwali, 200^a
 Nafs geho kral tak obdarži
 Yako lakomeho pfa oparži.
 275 Protož budte wierni gemu,
 Krali pilatowi cztnemu,
 A tuto chce fedieni miti,
 Raczte mu tobo prziti.

*Deinde Synagoga procedat cum Caypha cantando „Scobris“. Post
 hoc cayphas dicit Rykmum:*

- Zdraw bud', pilate moczny krali,
 280 Ya tie swým židowftwem chwali,
 Neb fy nafte cztna hořpoda,
 A fwe cztnořti fy fwoboda.

Pilatus dicit.

- Witaý, bifkupe, kmeže nafs,
 Zda kteru potrebu mafs,
 285 Pro niž fy fe ke mnie trudil, ¶
 Kto tie gest k tomu zbudil, 200^b
 Powiez, knize, mcz netage,
 Na niekoho nicz netbage,
 Zdali tobie czo przekažie,
 290 Chežýt twa býti moczna ftraže.

Post hoc annas dicit ad pilatum.

- Krali pilate nafs zadny,
 Duořtořný, mudrý ý radný,
 My fme prziffli k tobie proto,
 Dawagicz wiedzieto toto,
 295 Genž ten ludofwietecz nehodný,
 Naffemu zakonu welmi fřkodný,
 Gemužto gežifs gdiechu
 A weń množý giž vwierzichu,
 Gehož fme řwu radu yali
 300 A f prawem geho žiwot odýali

288. niekoho: za nikoho.

297. gdiechu: za diechu.

Pro gehu ludofwiefstwie welike
 Y pro newiernofti wffelike, ||
 Tent gefť mluwil takto, 201^a
 Gemuž newierzime nikako,
 305 Chtie tržeti den z mrtwých wftati,
 Gehož fe to nemuož ftati,
 Kromie lecž fnad gehu flubý,
 Genž proň magi mnohe tuhý,
 Mohut gehu w nocžý vkradnuti,
 310 Pak gducze do gme wlafti
 Powiedi, bý byl žiw opiet,
 Tak nafsi fkutký puogdu zpriet.
 Kazal, krali, toho ftržeczý,
 Att fe neftanu tý wieczý.

Pilat ad Caypham.

315 Pofluchaj, ty kayphaffi,
 Žet fem ja flyffel ržecz waffi,
 Dofti fte nemudrži lide,
 A fproftnet gefť waffe orudie,
 Czož ya znamenati mohu, ||
 320 Byl gefť podobny k buohu, 201^b
 Czož ya widiel znameni
 Prži gehu fmrti fkonanie,
 Být giž býlo po me woli,
 Nestalo bý fe to nikoli,
 325 Žiwil bych gey proti wffem wam;
 Ale ya te moczý giž nemam,
 Protož když fte ho zradili,
 Genž sme ho zbawili,
 Stržežtež ho, yak chowate,
 330 K tomu straže dofti mate,
 Ale wffak chcžý powiedieti,
 Budem proň fnautek miťi.

Centurio (?) dicít.

Nedbay nicz, krali, o tom,
 Zwiefs to dnes potom,
 335 Žet ho chcžem tak chowati,

309. vkradnuti: rým žádá ukrásti.

328. Text chybný; snad: žiwota gehu zbawili.

Tolik zbožij ftraznym dati. †
 Bud proto wefel gedine, 202^a
 wffeczka tie tato pecže mine.

Cayphas ad milites.

Wy cztni pani y rytirži,
 340 Každý z was nam dobrže wierži,
 Racžte fe w to vwazati,
 Chcžem wam, czo kažete, dati;
 Za to ftržežte gehu fnaznie,
 Tak wiernie gakz přzewiernie,
 345 Abýchom ffkody nemeli,
 A wý drahe darý wzeli.

Primus Judeus.

Totot gefť, kniže, rada ma,
 Acž fe tobie za podobne zda,
 Když budu hrobu oftrzehati,
 350 At nedadi tu zadnemu přžiftupiti,
 Tu, kdež gežifs mrtwy ležij,
 O niemž ržeczí mnoho bieži,
 Bý chtiel zhuoru z mrtwych wftati, †
 Kaž rytiržuom oftržihati, 202^b
 355 Wždyczky bdieti a neřpati.

Tercius Judeus.

Vcžinte to, cztni fflechticžý,
 Swe fflechtý prawi diediczy,
 Dietež tam bez meřkani
 Pro waffe dieti ý pani,
 360 Aby nebyl mietež w hdie,
 Yako hde množý fudie,
 Ržkucz, že on chcze z mrtwých wftati,
 A to fe nemuož ftati.

Quartus Judeus.

Rýtirži, wý fe nelekaýte
 365 A na penize nedbayte,
 Czož budete chtiti koli,
 Dat wam po waffe wuoli

Nafs duftoyny biskup,
Wffak nebude w tom fkup,
370 Být wam za waffi pracy nedal, ||
Wffakt geft gindy nelhal. 203^a

Quintus Judeus.

Prawimt, kniže, na mu wieru,
Slyffalt fem diwnu nowinu,
Že geft gežuff giftie mluwil
375 A tim fe geftie tak chlubil,
Chtie tržeti den z mrtwych wftati,
Geftto nemuž fe to nikdy ftati,
Ale wffak ftrach vkradeni
A lftiweho zamýffleni.

Sextus Judeus.

380 Bud, bifkupe, wefel proto,
Neb ya prawim tobie toto,
Y ty take, krali naff,
Genž ý tý fmutek mafs,
Daducz gim darý y penize,
385 Necht fe w hrob vwazie.

Centurio.

Mý chceme wiernie oftržihati, ||
Gedno raczte darý dati, 203^b
Swe žiwoty chczem fložit
Než od hrobu poftupiti
390 Wzhuorut nikoli neftane,
Ažt geho fwiet zapomene.

Sextus Judeus.

Raczte, pani, darý wzeti
A w pamieti geý pilnie mieti,
Byffte hrobu oftržihali
395 A přes czelu nocz neřpali,
Stržežtež tak ho vchovati.
Toho wam chczem pomocz dati
Dwa bifkupowa rýtirže,
Giž neni w teto mirže.

Poft hoc vadunt cantantes millites „Puýdem“.

400 Puoydem, puýdem w tu dobu,
Pořtrzem geho hrobu,
Okolo pochodime, ||
Czo fe ftane, vzřime. 204^a
Tak wecze prorok ten,
405 Žet chce wftati tržeti den.
Appořtole přiduce
A nam geho vkradnucze,
A hdem prawiti budu:
Wftal gežifs krýftus z hrobu.

Chadim.

410 Pani a pani, poymiete mie febu,
Chczýt byti hotow w tu dobu,
Když naymyn bude tržeba komu,
Yat ý hned pomohu tomu,
Než chczýt gedno powiedieti
415 A tim fe nicz neřtýdieti,
Když by ktera potřeba byla,
Geftto by fe při mnie dala,
Y hned vteku yako fhoržim,
Nebo fe kyge welmi bogim;
420 Neb fte o to držiwe mluwili, ||
Tiem fte mne welmi ftrařfili, 204^b
Nechuten fem welmi pro to nýnie,
Neb fe bogim kygowanie,
Wffakt tam take f wami puoydu,
425 Czo fe ftane, toho doýdu.

Primus milles.

Podiž s nami, acž chczefs giti,
Swe mocnořti pokuřyti,
Kdyžs tak rýtirž nematný
A sy witiež welmi platny.
430 Stanefs fe mnu w gedne ftranie
A řadnemu fe nebranie,
Acž kto přide a chce tie biti,
A nebudeřf fe moczý řkrýti.

411. chczyt: v rkp. chyt.

Nařtaw hlavy aneb boku,
 435 Prži tom hleday czeřty k řkoku,
 Bý mohl zbýti fe cztí feczý,
 A chytay raný vzdyczký na plecý.

*Et sic vadunt cantantes supra l. scriptam cancionem: Puoydem etc. 205^a
 Et stantes penes sepulcrum, centurio ad eos dicet etc.*

Nuř paniczy ý wý pani,
 Od krale sme sem pofłani,
 440 Býchom hrobu oftržihali,
 Czo fe ftane, to znamenali,
 Každý na fwe ftraži ftoge
 Nebiehali ýako zloge.
 Stuy ty tuto mcořřtwij plný,
 445 A ty tuto z nich fylný,
 A ty tuto w dobrodruřřtwij plný,
 A tý tuto z giných flawný,
 A ty tuto nayudatnieřřfi,
 A ty tuto namudržeřřfi,
 450 A ty ftuoý s teto ftraný,
 Geřřto ma bok proklaný,
 A wy gdieta w tuto ftranu,
 Puoýdelit tady, dayteř mu ranu, ě
 A ya tuto ftanu fam, 205^b
 455 Kdoř sem puoyde, s nim fe potkam,
 Stuoagne wfliczkni mužřku mýřfi,
 Tit fu czařý nyní pržiřřly,
 Každý ýakoř na koho fluffie,
 Hrobu ftržiha ýako duffe,
 460 Dořřit geřř nas řpolu tuto,
 Budet Jeřřřfi s nami krupno,
 Acř giř on z mrtwých wftane,
 Dořřit fe mu hrubie ftane,
 Tudiř geho apaffřtohuom,
 465 Dame gim w bok ýako woluom,
 Budiř každý na fwem miřřtie,
 Druh druhu prawie geřřtie,
 Býřřte vdatni tehdy býli,
 Neprzateř kdý býřřte cžili.

447. Z giných: v rkp. zhginých.

Secundus milles.

470 Blaze nam te družiný,
 Magicz s febu ty hrđiný, ě
 Yak flyřřite o gich chwale, 206^a
 Bywalit fu dobrze dale
 Neř pan hrđiczř po řytirřřtwie,
 475 Tak fe gegich klenoty křřtwie
 Yako cžerna řřkornie w blatie,
 Ani wfliczkni w pžiřplatie,
 Vřahli fu fe w rohořie,
 Potom wý znaýřte gich zbořie,
 480 Magit hrřřt plew, dwa wieniký
 A řřindelne trži hrřebiký,
 Zřoři dořři v řranřkeho
 Zřata dořři v vherřkeho,
 Wiewteř, fu li pani toto,
 485 Yat' ge nýni chwalim proto,
 Neb to do nich řhledano geřř,
 Protoř ge mieýřte wfliczkni w czeřř

Tercius milles.

O to, brachu, nemieý pecže,
 Nemat řadny z lpy mečže, ě
 490 Ani řrečže zagečřiho, 206^b
 Neni tuto naymenřřiho,
 By byl ýako cžlowiek matný,
 Neř geřřt kazdý witeřř platný,
 Y poznaný w dobrodruřřřtwi,
 495 Podobnit fu wfliczkni k muořřřtwie,
 Czo gich tuto řřogi,
 Czerř fe gich w pekle bogi,
 Protoz fwe cztí oftržihaýme,
 Czo fe ftane, toho dočekaýme.

Silencium. Cayphas ad Chadim.

500 Pořřle, di k řytirřřuom řkorže,
 A nedoýdeřř s nimi horže,
 A rczý gim tak ode mne,
 At ftrřehu hrobu dořřře.

496. řřogi v rkp. řřogi.

Chadim dicit.

Rad, milý pane muoý,
505 Ya fem fluha wierny twuoý.

Tunc currens ad milites dicit. ||

Cztne rýtiržftwo, kazal kral hrobu ftržiczy, 207^a
Nikdy nefpati, gedine wdý bđiti,
Acž chczete gehu miloft mieti,
Racztež to giž zdieti.

Centurio ad eum.

510 Radi, mili brachu, chczem to zdiecz.
Gini fobie lide bagi bđiecz,
Abý gich fen neumdhl
A potom gich neupl.
Puoýcziz nam koftek mile,
515 Doydefs s nami kratochwile.

Chadim ad eum.

Puoýczim wam koftek hrati,
Nechczeteli fe rwati,
Hraýtež nýni v pokogi,
Gednak fe was kazdý zbogi.

Primus milles sumens teffaras dicit.

520 Towaryftwo mile,
Vczinme fobie kratochwile, †
Yat nýni wrhu koftkami 207^b
A budu hrati f wami.
Gižt mi gefl fedl žiz s kotrem,
525 Nechczyt býti zadnemu kmotrem.

Secundus milles.

Chezemeli w koftky hrati,
Nemame fe o nie drati.
Seč mi take nieczo rowneho
A fukni nieczo zyftneho.
530 Gižt mi fedl kotr z drýgi,
Bogim fe, že mie za to zmýgi.

510. chczem: v rkp. czem.

Tercius milles.

Kmotrže hnoftku,
Nemecz mi na koftku,
Gakž mi na koftku wržefs,
535 Damt, až fe zwržefs.

Quartus milles.

Czo tý pleteff, czo ty mietefs,
Že mi na koftku meczefs! ||
Yat fem vvrhl žiz f czynkem, 208^a
Protož nechczy byti wnikem.

Quintus milles.

540 Tobie žiz s czýnkem biffe,
Podaý mi gich take fpiffe,
At wrhu, yak buđ koli,
Neczot wdý fedne k me wuoli.
O gižt mi fedl taufs, efs,
545 Mufymt za to choditi piefs.

Sextus milles.

Malo's to vvrhl, brachu,
Mohl by dogiti potom ftrachu,
Gednim fmifcen czan,
Adt nebudu od fwých pran.
550 Sedl mi czýn a dwa tulle,
Giž na tomto fuffe.

Septimus milles.

Necht fe diege, yak fe diege,
Niekto fe tomu nafmiege. ||
Sfeft a defet fedni mi k tomu, 208^b
555 Bud' lbo neb žel komu,
Gižt fem vvrhl dry žizem,
Protož fe ginak potížem.

548. Verš nesrozumitelný: snad má zniti: jedním smýčcem (smykem, hodem) czan. při čemž slovo „czan“ může souviseti s franc. chance. Srovnaj obdobná místa v něm. hrách paš.: XII ist myn schantz: -din schantz hastu verlarren (Froning II. 512).

556. dry žizem: za drygy s žizem.

Octavus milles.

- Nemluw hrdie, prawim tobie,
Pržigmi fmýfl lepffi fobie,
560 Chezefs snad koftký zawrczý.
Wffak ya mam gefftie wrzczý:
Patnaczt dewiet sed mi nyni,
Vžrim, kto mi f toho powini,
Giž mi fedli wffieczkni czýnczý,
565 Wezmu fukni y tu mienzcý.
Pakli mi gi nechczete dati,
Budem fe my o ni prati.

Et dent sibi simul adinuicem alaphas.

Chadim currens ad ipfos dicit.

- Slyffte a wiecz nehraýte, ||
A mnie koftek fem podaýte. 209^a

Summens quartus milles tejsaras dicit ei

- 570 Ted, chadime, koftký mafs,
Chezeflli, wrz take mezy nas.

Chadim proicit et dicit.

- Ach, pani, male to wrhy czinite,
Sami fe fuknie zbawite,
Patnatzt, gedenaczt, fed mi rownie
575 A fe potom chlubi fkrownie,
Dwa czýnky a žiž fedi,
To z was kazdy na to dobrze hledi,
Yat fem vyhral, fukni daýte,
Gine fobie w bubnich ptaýte.

*Post hoc Jummens tunicam currat ab eis. Tunc fiat filencium.
Deinde angelus percuciens procedat cantans „Fiat pax“ et dicit.*

- 580 Rytiržftwo cztnie, neraczte wolati,
Daýte memu miſtru ſpati, ||
Nemuožte wy ho vchowati, 209^b
Neb cheze fkuro z mrtwych wftati.

575. A: snad za At.

Primus miles dicit.

- Czo fe, bratrže, hýn blifftie,
585 Protoz mi fe welmi ſtyfftie,
Nebt fe fylnie bogim za to,
Zet geft giftie angel toto
Z nebefkeho poſlan hluku,
Tot fe dorazýchuom fuku,
590 O, horczet fe darži nam,
Po zrakut ýa to dobrze znam.

Secundus milles.

- Giftie prawdu prawifs, brachu,
Nebo od welikého ſtrachu
Wffeczken fe trzefu ýako lift:
595 Bud tiem dobrze gift,
Že nam dati o czem býti.
Tohot geft nam nelze vgiti.

Tercius milles.

- Ya to prawim a to wiezte, 210^a
Kto kam wi, raucze biežte,
600 Tak mi fe geft frdzeze leklo
Y vžeſti krwi ſpeklo,
Zmamen fem ýako pen,
Giž pohržichu pržiffel nam den,
Wffieczkni febu zaplatimý,
605 Neb žiwotý stratimý.

Quartus milles.

- Nemluw toho, bud prži fobie,
Strachugefs fe ýako robie,
Wffak fy muož, mužſký czin',
Teto hrozy fe obwin,
610 Pržiſtup k brani f mužſku mýfli,
Nyni fu tuto czaſý pržiſſly,
Bychom febe pokuſyli,
Na vdacztwi fe zdiehli,
Pomniemež na ſwe vrozeni,
615 Vczinmež take dieni, |
Jakž by nas cztilo ý potom, 210^b
Pomyſlmež nyni o tom.

596. dati: snad za dagi.

Quintus milles.

- O, na waffe ženka dila,
 Že fta kdy plfkati fmiela,
 620 A ginochý tý dobrže znagicz
 A tak w frdczý magicz
 Yako lwi, mužftwij plni,
 Sam by z nich každý pro ni
 Czertu w hrdlo fkocžil,
 625 Proti buohu take krocžil,
 Boha, czerta fe neboge,
 Gedno s nami mužfký ftoge.
 Budem miti darow mnoho,
 Acž nam kral bude pržiti toho.

Sextus milles.

- 630 Giž ma flowa nadgidechu,
 Nebo gim držiwe prawiechu:
 Ni czert, ni kto, wffe chczem zbiti, ||
 A fwe buoynoſti pokufyti. 211^a
 Tot čas, pani, kež feczete,
 635 Kež fe s miſta nýni hnete,
 Zda fte k zemi przywazani,
 Neb oftržeſſem přeſtraffeni.

Septimus miles.

- Býwal fem, brachu, w przyhodach
 Při wohnich ý při wodach
 640 Ý w rozliczne gine praczy,
 Protož rzczi fwe vkraczy,
 Nikdý mie tak ftrach nebylo,
 A tot mi frdcze zkamentelo,
 Tielo na mne wffe zbledlo
 645 Pro nafſe neftateczne dielo,
 Gednakt bude beze mne pro ftrach,
 Ach, tot fe hrobu dooftržehach.

Centurio.

- Aý, hrdiný žiwota cztneho,
 Drž fe každý meczé fweho! ||
 650 Branme fe tuto ftogicze. 211^b
 A neduoýdeme hanby wiece.

646. Verš nejasný.

Octavus milles.

- Ba, nehrdináý, nehrdináý,
 Czo hýn stogi, to znamenáý,
 Ne darmo tak hrozne twarži,
 655 Wohniwe kftwuczy zarži,
 Sam fe berže f uoftrým meczem.
 Ach naftoýte, kam mi vteczem.
 Protož duſſe zatagicze,
 Poďme wficzkni prýcz mleżicze,
 660 Czo fe ftane, to vzrżime
 A to krali wýprawime.

*Sylencium.**Deinde appropinquet angelus dicens.*

- Ya wam to prawim zawierne,
 Obmiekcžete frdcze fwe,
 Tot geft w hrobie fyn božie,
 665 Gehož žide nepoznali mnozie, ||
 Připrawili fu geý k tuze, 212^a
 Genž mnohým pomaha z nuze,
 Yakož fu proroczý o niem mluwili,
 Tot fu žide naplnili.
 670 Protož mieý každý frdcze pokorne,
 Wida týto hrozý diwne.
 Sluncze fwu krafu ztratilo,
 Neb geft božij ſmrti ltowalo.
 Zemie f koržen fe trzeſýffe,
 675 A tu ftati hrozno biſſe.
 Skale fe hroznie pukaffe,
 Každý widiel, ktož tu ſtaffe.
 Opona, genž w chramu biſſe byla,
 Ta fe napolý rozedrżela.
 680 Mrtwi lide z hrobu wftali,
 Mnohym fe widieti dali.
 Protož mý owffem mnoho
 Želegicze frdecznie toho,
 Že fem ýa kdý při tom ſtal, ||
 685 Kdy božij fyn fwu ſmrt bral. 212^b

Centurio ad angelum.

- Nepržiftupuý fem, tot radim,
 Neb na tebe tímto meczem hodim, .

Lecž buď andiel, lecž czert, lecž człowiek,
Giž bude twuoý kratky wiek.

Angelus ad milites.

- 690 Ach, wý blazniwe ftworzeni,
Ach, na waffe blazniwe fpani,
Že wý fe tak hrđiný czinite
A tomu fe protiwite,
Genž nebe ý zemi take
695 Ý ftworzeni wfeliake
Ma (w) fwu ruku ý w fwe moczý
Po wfte czaſy y po wfte noczý.
Wizte, yaka gefť waffe obrana,
Když was zemdi ma gedina rana.
700 Ya angel z nebefke ržiſte,
Stupil fem na tento fwiet tiſte, ||
Poſlan fem od otce fwrečniho, 213^a
Abých ſkržiſyl fyna geho.

Tunc percuciet milites cantans: „Terra tremuit et quieuit“ etc. et dicit rykmum.

- Zemie gefť fe tržafła í koržen,
705 Když byl fyn buoži vmoržen,
Až z mrtwych zaſe wftane,
Hned zemie tržefeni přeſtane.

Tunc angelus cantet introitum: „Exurge, quare obdormiſti“ et dicit rykmum.

- Hofpodine, dokad budeſ fpati,
Giž hodina gefť z mrtwych wftati.
710 Wítaniz žadný ſpaſyteli,
Wfſech hržiſfnych wýkupiteli.

Tunc Ieſus cantet in ſepulcro ſedens: „Ego dormiui“ et dicit.

- Yat fem w hrobie odpoczíwal
A fen fem býł přižyal, ||
A giž fem z mrtwych wftal, 213^b
715 Neb mie otec z ze fna podýal.

Angelus ad Ieſum.

Wftan', milý ſpaſýteli,
Wfſech hržiſfnych wýkupiteli!

Racž tam giti wfkuorže,
Kdežto duſte w pekle horže,
720 Swu fwatu krwi ge wýkupíſ
A wfſech gich hržichu ge zbawíſ.

Ieſus exiens de ſepulcro dicit.

Był fem vmržel a giž fem žiw,
Tomu fe człowiek kažďý diw,
Proto fem z hrobu wýftupil,
725 Abých z pekla hržiſfne wýkupil.

Angelus cantet: „Veni pater optime, accipe ſceptrum glorie!“ et dicit.

Racžiž giti, tworze, wfkuorže,
Tu kdež wiecznie duſte horže,
W pekle trudnie wolagicze,
W tobie famem czaſtku magicz(e). ||
730 Racžiž, tworze, nemeſtkati, 214^a
Przed peklo fe fe mnu brati,
Racžiž ty duſte wýkupiti,
Pro niež fe dal vmucziti.

Ieſus cantet: „Data est michi omnis poteſtas!“ et dicit rykmum.

Dana mi gefť mocz od otce meho,
735 Neb fem czinil přiſkazani geho,
Abých ty duſte wýkupil,
Pro niež fem byl na kržiž wftupil.

Ieſus cantet: „Reſurrexi!“ et dicit rykmum.

Wýftupil fem nyni z hrobu,
Abých ſfel przed peklo í tebu.

Angelus cantet: „Poſuiſti ſuper me!“ et dicit.

740 Wložil fy na mnie fwu fwatu ruku,
Opatržiž fwych w'erných muku,
Žadagi, bý fe gim vkazal,
A kržiweho diabla fwazal.

*Iterum fiat ſylencium et proſtet || Ieſus cum angelo in aliquo loco 214^b
deputato. Deinde Cayphas alta voce dicit ad Chadim.*

Wiz, Chadime, bez meſtkanie,
745 Kam rýtírži bieži nynie,

Strafliwie fe bogicze.
 Procz neftřehu hrobu wicze,
 To ty brzo na nich zeptay
 A to mi hned wiedieti day!

Chadim ad caypham.

750 Hotow fem wffe cziniti,
 Czoż mi gedno fmufs rozkazati.

Chadim ad milites veniens dicit.

Zdrawi, pani, y wzdý nyńi,
 Od biskupa rozkazani
 Raczte pilnie znamenati,
 755 A předeń fe fpuolu brati,
 Knieży wffeczko wyprawiti,
 Jak fe dalo, rozprawieti. †

Quartus milles dicit. 215^a

Acż neradi, ale bezdieký,
 Wim, nebudem miti dieky
 760 Od biskupa ý od krale,
 Giż gefť nafť czti na male;
 Muřymy na fe wffe prowefťi,
 Kdyż přzed kniže chcżefs nas wefti.
 Gdiż ty napřed, mý po tobie,
 765 Ale praw každý sam o fobie.

Et sic vadunt omnes ad Chaipham, quibus Cayphas dicit.

Cztni rýtirži, k nam witaýte,
 Czo fe ftalo, to mi prawte.

Quintus milles ad eum.

Zdraw, biskupe kaifaffi,
 Racż flyřfeti puotku nafťi.
 770 My fine hrobu oftržihali,
 Czo fe ftalo, toho ýa nechwali.
 Gedno fe fwietloft wýgewi, †
 W tom fe angel s meczem zgewi, 215^b
 Welike, fwietle zarži

775 Ý přehrozne twarži.
 Hrdiny fe pro ftrach leknu,
 A hned wfficzni k zemi kleknu,
 Potom take vteczechu,
 Ano ge angel pořtuha,
 780 A po hlawach ge pořtržiha,
 Dada w hlavu y da w bok,
 Tu by byl, kniže, vzřel diwný fkok,
 Ano fkačzi, chutnie bieřicz,
 Do kuta fe wfficzni ftieřicz.
 785 Wffak maržata byl nayruczeřři,
 Gefťto byl wypil patnaczte czeřři
 Kyfelicze, kapalicze,
 Tut fkačachu pře(s) ftolicze,
 Tot v cžerta, kdes wzał nohý
 790 Ten maržata přeřvbohý,
 Gini take vťiekali, †
 Strařhwe fe ohledali, 216^a
 Než yat fe, kniže, rucze zbocžich,
 Mezy babý muoznie fkozých,
 795 Chtie fe take tu fchowati,
 Gichu fe mne obierati
 Kýgmi, pieřťmi, přeřliczemi,
 Ay leřim mezy nimi.
 Tak fe dluho obierach,
 800 Aż bez mala obdržach
 Ran paliczowych wffeho dořti.
 Znamenay teto mudrořti,
 Wffak fe z tiech bab newýgewich,
 Aż odtud angela zbých;
 805 Protoř yak fe ftalo koli,
 Wzdý gefť wřtal proti nafťi wuoli.

Cayphas ad eos

Zle fe ftalo giż pohřřichu,
 Pro niř nam neni do řmiechu,
 Pro tuto nowinu proklatu, †
 810 Tut fe fkuťky nafťe zřnatu, 216^b
 Pro kryřtowo z mřtwych wřtani,
 Ale pro nafťe dieti ý pani,
 Toho raczte vřagiti,
 S tiemito fe dary vřagiti.
 815 Tyto penize wezmucze,

Przed sweho krale gducze,
Toho neprawte nikomu,
By kdy gežíš wftal z hrobu.
Kdýž to dobrže zatagíte,
820 Dobrže nam w tom vezinite.

*Fiat filencium. Tunc vadunt vias millites vel profert in aliquo loco.
Deinde Jesus cum angelo ad infernum cantant: „Cum rex glorie“ usque
„Aduenisti Desiderabilis“.*

*Angelus cantet, tangens ad hostias: „Tollite portas, principes, vestras“
Et Jesus dicit rykmum.*

Otevržete fe pekelna wrata, 217^a
Na wieky wiekuow proklate!
Dnes, diable, vezinim na waffem dworze,
Zbawim wfeczky duffe pekelneho horze.

*Tunc Jatan horribili voce clamat: „Quis est iste rex glorie“ et dicit
rykmum etc.*

825 Ý kto geft tak welmi hrdý,
A w swe mylli welmi twrdy,
Ze na nafse wrata tucze,
Až mi w obu vchu hluffe?

Angelus respondet: „Dominus fortis et potens“. Et dicit rykmum.

Kral nebeský geft zaduczý,
830 A w bogi wfemahuczý.

Angelus secunda vice cantet: „Tollite portas“.

*Et Jesus dicit rykmum praedictum. Tunc Jatanas dicit: „Quis est iste
etc.“ et dicit rykmum. †*

Y kto geft tak horliwý, 217^b
A tak welmi nefrafflywý,
Acž toliko fe nas nebogi,
Ale k tomu fe welmi ftrogí
835 Nafse panftwi potlacžiti
A duffi nas cheze zbawiti?

*Angelus tercia vice cantet: „Tollite portas“ etc. cum rykmo predicto.
Tunc lucifer dicit: „Quis est iste rex glorie“ cum rykmo etc.*

Ba wýzrži, tý wrbata,
Anebo tý hodiata,

828. srv. II. 304: až mi v mů uši buče: prvotně snad hlúče.

Anebo tý aftarota,
840 Anebo tý kolata,
Kto tak fylnie tucze nama wrata.

Tunc Belzebub ad luciferum dicit.

Wftan' zhuoru, miſtrže lucýperže,
Ktoſý na nafse wrata perže,
Newftaneſſi welmi rýchle, †
845 Duoydem f nim krýchle. 218^a

Tunc Jesus dicit ad demones.

Jat fem, diable, tworžecz fwatý,
Genž tobie duffe wezmu, proklatý,
Nahle otewrži chwataſi,
Nechczýt tuto dele ftati.

*Et sic apperiat infernum et anime canunt: „Aduenisti desiderabilis“
Et tunc una vel due dicunt rykmum.*

850 Witaý, nebeska fwietloſti,
Witaý, božka prawdo y mudroſti,
Witaý, boží pokoleni,
Wflech nemocných vzdaweni
Ty fy z nebe duolow ftupil
855 A fwu drahu krwi ny wykupil,
Tebe fme čakali placžicze,
Twemu fe přežſti radugicze.
Vhas tworeže muký klate,
Wywed duffe w pekle yate, †
860 Bychom s tebu kralowali, 218^b
Na tie zržicze radoſt mieli.

Jesus ad animas dicit.

Wýn'diete wen, duffe fwate,
Genž fte býlý dawno yate,
Ya was dnes zbawugi muky y nuze,
865 Nebudete giž nikdý w tuze.
Ya fem pro wý s nebe ftupil
A was fem fwu krwi wykupil.

845. Krychle: snad m. krykle od krik = wáda, hádka.

Jesus dicit ad.

Das, adame, fwu ruku.
 Att tie wýwedu z pekelneho liluku
 870 Y fe wfemi duffiečkami,
 Giž diablu viece nedamý
 Nikdý panowati.
 Ale budete fe radowati
 A fe mnu wiecznie kralowati.

Adam ad Jefum.

875 Witay, tworče miloftiwý, ||
 Swrchniho boha fynu žiwý, 219^a
 Ja fem tobie zawinil,
 Proto fem w mukach mnoho býl.
 Buď tobie dnes chwala wieczna, bože,
 880 Giž nas wfecch tuha mine.

Anima comunis.

Witay, mily, nebeský krali,
 Ja twu miloft se wfemi chwali.
 Czož býl adam otec ztratil,
 Tos nam tworče owffem wratil.
 885 Ewa pro lakomftwi fwoge
 Zbawila nas rayfkeho pokoge,
 Ale týt nam opiet dal,
 Genžs za ný na kržižital.
 Blaze gim, kto fe tobie tieffi,
 890 W tom kralowftwie býti mufý,
 Giž gefť nýni wfeczka pakoft,
 A pržigde gim wfeczka radoft,
 Tu netrzeba gine diediný miti. ||
 Gedno na twe licze zržeti. 219^b

Anima Ewe dicit.

895 Ja fem ewa, prwnie mati,
 Twego fem fe kazani nechtiela bati,
 Že fem w rafi yablko shryzla,
 Proto fem w pekle býla;

897. Snad místo: Giz ge mine wfeczka pakoft.

Ale giž f mi, bože, odpustil,
 900 Žes mie fwu fwatu krwi wýkupil.

Angelus ad latronem.

Y kto gfý týt f tím znamenim,
 Ya fe tobie welmi diwim.

Latro respondet.

Ja fem lotr kržizowaný,
 Pro fwe cžiny s krýltem vmuczený
 905 Na prawiczý fynu božieho,
 Y pržiyal fem wieru geho, ||
 Že ge on prawy fpafytel
 A wfecch hržiffných wýkupitel;
 Y profyl fem fmiłowani, ||
 910 An mi gefť dal to znameni: 220^a
 Wezma kržiž, diž przed ray,
 Angelom to znameni day
 A rzka: gezifs me gefť poffal,
 Aby mie puftili w ray, pržikazat,
 915 W rayfke bydlo bez meffkanie,
 Tu kdež wieczne kralowanie.

Jesus ad angelum dicit.

Michale, weď do rage týt duffe,
 Dayž gim bydlo, yakžto na nie fluffe,
 Tut mie čekati budu,
 920 Azt k nim tržeti den pržigdu.

Angelus ducal animas et cantet: „Salve jefla dies“.

Deinde Jesus recedat.

Deinde fiat Sermo. Amen.

REJSTRÍK.

Uvádějí se jen důležitéjší výrazy a vazby. Zkratky značí: 1. *Mast.* = Mastičkář Musejní; 2. *Drk.* = Zlomek Drkolenský; 3. *Hra Vel.* = První hra tří Marií; 4. *Hrob Boží* = Druhá hra tří Marií; 5. *Mar. Mus.* = Musejní zlomek hry tří Marií; 6. *Div. Vit.* = Svatovítský zlomek; 7. *Tegerns.* = Tegernsecký zlomek; 8. *Div. Klem.* (A, B, C) = Klementinský zlomek her velikonočních. — Čistice vztahují se k veršum.

Alé, coní, jestli: to já tobě chcu říci, že já tvého syna uléču, acz mi dás tři hrivny zlata Mast 297; acz co s bláznem umluvíš, ale neprávě rozdělíš. Drk. 192; srv. Hra Vel. 74, Mar. Mus. 52, Div. Vit. 294, Div. Klem. C 426.

anžel, masc.: nevěrný závistníček, ne angele, ale boží protivníček Drk. 6; takéž angely... neučímie než po vůli Div. Vit. 310; kromě ukradli-li sú duši angelowe t. 70.

Annas, m., jm. osobní: biskup Annas Tegerns. 119.

apostel, masc.: apoštolů mistra svého (ztratili) Hra Vel. 25, Hrob Boží 15, 149; byť nepřídúce apoštolý Drk. 317; apoštolé musie věřiti Hrob Boží 136; apoštoléy musie v to věřiti Hra Vel. 86.

Astaroch, Astarota, jm. ďábla: mistre, mněť aftaroch ději Div. Klem. C 103; nebo ty, Astarota t. 839.

at: chceš-li, at bych slúžil Drk. 105; at bych já mohl věřiti Div. Klem. B 289.

Babiti sé, baviti sé, meškati: i ktes se tak dlúho babil Div. Klem. C 208.

Babylonie f., (4 slab.): mast z babylonie Mast. 152.

balšán, m.: s kadidlem a s balfanem Mast. 344.

batek, m., demin. z báta, miláček, milovník: hledajic batka Drk. 59.

báti — baju, fabulari, na prázdno mluvíti: (ženy) kdy sě zapíú, tehdy bayu Mast. 373; ale co tu, Maria, bagefs Div. Klem. A 488; jini sobe lidé bagi bdiee t. C 511.

Bavory, pl., jm. země: u bauorzyech Mast. 52.

bekati, bečeti: bekati na koho, utrhovati se na koho, hubovati: ze svým na mé zvadlem becaff Drk. 187.

Belzebub, Belzebul, m., jm. ďábla: mněť ději belzebul Drk. 25; mněť ději belzebul Div. Klem. C 93.

Benátky, plur. l. rubyn z benatek Mast. 8; mast z benatek t. 326.

Beřit, jm. ďábla: mněť ději berzyt Drk. 36.

Běta, f., jm. osobní: má sestra byeta Drk. 223.

bezděky, adv., proti vůli: ac neradi, ale bezdičky Div. Klem. C 758.

běžeti, běžu: jáz k tobě byezu Mast. l. *běřic,* m.: flyrycz byrycz chodí po strništi Div. Vit. 227. — Adj. — *óv:* byrzyczow syn Drk. 204.

blecha (1slab.), fem., blecha: bichu jednookú Drk. 141.

blud, m., klam: toho já utěšim bez bludu Tegerns. 44; prelud: neroďte se domnívati, bychť byl blud Div. Klem. A 567.

bóduj, adv. z *bóh-daj:* buoday se ve pekle stekl Div. Klem. C 179.

bohda, adv.: vám bohda na vši útěchu Mast. 45.

bolestivý, adj., nemocný: učíu se unú milost s bolefftywym Div. Vit. 391.

bósti, -bodu: když by se počala bofťi Div. Klem. C 212; boden: ktož je boden Mast. 64.

bóvyžehnaj, adv. z *bóh vy žehnaj:* buowyžehnaj, milé paní Div. Klem. A 142.

brada, f., vousy: bylo tobě vzěti bradu Div. Klem. C 210.

brach, m., druh: milý brachu Drk. 182; o to, brachu, neměj péce Div. Klem. C 488 a c.

brachek, m., demin. z brach, miláček, milovník: trhála sem kvietí svému brachku Drk. 70; to vše činim brachku na milost t. 84.

braň -i, f., obrana, odpor: přistup k brani s mužskú myslí Div. Klem. C 610.

bránie, n., loupež: bych nejel na brani v noci Div. Klem. C 188.

Brod Český, jm. města: bířicov syn z czekeho brodu Drk 204.

brojiti sě, sem tam choditi, hemziti se: ežť sě o nich (okolo paní) ľudé brogye Mast. 226.

brzký, adj., rychlý, bujný: rychlý, brzky jako klopot Drk. 114.

brzo, adv., rychle: brzo jdúce zvěstujtez to učedníkum jeho Div. Klem. A 121.

Bubni, Bubny, plur., jm. místní: jiné (sukně) sobe w bubních ptajte Div. Klem. C 579.

bujnost, f., bujnost: vše chceme sbíti a své buynofti pokusiti Div. Klem. C 633.

búkati — búču, bučeti, houkati: kto na má vrata tluče, až mi v mů uši buče? Drk. 304.

bydlo, n., bydlístě, sídlo: pekelné bydlo Div. Klem. C 151; v rajské bydlo t. 915; dajž jim bydlo t. 918.

bzdieti, bzdim, bzdieti: a já mezi nimi sedě bzdim Div. Klem. C 96; pzydyety Mast. 83; pojde od nie pzdye t. 155.

Cele, adv. jisté, pravdivé: at s tobú czele sděju Mast. 6; tako věrné i tak czele Hrob Boží 172; jest mi

hore veliké cele Mar. Mus. 44; cele Div. Klem. A 239.

celo v. *tělo.*

čěp, m., palice: a neuhonite czepani rány Div. Klem. C 12; snad sem tebe ještě czepey nepleštil t. 44.

cinh, m., (z franc. cinque), pět ok ve hie kostkové: jáť sem uvrhl žiz s czynkem (6 - 5) Div. Klem. C 538; tobě žiz s czynkem bíše t. 540; sedl mi czyn a dva tóše (5 + 2 - 2) t. 550; jiz mi sedli všickni czynezy (3 x 5) t. 564; dva czynky a žiz sedl (5 - 5 + 6) t. 576.

cný v. *čstný.*

čtust v. *čstnost.*

Čakati v. *čekati.*

čan: jedním finifcen (smyčkem?) czan Div. Klem. C 548 (podle něm. schanze, schanz = Fall der Würfel, Glückwurf, z franc. chance).

čaroděnicě, f., čarodějnice: vy svódné czarodyenycezye Div. Vit. 179.

čas, po čas, zanedlouho: po czas budem mieti hosti Mast. 195.

částka, f., podíl: v tobě samém czaftku majice Div. Klem. C 729.

Čech, m., jm. os.: utvrđ v pravdě vsecky věrné czechy Div. Klem. A 406; *Čechy:* w czechach Mast. 49, Drk. 32.

čekali, čakali -a'u: czekev jeho skončenie Div. Vit. 6; tebe sme cžakali Div. Klem. C 856.

čěpicě, f.: píše nám svata czepepycezye (iron.) Div. Vit. 199.

čert v. *črt.*

čerticě v. *črticě.*

čest, f., část: pysný zádny czeftly zádne nemóz mieti Drk. 15.

čieše, f., číše: vypil patnácte czeffí Div. Klem. C 786.

čiti v. *čúti.*

čížebnik, m., kdo čihá na ptáky: nenie... czyzebnyka chytrějšicho Drk. 31.

črt, čert, m.: czrt Drk. 292, Div. Vit. 183; od czyrta Mast. 186; czrtta Div. Vit. 184; czerte proklatý Drk. 308; všichni czyertye Div. Vit. 216; u všech czrtow Drk. 274; všem czertom Mast. 393.

črticě, čerticě, f.: vy ste horšie nežli czerťycezye Div. Vit. 180.

- črv*, m., červ; jmá snad czerwy v duši Mast. 125.
- čstnost, čtnost*, f., poctivost; tvá-li čstnost jeho schovala Hra Vel. 75, czoňt Hrob Boží 93.
- čstný, čný*, adj.; tyrh czny hyne Mast. 204; mistré czny i slovatný t. 279.
- čtiti, čiti*, -ju; horem sám neczugny sebe Mast. 281; naše srdce čtiti Div. Klem. B 251; czię t. C 46; nepřátely kdybyste čtiti t. 469.
- Dáti*, dám; téjt lacniej dadye pary Mast. 185; dadye kvapa t. 187; dawyc (my dva) ludem dosti smiechu t. 4; dáti se na něco; na řeč ženskú se nic neday Div. Klem. B 153.
- dávný*, adj., starodávný; lékař chytrý, dawny Mast. 44; pro mé dawne dobré děnie t. 388.
- dbáti v. tbatí*.
- dědina*, f., majetek, statek; tu netřeba jiné diediny mítí, Div. Klem. C 893.
- děkovati* komu z čeho (zač); z těch darów dyckugy vám Tegerns. 107.
- děnie*, n., konání, skutek; učínmež také diení Div. Klem. C 615; zpomenú-li na mé dyenyę Tegerns. 62; dobré děnie, dobrodiní; pro mé dávné dobré dyenyę Mast. 388.
- dieli*, — *děju*, dicere; kak ti dyeyu pravé jmé Mast. 5; dyeyut mi Rubin t. 8.
- dliho, na dluzě*, dlouho; nebudeme-li jeho jmieti na dluzę Hra Vel. 16, Hrob Boží 6; na dluzie Ma. Mus. 6; na dluzę Div. Klem. A 16. 325.
- dna*, f.; snad jmu dna lámá uši Mast. 124; dna dietě silně lámá Div. Vit. 291.
- dobroytro*, pozdrav ranní, z *dobro jutro!*; dobroytro vám, krásné panie Mast. 229.
- Dobruška*, f., jm. místní; mast z do-bruffky Drk. 293.
- dočínili se*; jak sme se zle dočínili Div. Klem. C 50.
- doch*, m., došek, otep slámy; teď máš tři jinochy jako najkrasšie tři dochy Drk. 64.
- dojiti* koho; bych mohla jeho dogiti Mar. Mus. 39; dogitij Div. Klem. A 324.
- dokad*, conj., iak dlouho; hospodine, dokad budeš spáti Div. Klem. C 708.
- doliti* čim, dokázati; chci vám divy dolyczyty Div. Vit. 165; a tohot chci dolyczyty t. 182.
- doměduiče*, f., nadávka (od mud, stsl. mędo); ó slyšte, baby klevenice a vy svódné čaroděnice, vy ste horšie nežli čertice a pravé ste domudnyčycę Div. Vit. 181.
- donidě, donič*, conj., dokud; donydz tvórcę neoptámy Hrob Boží 27; donydz ste ještě v svém zdravi Div. Vit. 238; donydz budú v nebi světi t. 344.
- doraziti se saku* (metafor.), naraziti na tuhý odpor; toť se dorazychuom saku Div. Klem. C 589.
- dostojen*, ad., hoden; jehožto já nejsem doftogen, bych rozvázal ten řemenec Div. Vit. 249; duoftogent jest pekel-ného hoře Div. Klem. C 169.
- dóvodný*, adj., na duvodlech založený; skrze mnohá duowodna znamení Div. Klem. A 485.
- drác*, m., lupič; nebyloť věčihó dracze Div. Klem. C 190.
- drahný*, adj., vzácený, hezký; vítajte, vy panie drahne! Mast. 394.
- dráti* — *deru*; deržte mnú neb nederzte Div. Klem. C 243.
- drieti* — *dru*, odirati; krúpy drzyela Mast. 421.
- drijě, dryjě*, f., (ze stněm, drie a toto z lat. tria), tři oka ve hře kostkové; já mám drygy s kotrem (3 + 4) Div. Vit. 21; já drygy s tůšem mám (3 + 2) t. 23; jížt mi sedl kotr s drygi (4 + 3) Div. Klem. C 530; jížt sem uvrhl dry(gy) s žizem (3 + 6) t. 556.
- držěti*, -zu; dyrzy Mast. 75.
- dvorák*, m., kdo žije při dvoře; kde sú frejciři i duorzaczy Drk. 61.
- dworný*, adj., dvorský, hezký; jsem ti dworny holomek Mast. 7; dworny smiech (pěkný smich, pěkná věc k smiechu) t. 85. — Adv. dworně-nemluvtez tak dwornye Div. Vit. 25.
- dýně*, f.; voře bude jako dynye Mast. 139.
- Eš*, n. (z rom. as), jedno oko ve hře kostkové; iá mám s žiezem esz (6 + 1) Div. Vit. 19; jížt mi sedl tauš, efs (2 + 1) Div. Klem. C 544.
- ež*, conj., že; děkuju, ez mi učinil eti přieliš mnoho Mast. 314; slyšal sem,

- ez dobrých masti ptáte t. 321; ež = zeť; zdát mi se, ezth ondeno stojie, ezth se o nich ludé brojie t. 225—6.
- Fi*, interj.; phy! kde bych se (řeci) stavil Mast. 423.
- Flandry*, pl. m., jméno země; w flandryzech Drk. 33.
- franský*, adj., francouzský; zboží dosti u frankého Div. Klem. C 482.
- frejciř*, m., záletník; frejcyerzy i dvoráci Drk. 61.
- Gocin, Gocin*, m., jm. osobní; Goczynę, goczynę! Div. Vit. 33.
- Háčě*, pl. f., spodní oděv, podvlečky; vtlukl sem v ni (mast) staré haczyę Drk. 264; a nám sbi všem se pzda haczie t. 332.
- hacný* (adj. z háč); dámf haczny pás Drk. 139 (t. j. pás k spodkám = stě, haenik).
- hádati*, -aju, mysliti, souditi; I kam hadas, že se nevěstkám sřubiti žádáš Mast. 361.
- halěz*, m.; dával sem málo piva za halěz Div. Klem. C 137.
- Hawlicě*, f., jm. osob.; Měj materi ději hawlyczyę Drk. 207.
- hasart*, m. (ze stněm, hasenart, hasart, Würfelspiel, a toto z franc. hasard), hra toho jména; sestro, Marta, hrajž s záky hazarta Drk. 77.
- herinkový*, adí, od herink, slaneček; měřt jest břicho jako herynkowe krásné Div. Vit. 223.
- hi!*, interj., hle; Hy, Rubine Mast. 203.
- hin, hyn*, adv., (z něm. hin), tam; hyn jsú miesta sdravá Mast. 21; hyn jich u mého mistra pln krám jmáte t. 233; co se, bratře, hyn blyštie Div. Klem. C 584; co hyn stojí, to znamenaj t. 653.
- Hlahol*, m., řeč, jazyk; ješto sem vám tato slověč domácím hlaholem pro-zvagdal Div. Vit. 198.
- Hlavicě*, f., demin. z hlava; v tvé hlavyzcy ostré hložie Div. Vit. 117.
- Hliva*, f., druh houby, Staubschwamm; má stricę prodáváta hřiby, hlywy Mast. 406.
- hložie*, n., kolekt. z hloh; v tvé hlavici ostré hložye Div. Vit. 117.
- Hluk*, m., zástup, sbor; jest jistě anjel toto z nebeského poslán hluku Div. Klem. C 588; ať tě vyvedu z pekel-ného hluku t. 869.
- Hlušicě*, f., veliké, červené slivy; má stricę prodáváta . . . hluffyczyę, slivy Mast. 407.
- hněvati* koho na čem; na tom sem boha hniewala Div. Klem. C 144.
- hnitčě*, f.; Tebe bych vše eti zbavil, a sebe bych za jednu planú hnylyczę nepopravil Mast. 426 (za planú hniticu = za nic, o nic).
- Hnoslek*, m., jm. osobní; kmotře hnoftku Div. Klem. C 532.
- hod*, m., pl., *hody* = svátky, zvláště velíko-noční; to-li je mé k hodom nové rúcho Mast. 386; před hody Div. Vit. 90; v tomto hodye t. 158.
- Hodata*, m., jm. dábla; ty hodiata Div. Klem. C 838.
- Hodawa*, f., jm. osobní; má strýna hodawa Mast. 419.
- hoden, hodný*, adj., hodící se k čemu, vhodný; nenief podobno ani všemu lidu hodno Div. Vit. 88; nejsem hoden tomu t. 297; do pekla jest jim jiti hodne Div. Klem. C 68.
- hoditi*, -zu; dobře vem hody Mast. 42; hoditi se; snad se tobě dobře hozyu t. 2; hoditi se koho = hodem, vrhem zasáhnouti; pokaž mi toho proroka, ať se hozy jeho boka Div. Vit. 36.
- holicě*, f., holé místo na hlavě, lysina; neb dám někomu po holeczy Div. Vit. 16.
- Holicě*, f., jm. osobní; posadiz k sobě svú zenu holeczyu Mast. 26.
- holomek*, m., služebník; dvorný holomek Mast. 7.
- horę*, interj., běda; Horze nám nebohám Hra Vel. 17; hóre = hüre; ač t se nestane ješče horze Drk. 185.
- horúci*, adj., prudký, tvrdý; lid tvój horuczy často mne neposluchá Tegerns. 46.
- hospoda*, m., pán; neb si naše etná hofpoda Div. Klem. C 281.
- hocado*, n., (nadávka); chodcové títo

dva, jesto sú hovada pravá Div. Klem. A 556, B 310.
hověti, -ěju, vyhověti: howeyf lépe svému pánu Mast. 105.
hřada, f., bidlo v kurníku: (baba) na hrzyceze honila Div. Vit. 175.
hřibeli, -b' u, pohřbenu býti, v hrobě ležeti: (tělo) je dlúho v hrobě hrzbyelo Mast. 352.
hrdinati, -aju, hrdinsky mluvíti, se stavěti: Ba nehrdinay, nehrdinay, co hin stojí, to znamenaj Div. Klem. C 652.
hřebový, adj. od hřeb: prsty své v hrzbowe rány vlož Div. Klem. A 575.
hríb, m.: chtěl bych jemu (dát) tři hrzyby Mast. 278, 406.
hřiena, f.: ac mi dáš tři hrzywny zlata Mast. 729.
Hřětic, m., jm. osobní: Bývalit sú dobře dále než pan hrzečičz po rytířstvie Div. Klem. C 474.
hrnec, m.: hyrnecz kyselice Mast. 11.
hubenec, m. ubožák: co kážeš, mistře hubenze? Drk. 157.
hubeničě, f., ubožačka: awech, mně hubenyczy Hra Vel. 65, 67, 69; hubenycze v túžě budu Hrob Boží 86., Mar. Mus. 91.
hubený, adj., ubohý, bidný: já hřišnice hubena Div. Klem. A 210; žena hubena t. 554, t. B 308; hubene ženě t. 32; duše hubena t. C 120.
hudec, m., hudebník: berťe písce, bubniky, hudeze Div. Klem. C 64.
húšěč, -ě, f., houština, množství: zde i na světě v této húšty Div. Vit. 259.
Chlapýš, -ě, m., chlap ve smyslu potupném: Co se chlubiš, chlapyšy Drk. 215.
chodec, m., tulák, zebřák: Dosti jest věc nepodobná, že má vás svěsti žena hubená aneb chodezowe úto dva, Div. Klem. A 555, B 309.
choditi, -zu; viz, že po tobě diabli chodye Drk. 74; chodyecz po mně truchle v nůzi Hrob Boží 112.
chowati, -aju, chrániti, šetřiti: choway svého hospodina Div. Klem. A 242; žeť ho chcem tak chowati t. C 335.

chutně, adv., s chutí, rychle: ano skáci, chutnie béžic Div. Klem. C 783.
chvostiče, šte, -ě, n., pometlo, kostě: chwoftytye prodlávata Mast. 408.
chyry, chyry, achamary, napodobení řeči židovské Drk. 164.
chyrost, f., obratnost, chytráctví: juž chytrofty vstáti kážiu Mast. 304.

Idonech, -a, m., jm. osobní: Vitaj, milý ydonechu! Mast. 3.

ihed, adv., ihned: yhed slepota s něho snide Div. Vit. 46; já tam yhed bez meskánie přidu t. 295; yhed mi se musí zdiati t. 306.

Ipokras, -a, m., Hippokrates: mistr ypokras Mast. 27.

Jan, m., vok. Jéno: gyene Drk. 311, 369.

jáz, pronom. já: yaf Mast. I. 15, 302 a č.

jeden, num., v záporné větě = žádný: neucini gednoho kvaltu Drk. 234; i jeden = ani jeden: nechce k nama y gedem kupec přijiti Mast. 213; nenief tak hřišný y gedem Drk. 97; i nedá gednoho jemu Div. Vit. 155.

jednak, adv., brzy, ihned: gednak mistře, před tobú budu Mast. 129; gednak přidu kupci z daleké vlasti Drk. 246; gednak budu hostě z daleké vlasti t. 236; gednak, mistře, budu t. 247; pověz gednak sama na se Div. Klem. C 228; gednakt poví sama svá díla t. 134 a č.

jedno, adv., jen, jenom: gedno na to vždy ptaj Mast. 17; tať gedno k milosti slušie t. 165; v hrobě nic jiného, gedno to ričho jeho Hrob Boží 179; to tvá milost gedno sama rychle mōž uzdraviti Div. Vit. 292; gedno račte dary dáti Div. Klem. C 387; gedno se světlost vyjevi t. 772 a č.

Jilka, f., jm. osobní: má tetka gylka Drk. 219.

jistba, i., jizba, světnice: tehdy vidieše, co se prostřed gytby dějice Mast. 291.

jistý, adj., bezpečný: jest od zlého gífta Div. Klem. A 408.

jiti, -jdu: my (puojdem) po tobě Div. Klem. C 764; jiti zpět = ustupovati: tak poyde židovská viera zpět Drk.

320; tak naši skutky puogdu zpět Div. Klem. C 312.

jmě, -jmeně, n.: pravě guye Mast. 5; ynye t. 303.

Juras, -a, m., jm. osobní: znali ste jejie syna guyraza Div. Vit. 220.

juž, adv., nyní: yus musivě odsud pryč jiti Mast. 214.

Kadilo, n., kadidlo: myru a zlato a k tomu i kadylo Tegerns. 96.

Kajfás, m., jm. osobní: byskup kayfaff Tegerns. 113; kayphaffyc do te znaje Div. Vit. 154.

kak, conj., jak: kak ti děju Mast. 5.
kakož keli, jakkoli: rány kakof koly veliké Mast. 61.

kaký, adj., jaký: Ach kaku my žalost jmáme Hra Vel. 14; kaka nůžě t. 15; kaczzy smutci t. 17.

kakž, conj., jakž: kakž ho nežadaji Div. Vit. 244.

kamna, kamna, pl. f. a n.: když na kamna vsedieše Mast. 280.

kapalicě, f., nápoj nějaký: vypil patnáct češi kyselice, kapaliceze Div. Klem. C 787.

karkulin, adj., possess. od karkule, cepice: cepice, karkulina máte Div. Vit. 100.

kati se, kaju se: kiož se hřičhōv katy bude Div. Vit. 242; svých se hřičhuov katij Div. Klem. A 358, 588.

kazanie, n., přikázání: muc ovšem posechl by tvém kazanyem Tegerns. 57; tvého sem se kazani nechtěla báti Div. Klem. C 806.

kazovati, -uju, prikazovati: kazugit, by pověděla Div. Klem. A 377.

kěčě, f., kšice: podoben's k němu kczyczy Drk. 127.

kdykali, -aju, v řeči se osupovati: svým hněvem na mě kdykas Mast. 63.

kei, kře, m.: jmaťe . . . kaliny ve krzy Div. Vit. 102.

klěnul, m., odznak, jez rytíř nosil na kabátě neb na helmě: tak se jejich klenoty kstvie jako černá škorně v blátě Div. Vit. C 475.

klevetanie, n., klevetání: Vy, baby, své šeptanie pustte i vše kleuctanye Mast. 40.

klopot, m., klopotání, proudění: rychlý, brzký jako klopot Drk. 114.

kluditi se, -zu; kludí se = děje se: neboť se nám sprostně klydy Hrob Boží 158; neb se nám nedobře klidij Div. Klem. A 434.

kmet, -i, m.: tak dobře z kmetuov jako z bab Div. Klem. C 3.

Koba, m., jm. osobní: má strice oba, foba i také koba Mast. 405; má bratry oba, ffebek a také koba Drk. 210.

kochati se, -aju; a jeho milosti se kochame, Tegerns. 75.

kokrihati, -aju, coitum petere: kdy chceš, kokrihaty j'mu kážeš Drk. 260.

koláč, m., odměna poslovi: Pane, rač dáti kolacz Div. Vit. 36.

komárový, adj., z komár: Mast z komaroweho sádla Mast. 150.

komendor, m., představený kláštera neb dvora: s jedním mnichem komendorem Mast. 417; před Kajfášovým comendorem Div. Klem. C 252.

konanie, n., práce, namáhání: kromě času bez konanye Div. Vit. 324.

konina, f., obuv z koňské kůže: když sem měla ušiti koninu Div. Klem. C 160.

konvrs, m., (z lat. conversus), klášterník laický: maji býti . . . svině konwrrffom Div. Vit. 204.

korbel m., nádoba: Maji býti panny, panie zákóm a korbelly chlapóm Div. Vit. 202.

Korutany, m., pl., jméno země: w korutanyech Mast. 53.

Kosatu, m., jm. dábla: anebo ty kofata Div. Klem. C 840.

kotr, m., (z franc. quatre), čtyři oka ve hře kostkové: Já mám dryji s kotrem (3 — 4) Div. Vit. 21; jižť mi jest sedl žiz s kotrem (6 ÷ 4) Div. Klem. C 524.

kozina, f., maso kozi: s veliky noci kozyna Mast. 220.

kózka, f., dem. z kóže: přiložich prasiwú kozku Drk. 266.

kradú, adv. kradí, kradmo: byť nem jeho krady nevzěli Drk. 324.

krémát, m.: krzmarze Drk. 43.

křikali, -aju, vykřikovati: ty vždy na mě krzykas Mast. 92.

křivda, f., nepravda, lež: jestif krzywda, jakž sem živ, že baba . . . trlici dojila Div. Vit. 171.

- křivý*, adj., lživý, nevěrný: žádají, by krziwoho dábła svázal Div. Klem. C 743.
- kromě*, adv., leda, jenom: Pro to masti nehledámy, kromye nás smutek zjevujem tobě Mast 339; kromye ukradli-li sú duši anjelové Div. Vít. 70; kromie leč snad jeho sluby mohúť jeho v noci ukradnúti Div. Klem. C 307; praeos. kromě čeho = mimo co, bez čeho: budú . . s bohem věčně přebývati, kromye času bez konanie Div. Vít. 324.
- krásně*, f., krásna: Až jich z tē o krofnye dobudu Drk. 248; mělť jest břicho jako herinkové krofnye Div. Vít. 223.
- krpali*, -p'u, šiti: a k tomu sem zle krpala Div. Klem. C 158.
- krupno*, adv., hrubě, zle: budeť Ježíši s námi krupno Div. Klem. C 461.
- krychle*, f., kostka ku hře: vrzme se o ni sadúc krychle Div. Vít. 11, duojdem s ním krychle Div. Klem. C 845 (snad za krykle od krik, něm. kriece = váda, hádka).
- krýlí*, -ju: nerodte se pohanstva ani smrti krity Drk. 382.
- kstieiti se v. stieiti se*.
- kučal*, m., nějaká rána: at neuhonie porebule, buď kučzal neb sekule Div. Klem. C 38.
- kúdel*, f., koudel: nezústavil sem ni kudele Div. Klem. C 193.
- kúpití*, -p'u: masti cupyte (impt.) Mast. 271.
- kušě*, f., kušý pes: Poběhněte sim (m. sēm) milé kufye Drk. 23, věrná sem jako kuffe Div. Klem. C 171.
- kúzlo*, n., kouzlo: to kúzlo spáchá jednoho času Div. Vít. 215.
- kuželatý*, adj. z kužel, kuželovitý: zrostú jiej v nádřiech kuželate hrušky Drk. 296.
- kvatt*, m., (něm. Gewalt), násili: (Já) neučini jednoho kvaatu Drk. 234.
- kvap*, m., dáti komu kvapa = vypuditi, vyhnati jej: i posledniej dadie kwapa Mast. 187.
- Květa*, f., jm. osobní: Má sestra kwyceta Drk. 224.
- kwisti*, kvetu: južť je počal mazanec quifty Mast. 131.
- kyjovanie*, n., bití kyjem: neb se bojim kygowanie Div. Klem. C 423.
- kýla*, f.: a ktož júná — neskrovnú kyly (m. kylu) Mast. 123.
- kysélicé*, f., polenta, kyselý pokrm: hrnec kyfyelyczye Mast. 11; často kyfyelyczu prodává t. 420: vypil patnácte céší kyfelicze Div. Klem. C 787.
- kyselo*, n., polévka z kvasu: jedúce kyfelo i húby Div. Klem. C 25.
- Lacný*, adj., snadný, lehký: téjť lacnyey dadie pary Mast. 185.
- lakomství*, n., žádostivost: Eva pro lakomství svoje zbavila nás rajského pokoje Div. Klem. C 885.
- lámati*, -aju: neb snad j'mu dna lama uší Mast. 124.
- lapka*, m., loupežník: lapka plný zlosti Div. Klem. C 184.
- le*, conj. ale: le ona jemu nechťe dáti, le on ji podtepem zvrátí Drk. 54—5.
- leč buď* — *leč*, conj.: lečz buď v teple lečz na mrazě Mast. 179; lečz buď anděl, lečz čert, lečz člověk, jíž bude tvooj krátký věk Div. Klem. C 688; leč buď — leč buď: lečz buď baba lečz buď kmet Drk. 38.
- lěčiti*, -ču: když běch přišla leczyty mrtvého Hrob Boží 62, Hra Vel. 53 Div. Klem. A 214; leczyti Mar. Mus. 17; učim je čzary leczyti Div. Klem. C 99.
- lep*, adv., lépe: ktož tam býval, tent lep povie Drk. 226.
- lice*, n., obličej, tvář: okráhlú osličí lyczzy Drk. 128; lyczzy jako dvě mošné Div. Vít. 222; líc (oppos. rub): mectez spravdně oko lyczzy Div. Vít. 15.
- ličiti se*, -ču: lyczzythely se, panie, rády Mast. 333.
- ličko*, n., dem. od lice: lyczka i brady Mast. 334.
- lichevník*, m., lichvár: beřte . . . nevěrné lichewniky Div. Klem. C 66.
- lkáti*, -aju: Proto ty lkas chudobú Mast. 366.
- loktušě*, f., plachta: učinila sem z mécha i z loktuffe Div. Klem. C 125.
- Longin*, m., jm. osob.: co kážeš, pane longync? Div. Vít. 34.
- ludosvětce*, m., kdo loudí, obluzuje, klame svět: ten ludofwietecz nehodný Div. Klem. C 295.

- ludosvětství*, n., obluzování, klamání: pro jeho ludofwictftwie veliké Div. Klem. C 301.
- Putný*, adj., krutý, hrozný: lutne rány Mast. 253.
- Tutoměřičský*, adj. z L'utomericě: lithonieržičkym pivem Div. Klem. C 27.
- lysina*, f., lysá hlava: veliká lyfyna Mast. 218.
- Mandalena*, f., jm. osob. Magdalena: pani mandaleno Drk. 63; marzy mandaleno Hrob Boží 153.
- Manka*, f., jm. osob.: Manka rozvodnice Div. Klem. C 108.
- Marí*, f., jméno osobní, Marie: Svatá marzy mandaleno Hrob Boží 153; svatě marži syna Div. Klem. A 22.
- matný*, adj., obyčejný, sprostý: člověk matny Div. Klem. C 492; srv. *nematný*.
- mazanec*, m., koláč mazaný: dva mazanczye Div. Vít. 153, 162; mnoho mazanczuow Div. Klem. A 8.
- Mecě*, -ě, f., jm. osobní: ac mi dáš svú decer meczu Mast. 298.
- měčti*, -ču, ztlouci, zbiti: ktož je . . sečen, neb snad palicěmú myeczen Mast. 65.
- měch*, m., pytel: s puškami myech Mast. 86; z miecha i z loktuše Div. Klem. C 125.
- měsiec*, m., měsíc: (baba) myecfyecz szobala Div. Vít. 177.
- meshali*, -aju, prodlévati: i babky vždy meffkagi Div. Klem. A 6.
- metali*, -ču: mecztez spravdně Div. Vít. 15; nemečz mi na kostku Div. Klem. C 533; že mi na kostku meczefs t. 537.
- mětez*, -ě, m., zmatek, zbouření: aby nebyl mietez v lidé Div. Klem. C 360.
- miera*, -y, f. míra: v téj miera = v tom způsobu: jíž není v této míře Div. Klem. C 399.
- mietěti*, matu, másti: co ty pietěš, co ty mietěš Div. Klem. C 536.
- Milka*, f., jm. osobní: druhá (tetka) mylka Drk. 220.
- milostivost*, f., nálost: Teč přemohla miloftiwoft Div. Klem. A 150.
- minúti se*, -nu: v tom se s pravdú nic nemynu Div. Vít. 366.
- mistr*, -ě, m., mistr: k mému mystrzy Mast. 67.
- Mišně*, *Mišěň*, -ě, f., jm. země: z myffnye Drk. 275.
- mladý*, adj., komp. sloz. *mlazší*, učedník, discipulus: jeho mlaffym Hra Vel. 48; jeho mlazfym Hrob Boží 53; moji mlazfy t. 111; svým mlazfym t. 141.
- mlěti*, -ču: Mleč té řeči neozdobné Div. Klem. A 503.
- mnychový*, adj., mnišský: z mnychoweého záchoda Drk. 288.
- moci*, mohu: móz = lze, nemóz = nelze: mozly mi to od tebe přijiti Mast. 13; ale nemofty (= nemóz ti) jic zváti t. 180.
- Mojžies*, m., jm. osobní: Moyzyes Div. Vít. 381; Moyzyffy, mój věrný sluhó Tegerns. 35; Moyfeffy, mój věrný sluhó t. 58.
- Morava*, f., jm. země: v morawy Mast. 49.
- mračnost*, f., soumrak: světlost k mračnofti se níží Div. Klem. B 242.
- mrzkost*, f., ohavnost: a mrzkoffty mě omýti Div. Vít. 386.
- mútití*, -múcu, rmoutiti: nerod se víc mútiti Div. Klem. A 347.
- mužskv*, adv., statečně: však si muoz, mužky čiň Div. Klem. C 608; přístup k brani f mužku myslí t. 610; jedno s námi mužky stoje t. 627.
- muštie*, n., zmužilost, statečnost: stuoj ty tuto muozftwij plný Div. Klem. C 444; k muozftwie ib. 495; jako lvi, mužftwij plní t. 622.
- myrrha*, f.: más-li mast s myrru Mast. 343; z myrry t. 348; myru a zlato Tegerns. 95.
- Nádcha*, f., nácha: nadehu v nosě Mast. 120.
- najítí*, najiti: nadgy:lech hrob Hra Vel. 54, Hrob Boží 18, Mar. Mus. 18; jeho tam živého nadeffli Mar. Mus. 171.
- na dlúze v. dlúho*.
- náhle*, adv., rychle: Nahle se tam dále beři Drk. 305; na' le ode mne zlé stvoření t. 102, nahle mějte to na paměti Div. Klem. C 17; nahle stuojte tuto krotce t. 41; nahle otevři chvítati (m. náhle chvátej otevřiti) t. 848.
- Náchod*, m., jméno místní: mast z náchoda Drk. 287.

nakrm., m., pokrm: tiam nakrmem silen bude Tegerns. 33.

namiesti se., -matu: co se vám jiných namiete Div. Klem. C 69.

napraviti., -pravu, přimým učiniti: ste-ky jeho napravyczye (rým. s přípravete) Div. Vit. 251.

nebohý., adj., ubohý: co je nám neboham sčieti Hra Vel. 3, Hrob Boží 3; jáz neboha Hra Vel. 32.

nehet., -e; m., nemox oeni: k rozličnému neduhu, k rúpóm, k nehtu Drk. 251; vy některú martvici, nehet, rúpy i studenici obdržíte Div. Vit. 142.

nechutný., adj., býti nechutný - nemiti dobré čuti, dobré mysli: nechuten sem velmi pro to uynie Div. Klem. C 427.

negednaki., adj., nejeden: pro nevěry negednake Div. Vit. 336.

nehaký., adj., nějaký: nyckakeho panofyce Drk. 107.

nelu., adv., nelicho, nesnadno: tohot jest nám nelze ujiti Div. Klem. C 597.

nematný., adj., rádný, bezúhonný: od Isaiaše etučho, proroka nematného Div. Vit. 352; když's tak rytír nematný Div. Klem. C 428.

nenu., adv., nyní: pojdz do města nenye Div. Vit. 5; jichz (divu) se deje nenye mnoho t. 166; vstal jest Krystus z martvých nenij Div. Klem. A 37; my sme Krysta nem videli t. B 262; co my tobě nem pravime t. 300 a č.

neomylný., adj., smí i neomylny Mar. Mus. 107; hřichov na věky neomylny Div. Klem. A 342.

nepodobný., adj., pravdě nepodobný: dosti jest věc nepodobna Div. Klem. A 553; dosti věc nepodobna, ži má svěsti vás zna hubená t. B 307

neroditi., -rozu, nechiti, nedbat: o vzěném (chlebě) nerodytce Mast. 288; nerodie se pohanstva ani smrti krví Drk. 382; Maria, nerod plakatí Hra Vel. 77; nerodyz více plakatí Hrob Boží 95 a č.

nestrašlivý., adj., nebojácný: kto jest tak horlivý a tak velmi netrafflywy Div. Klem. C 832.

nešvarný., adj., biednicé nezwarna Mast. 374.

nevěsta., f.: ze se mladým newyftkam slúbiti žádás Mast. 362.

nikako., adv., nijak: jenuž uvěřime nikako Div. Klem. C 304.

nikdo., pron.: načjidech hrob a v nem nykohocho Hra Vel. 54, Hrob Boží 63, Mar. Mus. 18.

nositi., nosu: aby nofyl po mně koše Drk. 108

nuznost., f., nouze: kdož bude v kteréj v nuznofty Tegerns. 25.

Obědovati., -oběduju, obědvati: utkach slunce, anno poledne obyedage Div. Vit. 230.

obchod., m., živnost: kteréš obchod na onom světě jmela Drk. 47.

obilé., n.: jü sem vydala na niej své obyle Mast. 369.

obírali se., -aju, meškati: tak se dlúho obierach Div. Klem. C 799.

obinúti., *obvinúti.*: rúcho, v němz obinúti Div. Klem. A 424, 449; obvinúti se čeho: této brózy se obwin Div. Klem. C 609.

oblečiti., -leču: oblečežiz jiz své útrobe Div. Klem. A 363; oblečyz Mar. M s. 119.

obluda., f., přisera: bych byl blud, a neb obluda jaká Div. Klem. A 567.

oblý., ad.: jedno oblu v život cpát Mast. 181.

oboriti., -ru, zboriti: az by se oborzily chýše Mast. 397.

obrátili., -cu: abych po tobě vešken lid obratyl Mast. 88.

obvinúti v., *obinúti.*

obživiti., -v'm, život dáti, vykoupiti: chtě nás tudy obživiti Div. Klem. A 149, 173.

oditi., adv.: neb sme toho jiz sama ozticie videla Div. Klem. A 515.

odpusiti v., *odpusiti.*

odpušenie v., *odpušenie.*

odtucha v., *odtucha.*

odžhnati se v., *odžhnati se.*

ofira., f., obět, nábožný dar: a s ofyru vendi v chram Div. Vit. 380.

oferovali., -aju, obětovati: myru a zlato i kadidlo tvě milosti ofyruyemy Tegerns. 97.

ohar., m.: tak jest věrný jako oharž Div. Klem. C 177.

ohledati., -aju, prohlédnouti: prosteradlo ohledayte Div. Klem. A 525.

ohmakati., -aju, ohmatati: každý z vás mé kosti ohmaka Div. Klem. A 568.

oko., n., číslo na kostce: mectez spravedné oko lyczzy Div. Vit. 15.

okřin., m., mísa, nádoba: v starých kútech i v okřzynych Div. Vit. 139; w okřzyenyech t. 200.

onaký.: sem mistr onaky Div. Klem. B 125

oncu., pron.: w uonoumo kúte Mast. 329; puojdem — do wonohono domu Div. Klem. B 243.

opariti., -ru, ošditi: jako lakomého psa oparzi Div. Klem. C 274.

opatřiti., -ru, spatřiti: Neopatrzym vie nebeské světlosti Drk. 20; když bych ho mohl opatřiti Div. Klem. A 540.

optati., -ju, doptati se, najiti: donidž tvórcé neoptamy Hrob Boží 27, Mar. Mus. 16; abych jeho optala Hra Vel. 76, Hrob Boží 94; kde bych jej optal: Mar. Mus. 34; zdali bych jeho optala Div. Klem. A 140; kde bych ho mobla optati t. 145; kde bych já jeho optala t. 229; a drahých masti optati t. B 120.

orudie., n., nádoba, nástroj, prostředek: sprosnét jest vaše orudie Div. Klem. C 318.

ostati., -stanu, zanechat: oftan toho, sestro moj: Drk. 72; oftanuczy bluda svého t. 88.

ostierati se., -aju, zastírati se: a kyji se ofttyerage (ironicky) Div. Vit. 229.

ostřiež., m., ostřiz: oftržifem přestrašeni Div. Klem. C 637.

odpusiti., -šcu, dovoliti: odpuť mě vyniti Drk. 149; odpuť jej s křížem složití Div. Vit. 93.

odpušenie., n.: jizf odpufftieni беру od tebe Div. Klem. A 359.

otrok., m., sluha: jestli tu který otrok Drk. 113.

ottucha., f., odlehčení: rač nám ottuchu dáti Drk. 363.

odžhnati se., -aju, odžehnáním zbaviti: čta se odžhnaty muoze Div. Vit. 184.

ova., interj., en: ova, kámen, jenž bieše na hrob položen Hra Vel. 57, Hrob Boží 70; ova, v hrobě nic jiného t. 178.

ovčina., f., obuv z ovčí kůže: tehdy sem ušila owczinu Div. Klem. C 161.

owšem., adv., zcela, úplna, vůbec: host owšem slavný Mast. 43; sestro Mandaleno, owšem nemúdra ženo Drk. 87; prietele owšem věrného Hra Vel. 7;

mne owflyem poslechl by tvým kázáním Tegerns. 57; tos nám tvórcé owšem vrátil Div. Klem. C 884.

ozpiewati., -aju, cantando persequi, zpěvem doprovázeti: rač zpiewati a myť budem ozbycuaty Drk. 66.

Pakost., f., pokost, neduh: k rozličnému neduhu, k rúpóm, k nehtu, k rozličnéj pakofy mohú spomoci tuto masti Drk. 251; protivnost, nesnáž: jiz (je mně) všecka pakofy Div. Klem. C 891.

palciez., m. (ze stíhñem balzer), kstice, brada: neb máš jistý kozí palcierz Drk. 126.

palicowý., adj., od palice: obdržach ran palicowych všeho dosti Div. Klem. C 801.

pamatovali se., připomínati: zamutek apoštolský . . . bude se tuto pamatovati Div. Klem. B 13.

panic., m.: nuž panicyz i vy páni Div. Klem. C 438.

panoš., m.: milé panofye Drk. 40, 42.

pary (?): téjt lacniej dadie pary Mast. 185.

pastuška., m., pastucha: paftufky nejnaujú Mast. 258.

pělech a chocholata atd.: napodobení řeči židu Div. Vit. 196.

pěš., adj., pěší: musimf za to choditi pieš Div. Klem. C 545.

pezd., gen. pzda, bzda, m., zadnice: an nám sbi všem se pzda háce Drk. 332; polib mě w pezd t. 181; za pefd Mast. 77.

picowati., -uju, bráti píci, loupiti: Bralaf sem bez milosti pyezuge jich obilé Div. Klem. C 186.

pištec., -ce, m., hudebník, který piská: beřte pištce Div. Klem. C 63.

pienicé., f., pivní sklep: an pie med (v) pywnyczy s jednú z škopa Drk. 51.

pyzda., f.: za pyzdu Drk. 198; pyzda Div. Vit. 196.

plakati., pláču: když's mne tak mnoho plakala Hrob Boží 103; toliko plakala Mar. Mus. 125; když si jeho

toliko plakala Div. Klem. A 369; a panné syna plakati sem pomohla t. 474.

platný, adj., váhu mající, mocný; a si vítěz velmi platný Div. Klem. C 429, 493.

pléstí, pletu, másti: co ty pleteš, co ty méteš Div. Klem. C 536.

ples, f.: ty sú nejednomu obervaly ples Div. Vít. 20.

plestí, plešću, pleskati, uhoditi: snad sem tebe ještě cepy nepleštil Div. Klem. C 44.

pliskati, pleskati, tiachati: ó, na vaše ženská díla, že sta kdy pliskati směla Div. Klem. C 619.

plnost, f., hojnost: prosím — tvé veliké plnofty Tegerns. 52.

ploditi, -zu: smích plodíš Div. Klem. A 491; chytrosti plodíš t. C 82; nejraději vraždu plodím t. 89.

plvati, pl'uju, plivati: na tvář jeho plvali Div. Klem. A 285.

poběhnúti, -nu, mjeti, opovrhnutí: nepobíháme cenu tvého Div. Klem. B 134.

podobný, adj., pravdě podobný: ani podobne jest, by kto mohl z mrtvých vstáti Div. Klem. A 506; slušný: králi, neníť podobno Div. Vít. 87; bude-li se vám za podobné zdáti Div. Klem. B 87; ať se tobě za podobne zdá t. C 348.

podolck, m.: podolky raky lovie Drk. 225.

podtep, m. (podtepatí): le on ji podtepem zvrátí Drk. 55.

pohvěstí, -hřebu, pohřbíti: račtež pokorně pohřzyeffty Div. Vít. 123; pohřzyebtez je t. 98; pohřzyebly t. 127; pohřzyeben v hrobě Mast. 340.

pohřzěti, -ěju, pohřdati: ješto pohřzyegy slovy mejmi Div. Vít. 152.

pochlemtati, -cu: dachu mi... mléka sochohem pochlemtaty Div. Vít. 232.

pochopiti, -p'u, uchopiti: Mariji plačící sem pochopila Div. Klem. A 471.

pochvátiti, -cu: ať nás židé... nepochvati Div. Klem. A 524.

pokázati, -zu, ukázati: pokaz mi toho proroka Div. Vít. 35; pokazal rány Hrob Boží 147; pokázati se = ukázati

se: když sem se tobě pokazal Hrob Boží 107, Mar. Mus. 129.

pokusiti, -šu, zkusiti: a jeho duše pokuffyme Div. Vít. 58; a bude-li živ, toho pokuffym t. 62; chcem — své buojností pokuffyti Div. Klem. C 633; bychom sebe pokuffyli t. 612.

pokúšenie, n., okušení: tímto paním na pokuffenye Mast. 274.

pokúšeti, -ěju: ať mne diabel nepokuffye Mast. 136.

Polany, pl., jm. země: w polanyech Mast. 53.

pomocen, adj.: toho rač nám bejti pomoczen Div. Vít. 134.

pompknúti, *pomknúti*, -nu, postrčiti: pompkný jie tam k sobě dále Mast. 163.

pomstíti se, -mšću: pomšćuemež se již své žalostí Div. Klem. C 56.

poniž, conj., poněvadž, ješto: ponyz sem tak velmi krásný... chcif se vrovhati najvyššimu Drk. 1.

popraviti, -vu, ponapraviti, zlepšiti: A sebe bych za jednu planú hnilicu nepopravyl Mast. 426.

popršěti, -šu, prchati, létati: až z někoho poprřfi chlupy Div. Klem. C 2.

porebule, f., nějaký druh rány (rebule = zadek, porebule = rána na zadek Jireček ČCM. 1864. 315); ať neuhonie porebule Div. Klem. C 37; ať nedám ryčem porebuli t. A 247.

postolce, n., dem. k postola = obuv: bych rozvázal ten řemence, ješto jest u jeho postolcez Div. Vít. 251.

postrěbati, vysrkati: dachu mi syrovátku kyjem postřzyebaty Div. Vít. 231.

postrěhati, -aju, ve smyslu bítí, sekati: (anděl) po hlavách je postřzaha Div. Klem. C 780.

Postřpalk, *Pustrpalk*, *Pustrpalk*, m. jméno osobní: Mast. 396, Drk. 135, 194, 199 a č.

postúpati, -aju, ustoupiti, couvati: panny, paní postupayte Div. Klem. A 1; pro buoh račte postupati t. 191; postúpati po něčem, následovati něčeho: na řeč ženskú se nic nedaj ani po nich postupay Div. Klem. B 154.

posuzovati, -uju: všech stavów postřzygycze Div. Vít. 148.

potkati, -tkaju, potkati se s někým = v boj se dáti: Ktož sem puojde, s nim se potkam Div. Klem. C 455.

potráti, -traju, potrvati: potray toho málo Tegerns. 60.

potratiti, -cu, ztratiti: a pro člověka svú krásu potratilo Div. Klem. B 192.

potřěbovati, -uju, žádati: co jsi potřzyebowal sám Mast. 16, 300.

powěděti, -viem: proč mi jeho nepowite Div. Klem. A 301, 319.

pozóstati, -anu, opustiti: nebť mě strach nemuož pozufftati Div. Klem. B 36.

práti, peru, tlouci: ktosi na naše vrata perže Div. Klem. C 843.

právě, adv., náležitě, opravdu: nemohu prawie zvěděti Hra Vel. 55, Mar. Mus. 19, 32.

prázdny, adj., zbavený: (duch) jest všech kostí prazdny Div. Klem. A 570.

preclík, m.: malět sem preczliky pekla Div. Klem. C 174, 178.

přístie, n., přísti, příchod: tvému se přzeffti radující Div. Klem. C 857.

přičiněti, -ňu, přiložiti, přidati: przyczynyl sem k tomu rozličného koření Mast. 349; pláče sobě dvakrát více sem přzicžinila Div. Klem. A 479.

přičítati, -aju, připočítati: rádat sem přzicžitala Div. Klem. C 140.

přieti, přěju, práti: račiž przetyy Drk. 16 a č.

přijeti, -jmu, dostati: móż-li mi to od tebe przygyty Mast. 13; přijmouti: aby to račil mile przygyety Tegerns. 99; přijeti se něčeho, chopiti se: čeho se nám veliš przygyety Drk. 337.

přijiti, -jdu: kázal jim po sobě przigiti Div. Klem. A 394.

přikydnutí, -nu: přihoditi: przykynys mi jie (mastí) vice Mast. 198.

přiluditi, -zu, přivábiti: a když nemožech přziluditi Div. Klem. C 216.

přiměcti, -měu, přivléci: přzímcziz duši jako vránu Div. Klem. C 115.

připlata, f. záplata: ani všickni v přziplatie Div. Klem. C 477.

přieinúti se, -nu: kteráž se duše k nám przuyne Drk. 312.

prodřieti, -dru, prodřieti oko: na vodu oka neprodřzyeffe Mast. 294.

propuditi, -zu, vyhnati: s tohoto místa aby nás nepropudili Div. Klem. B 98.

prorokovati, -uju: jest prorokowal jedno prorokowane Tegerns. 115.

prověsti, -vedu, na sebe prověsti, prokázati, dokázati: musíme na se vše proveffti Div. Klem. C 762.

prozvagdati, -aju, prozvachtati: ješto sem vám tato slovcě domácím hlaholem prozvagdál Div. Vít. 199.

pruhatý, adj., plný pruh: baba... pruhata jedem jako zába Div. Klem. C 223.

pláně, n., hledání: však bolestné ptani tebe Div. Klem. A 154.

ptáti, ptaju, hledati: tyť (panie) dobrých mastí ptayu Mast. 223; ptate t. 232, 321, 345; kde ptati Mar. Mus. 86; ptagicz mistra svého Div. Klem. A 277; Krysta ptati t. B 151; = žádati: co vam třeba, toho ptayte Mast. 320; ptáti se: do Galílee se ptayte Hra Vel. 80 Div. Klem. A 126; na co ptáti: jedno na to vždy ptay Mast. 17; na mě ptala Mar. Mus. 126.

pustiti -šću: puftwyce tento hněv na stranu Mast. 104; puftwa ten hněv Drk. 231; puftve vše klevetanie Mast. 40.

puška, f.: jmáte, dietky, otpustky z puftky do pušky Div. Vít. 191.

Pustrpalk v. *Postřpalk*.

puška, f. (něm. Büchse) nádoba: puška Mast. 137, 140; puftku... udeříš Div. Klem. B 141; s puškami Mast 86; pušky = prsa: kteráž panna pomaze (mastí) své puftky Drk. 295.

pych, m., pýcha: pro náš pych Div. Vít. 78.

pyhati, -ču, litovati: Pycz mě kviti i koření, pycz mě tráva, lilium, vše stvoření, pycz mě skalé vody i moře Div. Klem. A 200, 201, 203.

pylati, -cu, hledati: těch miest pytat Mast. 18.

pdieti v. *bzdieti*.

pdina, f., od pdieti: pdzyn k niej málo přčinila Mast. 160.

Radný, adj., zkušený: král Pilát důstojný, múdrý, radny i pokorný Div. Klem. C 262, 292.

Rakúsi, pl., jm. země: w rakufyech Mast. 51.

rezný, adj. od rež, zitný; když bílý chléb uzříš, ihned rezný povržeš. Drk. 174.

rohozie, n., rákosí: tat se v Praze w rohozy tkáta Drk. 211; pletivo z lýka, slaku a p.: utáhli sú se v rohozie Div. Klem. C 478.

rovně, subst. m. a f.: jemu není rovnýc Mast. 56.

rozlútití se, -cu, rozhněvati se: jak sú se velmi rozlútili Div. Klem. B 58.

rozněta, f., roznět, roznicení: spasiteli všeho světa, mě veselé, má roznyeta Div. Vit. 115.

různo, adv., na různé strany: odsud různu vylúdíli Div. Klem. B 156.

rozvázatí, -viežu, zbavití něčeho: jíz sem té z fútku: rozvazal Hrob Boží 108: jíz sem té smutku rozvazal Mar. Mus. 130, Div. Klem. A 374; mě smutka rozvazal Mar. Mus. 145; = ukázati: aby každý — své všechny skutky rozvazal Div. Klem. C 249.

rozčít (?): jakžto rozeye na siej tisté Mast. 48.

rubáš, m., roucho, šat: příběh v jakém bílém rubašy Drk. 328; pobrach ženám i rubaše Div. Klem. C 191.

Ruběn, Rubín, m., jm. osobní: Rubylene, rubylene! Drk. 177; rubyn z Benátek Mast. 8; rubyna t. 9; Rubylene, rubylene! Drk. 156.

Rubín v. *Ruběn*.

ručí, adv., rychle: Běžtez ruče Div. Klem. C 57; ruče s ním do pekelné školy t. 200; ruče t. 206; kto kam ví, ruče běžte t. 599; jáč se ruče zbožích t. 793.

ručí, adj., rychlý: nayručeyffí Div. Klem. C 785.

ručy, pl. m., (nemoc): k rozličnému neúhu, k rupom Drk. 251, 289; vy některú mrtvici, nehet, rupy . . . obdržíte Div. Vit. 142.

Rusy, pl. m., jm. země: w rufyech Mast. 52; w rufech Drk. 33.

ryčeti, -ču, ryk působiti, křičeti: I co vy tu ryczíte Div. Klem. A 531.

rytem (?): o zydovskem kraly rytem Div. Vit. 195.

ryvola, rívola, f., nektar: budešli dobrý, danyf ryuolu pítí Drk. 49.

ržený, adj. (z rízaný) rezný: o rzyemem (chlebě) nerodíš Mast. 288.

Romanc, scé, m., románek: bych rozvázal ten rzyemenez Div. Vit. 259, 274.

ríše, f., hluk, rev: slyšel sem v krémé velikú ržíffí Div. Klem. C 203.

rít, f.: rzyt Mast. 75; rzyth t. 318; holú rzyty Div. Vit. 215.

Sasy, pl. jm. země: po fafyech Drk. 33.

Satan, m., jm. ďábla: mněf a han ději Drk. 28; mněf ději fathan Div. Klem. C 73 a c.

shěrný, adj., společný: jak sme hřmot zberzni uslyšali Div. Klem. B 49.

shože, shožie, n., majetek, statek: pro té smy z fbozyc vystúpili Drk. 336; že ste pro mě fbozyc opustili t. 349; ty si chudých rajské zbožie Mar. Mus. 114; zbožj Div. Klem. A 352; jich zbožie t. C 479.

šěnomaty (?) (Mast) dělanať je z fezy-nomat Drk. 277.

šdeliti se na něco, společně prokázati něco: bychom na udactví fe zdielili Div. Klem. C 613.

šditi, sděju, učiniti: af s tobú fdyeyu Mast 6.

šdravý, adj., zbravý: budeť fdraua Mast. 190; hin jsú miesta fdrava t. 21.

šě, f., boj: by mohl zbyti se ctí fezy Div. Klem. C 436.

šed, adv., ted, zde: Sed, mistře, fed jáz k tobě bézu Mast. 1; sed vem přišel mistr Ipokras t. 27, 75, 77.

šeděnie, n., sídlo: tam rač své fedylene jmieti Mast. 23.

šekule, f., nějaký druh rány: af neuhonie porebule, bud kučal nebo fekule Div. Klem. C 38.

šemo, adv., sem: syemo bliže přistupi Mast. 270, Drk. 21.

šěněc, f.: muž vy (dvě) ffefftryezyc pryč (j)děta Hra Vel. 51; Milé feftryezycy, pryč j)děta Hrob Boží 61.

ševerin, m., jm. osobní: co kážěš, mistře feuerine? Mast. 113; od mistra feuerina t. 276.

shoditi, -zu, vyhověti: tys mi, mistře, dobře zhodyl Mast. 317.

shofěti: ihned uteku, jako fhoržim Div. Klem. C 418.

shušti, shudu: potom nama diabel fhuđe Mast. 111.

šiči, věku: ktož je fyezcyen Mast. 64. *šiestí, sadu*, (ve hře v kostky): jíz mi jest fedl ziz s kotrem Div. Klem. C 524; sedl mi také něco rovného t. 528; jíz mi sedl kotr s dryji t. 530; sedl mi čin (= cínk) a dva tūše t. 559.

široba, f., osírelost: v fyrobyc vás neostavim Drk. 357.

škallé, n., kolekt. od skála: Pyč mé skale Div. Klem. A. 293; skale se brozně pukáše t. C 676.

škaltí, adj.: po smrti jeho fkalni kameni se pukalo Div. Klem. B 200.

škouňtie, n.: piš jeho smrti fkonanie Div. Klem. C 322.

škoněnie, n.: čekaj jeho fkonczyenyce Div. Vit. 6.

škorbyc, abraham azbynyky, židovský zpěv Div. Vit. 159; v. Div. Klem. C 278-9.

školé, adv., rychle, brzy: Posle, jdi k rytífhuom fkorže Div. Klem. C 500.

škoro, skuoro, adv., brzy, časně, rychle: fkoroly mé masti budú? Mast. 128; jděte fkoru Hrob Boží 52; pójdem fkuoro Hra Vel. 29; děte fkuoro t. 47; fkuoro Div. Klem. C 583.

škřcht, m., skřehot, skřípání: kdež pláč a fkrzecht zubový Div. Vit. 339.

škřchtati, křehotati: staré baby, jenž fkrzycechzete jako záby Div. Vit. 146.

škřčkatí, -aju, křičeti: milý pane, že tak mnoho fkrzycekaff Drk. 186; že na mě toliko fkrzycekaff? t. 202. (Srv. Listy fil. XIV. 41 pozn. 2.)

škřčkah, m., skřítek: baby ferzyetkem k čertu vzletie Mast. 146.

škřiti se, -ju, tvé se moci nic nefkryge Div. Vit. 302.

škúp, škúpý, adj., skoupý, lakotný: nebývaj zkup v tomto hodě Div. Vit. 158; nebude v tom fkup Div. Klem. C 359.

škuliti, stropiti, spáchatí: vé, co sme fikutyly! Div. Vit. 82.

slavrost, f., sláva: cheič tvú flawnoft velebití Mar. Mus. 152.

slowce, n., slovo: ještě sem vám tato flowcezyc domáćim llaholem prozvagdál Div. Vit. 198.

slubiti se, -b'at, slíbiti se, zalíbiti se: my se mladým lidem flubity nežádady Mast. 337; že se nevěstkám flubity zádláš Mast. 362; ještě mi se dobře fllybyl Div. Vit. 287.

slúžiti, -zu: Sluzua (my dva) lépe svému pánu Drk. 232.

smara, f., pravá míra v něčem: podle cnosti jeho flmery Div. Vit. 317.

smútití se, -cu, smutným býti: smutni jste a fmutíte se Div. Klem. B 203.

šňatke, m., spojení, spolek: vyhnán sem z nebeského fúatku Drk. 18.

šněti, sejdu, ženáti: že lépe jest jednomu člověku fnyty, nežli všemu světu zahynúti Tegerus. 117, 123.

Soba, m., jm. osobní: má strice oba, foba i také koba Mast. 405; srv. má bratry oba, fbeč a také koba Drk. 210.

špěti, speku, pečeni ztvrdnouti, sraziti se: tak mi se jest srdce leklo i úžesti krvi fpeklo Div. Klem. C 601.

špěru, f., opora: neb jíz beze vše flpery voláš podle srdce svého Div. Vit. 346.

špěti, spíše, adv., na spěch, rychle: přijmi mě fpyčfe k sobě Drk. 122; kázał . . . fpyčfe do Galile jiti Hrob Boží 176; ukážte mi flpffe Div. Klem. A 298; krácej flpffe svyma nohama t. B 183; podaj mu jich (kostek) flpffe t. C 541.

šplškati, -aju, splasknouti: od tět zplčfkagyu vole tuhú Mast. 142.

špravedně, adv., spravedlivě: mečtez fpravednyce Div. Vit. 15.

šprostně, adv., špatně: neboť se nam fproftnye klidi Hrob Boží 158; proto se nám fproftnye děje t. 160.

šprostný, a j., špatný: a fproftnet jest vaše orudie Div. Klem. C 318.

špusliti, -šeu, odpustiti: a vš cky jemu viny fpufty Drk. 100.

stáhnúti, -nu, svú ruku v muoj bok ftični Div. Klem. A 574.

stauúti, -nu, přestati: jíz-li ftanu tvé chytrosti Div. Klem. C 226.

státi, stoju: v něčem státi, zachovávatí něco: kdo chce v jeho přikázání ftati Div. Klem. A 411.

slaviti se, -v'u, ocitnouti se: kde bych se ftawyl (řeči) Mast. 423.
slazovatí v. vztazovatí,
steknutí se, vzteknutí se: Buodaj se ve pekle ftekl Div. Klem. C 179.
stěžíli(?), -zu, táhnouti, přinéstí: zlu novinu před lucipera ftezyme Div. Vit. 86; do kúta se všichni ftiežiez Div. Klem. C 784.
střeví, m., střevíc: musich babé ftrzewi kúpiti Div. Klem. C 217.
stříc, m., strýc: má ftrzyczyce oba Mast. 404.
strnište, n.: biřic chodí po ftrnyffty Div. Vit. 227.
strýna, f., teta: má ftryna Hodava Mast. 419.
studentcé, f., zimmice: některá mrtvíci, nehet, rápy i fttudenyczy Div. Vit. 142.
stúpa, f., stoupa: (baba) na fttupye té létala Div. Vit. 174.
stvěti se, -stv'u se: *hstvěti se*: tak se jejich klenoty kfftwic Div. Klem. C 475; kfftwuczy záři t. 655.
stýskati, -stýšeu: protož se mi velmi ftyfftie Div. Klem. C 585; stýskati se s někým = nelibiti se: až se nem s nim všem ftyfkaffe Drk. 330; stýskati si: moji mlazší sobé ftyfty Hrob Boží 111; ať sobé nic neftyfye Tegerns. 65; neftyfft sobé, seftra milá Div. Klem. A 60; koho vy, panie, hledáte v tom hrobě, tak velmi ftyfycze (= stýštice) sobé Hra Vel. 36; s bě ftiskati Mar. Mus. 109.
svaditi, -zu, někoho, do wády přivéstí: a ona (baba) je ihned fwadi Div. Klem. C 218.
svěsti, svedu: však mě na to nezwedete Div. Klem. A 533.
svět, m., svit, svitání: jáť budu bdieti až do ffwyeta Hra Vel. 52; jáť ho budu hledati až do fwyeta Hrob Boží 61; až do fwicta Div. Klem. A 137.
světili, -cu, velebití: právěť wезде jeho jmě fwyetye Mast. 54.
svoditi, -zu, swáděti: a je s pravé cesty fwodila Div. Klem. C 239.
svrček, m., cvrček: měl jsem tři fwyrezky Mast. 149.
svrchní, adj., přední, svrchovaný: neb jest prorok fwrechny Div. Vit. 77;

poslán sem od otce fwrechniho Div. Klem. C 702; swrechniho boha synu živý t. 876.
szobati, -u, sezobati: (baba) vseecken té měsieć fczobala Div. Vit. 177.
Salk, m., (něm. schalkch), sluha, selma: jáť sem velmi veliký ffalk Drk. 136; z kurwy ffalek t. 195.
šálky, pl., m., šaty: majic na sobé zlé ffatky Div. Klem. C 270.
šenkěl, m., šenkýř, hostinský: já sem byl na onom světě ffeňkerž Div. Klem. C 136; ffeňkerž íb. 184.
sept, m., septáni: nechajice všech ffeptuow na straně Div. Klem. B 17.
Štryc, m., jm. osobní: ftrycz biřic chodí po strništi Div. Vit. 227.
škarědosi, f., ohavnost: děkujit, Buože, tvé milosti, žes mi této fffkarzyedoffty .. ráčil zbavití Div. Vit. 384.
škoditi, -zu: komužl nic nefškodij (nic není) Div. Klem. B 129.
škop, m., škopek: an pie med (v) pivnici s jednú z zkopa Drk. 51.
škorňe, f., boty (ze skora, pellis): přidajtež mi k tomu své fffkornyc Div. Vit. 26.
šlojěř, m., závoj: svůj flogyerz napravila Drk. 58.
Šcáb, m., jm. os.: nevrť se tuto Uher ani ffwab Div. Klem. C 4.
Táhnúti, -nu, : tychnyewyc oba za jednako Mast. 109.
takměř, adv.: neste sém hřesné duše takmyerz ševcé i panoše, sedláky, takmyerz krajci Drk. 42.
tbati, tbaju, o někom, o něčem, *dbati*: o svém mistře ničse netbas Mast. 81; nedbaj nic, králi, o tom Div. Klem. C 334.
těci, teku, bžeti: ted já, mistře, k tobě teku Div. Klem. C 116.
ted, adv., zde, tu: ted sem, mistře, sluha tvój Drk. 179, 181.
tělesenstwie, n., tělesenství: telefenftwyc na božstwie nesa Hrob Boží 146.
tělo, n., dial. celo: chlebem czela svého Tegerns. 31.
tesknost, f.: ani sobé velmi tefknofť činil Tegerns. 4.

tuła, f., canicula, čubka, čuba, lehká zenská: na siej tyftye Mast. 48; tyftu t. 75, 77.
tkati se, tkaju se, toulati se: kde se tak dlúho tkas Mast. 80; tkagyc se sudy i onudy t. 411; kde se tkaff Drk. 182; tat se v Pražě v rohozy tkata t. 211; téf se po světu tkata t. 221.
tkysati, tkyšu, dotýkati se, napadnouti: aneb té túto palici tkyffty Drk. 216.
tlaciti, -u, šlapati: a netlacž mi po cibuli Div. Klem. A 246.
točiti, -u, sem tam obracetí: svú myslí nadarmo točíte Div. Klem. A 532.
Tomáš, m., jm. osob.: O thomaffi nevěřici Div. Klem. A 494.
tovariš, m., tovaryš: Satane, milý towarziffi Div. Klem. C 202.
trh, m., tyř Mast. 204.
trlice, f., nástroj, na němž se len láme, mēdlíce: (baba) trlyczy dojila Div. Vit. 176; z trlice mléko dojiti Div. Klem. C 100; trlicez sem místo krásy dojila t. 236.
trpělicy, adj., trpěci: ješto před smrtí (tělo mé) bylo trpělicwe Mar. Mus. 98, Div. Klem. A 333.
trpěti, -p'uc, tyřpyel za ny Mast 252.
truditi, -zu, trápití: ráčil — dáti se na křiži truditi Div. Klem. A 148; dal se na křiži truditi t. 172; truditi se, namáhati se: pro niž si se ke mně trudil t. C 285.
truchle, adv., truchlivě: a proč se tak truchle más Hra Vel. 72; proč se tak truchle jmáte Hrob Boží 41, 112.
tudíž, adv., podobně, rovně, také: dosti se mu hrubě stane, tudíž jeho apoštoluom Div. Klem. C 464.
túha, f., smutek, utrpení: připravili sú jej (Ježíši) k tuze Div. Klem. C 636; nebudete již nikdy w tuze t. 865; již nás všech tuha mine t. 880.
turnej, m.: okolo turnegyc Drk. 239.
tús, m., touš (z tus, dusz, deux), dvě oka ve hře kostkové: já dryji s tuffem mám (3 + 2) Div. Vit. 23; již mi sedl taufs, eš (2 + 1) Div. Klem. C 544; sedl mi cin (cink) a dva tuffe (5 + 2 + 2) t. 559.
tvář, f., podoba: duch svatý — wstúpi naň v holubie twarzy Div. Vit. 281.

tworc, m., tvůrce: Ja sem tworczec swatý Drk. 307; jáť sem tworczec swatý Div. Klem. C 846.
tyl, m., záda: ktož jmá zimnici w tylu Mast. 122.
tymian, m.: más-li mast s myrrú a s tymyanem Mast. 343; z tymyana t. 348.
Udactwie, n., udatenství: bychom na wdactwti se sdělili Div. Klem. C 613.
udělý, adj., spanilý: Děťátko milé, pěkné, krásné i vdyele! Tegerns. 86; skrzě hvězdu světlú, velmi jasnú a vdyelu t. 90.
úřati, -aju, doufati: w fage v své panské moći Div. Klem. C 189.
Uher, m., jm. osob.: nevrť se tuto vher ani Šváb Div. Klem. C 4; *Uhyz*: w uhrzyech Mast. 51.
uhoniti, -ňu, na sebe uvaliti: a neuhonite cepami rány Div. Klem. C 12; ať neuhonie porbule t. 37.
uchovati, -aju, uchrániti: nemóžete wy ho vchowati Div. Klem. C 582; uchovati někoho = uchrániti před někým: rač zlé baby vchowaty, Bože Div. Vit. 185; uchovati se = uchrániti se: kdy se bříechow nevchowame Tegerns. 74.
uchvátiti, -cu, kvapiti: potom sem k tobě bžeti uchwatyl Mast. 87.
ukrátiti si, -cu: až se mého života vkratij Div. Klem. A 328.
ulčěti, -ču, lěčiti: bychom mohli vlečžitij tělo našeho tvůrce milého Div. Klem. A 33; vlečiti Mar. Mus. 12.
umazati, -zu, pomazati: umazaty jeho tělo Mast. 311; abychom jej vmazaly Hrob Boží 31.
umdliti, -mdlá, mdlým činiti, zeslabiti: jini sobé lidé bají bdice, aby jih sen neumdlil Div. Klem. C 512.
uměti, -ěju, znáti: (jdiž napřed, však ymíš cestu Div. Klem. B 257.
úprava, f.: a v nich jest krásná upraua Mast. 22.
upřímý, adj., přímý: vpržimu pravdu zvděti Div. Klem. B 166.
úsilé, n., práce, námaha: nebo je to mé vše wfyle Mast. 368.
usilowati, -uju: a v to pilně wfylowati Tegerns. 28.

uspati. -sp'iu. uspati: aby jich sen neumdlil a potom jich neupil Div. Klem. C 513.
ustaviti. -v'u. ustanoviti. určiti. zvoliti: biše vftawen toho léta Tegerns 114.
ustřici. -strěhu. ustrici: zda bychom mohla (dva) ultrzyczy Div. Vit. 67.
ušitě. m., obuv: šítat sem zlé vřiti za dva groše Div. Klem. C 157.
ulajiti se. skrytu býti: stuojmy tiše. nemluvíce a všichni se vtagyecze Drk. 322.
ulěžiti. -tězu. stěžiti. vytěžiti: viz. bychom něco vtyczyly Drk. 103.
ulkati. -tkaju. potkati: vtkach slunce Div. Vit. 230.
ucázati se. -viczu. v něco: ten se v sukni vwyecze Div. Vit. 18.
ucasniti se. -nu. uleknouti se: až se jí všichni čerti v pekle vzařu Div. Vit. 216.
úžast. *úžest.* f., úžas. bázeň: nedaj jim mieti vřafaty Tegerns. 38: tak se mi jest srdce leklo i vzeřti i rvi speklo Div. Klem. C 601.
užiti. -uživu. zakusiti: a juž zlym vzines toho Mast. 377: zlym wzywes toho! t. 428: u pekle jich uzywethe Div. Vit. 150.
Vary. pl., m.: ať já mu nedám na wary (ať nedostane bití) Div. Klem. C 35.
vášně. f., vlastnost. mrav: také dobrú wafnyu jmějče Mast. 292.
Vawřena. f., jm. osob.: Má teta wawřyena Mast. 415.
vele. adv., najisto: ten jest wezele z mrtvých wstal Div. Klem. A 391.
wdy. adv., vždy: nikdy nespati. jediné wdy bđiti Div. Klem. C 507: něcoť wdy sedne k mé wuoli t. 543.
we. interjck. (něm. wehe): we, co sme skutili! Div. Vit. 82.
wěhlasně. adv., skvostně: poradim — panin, aby se ličily krásně, a strojily se wchladně Div. Klem. C 78.
wěhnati. *wěnu.* cof uhonim, to vše wfenu v řit Drk. 37.
wěk. m., čas, doba: wtělil si se v posiedni wiek Div. Klem. A 153.
wěnik. m., věchet: majit lust plev, dva wieniky Div. Klem. C 480.

wěrně. adv., skutečně, jisté: wyernye na kříži umrlého Tegerns. 32.
wěrowati se. -uju. zapřisahati se: rádat sem přičítala a k tomu se wierowala Div. Klem. C 141.
wěš. pron., všechen: neb tvě panstwie jest svět wes Div. Vit. 313.
wet. adv.: musí jeho býti se mnú wet Drk. 39 (musí býti jeho věc se mnou tak srovnána).
wězda. adv., vždy: wězda Drk. 81.
wězde. adv., vždy: wězde Mast. 54.
widěti. wizu: wyzuth ondeno dobrého druhu syna Mast. 217.
Widoh. *Widně.* f., jm. města: wyeden Drk. 254: wyednye ani Praha Mast. 157.
wila: hedvábnú wylu witi Drk. 82 (snad m. wylna = wlna.)
wilěz. m., hrdina: kdyžs tak rytir nematný, a si witeč wemli platny Div. Klem. C 429, 493.
Wluchy. pl., m., jm. země: po wlawyech Drk. 32.
wlast. f., země: jdúce do jiné wlasti Div. Klem. C 310.
wran. m., havran: žef wran oka nevykline Mast. 203.
Wrbata. m., jměno ďábla: místře, znaj mě wrbatu svého Div. Klem. C 85: wrbata t. 837.
wrownati se. -aju. vyrovnati se, podobati se: cheit se wrownaty najwvyššimu Drk. 3: ze se chceš najwvyššimu wrownaty? t. 7: mně se nemóžeš wrownaty t. 205.
wrtěti se. wrcu: newrt se tuto Uher ani Šwáb Div. Klem. C 4.
wškóre. *wškuorě.* adv., brzy, záhy, rychle: budeš ty žebračkem wfk rzye Drk. 184: aby šel wfkuorzye Tegerns. 7: rač tam jiti wfkuorze Div. Klem. C 718, 726.
wškučěti. -ču: jako pes wfkuoczy Mast. 69.
wšemahuci. wšemohouci: Hospodine wšemahucy Div. Klem. A 11: wfemahucy otče t. 17: wfemahucy král t. 439: witaj, Buože wfemahucy t. B 314.
wěborný. adj., na něčení: na řemesle wěborného Div. Klem. C 86.
wyklásti. -kladu: krám wiklafaty Mast. 19.

wyklnati. -nu. vykluwati: žef wran oka newyklyne Mast. 203.
wykřtwěcovati. -uju. wystkřtwěcovati: jiz se slunce wykřtwěczuge Div. Klem. A 56.
wynikati. -aju. povstáwati. vycházeti: aj toť beránek boží wynyka Div. Vit. 268.
wyniti. -ndu. vyjiti: odpust mě wyuoty Drk. 149.
wypraciti. -v'u. wylěiti: žádný toho nemuož wyprawiti Div. Klem. A 409: by mohl muky vsecky wyprawiti t. 511.
wytrěšiti oči. wywaliti oči: Cos ty na mě woczi wytrěštil Div. Klem. C 43.
wywoda. m., wěwoda: wywoda žiwota žiw kraluje Div. Klem. A 420.
wyzina. f., maso wyzi: bude náma zaplacena tohoto postu wyzyna Mast. 219.
wzdáti. -ám, s sebe složiti: to pro svú pýchú dnes wzdař Drk. 10.
wzdora. f., na wzdorú, na wzdor: nemajic toho nawzdoru Div. Klem. C 256.
wzpruěti se. -ču. wzprimiti se: potom se náhle wzpruczy Mast. 79.
wztažowati. -uju. tážati se: swým srdcem ftazugieczy Div. Klem. A 139.
wzťahati. tahnouti: v téjto masti stará wřtuha Drk. 262.
wědy. adv. wfly Mast. 17.
Za. zda: Za je tobě bratr popcele? Drk. 124: za by pro te v našej wiere stáli t. 378: za tomu newěřiš t. 393: zat wstane z hrobu v tuto dobu t. 316.
zaczěti. -fu. začěti: rány kakož koli veliké zaczyly Mast. 62.
zaczelo. adv., zajisté, najisto, podle pravdy: aby to zaczylo wěděla Drk. 95: zaczylo powiedám t. 348: ale wězte to zaczylo Hra Wel. 43: zaczylo Hrob Boží 48: mějte to zaczylo t. 167: zaczylo t. 184: zaczylo Mar. Mus. 164: wěz to zaczylo t. 102: zaczylo Div. Klem. A 334.
zaczny. adj., wzáčný: budeš appořtol v nebi zaczyny Drk. 370.
zalcěti. -ču uzdraviti: jesto muożem zalezcyty Hra Wel. 11, Hrob Boží 23.
zámutek. m., zámutek: zamutkowe srdce vašeho Div. Klem. A 597: po zamutku

t. B 108: máme zamutku mnoho t. 116: zamutka vašeho polituji t. 206 a č.
zapiti se. -p'iu. opiti se: Mnohé ženy . . . kdy se zapyv (= zapú), tehdy bajú Mast. 373: zapywfy se mluwiš mnoho t. 376.
zaplwany. adj.: a twár velmi slinami zaplwanu Div. Klem. A 459.
zapomněti. -mnu: zda sme zapomnyely sukně jeho Div. Vit. 7: toho nikdy nezapomnyz Tegerns. 13.
zatuchati se. -aju, kaziti se: newiem, čím se zatucha Tegerns. 48.
zawěrně. adverb., wěro, zajisté: zawerne pravim vám Drk. 347: zawerne ho zde nejmate Hrob Boží 47: zawermet sem boha živa wíděla t. 134: Maria, wěz to zawierne Mar. Mus. 96, Div. Klem. A 331: zawierne jmieti Mar. Mus. 105, Div. Klem. A 340: já vám to pravim zawierne t. C 662.
zawiniiti. -ňu: já sem tobě zawinil Div. Klem. C 877.
zboži v. sbotie.
zbočiti. -ču, bokem se obrátiti: jáť se ruče zboczech Div. Klem. C 793.
zbyti. pozbyti, zbawiti se: vy baby čaróv zbudte Div. Vit. 187: nezbudete se mnú pekelné muky Drk. 22.
zdieřti. zděřti, učiniti: neb jest nic zlého nezdyelo Div. Vit. 96.
zěspánie = ze-z'spánie. ze z'spánie, z vy-spáni: vy jdete zcyfpanye Mast. 230.
zemditi. -mdiu, scslabiti: wizte, jaká jest vaše obrana, když wás zemdli má jediná rána Div. Klem. C 699.
zeptati -aju, na kom co: to ty brzo na nich zeptya Div. Klem. C 748.
ziskati. ziču: některýť ji zytlye rychle Div. Vit. 12.
zleřtný. adj., prospěšný, wýhodný: seř mi také něce rovného a sukni něco zyřtného Div. Klem. C 529.
zlob. f., l., zloba: žef se flob zloby obráti Mast. 101.
zlupiti. -ju, sebrati: hnedt by jej črt do pekla i s masti zlupyl Drk. 292.
zmažati. -zu, pomazati: abychom to tělo zmažali Div. Klem. B 145.
zmláti. zmlácu, ztlouci: kosti v tobě zmlaczu Mast. 430.

smilčti, znečtu, ztlouci; ať tebe můj kyj nezmeče Drk. 228.
znamenaťi, -aju, vyznačovati; ač mne chceš právě znamenaty Drk. 206.
zpanu, f., horkost, palčivost; neb snad jiná-ři v svém uše zpary Mast. 66.
zpýchati, -šu, pysným učiniti; všichni nám rodinu (přifi) Div. Klem. C 62.
zrak, m., vidění, příznak; Po zrakuf já to dobře znám Div. Klem. C 591.
zřehati, -ařu, zběhati; jednoho dne vše ztyckagy Drk. 35.
ztrýšovati, -uju; Krystus byl tak velmi ztrýšovan Div. Klem. A 509.
zúpěti, -ěju, vzepěti; Dámí mu vždy, zeť zupí Div. Klem. C 14.
zvěstě, mlv., jistě; slyšal sem, Rubine, zvyčtye Mast. 221; to já tobě pravi zvyčtye Div. Vit. 364.
zvěstěti, -šeu, zvěstovati; bych vám zvyčtyl tato slova Div. Vit. 236.
zvěřiti, -ěju, zvěřiti; aby (mást) brzo nezvyčtyřyla Mast. 161.
zvolený, adj., vyvolený; mém (m, mýno) otcám zvoleným Tegerns. 39.
Zádani, n., žádost; učimž mě zadanýe Div. Vit. 4.

zádati, -aju; mne bude na pomocz zadati Tegerns. 27.
zádny, adj., zídany, zálý; e zadny mástre! Mast. 207, 215; chvála tobě, tvóře zadny Drk. 13, Ma. Mus. 53; stvořiteli zadny Div. Klem. A 256; Králi Piláte náš zadný t. C 291; vstaníž zadny spasiteli, t. 710 a c.
zabrácě, adj., zebračský; pól zebračzye hoři Mast. 175.
zicěti, -x'u, na živu zachovati; živil bych jej proti všem vám Div. Klem. C 325.
žiz, m., žiz, šest ok na kostce (ze stěm, sēs a toto ze stfranc, seix); já mám s zyczem eš (6 - 1) Div. Vit. 19; neb sem utvřhl dva zyze (6 - 6) t. 27; jžt mi je tsel žiz s kotrem (6 - 4) Div. Klem. C 524; žiz s cinkem (6 - 5) t. 538, 540; dryji s žizem (3 - 6) t. 556; dva cinky a žiz sedí (5 - 5 - 6) t. 576.
žvadlo, n., (od zvátí?); a svým na mě zwadlem bekás (t. j. hubuješ) Drk. 187.
žvati, zuju, žvýkati; Ale nemóz-ti jic (masti) zwaty Mast. 180.

OBSAH:

Předmluva.

I. Literárně historický úvod.

<i>Hlava první</i> , Stručný přehled vzniku a vývoje středověkého dramata církevního.	
1. Hry vánoční	3
2. Slavnosti velikonoční	4
3. Hry velikonoční	8
4. Hry pašijové	13
<i>Hlava druhá</i> , Hry tři Marii	15
1. Latinsko-české hry tři Marii	18
2. O poměru her českých k cizím	18
3. O vzájemném poměru českých skladeb	22
4. Epizoda mastičkářská	27
<i>Hlava třetí</i> , Hry o vzkříšení Páně	37
<i>Hlava čtvrtá</i> , Hry pašijové, na Květnou neděli, o Božím Těle, hra Magdalenská	46
a na nebe vstoupení Páně	54
1. Zlomek hry pašijové	54
2. Zlomky hry na Květnou neděli	55
3. Zlomek hry o Božím těle	56
5. Hra veselé Magdaleny	57
4. Zlomek hry na nebe vstoupení Páně	58

II. Skladby.

I. Mastičkář Musejní	63
II. Zlomek Drkolenský	81
III. První hra tři Marii	98
IV. Druhá hra tři Marii	106
V. Musejní zlomek hry tři Marii	116
VI. Zlomek Svatovítský	126
VII. Zlomek Tegernsecký	141
VIII. Klementinský sborník her velikonočních	147
A. Třetí hra tři Marii	149
B. Rozšířená třetí hra tři Marii	175
C. Hra o vzkříšení Páně	186
Rejstřík	216
Příloha: První hra tři Marii podle ruk. Klem. I, B, 12.	

Dum tunc ad te valde mane una salva venit ad manum tuam
 or to iam te le Guitipotes pr altitae angloz vob unillie quid
 face nos miterime bau quibus e ne dolor tebe nemioze vndyety

Multum enim salacum idm xpm matre filium ipse erat nra redemptio
 Decram vngenti emere ai quo bene

ponam vngere corpus domi tictum
 ad baki nra ulor gummis ad baki
 nulle nulle nebulomelo gullo gummis
 uadit et duo fito pma vfo padm

Ieu vobis mterius mentes quti
 pulsat gatus pro nro dila to nra quo puam miterie que fidi nra
 orunt - moti dedit vltis pma pntisly. chyeletz zude vnuiglyly

Am peccatis ou p dote oues erant miterie ac mactat dute diti
 turbau dicitur atq nos edite eo o tute fat miterie

nommētum t'veni vagantem veni nescio recte discernere ubi possim

magistrum quere *if pmo caret hdy bysch puzilla mogla myse
legaty m' t'vess nady p'vess nady
g'lect quob admen
mythofato t'vess nemofo
p'mo p'vess nemofo* **E**n lapis ea

opus depositus qui fuerat i signū pōitū numerat locum militū

locus nra cat eis absentibus *Edm modo
D'lon kamoy gyent bysch
mag'ros pōit'ron add'ct
kaki v'it d'it'ro o'it'ron
d'v'it'ron v'v'it'ron d'v'it'ron p'v'it'ron
d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron*

Ere ore at tremūt precordia de magist' p' absentia q' salutat

me plenam vici s pulis a me septem de mani is *Edm modo
D'let v'it'ron manu p'v'it'ron v'v'it'ron
d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron*

Eu redemptio v'it'ron ut q' nati *Edm modo
d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron
d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron d'v'it'ron*

volunt **E**u redemptio v'it'ron ut q' pati volunt **E**u redemptio v'it'ron

